[illegible]

1

१ ॥श्रीगणेशायनमः॥ जयतिजगतःप्रसूतिर्विश्वात्मासहजभूषणंनभसः द्रुतकनकस
२ शदृश दृशदशशतमयूखमालार्चितःसविता १ प्रथममुनिकथितमवितथमालोक्यग्रंथविस्तरस्या
र्थंनातिलघुविपुलरचनाभिरुद्यतःस्पष्टमभिधातुं २ मुनिविरचितमिदमितियच्चि
रंतनंसाधुनमनुजग्रथितं तुल्येर्थेक्षरभेदादमंत्रकेकाविशेषोक्तिः ३ क्षितितनयदि
वसवारेनशुभकृदितियदिपितामहप्रोक्तं कुजदिनमनिष्टमितिवाकोत्रविशेषोनृ
दिव्यकृते ४ आब्रह्मादिविनिसृतमालोक्यग्रंथविस्तरंक्रमशः क्रियमाणमेवैतत्समा क ६
तो ५ सतोममोत्साहः ५ आसीत्तमःकिलेदंतत्रापांतैजसेभवद्धैमे स्वर्भूशकलेब्रह्माविश्व
कृदंडेर्कशशिनयनः ६ कपिलःप्रधानमाहद्रव्यादीन्कणभुगस्यविश्वस्यकालं
कारणमेकेस्वभावमपरेजगुःकर्म ७ तदलमतिविस्तरेणप्रसंगवादार्थनिर्णयोति
महान् ज्योतिःशास्त्रांगानांवक्तव्योनिर्णयोत्रमया ८ ज्योतिःशास्त्रमनेकभेदविषयं
स्कंधत्रयाधिष्ठितंतत्कार्त्स्न्योपनयस्यनाममुनिभिःसंकीर्त्यतेसंहितास्कंधेस्मिन्गणिते

२

नो शांतिकपौष्टिकपराभिचारस्नानविद्याभिज्ञो विबुधार्चनव्रतोपवासनिरतः स्व
तंत्राश्चर्योत्पादितप्रभावः पृष्टाभिधाय्यन्यत्र दैवात्ययात् ग्रहगणितसंहिताहोरा
ग्रंथार्थस्य च वेत्ता तत्र ग्रहगणिते पौलिशरोमकवासिष्ठसौरपैतामहेषु पंचसु सि
द्धांतेषु युगवर्षायनर्तुमासपक्षाहोरात्रयाममुहूर्त्तनाडीविनाडीप्राणत्रुटिप्रभृत्यवयव
स्य कालस्य क्षेत्रस्य च वेत्ता चतुर्णां मासानां सौरसावननाक्षत्रचांद्राणामधिमासकाव
मसंभवस्य च कारणाभिज्ञः षष्ट्यब्दयुगवर्षमासदिनहोराधिपानां प्रतिपत्तिच्छेदवित् ।
सौरादीनां च मानानां सदृशासदृशयोग्यायोग्यत्वप्रतिपादनपटुः सिद्धांतभेदेप्ययननि
वृत्तौ प्रत्यक्षं सममंडलरेखासंप्रयोगाभ्युदितांशकानां च छायाजलयंत्रदृग्गणितसाम्ये
न प्रतिपादनकुशलः सूर्यादीनां च ग्रहाणां शीघ्रमंदयाम्योत्तरनीचोच्चगतिकारणाभि
ज्ञः सूर्याचंद्रमसोश्च ग्रहणे ग्रहणादिमोक्षकालदिक्प्रमाणयोजनकक्ष्याप्रमाणप्रति
विषययोजनपरिच्छेदनकुशलः भूभगणभ्रमणसंस्थानाद्यक्षावलंबकापक्रमाह २

स्थितिविमर्दवर्णदेशाननागतग्रहसमागमयुद्धानामादेष्टाप्रत्येकग्रहभ्रमण

नयाग्रहगतिस्तंत्राभिधानस्त्वसौ होराख्यांगविनिश्चयश्चकथितःस्कंधस्तृतीयोप
रः ९ वक्रानुवक्रास्तमयोदयाद्यास्ताराग्रहाणांकरणेमयोक्ताः होरागतंविस्तरत
श्चजन्मयात्राविवाहैःसहपूर्वमुक्तं १० प्रश्नप्रतिप्रश्नकथाप्रसंगात्स्वल्पोपयोगात्
ग्रहसंभवाच्च संत्यज्यफल्गूनिचसारभूतंभूतार्थमर्थैःसकलैःप्रवक्ष्ये ११ गणितं
जातकंसारवांयोवेत्तिद्विजपुंगवः त्रिस्कंधज्योतिर्निर्दिष्टःसंहितापारगश्चसः १२ इ
त्याचार्यवराहमिहिरसंहितायांशास्त्रोपनयनंनामाध्यायःप्रथमसमाप्तः अथातःसां
वत्सरंसूत्रंव्याख्यास्यामः तत्रसांवत्सरःप्रसूतोभिजातः प्रियदर्शनोविनीतवेषःसत्य
वागनसूयकः समसुसंहितोपचितगात्रसंधिरविकलश्चारुकरचरणनखनयनचि
बुकदशनश्रवणललाटभ्रूउत्तमांगोवपुः कुष्मान्गंभीरोदात्तघोषः प्रायःशरीरानु
कारानुवर्तिनोहिगुणाश्चदोषाभवंतितेत्रगुणाः शुचिर्दक्षःप्रगल्भोवाग्मीप्रतिभावा
न्देशकालवित्सात्विकोनपरिषद्भीरुः सहाध्यायिभिरनभिभवनीयः कुशलोव्यस

३

निविवाहादीनांचकर्मणांकारणं यात्रायांचतिथिदिवसकरनक्षत्रमुहूर्त्तविलग्नो
योगदेहस्कंदनस्वप्नविजयस्नानग्रहयज्ञगणयोगाग्निलिंगहस्त्यश्वेंगितासेनाप्रसे
नाप्रवादिचेष्टाषाड्गुण्यपायुमंगलामंगलसकुनसैन्यनिवेसभूमयोग्निवर्ण
मंत्रिचरदूताटविकानांयथाकालंप्रयोगापरदुर्गोपलंभोपायाश्चेत्युक्तंचाचार्यैः जग
तिप्रसारितमिवालिखितमिवमतौनिषिक्तमिवहृदयेशास्त्रं यस्यसभगणंनादेशाः
निष्फलास्तस्य १ संहितापारगश्चदैवचिंतकोभवतियत्रैतेसंहितापदार्थाः दिन
करादीनांग्रहाणांचारास्तेषांप्रकृतिविकृतिप्रमाणवर्णकिरणद्युतिरूपसंस्था
नास्तमनोदयमार्गमार्गांतरवक्रानुवक्रर्क्षग्रहसमागमचारादिभिः फलानिनक्षत्रकू
र्म्मविभागेनदेशेष्वगस्तिचारः सप्तर्षिचारोग्रहभुक्तयोनक्षत्रव्यूहग्रहशृंगाटकग्र
हयुद्ध शशिग्रहसमागमग्रहवर्षफलगर्भलक्षणाधारणाप्रवर्षणरोहिणीस्वात्या
षाढीयोगाः सद्योवर्षकुसुमलतापरिवेषपरिघपवनोल्कापातदिग्दाहहि ३

र्मांसचरदलकालराश्योदयछायानाडीकरणप्रश्नेषु क्षेत्रकालकरणेष्वभिज्ञः ना
नाचोद्यप्रश्नभेदोपलब्धिजनितवाक्सारो निकषच्छेदसंतापादिभिर्निवेशैः कनकस्ये
वाधिकतरममलीकृतस्य शास्त्रस्यैव ज्ञाता तंत्रज्ञो भवति । उक्तं च गर्गेण न प्रतिबद्धं गम
यति वक्ति न च प्रश्नमेकमपि पृष्टः । निगदति न च शिष्येभ्यः स कथं शास्त्रार्थवित् ज्ञेयः ॥१॥
ग्रंथोन्यथान्यथार्थं करणं यश्चान्यथा करोति बुधः । स पितामहमुपगम्य स्तौति नरो वैशिके
नार्यो ॥ २ ॥ तंत्रेसु परिज्ञाते लग्ने छायांबुसंविदिते । होरार्थे च सुरूढे नादेष्टुर्भारती वंध्या
॥ होराशास्त्रेपि चरासि होरा द्रेष्काण नवांस द्वादसभाग त्रिंशद्भाग बलाबलपरि
ग्रहो ग्रहाणां च दिक्स्थानकालचेष्टाभिरनेकप्रकारबलनिर्धारणं प्रकृतिधातुद्रव्य
जातिचेष्टादिपरिग्रहो निषेकजन्मकालविस्मापनप्रत्ययादेशः सद्योमरणायुर्दाय
दशांतर्दशाष्टकवर्गकर्माजीवराज्ययोग चंद्रयोग द्विग्रहादियोग नाभसादीनां च यो
गानां फलान्याश्रयभावावलोकननिर्याणगत्यनूकानि तत्कालप्रश्नशुभाशुभनिमित्ता

समाश्रिताः

प

४ संहोरागणितनैष्ठिकं योनपूजतेराजासनाशमुपगच्छति १ वनंतोश्रमेमोयेचनिर्ममा
तिःपरिग्रहाः अपितेपरिपृच्छंतियोतिषांगतिकोविदं २ अप्रदीपायथारात्रिरनादि
त्यंयथानभः तथासांवत्सरोराजाभ्रमत्यंधइवाध्वनि ३ मुहूर्ततिथिनक्षत्रऋतवश्चा
यनेतथा सर्वाण्येवाकुलानिस्युर्नस्यात्सांवत्सरोयदि ४ तस्माद्राज्ञाधिगंतव्योविद्वा
न्सांवत्सरोग्रणीः जयंयशःश्रियंभोगान्श्रेयश्चसमभीप्सता ५ नासांवत्सरिकेदेशेवस्त
व्यंभूतिमिच्छता चक्षुर्भूतोहियत्रैषपापंतत्रनविद्यते ६ नसांवत्सरपाठीचनरकेषूपप
द्यतेब्रह्मलोकप्रतिष्ठांचलभतेदैवचिंतकः ७ ग्रंथतश्चार्थतश्चैवकृत्स्नंजानातियोद्वि
जः अग्रभुक्सभवेच्छ्राद्धेपूजितःपंक्तिपावनः ८ म्लेच्छाहियवनास्तेषुसम्यक्शास्त्रमिदं
स्थितं ऋषिवत्तेपिपूज्यंते किंपुनर्दैवविद्द्विजः ९ कुहकावेशपिहितैःकर्णोपश्रुतिहे
तुभिः कृतादेशोनसर्वत्रप्रष्टव्योनसदैववित् १० अविदित्वैवयःशास्त्रंदैवज्ञत्वंप्रकाशते
सपंक्तिदूषकःपापोज्ञेयोनक्षत्रसूचकः ११ नक्षत्रसूचकोदृष्टमुपसंवाकरोतियः। ४

ल

तिचंन संध्यारागगंधर्वनगररजोनिर्घातार्घकांडसस्यजन्मध्वजेंद्रचापवास्तुविद्यांग
गविद्यावायसविद्यांतरचक्रमृगचक्रश्वचक्रवातचक्रप्रासादलक्षण वज्रलेपप्रतिमा
लक्षणावनसंवेशप्रतिष्ठापन वृक्षायुर्वेदोदगार्गलनीराजनखंजनकोत्पातशांतिघृत
कंबलमयूरचित्रक षंडपट्टपरीक्षाकृकवाकुकूर्मगोजाश्वेभपुरुषस्त्रीलक्षणांतः पु
रचिंतापिटकलक्षणोपानच्छेद छत्रचामरदंडशयनासनलक्षण रत्नपरीक्षा
गंधयुक्ति दीपलक्षणं दंतकाष्ठाद्याश्रितानि शुभाशुभनिमित्तानि सामान्यानि च जगतः प्रतिपु ज६
रुषं चा प्रति वेच प्रतिक्षणमनन्यकर्मणाभियुक्तेन दैवज्ञेन चिंतयितव्यानि न चैकाकिना
सकलं ते ऽहर्निशमवधारयितुं निमित्तानि तस्मात्सुसंभृतेन दैवज्ञेनान्येपि तद्विदोष्टौ भ
र्तव्या तत्रैकेनैंद्री चाग्नेयी च दिगवलोकयितव्या याम्या नैर्ऋती वारुणी वायव्या चोत्तरा
वैशानी चेति यस्मादुल्कापातादि निमित्तानि सीघ्रमुपगच्छंति तेषां चाकरवर्णस्नेहप्रमा
णादि ग्रहरिक्षाभिघातादिभिः फलानि भवंतीति उक्तं च गार्गेण कृत्स्नांगोपांगकुश

५

आश्लेषार्धाद्दक्षिणमुत्तरमयनं रवेर्धनिष्ठाद्यं नूनं कदाचिदासीत् येनोक्तं पूर्वशास्त्रेषु सां
प्रतमयनं सवितुः कर्कटकाद्यं मृगादितश्चान्यत् उक्ताभावो विकृतिः प्रत्यक्षपरीक्षणैर्व्य
क्तिः २ दूरस्थचिह्नवेधादुदयेऽस्तमयेऽपि वा सहस्रांशोः छायाप्रवेशनिर्गमचिह्नैर्वा मंड
ले महति ३ अप्राप्यमकरमर्को विनिवृत्तो हंति सापरां याम्यां कर्कटकमसंप्राप्तो विनि
वृत्तश्चोत्तरामैंद्रीं ४ उत्तरमयनमतीत्य व्यावृत्तः क्षेमसस्यवृद्धिकरः प्रकृतिस्थश्चाप्ये
वं विकृतगति[illegible]सप्तभूपान् जनांश्च शस्त्राग्निदुर्भिक्षैः ६ तामस
कीलकसंज्ञा राहुसुताः केतवस्त्रयस्त्रिंशत् वर्णस्थानाकारैस्तान् दृष्ट्वार्के फलं ब्रूयात्
७ तेचार्कमंडलगताः पापफलाश्चंद्रमंडले सौम्याः ध्वांक्षकबंधप्रहरणरूपाः पापाः
शशांकेपि ८ तेषामुदये रूपाण्यंभः कलुषं रजोवृतं व्योम नगतरुशिखरामर्दी
सशर्करो मारुतश्चंडः ९ ऋतुविपरीतास्तरवो दीप्ता मृगपक्षिणो दिशां दाहः निर्घातम
हीकंपादयो भवंति तथोत्पाताः १० न पृथक्फलानि तेषां शिखिकीलकराहुदर्शनं यदि ५

भयकृदुष्णांशुः
५ सतमस्कःपर्व
विनात्वष्टानामा
र्कमंडलंकुरुते
सनिहंति ४६

काकसदृशाः छिन्नशिराः खड्गादिरूपाः

सत्रजत्यंधतामिश्रे सा द्वैमस्तविदं विना नगरद्वारलोष्टस्य यद्वद्यादुपयाचितं आदेश
स्तद्वदज्ञानामसत्यः संविभाव्यते १३ संपत्यायोजितादेशस्तद्विछिन्नकथाप्रियः मत्तःशा
स्त्रैकदेशेन त्याज्यस्ताहृशो महीक्षिता १४ यस्तु सम्यग्विजानाति होरागणितसंहिताः अभ्य
र्च्यः स नरेंद्रेण कर्त्तव्याच हितैषिणा १५ न तत्सहस्रं करिणां वाजिनां वा चतुर्गुणं करोति दे

न५

शकालज्ञो यद्वेको दैवचिंतकः १६ दुःस्वप्नदुर्विचिंतितं दुःप्रेक्षितदुष्कृतानि कर्म्माणि क्षिप्रं
प्रयांति निधनं शशिनः श्रुत्वा तु संवादं १७ न तथेच्छति नृपतेः पिता जननी वा स्वजनो
ऽथवा सुहृत् स्वयशोभिविवृद्धये यथा हितमाप्तः सबलस्तु दैववित् १८ ज्योतिशास्त्रम
हापुण्यं चंद्रार्कैर्यस्य साक्षिणौ यस्तु ज्ञानात्म सो याति भित्वा सूर्यस्य मंडलं १९ अप्रत्यक्षाणि
शास्त्राणि विवादस्तेषु केवलं प्रत्यक्षं ज्योतिषं शास्त्रं चंद्रार्कौ यस्य साक्षिणौ २० एकं ज्योतिष
शास्त्रं कलियुगकाले पि गर्वमुद्वहति यस्य कृताधिकनिर्वाहेर्न सक्यते चालनाकर्तुं २१
इति श्री इत्याचार्य श्रीविराहमिहरसंहितायां सांवत्सरसूत्रं नामाध्यायो द्वितीयः ॥श्री

६ कुर्लं करोत्यर्कौ तस्करवास्त्रनिपाते यदि सलिलं न समुपानयति २२ ताम्रकपिलो
वार्कः शिशिरे हरिकुंकमच्छविर्व्वसंतौ आपांडुकर्मकवर्णो ग्रीष्मे वर्षासु शुक्लश्च २३
शरदि कमलोदराभो हेमंते रुधिरसंनिभः प्रावृट्काले स्निग्धसवर्णनिभो पिशुभदा
यी २४ रुक्षः श्वेतो विप्रान् रक्ताभः क्षत्रियान् विनाशयति पीतो वैश्यान् कृष्णस्तोय
दानशुभकरः स्निग्धः २५ ग्रीष्मे रक्तो भयकृत्तु वर्षासु असितः करोत्यवर्षं च हेमन्ते पीतो
इन्द्रधनुःसदृशेन चिह्नेन चिह्नितः तनुः
र्क्कः करोति न चिरेण रोगभयं २६ सुरचापपाटिततनुर्नृपति विरोधप्रदः सहस्रांशुः प्रा
वृट्काले स्निग्धः करोति विमलद्युतिर्वृष्टिं २७ वर्षाकाले वृष्टिं करोत्यसद्यः शरीषपु
ष्पाभः शिखिपत्रनिभः सलिलं न करोति द्वादशाब्दानि २८ श्यामेर्क्के कीटभयं भस्म
निभे भयमुपशांति पररचक्रात् यस्य च्छेदेर्क्के छिद्रस्तस्य विनाशं क्षितिशस्य २९ शशरुधि
मध्याह्नकाले
रनिभे भानौ मध्याह्नकाले नभस्यलस्थे भवंति संग्रामाः शशिसदृशे नृपतिवधः क्षिप्रं
चान्यो नृपो भवति ३० कल्माषकुक्कुटनिभः खंडो जनहा विग्रहोपकरणरूपैश्छत्रध्वज ६

6

चेत् तदुदयकारणमेषांकेत्वादीनांफलंब्रूयात् ११ यस्मिन् यस्मिन् देशे दर्शनमायांति सूर्यविंवगताः तस्मिन् तस्मिन् व्यसनं महीपतीनां परिज्ञेयं १२ क्षुत्क्षामम्लानशरीरा मुनयोप्युत्सृष्टधर्मसच्चरिताः निर्मांसहस्ताः बालकच्छाग्रच्छागा यांतिपरदेशं १३ तस्करविलुप्तवित्ताः प्रदीर्घनिश्वासमुकुलिताक्षिपुटाः संतः सन्नशरीराशोकोद्भवबाष्परुद्धदृशः १४ क्षामाजुगुप्समानाः स्वनृपतिपरचक्रपीडितामनुजाः स्वनृपतिचरितं कर्मचपुराकृतं प्रब्रुवंत्यन्ये १५ गर्भेष्वपिनिष्पन्ना वारिमुचो नप्रभूरिवारिमुचः सरितोयांतितनुत्वंक्वचित्क्वचिज्जायतेसस्यं १६ दंडेनरेंद्रमृत्युर्व्याधिभयंस्यात्कवंधसंस्थाने ध्वांक्षेचतस्करभयं दुर्भिक्षंकीलकेर्कस्थे १७ छायाः स्यान्नरपतेर्विनाशायसितरक्तपीतकृष्णैस्तैर्विद्धोद्विजातिवर्णघ्नः १८ (दृश्यंतेचयतस्ते रविविंवस्योच्छ्रिताम हीपालाता आगच्छतिलोकानांतेनैवभयंप्रदिशेन २० ऊर्ध्वकरोदिवसकरोस्ताम्रः सेनापतिंविनाशयति पीतोनरेंद्रपुत्रंश्वेतस्तुपुरोहितंहंति २१ चित्रोपयवापिधूम्रोरविरस्मिव्या

दृश्यंते इत्यादि षट् श्लोकाः क्षे

हस्तप्राद्यः ... राजोपकरणरूपैश्छत्रध्वजचामरादिभिर्विद्धः राजन्यत्वकृद्दर्वः स्फुलिंगधूमादिभिर्जनः १९
कादृश्मिषिकरो ४४

ब्रह्मसिद्धान्ते ॥ रविदृष्टं सितमर्द्धं कथमदृष्टं यथा नभस्थस्य कुम्भस्य तथासन्नरवेरधःस्थस्य चंद्रस्य १ तथा च सूर्यसिद्धान्ते ॥ जलरूपस्याप्यध-
स्थस्य नित्यं भासयते रविः अर्द्धं शशांकबिंबस्य न द्वितीयं कथंचन ॥१॥ तेजसां गोलकः सूर्यो ग्रहर्क्षाण्यम्बुगोलकाः प्रभावन्तो हि दृ-
श्यन्ते सूर्यरश्मिविदीपिताः ॥२॥ ३

७

अमलवपुरवक्रमंडलः स्फुटविपुलामलदीर्घदीधितिः अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्ज-
गति करोति शिवं दिवाकरः ४० इत्याचार्यश्रीवराहसंहितायां आदित्यचारो नाम तृती-
योध्यायः ३॥ नित्यमधःस्थस्येन्दोर्भाभिर्भानोः सितं भवत्यर्द्धं स्वच्छाययान्यदसितं कुम्भस्येवा-
तपस्थस्य १ सलिलमये शशिनि रवेर्दीधितयो मूर्छितास्तमो नैशं क्षपयन्ति दर्पणोदर-
विहिता इव मंदिरस्यान्तः २ त्यजतोर्कतलं शशिनः पश्चादवलम्बते यथा शौक्ल्यं दिनकर-
वशात्तथेन्दोः प्रकाशतेऽधः प्रभृत्युदयं ३ प्रतिदिवसमेवमर्कात्स्थानविशेषेण शौक्ल्यप-
रिवृद्धिः भवति शशिनोऽपराह्णे पश्चाद्भागे घटस्येव ४ ऐंद्रस्य शीतकिरणो मूलाषाढाद्व-
यस्य चायातः याम्येन बीजजलचरकाननहा वह्निभयदश्च ५ दक्षिणपार्श्वेन गतः श-
शी विशाखानुराधयोः पापः मध्येन तु प्रशस्तः पितृदेवविशाखयोश्चापि ६ षडनागता-
नि पौष्णाद्द्वादश रौद्राच्च मध्ययोगीनि ज्येष्ठाद्यानि नवर्क्षाण्युडुपतिनातीत्य युज्यन्ते ७ उन्नत-
मीषच्छृंगं नौसंस्थाने विशालता प्रोक्ता नाविनां तस्मिन् शुभं नाविकपीडा तस्मिन् भ-

उत्तरेणायातः शीतकरः शुभः

उत्तरेणा शुभः

पैत्र्यमूलस्य... योगः

अविशाखादुत्तरेणापि शुभः ३

...प्रकर्षे यदायाति
...धस्ताच्चंद्रमार
...: तथा तस्य च मू
...रूपमंशं प्राप्यते
...वि: ॥५

...दूस्य
...मीनश भाग्यदस्य
...वन्यासंयोगोदृश्य

७

नि २

कर्णधाराणां ९

चामरादिभिर्विद्धः राजान्यत्वंकरोत्यर्कः स्फुलिंगधूमादिभिर्जनना १८ ।कोदण्डभित्तकर

रीधितिभिर्यदः तोरणरूपःपुरहाछत्रनिभोदेशनाशाय ३१ ध्वजचापनिभेयुद्धानिभा

स्करेवेपितेचरूक्षेच कृष्णारेखासवितरियदिहंतितत्तोनृपंसचिवः ३२ दिवसकरंसमुद

यसंस्थितमुल्काशनिविद्युतोयदाहन्युः नरपतिमरणंविद्यात्तदान्यराज्यप्रतिष्ठांच ३३

सर्वदिवसे रक्तोदृत्यर्कः

प्रतिदिवसमहिमकिरणःपरिवेषीसंध्ययोर्द्वयोरथवा रक्तोस्तमेतिरक्तोदितश्चभूपं

करोत्यन्यं ३४ प्रहरणरूपैर्जलदैःस्थगितः संध्याद्वयेपिरणकारी मृगमहिषविहग

नक्षत्र

खरकरभसदृशरूपैश्चभयदायी ३५ दिनकरकराभितापाद्वृत्तमवाप्नोतिसुमहतीपी

डां भवतिहिपश्चात्शुद्धंकनकमिवहुताशपरितापात् ३६ दिवसकृतःप्रतिसूर्यो

जलकृद्दगदक्षिणोस्थितोनिलकृत् उभयस्थःसलिलभयंनृपमुपरिनिहंत्यधोजनहा

३७ रुधिरनिभोवियत्स्थोवनिपांतकरोनचिरात् परुषरजोरुणीकृततनुर्यदिवादिनकृत्

३८ असितविचित्रनीलपरुषोजनघातकरः खगमृगभैरवस्वररुतैश्चनिशाद्यमुखे ३९

८

हीनवति १९ श्रेयो विशालमूर्त्तिर्नरपतिलक्ष्मीविवर्द्धये चंद्रः स्थूलः सुभिक्षकारी

[दुर्भिक्षकारी] [गह्वर वासिनः]

प्रियधान्यकरश्च तनुमूर्त्तिः २० प्रत्यंतान्कुनृपान्निहंत्युडुपतिः शृंगे कुजेनाहतो।

शस्त्रक्षुद्भयकृद्यमेन शशिजेनावृष्टिदुर्भिक्षकृत् श्रेष्ठान् हंति नृपान्महेंद्रगुरुणा।

[किंचित्]

शुक्रेन चाल्पान्नृपान् शुक्ले [illegible] यातमिदं फलं ग्रहकृतं कृष्णे त्वायोत्ता[?]गमं २१ भि

[मध्यादिचारितः]

न्नसितेन यवनान्मगधान्पुलिंदान्नेपालवंगमरुकच्छसुराष्ट्रमद्रान् पांचालकैक

यकुलूतकपौरषादीन्हन्यादुशीनरजनानपि सप्तमासान् २२ गांधारसौवीरसिंधु [क ६]

कीरान् धान्यानि शैलान् द्रविडाधिपांश्च द्विजांश्च मासान्दश शीतरश्मिः संतापयेद्वाक्

तिना विभिन्नः २३ उग्रान्सुरान्सहवाहनैर्नरपतीं स्त्रैगर्त्तकान्मालवान् कौलिंदान्ग [न ४]

णपुंगवान्थ शिबीनायोध्यकान्पार्थिवान् हन्यात्कौरवमत्स्यशुक्त्यधिपतीन् राजन्यमु

ख्यानपि प्रालेयांशुरसृक्स्रग्रहेतनुगते षण्मासमर्यादया २४ यौधेयान्सचिवान्सकौ

रवान् प्रागीशानेयचार्जुनायनान् विनिहंत्यर्कजभिन्नमंडलः शीतगुर्दशमासपीडया २५ ८

नां ९

चंद्ररेखा यदा चोर्ध्वे त्र्यंशे चेद्दृश्यते स्थानोदक्कृष्णगामिकः सो दंडस्थानं तदुच्यते ४

वति शिवं सर्वलोकस्य ८ अर्द्धोन्नते च लांगलमिति पीडा तदुपजीविनां तस्मिन् प्रीतिश्चा
निमित्तं मनुजपतीनां सुभिक्षं च ९ दक्षिणविषाणमर्द्धोन्नतं यदा दुष्टलांगलाख्यं तत्
पांड्यनरेश्वरनिधनकृदुद्योगकरं बलानां च १० समशशिनि सुभिक्षक्षेमवृष्टयः प्र
थमदिवससदृशाः स्युः दंडवदुदिते पीडा गवां नृपश्चोग्रदंडोऽत्र ११ कार्मुकरूपे युद्धा
नि जयस्तेषां स्थानयुगमिति याम्योत्तरायनं भूमिकंपाय १२ युगमेव याम्यकोट्यां किं
चित्तुंगं स पार्श्वशायीति विनिहंति सार्थवाहान् वृष्टेर्विनिग्रहं कुर्यात् १३ अभ्युच्छ्रा
यादेकं यदि शशिनो वाप्यवाङ्मुखं शृंगं आवर्जितमित्यसुभिक्षकारि तद्गोधनस्यापि १४
अव्युच्छिन्ना रेखा समंततो मंडले च कुंडाख्ये तस्मिन् मांडलिकानां स्थानत्यागो नरपती
नां १५ प्रोक्तस्थानाभावादुदगुच्चः सस्यवृद्धिवृष्टिकरः दक्षिणतुंगश्चंद्रो दुर्भिक्षभ
याय निर्दिष्टः १६ शृंगेणैकेनेंदुं विलीनमथवाप्यवाङ्मुखं शृंगं संपूर्णं चाभिनवं दृ
ष्ट्वैको जिविताच्च्यवते १७ मध्यतनुर्वज्राख्यः क्षुद्भयदः संभ्रमः पराज्ञां च क्षेमसुभिक्षाव



संस्थानविधिः कथितो रूपाण्यस्माद्भवंति चंद्रमसः स्वल्पो दुर्भिक्षकरो महान् सुभिक्षावहः प्रोक्तः १८ x १

९

ऽमंडलाकृतिरसितत्वाल्लिलनसदृश्यते भगणेऽन्यत्रपर्वकालादन्यदानाल्कमलयोनेः
२ मुखपुच्छविभक्तांगं भुजंगमाकारं दिशंत्यन्ये कथयं ... समूर्त्तमपरेतमोमयं सैंहिकेयाख्यं
३ यदि मूर्त्तो दिविचारी शिरोथवामंडलीभवति राहुः भगणार्द्धेनांतरितो गृन्हाति कथं
नियतचारः ४ अनियतचारः खलुचेदुपलब्धिः संख्ययाकथंतस्य पुच्छाननाभिधानों
तरेणकस्मान्नगृन्हाति ५ अथच भुजंगेद्ररूपः पुच्छेन मुखेन वासगृन्हाति मुखपुच्छां त
रसंस्थंस्थगयति कस्मान्न भगणार्द्धे राहुद्वयं यदि स्यात् ग्रस्तेस्तमितेथवोदितेचंद्रे तत्सम
गतिनान्येन ग्रस्तः सूर्योपि दृश्येत ७ भूच्छायां स्वग्रहणे भास्कर मर्कग्रहे प्रविसतीदुः प्र
ग्रहणमतः पश्चान्नेंदोर्भानोश्च पूर्वाद्येत ८ वृक्षस्य स्वच्छाया यथैकपार्श्वे भवति दीर्घा च
निशि निशितद्वत् भूमेरावरणवसाद्दिनेशस्य ९ सूर्यात्सप्तमराशौ यदि चोदग्दक्षिणेननां
तिगतः प्रतिदेशमतश्चित्रं हन्नास्कर ग्रहचंद्रः पूर्वाभिमुखः छायामौर्वीं तदाविशति १०
चंद्रोधस्थः स्थगयति रविमंबुदवत्समागतः प्रतिदेशमतः चित्रं दृग्विषयाद्भास्करग्रह ९

Marginal and interlinear notes:

अग्राने

मुखपुच्छाभ्यां ... सि

मूर्तो ...

सूर्याचंद्रमसौ

तिस्रोलिप्ताः एकाद शविलिप्ताः ४

अस्मिन्राशौ ... स्थित ...

यथाराशि ... येनग्रपेरं ...

... नियतचारः अनियतचारः

अनियतचारेण चंद्रः ग्रसनेः ६

नियतचारेः

छाया

नतिर्विक्षेपः

चंद्रग्रहणं सर्वत्रएकरूपं सूर्यग्रहे प्रतिदेशविचित्रता भवति १

पश्चात् १

दृष्टिवशात् १

शतयुगसदृशंवदेत्

मगधान्मथुरांश्चपीडयेद्वेणायाश्चतटंशशांकजः अपरत्रकृतंयुगंवदेत् यदिभित्त्वाश
शिनंविनिर्गतः २६ क्षेमारोग्यसुभिक्षविनाशी शीतांशुः शिखिनायदिभिन्नः कुर्यादा
युधजीविविनाशंचौराणामधिकेनचपीडां २७ उल्कायां यदाशशीग्रस्तएवहन्यतेह
न्यतेतदानृपोयस्यजन्मनिस्थितः २८ भस्मनिभःपरुषोरुणमूर्त्तिः शीतकरः किरणैःपरि
हीनः श्यामतनुःस्फुटितः स्फुरणोवाक्षुड्डमरामयचौरभयाय २९ शुक्लेपक्षेसंप्रवृद्धेप्र
वृद्धिंब्रह्मक्षत्रंयातिवृद्धिंप्रजाश्चहीनेहानिंतुल्यतातुल्यतायांकृष्णेसर्वंतत्फलंव्यत्ययेन ३०
निर्लेपकुंदकुमुदस्फटिकावदातो यत्नादिवांडिसुतयापरिमृज्यचंद्रः उच्चैःकृतोनि
शिभवत्तिमेशिवाययोदृश्यतेसभविताजगतःशिवाय ३१ यदिकुमुदमृणालहारगौ
रस्तिथिनियमात्क्षयमेतिवर्द्धतेवा अविकृतगतिमंडलांशुयोगीभवतिनृणांविजयायशी
तरश्मिः ३२ इतिश्रीवाराहमिहरसंहितायांचंद्रचारोनामचतुर्थोध्यायः ४॥ श्रमतास्वा
दविशेषाछिन्नमपिशिरः किलासुरस्येदं प्राणैरपरित्यक्तंग्रहतांयातंवदंत्येके १ इंद्र

नाम २

१०

स्यैतस्मिन् पीडा विदुषामवृष्टिश्च २१ ऐंद्रो नृपविरोधाः शारदसस्यक्षयो न च क्षेमं कौवेरे
र्थपतीनामर्थविनाशः सुभिक्षं च २२ वारुणमवनीशाशुभमन्येषां क्षेमसस्यवृद्धिकरं आ
ग्नेयं सिग्मास्यं सस्यारोग्याभयांबुकरं २३ याम्यं करोत्यवृष्टिं दुर्भिक्षं संक्षयं च लोकानां यदतः
परं तदशुभं क्षुन्मारकावृष्टिदं पर्व २४ वेलाहीने पर्वणि गर्भविपत्तिश्च शस्त्रकोपश्च अति
वेले कुसुमफलक्षयो भयं सस्यकोपश्च २५ हीनातिरिक्तकाले फलमुक्तं पूर्वशास्त्रदृष्टत्वा
त् स्फुटगणितविदां कालः कथंचिदपि नान्यथा भवति २६ यद्येकस्मिन्मासे ग्रहणं रविसो
मयोस्तदा क्षितिपाः स्वबलक्षोभैः संक्षयमायांत्यतिशस्त्रकोपश्च २७ ग्रस्तावुदितास्तमितौ
शारदधान्यावनीश्वरक्षयदौ सर्वग्रस्तौ दुर्भिक्षमरकदौ पापसंदृष्टौ २८ अर्धोदितोपर
क्तो नैष्कृतिकान् हंति सर्वयज्ञांश्च अग्न्युपजीविगुणाधिकविप्राश्रमिणो युगाभ्युदितः २९
कर्षकपाषंडिवणिक्क्षत्रियबलनायकान् द्वितीयेंशे कारुकशूद्रम्लेच्छान् स्वतृतीयें
शे समंत्रिजनान् ३० मध्याह्ने नरपतिमध्यदेशहा शोभनश्च धान्यार्घः तृणभुगमात्यं: १०

क्रमतः चंद्रे ग्रस्तोदिते ग्रस्तास्ते शारदधान्यनाशः सूर्ये ऽवनीश्वरक्षयः ४

10

णं ११ महेंदिशो आवेरणं कुंठविषायास्ततोऽद्धे संछन्नः स्वल्पं रवेर्यतो तस्तीक्ष्णाविषाणोर
विर्भवति १२ एवमुपरागकारणमुक्तमिदं दिव्यदृग्भिराचार्यैः राहुरकारणमस्मिन्निसुक
परमार्थः
शास्त्रसद्भावः १३ योसावसुरो राहुस्तस्य वरो ब्रह्मणा पुरा दत्तः आप्यायनमुपरागे दत्त
हुताशेन ते भविता १४ तस्मिन् काले सान्निध्यमस्य तेनोपचर्यते राहुः याम्योत्तरशशिश
तिगणितेप्यपचर्यते येन १५ न कथंचिदपि निमित्तैर्ग्रहणं विज्ञायते निमीत्तानि अन्यस्मिन्न
न सा स्फुटी कृतेनेराहुः
पि काले नत्वा स्फुटीकृतेन शरेन यस्मान्न विचिंत्यमिदं विपश्चिद्भिः १६ अवनत्या क्षेपासौदि
कृन्नेयावलनया अवनत्याच तिथ्यवसानावेला करणे कथितानि मया १७ खंडखाद्यके पूरण
दिनवृंदात् खशर ५० म्राप्तहृनवरदिग्भिः २९६ विभाजितात्फलं प्राप्तं रामत्रुरवेद १०६३
सहितं क्षिपेत् ध्रुवं देभजेत्तद्वधृतिभि १८० लब्धं कमलज पूर्वपर्वगणः सप्त ७ भाजिते
ऽशेषे तगम्ये १९ षण्मासोत्तरवृद्ध्या पर्वेशाः सप्त देवताः ७ क्रमशः ब्रह्मशशीन्द्रकुबे
रावरुणाग्नियमश्च विज्ञेया २० ब्राह्मे द्विजपशुवृद्धिः क्षेमारोग्याणि सस्य संपच्चात दद्वै।

मवंत्यर्थोत्पातरूपाणि ... पर्वतनैलं चजातेः ४६

११

विलेखकर्मोद्यतकान् हंत्यस्मकान्त्रिपुरपालितुतान्प्रदेसान् ५० तुलाधरेवंत्यपरां
त्यसाधून् वणिक्दशार्णान्भरकछकांश्चअलिन्यथोदुंवरमद्रचोलान्द्रुमान्सुयौधे
यविषायुधांश्च ५१ धन्विन्यमात्यवरवाजिविदेहमल्लान् पांचालवैद्यवणिजो विषमायु
धज्ञान् हन्यान्मृगेतुरुषमंत्रिकुलानिनीचान् मंत्रौषधीषुकुशलान्स्थविरान्युधी
यान् ५२ कुंभेंतर्गिरिजान्सपश्चिमजनात् भारोद्वहांस्तस्करान् आभीरान्दरदार
सिंहपुरकान् हन्यात्तथाबर्बरान् मीनेसागरकूलसागरजलद्रव्याणिमान्यान्जनान्
प्राज्ञान्वार्युपजीविनश्चभफलं कूर्मोपदेशाद्वदेत् ५३ सव्यापसव्यलेहग्रसननिरोधावम
र्दनारोहाः आघ्रातंमध्यतमस्तमोंत्यइतिदेशग्रासाः ५४ सव्यगतेतमसिजगज्जलप्लुतं
भवतिमुदितंचभयंच अपसव्येनरपतितस्करावमर्दः प्रजानाशः ५५ जिह्वोपलेढि
परितस्तिमिरनुदोमंडलंयदिसलेहः प्रमुदितसमस्तभूताप्रभूततोयाचतत्रमही ५६
ग्रसनमितिपदाद्यंशः पादोवाग्रस्यतेथवाप्यर्द्धस्फीतनृपवित्तहानिपीडाचस्फीतदेशा ११

जिह्वयारसनयालेढि
मिवस्पृशतेसमंततः ३

ग्रासदिनप्रमाणास्यपरमतिभोगमप
पल्लभ्यते तदेव खांशमानं ग्रमेनाकाश
स तत्पाकतं भवति १



पुरवैश्यघ्नः पंचमे खांशे ३१ स्त्रीशूद्रान् षष्ठेंशे स्फबल्यं तदास्तमयकाले यस्मिन् खांशे मोत्तं
स्तस्यौकानां शुभं भवति ३२ द्विजनृपतीनुदगयने विट्शूद्रान् दक्षिणायने हंति राहुरु
दगादिदृष्टः शूद्रत्तणदृति विप्रादीन् ३३ म्लेछान्विदिक्स्थितो यायिनश्च हन्याकृताश
शांकांश्च सलिलचरदृतिघाती याम्येनौदग्गावामशुभः ३४ पूर्वेण शलिल[illegible] पूर्णकरो
ति वसुधातलं दैत्यः पश्चात्कर्षकसेवककवाजिविनाशाय निर्दिष्टः ३५ पंचालकलिंगसूर
१५ सेनाः कांबोजौकिरातशस्त्रवार्त्ताजीवंति च ये कृताशास्त्वाते पीडामुपयांति मेषसंस्थे
३६ गोपाः पशवोथ गोमिनो मनुजाश्च महत्त्वमागताः तेपीडामुपयांति भास्करे ग्रस्तेशी
तकरे थवा वृषे ३७ मिथुने प्रवरांगना नृपान् पमात्रां बलिनं कलाविदः यमुनात
टजाः सबाह्लिकामत्स्याः सुवस्त्रजनैः समन्विताः ३८ आभीरान् शबरान् सवाह्लवान्
मल्लान्मत्स्यकुरून्शकानपि पांचालान्विकलांश्च पीडयत्यन्नं चापि निहंति कर्कटे ३९
सिंहे पुलिंदगणान्मेकलसत्वयुक्तान्राजोपमान्नरपतीन्वनगोचरांश्च षष्ठे तु सस्यक

१२

पीताभेवैश्यध्वंसीभवेत्सुभिक्षाय सार्चिष्मत्यग्निभयंगैरिकरूपेतुयुद्धानि ५८ दूर्वाकां
डश्यामेहारिद्रेचापिनिर्दिशेन्मरकं अशनिभयसंप्रदायी पाटलकुसमोपमोराहुः ५९
पांशुविलोहितरूपःक्षत्रध्वंसायभवतिवृष्टेश्चबाल रविकमलसुरचापरूपधृक्शस्त्र
कोपाय ६० पश्यन्ग्रस्तंसौम्योघृतमधुतैलक्षयायराज्ञांच भौमःसमरविमर्दंशिखि
कोपंतस्करभयंच ६१ शुक्रःसस्यविमर्दंनानाक्लेशांश्चजनपतिधरित्र्यांरविजः क
रोत्यवृष्टिंदुर्भिक्षंतस्करभयंच ६२ यदशुभमवलोकनाभिरुक्तंग्रहजनितंग्रहणेप्रमो
क्षणेवा सुरपतिगुरुणावलोकितेतच्छममुपयातिजलैरिवाग्निरिद्धः ६३ मुक्तेक्रमान्नि
मित्तैर्पुनर्ग्रहोमासषट्कपरिवृद्ध्यापवनोल्कापातरजः क्षितिकंपतमोशनिनिपातैः ६४
आवंतकाजनपदाःकावेरीनर्मदातटाश्रयिणःदृप्ताश्चमनुजपतयःपीड्यंतेक्षितिसुतेग्र
स्ते ६५ अंतर्वेदंसरयूंनेपालंपूर्वसागरंशोणंस्त्रीनृपयोधकुमारान् सहविद्वद्भि
र्बुधोहंति ६६ ग्रहणोपगतेजीवेविद्वन्नृपमंत्रिहयध्वंसः सिंधुतटवासिनामप्युत्तरदिशि १२

ो ग्रहोऽर्केण चंद्रे
ण वासरे करार्शौ भव
ति नन्नचा विधि प्रोभव
नि तदाच्छादनात्स्या
कस्य सोप्यदृश्यो भ
वति तेन ग्रास इत्युच्य
ते ५९

12

हन्यात् ×२ प्रधान ×२

नां ४७ पर्यंतेषु गृहीत्वा मध्ये पिंडीकृतं तमस्तिष्ठेत् स निरोधो विज्ञेयः प्रमोदकृत्सर्वभू
तानां ४८ अवमर्दनमिति निःशेषमवसंस्याद्यपदि चिरं तिष्ठेत् प्रधानदेशान् भूपांश्च
तिमिरमयः ४९ वृत्तेग्रहे यदि तमस्तत् तत्रामावस्य हस्यते भूयः आरोहणमित्यन्योन्य
मर्दनैर्भयकरं राज्ञां ५० दृप्पणमिवैकदेशे सवाष्पनिःश्वाससमारुतोपहृतं दृश्येत घ्रातं
सुवृष्टिसौस्यावहं जगतः ५१ मध्ये तमः प्रविष्टं वितमस्कं मंडलं च यदि परितः तन्मध्यदे
शनाशं करोति कुक्षामयभयं च ५२ पर्यंतेष्वतिबहुलं स्वल्पं मध्ये तमस्तमोन्याख्यो सस्या
नामीतिभयं भयमस्मिंस्तस्कराणां च ५३ श्वेते क्षेमसुभिक्षं ब्राह्मणपीडां निर्दिशेदहे
अग्निभयमनलवर्णे पीडा च हुताशवृत्तीनां ५४ हरिते रोगोल्बणता सस्यानामीतिभिश्च
विध्वंसः कपिले शीघ्रगमसत्वम्लेच्छध्वंसोथ दुर्भिक्षं ५५ अरुणकिरणानुरूपे दुर्भिक्षा
वृष्ट्यो विहगपीडा आधूम्रे क्षेमसुभिक्षं सादिशेन्मंदवृष्टिं च ५६ कापोतारुणकपिले
श्यामाभे क्षुद्भयं विनिर्देश्यं शूद्राणां व्याधिकरः कापोतकृष्णवर्णश्च ५७ विमलकमणि

ग्रासनिवृत्तेः पुनः ग्रासो भवेत् — एनदोन्या निक — मध्याह्नादीनां — रक्तवरुण इत्यर्थः — अरुणकपिलमिश्र — नीलपीतः

एतदर्कग्रह... भवति ग्राहक... त्वात् ५

१२

रूपोपजीविनिगमज्ञहिरण्यपण्यान् पौण्ड्रोड्रकैकयजनानथचाश्मकांश्च तापसशस्त्य
मेरपोत्रविचित्रवर्षी ७५ वैशाखमासिग्रहणेऽपि नाशमायांति कर्प्यासतिलासमुद्गाइक्ष्वा
कुयौधेयशाकाः कलिंगाः सोपद्रवाः किंतुसुभिक्षमत्र ७६ जेष्ठेनरेंद्रद्विजराजपत्न्यः स

समूलाः

स्यानि वृष्टिश्च महागणाश्च प्रध्वंसमायांति नराश्च सौम्याः साल्वैः समेताश्च निषादसंघाः

कूपादि

७७ आषाढपर्वण्युदपानवप्रनदीप्रवाहान् फलमूलवार्तान् गांधारकाश्मीरपुलिंदचीना

13

न् हतान्वदेन्मंडलवर्षमस्मिन् ७८ काश्मीरान्सपुलिंदचीनयवनान्हन्यात्कुरुक्षेत्रजा

गर्दभान्

न् गांधारानपिमध्यदेशसहितान्दृष्टोग्रहः श्रावणे कांबोजैकशफांश्च शारदमपित्य
क्त्वायथोक्तानिमानन्यत्रप्रचुरान्नहृष्टमनुजैर्धात्रीं करोत्यावृतां ७९ कलिंगवंगान्मगधान्

म्लेच्छान् २

सुराष्ट्रान्सुवीरान्दरदाश्मकांश्च स्त्रीणां च गर्भानसुरो निहंति सुभिक्षकृद्भाद्रपदे प्रदिष्टः ८०

शल्यचिकित्सकैः

कांबोजचीनयवनान्सहशल्यहृद्भिः बाल्हीकसिंधुतटवासिजनांश्च हन्यात् आनर्तपौ
ण्ड्रभिषजश्च तथा किरातान् दृष्टोसुरोश्वयुजि भूरिसुभिक्षकृच्च ८१ हनुकुक्षिपायुमे १२

संश्रितानां च ६७ भृगुतनये राज्ञगते दासेरक केकयास यौधेयाः आर्यावर्त्ताः शिवयः॥ मं २
अर्बुद नाम पर्वत तत्रस्थाजनाः
स्त्रीसचिवगणाश्च पीड्यंते ६८ सौरे मरुभवपुष्करसौराष्ट्राधातवोर्बुदांत्यजनाः गोमंतपा
पर्वत
रियात्राश्रिताश्च नाशं व्रजंत्याशु ६९ कार्त्तिकामम लोपजीविमगधान् प्राच्याधिपान् को
शलान् कल्माषान्यसूरसेनसहितान् काशींश्च संतापयेत् हन्यात्त्वाशु कलिंगदेशन
पतिं सामात्यमस्तं तमो दृष्टं त्रिन्नियतापरंजनयति क्षेमं सुभिक्षान्वितं ७० कास्मीरकान्
कोशलकान् सपुंड्रानृगांश्च हन्यादपरांतिकांश्च येसोमपास्तांश्च निहंति सौम्ये सुवृष्टि
क्षेमसुभिक्षकृच्च ७१ पौषे द्विजक्षत्रजनोपरोधः ससैंधवाख्या कुरुराविदेह ध्वंसं त्र
जंत्यत्र च मंदवृष्टिर्भयं च विद्यात्सुभिक्षयुक्तं ७२ माघे तु मातृपितृभक्तविशिष्टगोत्रान्
स्वाध्यायधर्मनिरतान् करिणस्तुरंगान् वंगांगवासिमनुजांश्च दुनोति राहुः वृष्टिं च कर्षक
जनानुमतां करोति ७३ पीडाकरं फाल्गुनमासि पर्व वंगास्यकावंतकमेकलानां नत्यज्ञ
सस्यप्रवरांगनानां धनुष्करक्षत्रतपस्विनां च ७४ चैत्रे तु चित्रकरलेखकगेयसक्तान्।

१६ वक्रव्याभास्करे पि किं त्वत्र पूर्वा दिक् शशिनि यथा रवौ पश्चिमा कल्प्या ९२ मुक्ते सप्ताहांतः पां
शुनिपातितोऽन्नसंक्षयं कुरुते नीहारो रोगभयं भूकंपः प्रवरनृपमृत्युं ९३ उल्का मंत्रिविना
शं नानावर्णा घनाश्च भयमतुलं स्तनिते गर्भविनाशं (विनाशं) विद्युन्नृपदंष्ट्रिपरिपीडां ९४ परिवेषो रु
क्पीडां दिग्दाहो नृपभयं च साग्निभयं रूक्षो वायुः प्रवलश्चौरसमुत्थं भयं धत्ते ९५ निर्घातः
सुरचापं दंडश्च क्षुद्भयं सपरचक्रं ग्रहयुद्धेन्नृपयुद्धं केतुश्च तदेव संदृष्टः ९६ अविकृतसलि
लनिपातैः सप्ताहांतः सुभिक्षमादेश्यं यच्चाशुभं ग्रहणजं तत्सर्वं नाशमुपयाति ९७ सोमग्रहे नि
वृत्ते पक्षांते यदि भवेद्ग्रहोऽर्कस्य तत्राभयः प्रजानां दंपत्योर्वैरमन्योन्यं ९८ अर्कग्रहात्तु शशि
नो ग्रहणं यदि दृश्यते ततो विप्राः नानाक्रतुफलभाजो भवंति मुदिताः प्रजाश्चैव ९९ इति
श्रीइत्याचार्यश्रीवराहमिहरसंहितायां राहुचारो नाम पंचमोऽध्यायः ५ उष्णमश्रुमुखं व्या
लं लोहिताननमेव च निस्त्रिंशं मुसलं चापि वक्राः पंच कुजस्य च १ यद्युदयर्क्षात् वक्रं करो
ति नवमाष्टमसप्तमर्क्षेषु तदुष्णमुक्तमुदये पीडाकरमग्निवार्त्तानां २ द्वादशदशमैकाद १६

रविकिरणजलद
मरुतांसंघातः ५

15

अत्र यद्यप्यसंभवस्तथा
पि पूर्वशास्त्रानुसारेणोक्तं

वक्रादनंतरं यदार्कमंडलेऽस्तमेष्यति
पुनरपि [illegible]
अत्रेपि ज्ञेयं १

दात्तद्विद्विः संछर्दनं च जरणं च मध्यात्तयोश्च विदरणमिति दशग्राह्यस्य मोक्षाः ८२
अग्नेय्यामपगमनं दक्षिणहनुभेदसंज्ञितं शशिनः सस्यविमर्दो मुखरुक् नृपपीडा स्यात्सुवृ
ष्टिश्च ८३ पूर्वोत्तरेण वामो हनुभेदो नृपकुमारभयदायी मुखरोगं शस्त्रभयं तस्मिन् वि
द्यात्सुभिक्षं च ८४ दक्षिणकुक्षिविभेदो दक्षिणपार्श्वेन यदि भवेन्मोक्षः पीडा नृपपुत्राणाम
भियोज्या दक्षिणा रिपवः ८५ वामस्तु कुक्षिभेदो यद्युत्तरपार्श्वमास्थितो राहुः स्त्रीणां गर्भवि
पत्तिः सस्यानि च तत्र मध्यानि ८६ नैरृत्यवायव्यस्थो दक्षिणवामौ तु पायुभेदौ द्वौ गुह्यरुगल्पवृ
ष्टिर्द्वयोस्तु राज्ञां क्षयो वामे ८७ पूर्वेण प्रग्रहणं कृत्वा प्रागेव चापसर्पणं च। संछर्दनमिति तत्क्षे
मसस्यहार्दप्रदं जगतः ८८ प्राक्प्रग्रहणं यस्मिन् पश्चादपसर्पणं च तज्जरणम् क्षुच्छस्त्रभयोद्वि
ग्नाः कष्टं शरणमुपयांति तत्र जनाः ८९ मध्ये यदि प्रकाशः प्रथमं तन्मध्यविदरणं नाम अंतःको
पकरं स्यात्सुभिक्षदं नातिवृष्टिकरं ९० ~~मध्ये यदि प्रकाशः प्रथमं तन्मध्य~~ पर्यंतेषु विमलता
बहुलं मध्ये तमोऽन्त्यदरणाख्यं मध्यादेशनाशः शारदसस्यक्षयो चास्मिन् ९१ एते सर्वे मोक्षा

स्वयमेवस्त... क्षोभकरं

रक्षा१

१५

चारोदयाःप्रशस्ताः श्रवणमघादित्यमूलहस्तेषु एकपदाश्विविशाखाप्राजापत्येषुचकु
जस्य १३ विपुलविमलमूर्त्तिः किंशुकाशोकवर्णः स्फुटरुचिरमयूखस्तप्तताम्रप्रभाभः
विचरति यदिमार्गंचोत्तरंमेदिनीजः शुभकृदवनिपानांहार्ददश्चप्रजानां १४ इत्याचार्य
श्रीवराहमिहिरसंहितायामंगारकचारो नामषष्ठोऽध्यायः ६ नोत्पातपरित्यक्तःकदाचि
दपिचंद्रजोव्रजत्युदयं जलदहनपवनभयकृत् धान्यार्घक्षयविवृद्ध्यैव १ विचरन्श्र
वणधनिष्ठाप्राजापत्येंदुवैश्वदेवानि मृद्नन् हिमकरतनयःकरोत्यवृष्टिंसरोगभयं
२ रौद्रादीनिमघांतान्युपाश्रिते चंद्रजे प्रजापीडा शस्त्रनिपातक्षुद्भयरोगानावृष्टिसंता
पैः३ हस्तादीन्विचरन् षट्कान्युपपीडयन्गवामशुभः स्नेहरसार्घविवृद्धिंकरोति
चोर्वींप्रभूतान्नां ४ आर्यम्णहौतभुजंभद्रपदामुत्तरांयमेशंच चंद्रस्यसुतोनिघ्नन्प्रा
णभृतांधातुसंक्षयकृत् ५ आश्विनवारुणमूलान्युपमृद्नन्रेवतींचचंद्रसुतःपराप
भिषक्नौजीविकसलिलजतुरगोपघातकरः ६ पूर्वाद्यत्रितयादेकमपींदोःसुतो १५

15

शानत्राग्रवक्रिते कुजेऽश्रुमुखं दूषयति [illegible]नुदये करोति रोगानवृष्टिं च ३ व्यालं त्र
योदशाद्वा चतुर्दशाद्वा विपच्यतेऽस्तमये दंष्ट्रिव्यालमृगेभ्यः करोति पीडां सुभिक्षं च ४ रु
धिराननमिति वक्रं पंचदशात्षोडशाच्च विनिवृत्ते कालमुखरोगं सभयं च सुभिक्षमाव
हति ५ असिमुषलं सप्तदशादष्टादशतोपि वा तदनुवक्रे दस्युगणेभ्यः पीडां करोत्यवृष्टिं
च शस्त्रभयं ६ भाग्यार्यमोदितो यदि निवर्त्तते वैश्वदेवते भौमः प्राजापत्येऽस्तमितस्त्रीन्
लोकान् निपीडयति ७ श्रवणोदितस्य वक्रं पुष्ये मूर्द्धाभिषक्तपीडाकृत् यस्मिन्नृक्षेऽभ्यु
दितस्तद्दिग्व्यूहान्जनानहंति ८ मध्येन यदि मघानां गतागतं लोहितः करोति ततः
पांड्यो नृपो विनश्यति शस्त्रोद्योगोऽनावृष्टिः ९ भित्वा मघां विशाखां भिंदन् भौमः क
रोति दुर्भिक्षं मरकं करोति घोरं यदि भित्वा रोहिणीं याति १० दक्षिणतो रोहिण्याश्चरन्म
हीजोऽर्घवृष्टिनिग्रहकृत् धूमायन्सशिखो वा विनिहन्यात्पारियात्रस्थान् ११ प्राजापत्ये
श्रवणे मूले तिसृषूत्तरासु शाक्रे च विचरन् घननिवहानामुपघातकरः क्ष्मातनयः १२

१६

समाद्येषु १७ दृष्टोभयायजगतःशुभफलकृत्प्रोषितस्तेषु २७ पौषेकरोतिडमरंमाघे
वातंतथाचचंद्रसुतः वैशाखेजनमरकंआषाढेश्रावणेचदुर्भिक्षं १८ कार्त्तिकेश्वयुजि
वायदिमासेदृश्यतेतनुभवःशिशिरांशोः शास्त्रचौरकृतभुक्नृपरोगक्षुद्भयानिचतदा
विदधाति १९ रक्तानिसौम्येस्तमितेपुराणियान्युत्सृजतेतान्युयांतिमोक्षं अन्येतुपश्चा
दुदितेवदंतिलाभःपुराणांभवतीतितज्ज्ञाः २० हेमकांतिरथवाशुकवर्णः सस्यकेनम
णिनासदृशोवा स्निग्धमूर्त्तिरलघुश्चहितायव्यत्ययेनशुभकृत्शशिपुत्रः २१ इत्याचा
र्यश्रीवराहमिहरसंहितायांबुधचारोनामसप्तमोध्यायः ७ नक्षत्रेणसहोदयमस्तंसंज्ञं
वक्तव्यंवर्षंमासक्रमेणैव १ प्रवासांतेसहस्रैणउदितोयुगपत्त्वरेत् तस्मात्कालाद्दद्द
पूर्वोगुरोरब्दःप्रवर्त्तते २ वर्षाणिकार्त्तिकादीन्याग्नेयाद्भद्वयानुयोगीनि क्रमशस्त्रिभं
तुपंचममुपांत्यमंत्यंचयद्वर्षं ३ शकटानलोपजीवकगोपीडाव्याधिशस्त्रकोपश्च वृद्धि
स्तुरक्तपीतककुसुमानांकार्त्तिकेवर्षे ४ सौम्येब्देनावृष्टिर्मृगाखुशलभांडजैश्चसस्यव १६

Marginal and interlinear notes: उदितः ; प्रसंगतः ; शत्रुभिर्वितानि ; नगराणि ; नीलवर्णः ; नीलवर्णमरकतसदृशः ; पश्चादुदितेपुररोह्मणां पुरलाभः प्रागुदिते पुरस्थोह्नाः एवंवदंति ५ ; नत्ररोह्लरोचलंनीयर्यः ४ ; मस्तंयायेनयाति सुरमंत्री ५

येषांद्रुमाणांरक्तपीतकुसुमा भवंतितेषां

16

विमर्दी यात्सुत शस्त्रतस्करामयभयप्रदायी चरन् जगतः ७ प्राकृतविमिश्रसंक्षिप्त तीक्ष्णायोगांत घोरपापाख्याः सप्तपराशरतंत्रेन तत्रैः कीर्तितागतयः ८ प्राकृतसंज्ञा वायव्ययाम्यपैतामहानि वर्क्ष्णात्मिश्रागतिः प्रदिष्टा शशिशिवपितृभुजंगदेवानि ९ संक्षिप्तायां पुष्पः पुनर्वसुः फाल्गुनीद्वयं चैव तीक्ष्णायोगप्रदावयं सशक्राश्विवुक्योः सं १० योगांतिकेति मूलं द्वे चांषाढे गतिः सुतस्येंदोः घोराश्रवणं त्वाष्ट्रं वसुदेवं वारुणं चैव ११ पापाख्यासा वित्रं मैत्रं चंद्राग्निदैवतं चेति उदयप्रवासदिवसैः सरावृगतिलक्षणं प्राह १२ चत्वारिंशत् ३० द्विसमेता विंशति २२ द्विनवकं चनव ५ मासार्द्ध १५ दशाचैकसंयुता ११ प्राक्तनतार्णां १३ प्राकृतगत्यामारोग्यवृष्टिसस्यप्रवृद्धयः क्षेमं संक्षिप्त मिश्रयो र्मिश्रमेतदन्यासु विपरीतं १४ ऋजुरतिवक्रा वक्रा विकला चमतेनदेवलस्यैता पंचपंच तु ५ चे २ का १ हाश्चादीनां षड्भेस्ता १५ ऋज्वी हिता प्रजानामतिवक्रार्घविनाशाय ति शस्त्रभयदा च वक्रा विकला भयरोगसंजननी १६ पौषाषाढश्रावणवैशाखेष्विंदुजः

एकानि चत्वारिंशतादीनि प्राक्तन ... मध्ये ...
चप्रसारं तद्यथा प्राकृतायां गतौ स्थितउदितनदा चत्वारिंशद्दि
नानि उदितत्व वृत्ति स्थितिरवं मिश्रायां त्रिंशत् एवमेव एतद्गणिते
...

एकान्यत्मे ... प्राकृतगत्यां स्थि ... वति २ एवमग्रे

१०त्रिंशत् ४७

दयप्रवासदिवसैरि नुवर्ततेयदा बुधः शद्दिनानि उदितः स्थितो वा तिष्ठति दा ऋज्वी नाम बुध गतिः एवमन्येषा पिवोध्यं

१७

ग्यसुभिक्षं क्षेमकरो वाक्पतिश्चरन्निभानां याम्येन विपरीतो मध्येन तु मध्यफलदायी १५ वि
चरन्भद्वयमिष्टस्तस्मात्संवत्सरेण मध्यफलः सस्यानां विध्वंसी विचरेदधिकं यदि कदाचि
त् १६ अनलभयमनलवर्णे व्याधिः पीते रणागमः श्यामे हरिते च तस्करेभ्यः पीडा रक्ते
च शस्त्रभयं १७ धूमाभे नावृष्टिस्त्रिदशगुरौ नृपवधो दिवा दृष्टे विपुलेऽमले सुतारे रात्रौ
दृष्टे नृपाः स्वस्थाः १८ रोहिण्योऽनलभं च वत्सरतनुः नाभिस्त्वषाढाद्वयं सार्प्यं हृत्पित्र्यदैवतं
च कुसुमं शुद्धैः समेतैः फलं देहे क्रूरनिपीडितेऽग्न्यनिलजं नाभ्यां भयं क्षुत्कृतं पुष्पे मूलफ
लक्षयोऽथ हृदये सस्यप्रणाशो ध्रुवं १९ गतानि वर्षाणि शकेन्द्रकालात् हतानि रुद्रै ११
र्गुणयेच्चतुर्भिः ४ नवाष्टपंचाष्ट ८५८९ युतानि कृत्वा विभाजयेत् शून्यशरागरामैः ३७
५०॥ लब्धेन युक्तं शककभूपकालं संशोध्य षष्ट्या ६० विषयैर्विभज्य युगानि नाराय
णपूर्वकाणि लब्धानि शेषाः क्रमशः समास्युः २१ एकैकमब्दं नवभि ९ र्हतेषु दत्त्वा प
थग्द्वादश १२ कं क्रमेण हत्वा चतुर्भि ४ र्वसुदेवताद्यान्युडूनि शेषांशकपूर्वमब्दं २२

[Interlinear glosses: नक्षत्रद्वयं; नक्षत्रतारे दृष्टे; शुभेलो ...; ...]

वर्तमानषष्ठ्यब्दस्य ये गताः सविकलाद्याः ... पृथक् स्थापिताः ... नवभिर्गुणयेत् ... द्वितीय २
स्थानस्थो वर्तमानषष्ठ्यब्दस्य गतवर्षेभ्यः द्वादशभागवर्षादिकं ... नवगुणितेषु ... संयोजयेत् ... चतुर्भि २
र्भागमपहृत्य यल्लब्धं तानि न... [illegible] ...भागमपहृत्याप्तांशकेषु ... २
निवृत्ति ... कल्पनं चतुर्भिर्भागे हृते ... पूर्वकं ... २
... चतुर्भिर्भागे गुरुला... वर्तमानात् ... प्रत्ययिति २ ... [illegible]

घः व्याधिभयं मित्रैरपि भूपानां जायते वैरं शुभकृज्जगतः पौषे निवृत्तवैराः परस्परं
क्षितिपाः वृद्धिं गुणाधान्यार्घः पौष्टिककर्मप्रवृद्धिश्च ६ पितृपूजापरिवृद्धिर्माघे हार्दिश्च
सर्वभूतानां आरोग्यवृष्टिधान्यार्घः संपदो मित्रलाभश्च ७ फाल्गुनवर्षे विद्यात्क्वचित्क्वचिद्
भवृष्टिसस्यानि दौर्भाग्यप्रमदनाप्रवराश्चौरानृपाश्चोग्राः ७ चैत्रे मंदावृष्टिः प्रियमन्नं
मर्मं वनिपामरद्वः रद्धिश्च कोशधान्यस्य भवति पीडा च रूपवतां ८ वैशाखे धर्मपरावि
गतभयाः प्रमुदिताः प्रजासनृपाः यज्ञक्रियाप्रवृत्तिर्निष्पत्तिः सर्वसस्यानां ९ ज्येष्ठे जाति
कुलधनश्रेणीश्रेष्ठानृपाः सधर्मज्ञा पीड्यंते धान्यानि च हित्वा कंगुशमीजातिं १० आषाढे
जायंते सस्यानि क्वचिद्वृष्टिरन्यत्र योगक्षेमं मध्यं व्यग्राश्च भवंति भूपालाः श्रावणवर्षे क्षेमं
सम्यक् सस्यानि वृद्धिमायांति क्षुद्रा ये पाषंडा पीड्यंते ये च तद्भक्ताः १२ भाद्रपदे वल्लीजं
निष्पत्तिं याति पूर्वसस्यं च न भवत्यरं सस्यं क्वचित्सुभिक्षं क्वचिच्च भयं १३ आश्वियुजेऽषे ज
स्त्रपतति जलं प्रमुदिताः प्रजाः क्षेमं चारोग्यं च याया मत्ता सर्वेषामन्नबाहुल्यं १४ उदगारो

कृतानुकारं कुरुतः प्रजानां प्रायः प्रमाथी वृषविक्रमौ तु सुभिक्षदौ रोगभयप्रदौ च ३४ अष्टं चतुर्थे × ५

१८ अद्यो गिरा श्रीमुखभावसंज्ञौ युवाथधाता त्रियुगे द्वितीये वर्षाणि पंचैव यथाक्रमेण त्रीण्य
(श्रीअंगिराश्रीमुखभावर्षे) (उपद्रवः)
त्र शस्तानि समे परे द्वे ३१ त्रिष्वाद्यवर्षेषु निकामवर्षी देवो निरातंकभयश्च लोकः अब्दद्व
येत्येपि समासु वृष्टिः किं त्वत्र रोगाः समरागमश्च ३२ त्वाष्ट्रे युगे पूर्वमथेश्वराख्यं वर्षं द्वि
तीयं बहुधान्यमाहुः प्रमाथिनं विक्रममप्यथान्यत् वृषं च विद्यात् गुरुचारयोगात् ३३
आद्यं द्वितीयं च शुभे त्र वर्षे ॅ स्य युगस्य पूर्वं यच्चित्रभानुं कथयंति वर्षं मध्यं द्वितीयं च शुभा
नुसंज्ञं रोगप्रदं मत्सुकरं न तच्च ३५ तारणं तदनु भूरिवारिदं सस्यवृद्धिमुदितातिपार्थि
वं पंचमं व्ययमुशंति शोभनं मन्मथप्रबलमुत्सवाकुलं ३६ त्वाष्ट्रे युगे सर्वजिदाद्यव
क्तः संवत्सरोन्यः खलु सर्वधारी तस्माद्विरोधी विकृतः खरश्च शस्तो द्वितीयोत्र भयाप
७३ हो षाः ३७ नंदनो विजयो जयस्तथा मन्मथोथ परश्च दुर्मुखः कांतमत्र युग आदितस्त्र
यं मन्मथः सफलो धर्मपरः ३८ हेमलंब इति सत् कृतानुकारं कुरुतः प्रजानां प्रायः
प्रमाथी वृषविक्रमौ तु सुभिक्षदौ रोगभयप्रदौ च ३४ अष्टं चतुर्थे त्रमे युगे स्याद्विलंवि १८

18

विष्णुः सुरेज्यो बलिभिद्धुताशस्त्वष्टोत्तराप्रोष्ठपदाभिधाश्च क्रमात् युगेशाः पितृविश्वसो
मशक्रानिलाख्याश्विभगाः प्रदिष्टाः २३ संवत्सरोऽग्निः परिवत्सरोऽर्कः इदादिकः शीत
मयूखमाली प्रजापतिश्चाप्यनुवत्सरः स्यादिद्वत्सरः शैलसुतापतिश्च २४ वृष्टिः समा
द्ये प्रमुखे द्वितीये प्रभूततोया कथिता तृतीये पश्चाज्जलं मुंचति यच्चतुर्थः स्वल्पोदकं पंच
मवर्षमुक्तं २५ चत्वारि मुख्यानि युगान्यथैषां विड्जीवान लद्वैवतानि चत्वारि मध्यानि
च मध्यमानि चत्वारि चांत्यान्यधमानि विंद्यात् २६ आद्यं धनिष्ठांशमभिप्रवृत्तो माघे यदा
यात्युदयं सुरेज्यः षष्ट्यब्दपूर्वः प्रभवः स नाम्ना प्रवर्त्तते भूतहितस्तदाब्दः २७
... क्वचिद्वृष्टिः पवनाग्निकोपः संतीतयः श्लेष्मकृताश्च रोगाः संवत्सरेऽस्मिन् प्रथमे प्रवृ
त्ते न दुःखमाप्नोति जनस्तथापि २८ तस्माद्द्वितीयो विभवः प्रदिष्टः शुक्लस्तृतीयः परतः प्रमोदः
प्रजापतिस्त्वथोत्तराणि शस्तानि वर्षाणि फलानि चैषां २९ निष्पन्नशालीक्षुयवादिसस्यां
भयैर्विमुक्तामुपशांतवैरां संहृष्टलोकां कलिदोषमुक्तां क्षत्रं तदा शास्ति च भूतधात्रीं ३०

ज्ञाः खलु दुर्मेति च आद्ये तु वर्षे महती सचौराश्चासौ हनूकंप युतश्च कामेः ४७ विक्रमः सकललोकनंदनो नाराक्षसात्यकरो नलस्तथापी भध्यान्यजननोत्र राक्षसोवङ्किकोपम रकप्रदोनलः ४८ यत्कालयुक्तः तदनेकदोषदः सिद्धार्थसंज्ञे बहवो गुणाश्च रौद्रोतिरौद्रः क्षयकृत्प्रदिष्टो योदुर्मेतिमध्यम वृष्टिहर्षः ४९ भाग्येयुगेदुंदुभिसंज्ञमाद्यं सस्यस्य वृद्धिमहतींकरोति उद्गारिसंज्ञं तदनुक्षयाय नरेश्वराणां विषमा च वृष्टिः ५० रक्ताक्षमुष्टं कथितं तृतीयं तस्मिन्भयं दंष्ट्रि तथाग दाश्च क्रोधं वक्रक्रोधपरं प्रदिष्टं राष्ट्राश्च सून्याकुरुते विरोधैः ५१ क्षयमिति युगस्यांत्यस्यांत्यं वक्रक्षयकारकं जनयति भयं तद्विप्राणां कृषीवलवृधिदं उपचयकरं विट्शूद्राणां परस्वहृतां तथा कथितमखिलं षष्ट्यब्दे यत्तदत्र समासतः ५२ अकलुषांशुजटिलः पृथुमूर्तिः कुमुदकुंदकुसुमस्फटिकाभः ग्रहहतोनयदि सत्पथवर्ती हितकरोऽमरगुरुर्मनुजानां ५३ इत्याचार्यश्रीवराहमिहरसंहितायांगुरुचारोनामाष्टमोध्यायः ८ नागगजैरावतवृषभगोजरद्गवमृगाजदहनाख्याः अश्वि

13 १९

परतोविकारिच सर्वरीतितदनुप्लवः स्मृतोवत्सरोगुरुवसेनपंचमः ३९ ईतिप्रायाःप्रचुर
पवनावृष्टिरग्रेत्रपूर्वे मंदंसस्यंनवकुसलिलंवत्सरेतोद्वितीये अत्युद्वेगःप्रचुरसलिलः
स्यात्तृतीयश्चतुर्थो दुर्भिक्षायप्लवइतिततः सौम्यनोभूरितोयः ४० वैश्वेयुगेशोभकृदित्य
याद्यः संवत्सरोततःशुभकृद्वितीयः क्रोधीततृतीयःपरतःक्रमेण विश्वावसुश्चेतिपराभवश्च ४१
पूर्वापरौप्रीतिकरौजनानामेषांतृतीयोबहुदोषदोष्टः अंत्योसमोकिंतुपराभवेग्निःशस्त्राभ
यार्त्तिर्द्विजगोभयंच ४२ अथप्लवंगोनवमेयुगेष्टःस्यात्कीलकोन्यःपरतश्चसौम्यः साधार
णोरोधकृदित्यथैवंशुभप्रदौकीलकसौम्यसंज्ञौ ४३ कष्टःप्लवंगोबहुशःप्रजानांसाधारणोल्प
जलमीतयश्च यःपंचमोरोधकृदित्यथाद्यः स्त्रिग्धंजलंतत्रचसस्यसंपत् ४४ इंद्राग्निदैवं
दशमंयुगंतत्राद्यमब्दंपरिधाविसंज्ञं प्रमाथिकं विक्रममित्यथान्यत्स्यादानंदसंज्ञं नलसंज्ञ
कंच ४५ परिधावि[illegible]निमध्यदेशनाशोन्रप[illegible]हानिर्जलमल्पमग्निकोपः अलसास्तु
जनाःप्रमाथिसंज्ञेडमररंक्तकपुष्पबीजनाशः ४६ एकादशेपिंगलकालयुक्तसिद्धार्थरौ

२०

भद्रांश्च सूरसेनकयौधेयककोटिवर्षनृपान् ११ भचतुष्टयमाग्नेयं द्वितीयमसितां बुस
स्यसंपत्यै विप्राणामशुभकरं विशेषतः क्रूरचेष्टानां १२ श्रवणेनांत्राक्रांते म्लेच्छाटविका
न् श्वजीविगोमंतः गोनिंदिनीचशूद्रान् वैदेहांश्चानयः स्पृशति १३ विचरन् मघादिपंच
कमुदितः सस्यप्रणाशकृच्छुक्रः क्षुत्तस्करभयजननो नीचोन्नतिशंकरकरश्च १४ पि
त्र्याद्यं वर्षभौ हंत्यश्मकनाविकान् शावरभूद्रान् पौंड्रापरांत्यमूलिकवनवासिद्रविड
सामुद्रान् १५ स्वात्याद्यं भत्रितयं मंडलमेतच्चतुर्थमभयकरं ब्रह्मक्षत्रसुभिक्षाभिवृ
द्धये मित्रभेदाय १६ अत्राक्रांते मृत्युः किरातभर्तुः पिनष्टि चेक्ष्वाकून् प्रत्यंतावंत्यपुलिं
दवकरणान्स्वरसेनांश्च १७ ज्येष्ठाद्यं पंचर्क्षं क्षुत्तस्कररोगदं प्रबाधयते काश्मीराश्म
कमत्स्यान् सचारुदेवीमवंतींच १८ चारोहेत्राभीरान्द्रविडांवष्टत्रिगर्त्तसौराष्ट्रान् ना
शयति सिंधुसौवीरकांश्च काशीश्वरस्य वधः १९ षष्टं षण्नक्षत्रं शुभमेतन्मंडलं धनिष्ठा
द्यं भूरिधनगोकुलाकुलमनल्पधान्यं क्वचित्सभयं २० अत्रारोहेत् शूलिकगांधारार २०

कथिताः १

आचार्यमतं १ स्वा भ ५ रोहिणीनः गजाद्याः

न्याद्याः कैश्चित्त्रिभाः क्रमाद्वीथयः १ नागा तु पवनयाम्यानलानि पैतामहात्त्रिभास्तिस्रः
गोवीथ्यामश्विन्यः पौष्णं द्वे चापि भद्रपदे २ जारद्गव्यां श्रवणात्त्रिभं मृगाख्या त्रिभं च मैत्रा(
द्यं हस्तविशाखात्वाष्ट्राण्यजे त्वषाढाद्वयं दहना ३ तिस्रस्तिस्रस्तासां क्रमादुदग्मध्यया
म्यमार्गस्थाः तासामप्युत्तरमध्यदक्षिणावस्थितैकैका ४ वीथीमार्गानपरे कथयंति य
था स्थिता नभमार्गस्य नक्षत्राणां ताराया म्योत्तरमध्यमास्तद्वत् ५ उत्तरमार्गो याम्यादिनिग
दितो मध्यमः सुभाग्याद्यः दक्षिणमार्गोषाढादिकेश्चिदेवं कृता मार्गाः ६ ज्योतिषमागम
शास्त्रं विप्रतिपत्तौ न योग्यमस्माकं स्वयमेव विकल्पयितुं किंतु बहूनां मतं वक्ष्ये ७ उत्तर
वीथीषु सितः सुभिक्षशिवकृत्तोस्तमुदयं वा मध्यासु मध्यमफलः कष्टफलो दक्षिणा(
स्यासु ८ उत्तमोत्तमोनं समममध्यन्यूनं मध्यमकष्टं कष्टं कष्टतमं उदगाद्यासु यथाक्र
ममेवं फलं ब्रूयात् ९ भरणी पूर्वं मंडलमृक्षचतुष्कं सुभिक्षकरमाद्यं वंगांगमहिषवा
ल्हिककलिंगदेशेषु भयजननं १० अत्रोदितमारोहेत् ग्रहोपरो पदि सितं ततो हन्यात्(

यथा नागा उ
रागजा उत
नारस्वना
क्षिराग ४



प्रथमऋक्षचतुष्कंमंडलमिति भवतीत्यर्थः २

सुदृषि: वणिजांचभयंविजानीयात् ३१ भेत्रेतत्रविरोधोजेषायांतत्रमुखसंताप: मौलिकभिषजां मूलेत्रिष्वपिचैतेघनावृष्टि: ३२ आप्येसलिलजपीडाविश्वेशोव्याधय: प्रकुप्यंति श्रवणेश्रवणव्याधि: पाषंडिभयंधनिष्टायां ३३ सत्तभिषजिशौंडिकानामजेकभेघूतजीविनांपीडा कुरुपांचालानामपिकरोतिचास्मिन् सित: सलिलं ३४ आहिर्बुध्नेफलमूलतापकृतयायिनांचरेवत्यां अश्विन्यांहयपानांयाम्येतुकिरातयवनानां ३५ चतुर्दशेपंचदशेतथाष्टमेत्तिमि श्रपत्तस्यतिथौसगोसुत: युगाद्यजेदर्शनमस्तमेतिवातदामहीवारिमयीचलत्यते ३६ गुरुर्भगुश्चापरपूर्वकाष्टयो: परस्परंसप्तमराशिगोयदा तदाभजारुग्भयशोकपीडितानवारिपश्यंतिपुरंदरोज्झितं ३७ यदास्थिताजीववुधारसूर्यजा: सितस्यसर्वेऽपथानुवर्तिन: २ नागविद्याधरसंगरास्तदाभवंतिवाताश्चसमुद्धितांतका: ३८ नमित्रभावेसुहृदोव्यवस्थितारूम्लेछविडालकुंजरा: खरामहिष्योसितधान्यशूकरा: पुलिंदशूद्राश्चसदक्षिणापथा: क्षयंव्रजंत्यक्षतरोगमृत्युभि: ४० कपासुस २९

कपासुसम्यक्निरताद्विजातय: नचाल्पमप्यंबुददातिवासवोऽपिनंतिवजेराशिरांसिभ्रम्यतो ३९ शनैश्च × २

[Marginal notes: मूदुसविरूपायिणां १; सुहृद: मित्रीभावमजंति; एक: पूर्वकाष्ठायां अपर: पश्चिमकाष्ठायां; अग्यपानी; उदयास्तसमये वासवयोर्योग: नान्यत्रा ५; ...यत्ककास्पतिथिकुज ...दयफलमाह ६; ...तरक्षपानकार; अग्रत: स्थिते]

समस्तदिवसंहृष्टः
शुक्रोगकृत् २

वंतयः प्रपीड्यंते वैदेहवधः प्रत्यंतयवनशाकदासपरिवृद्धिः २१ अपरस्यां त्वाष्ट्राद्यं ज्ये
ष्ठाद्यं चापि मंडलं शुभदं पित्र्याद्यं पूर्वस्यां शेषाणि यथोक्तफलदानि २२ दृष्टोऽनस्तमितेऽर्के
भयकृत्तु रोगकृत्समस्तमहः अर्द्धदिवसे च संदृष्टो नृपबलपुरभेदकृच्छुक्रः २३ भिंदन् गतो
नलर्क्षं कूलानि कांतवारितोहानिः अव्यक्ततुंगनिम्ना समा सरिद्भिर्भवति धात्री २४ प्राजा
पत्ये शकटे भिन्ने कृत्वेव पातकं वसुधा केशास्थिशकलशबला कापालमिव व्रतं धत्ते २५
सौम्योपगतो रसस्यशोषणः समुद्दिष्टः आर्द्रागतस्तु कोशलकलिंगहासलिलकरनिकरः
२६ अश्मकवैदर्भाणां पुनर्वसुस्थे सिते महाननयः पुष्ये पुष्टा वृद्धिर्विद्याधरगणविमर्दश्च
२७ आश्लेषासु भुजंगमदारुणपीडावहश्चरन् शुक्रः भिंदन् मघां महामात्रदोषकृद्भूरिवृष्टिक
रः २८ भाग्येशवरपुलिंदप्रध्वंसकरोंबुनिवहमोक्षाय आर्यम्णो कुरुजांगलपांचालघ्नः
सलिलदायी २९ कौरवचित्रकराणां हस्ते पीडा जलस्य च निरोधः रोगकदंडजपीडा चि
त्रास्थे शोभना वृष्टिः ३० स्वातौ प्रभूतवृष्टिः दूतवणिङ्नाविकान् स्पृशत्यनयः ऐन्द्राग्नेपि

सूर्यसिद्धांते विष्टे
रा द्वितीयाद्धर्गिको
भमस्यसप्तदशमा
यस्पष्टस्य स्वया
मिनमिशकटसरो
रूपा १शकटभेद
तीन कार्ये रुढं २

संक्ष ६



रूप २

२२ न्यं कुरुते चाल्पं तृणं न वक्रज्जायते तत्र ६७ इत्याचार्यश्रीवराहमिहरसंहितायां शुक्रचारो नाम नवमोध्यायः ९ श्रवणानिलहस्तार्द्रा भरणीभाग्योपगः सुतोर्कस्य प्रचुरसलिलोपगूहां करोति वसुधां यदि स्निग्धः १ अहिवरुणपुरंदरदैवतेषु सौम्यः सुखमत्यतिजलं च कुरुते शस्त्राद्दृष्टिकरो मूलेप्यत्येकमपिचह्नः २ तुरगतुरगोपचारककविवैद्यामात्यहार्कजोश्विगतः याम्येनर्त्तकवादकगेयज्ञक्षुद्रनैकृताः ३ बहुलास्थे पीड्यंते सौरेग्न्युपजीवनश्चमूपाश्च रोहिण्यां कोशलमद्रिकाशिपांचालशाकटिकाः ५ मृगशिरसि वस्त्रयाजकयजमानार्यजनमध्यदेशाश्च रौद्रस्थे पारतरामठतैलिकारजकचौराश्च ५ आदित्ये पांचनदप्रत्यंतसुराष्ट्रसिंधुसौवीराः पुष्ये घांटिकघोषिकपारावतवणिक्कितवकुसुमानि ६ सार्प्ये जलरुहसर्पाः पित्र्ये वाल्हीकचीनगांधाराः शूलिकपारतवैश्याः कोष्ठागाराणि वणिजश्च ७ भाग्ये रसविक्रयिणः पुण्यस्त्री कन्यका महाराष्ट्राः आर्यम्णो गुडलवणभिक्षुकांबुनि तक्षशिला ८ हस्ते नापितचाक्रिकचौरभिषक्सूचिकद्विपग्राहावंधक्यः कोशलकामला २२

भ्यकुनिरता द्विजातयः नचाल्पमप्यंबु ददाति वासवो भिनत्ति वज्रेण शिरांसि निहंति शुक्रः
क्षितेजेयजन्ततः प्रजां कृताशशास्त्रचतुर्द्दव्यषितस्करैः चराचरं व्यक्तमयोत्तरापथं दिशोर
जोल्कादहनैश्च पीडयेत् ५१ बृहस्पतौ हंति पुरः स्थिते सितः सितं समस्तं द्विजगोसुरा
लयं दिशं च पूर्वां करकासृजो ब्रुदा गलेगदा भूरि भवेच्च शारदं ५२ सौम्योस्तोदययोः पुरो
भृगुसुतस्यावस्थितस्तोयकृत् रोगान्कामलपित्तजांश्च कुरुते पुष्णाति ग्रैष्मकान् हन्यात्सव्र
जिताग्निहोत्रिकभिषक् रंगोपजीवान् हयान् वैश्यान्गाः सहवाहनैर्नरपतीन् पीतां पश्चा
द्दिशं ५३ शिखिभयमनलाभैश्शस्त्रकोपश्च रक्ते कनकनिषकगौरे व्याधयो दैत्यपूज्ये हरि
तकपिलरूपे श्वासकासप्रकोपः नपतति सलिलं रवाङ्गस्मरुत्ता भिताभे ५४ दधिकुमुदश
शांककांतिभृत्स्फुटविकसत्किरणो बृहत्तनुः सुगतिरविकृतो जयान्वितः कृतयुगरू
पकरः सितोदयः ५५ आरविशुक्रो याम्यां दिशि स्थितो ल्पजलं सृजति निसंधान्यं च भूरि कु
रुते तृणां चवक्र जायते तत्र ५६ अपरां निषेवमाणः काष्ठांशुक्रो जलं सृजति भूरि धा

खंडजद्वार विजो यदि चित्रः क्षुद्भयकृद्यदि पीतमयूखः शस्त्रभयाय च रक्तसवर्णो भस्मनि
भो बहुवैरकरश्च २० वैडूर्यकांतिरमलः शुभदः प्रजानां बाणातसीकुसुमवर्णनिभश्च शस्तः
यं चापि वर्णमुपगच्छति तत्सवर्णान् सूर्यात्मजः क्षपयतीति मुनिप्रवादः २१ इत्याचार्यश्रीवरा
हमिहरसंहितायां शनैश्चरचारो दशमोध्यायः १० गार्गीयं शिखिचारं पाराशरं देवल
कृतं च अन्यांश्च बहून्दृष्ट्वा क्रियतेयमनाकुलश्चारः १ दर्शनमस्तमयो वा न गणितवि
धिनास्य शक्यते ज्ञातुं दिव्यान्तरिक्षभौमास्त्रिविधाः स्युः केतवो यस्मात् २ अहुताशेनल
रूपं यस्मिंस्तत्केतुरूपमेवोक्तं खद्योतपिशाचालयमणिरत्नादीन्परित्यज्य ३ ध्वजश
स्त्रभवनतरुतुरंगकुंजराद्येष्वथांतरिक्षास्ते दिव्या नक्षत्रस्था भौमाः स्युरतोन्यथा शिखि
नः ४ शतमेकाधिकमेके सहस्रमपरे वदंति केतूनां बहुरूपमेकमेव प्राह मुनिर्ना
रदः केतुं ५ यद्येको यदि बहवः किमनेन फलं सर्वथा वाच्यं उदयास्तमयैः स्थानैः स्प
र्शेराधूमनेर्वर्णैः ६ यावंत्यहानि दृश्यो मासास्तावंत एव फलपाकः मासैरब्दानि वदेत्प्रथ



दै

सम्भूयैवानीयंतेतत्रयेपूर्वतिले २ कुंभकाराः ३

संमंत्रिचक्रैचराः ३

चौनर

रथयः कथाश्रावकाः २

काराश्चपीड्यंते ९ चित्रास्येवमदाजनलेखकचित्रज्ञचित्रभांडानि स्वातौमागधचरदूत
सूतश्लवनद्याः १० ऐंद्राग्न्याख्येत्रैगर्त्तचीनकौलूतकुंकुमंलाक्षासस्यान्यपमंजिष्ठाकौसुंभं
चक्षयंयांति ११ मैत्रेकुलूततंगणखससकाश्मीराः उपतापंयांतिचघांटिकामेदश्चमित्राणां
१२ ज्येष्ठासुनृपपुरोहितनृपसत्कृतशूरगणकुलश्रेणयः मूलेतुकाशिकौशलपांचालफलौ
षधीयोधाः १३ आप्येंगवंगकोशलगिरिव्रजामगधपौंड्रमिथिलाश्चसर्वउपतापंयांतिज
नावसंतियेताम्रलिप्ताश्च १४ विश्वेश्वरेर्कपुत्रश्चरन्दशार्णोन्निहंतियवनांश्चउज्जयनीं
शवरान्पारियात्रिकान्कुंतिभोजांश्च १५ श्रवणेराज्याधिकृतान्विप्राग्र्यान्भिषक्पुरो
हितकलिंगान् वसुभेमगधेशजयोह्निश्चधनेश्वरकृतानां १६ सार्जेशततभिषजिभिषक्
कविशौंडिकपण्यनीतिवल्लीनांआहिर्बुध्नेनद्योपानकरास्त्रीहिरण्यंच १७ रेवत्यांराजभृ
ताक्रौंचद्वीपाश्रिताःशारदसस्यं शबरांश्चनिपीड्यंतेयवनांश्चशनैश्चरेचरति १८ यदाविशाखा
सुमहेंद्रमंत्रीसुतश्चभानोर्दहनर्क्षयातः तदाप्रजानामनयोतिघोरःपुरप्रभेदोगतयोर्भमेकं १९

२५

२५ न तारकास्ते स्निग्धाश्च भवंति तीव्रफला: १७ स्निग्धा: प्रभासमेता: द्विशिखा: षष्टिःशानै श्चरांगरुहा: अतिकष्टफलाः दृश्या: सर्वे ते कनकसंज्ञा: १८ विकचानाम गुरुसुता: सितैकतारा: शिखापरित्यक्ता: षष्टि: पंचभिरधिका स्निग्धा याम्याश्रिता: पापा: १९ नाति व्यक्ता: सूक्ष्मादीर्घाः शुक्ला यथेष्ट दिक्प्रभवा: बुधजास्तस्करसंज्ञा: पापफला: त्वेकपंचा शात् २० क्षतजानलानुरूपास्त्रिचूलतारा: कुजात्मजा: षष्टिनाम्ना च कौंकुमा: सौम्याशा संस्थिता पापा: २१ त्रिंशत्र्यधिका राहो: स्ते तामसकीलका इति ख्याता: रविशशिगा दृश्यं ते तेषां फलमं क्षचारोक्तं २२ विंशत्यधिकमन्यत् शतमग्ने विश्वरूपसंज्ञानां तीव्रानलभयदानां ज्वालामालाकुलतनूनां २३ श्यामारुणा वितारा श्चामररूपा विकीर्णदीधतयः अरुणाख्या वायो: सुता: सप्तसप्तति: पापदा: परुषा: २४ तारापुंजनिकाशा गणकाना मप्रजापतेरष्टौ ब्रह्मशतं चतुरधिके चतुरस्त्रा ब्रह्मसंताना: २५ कंकानाम वरुणजाद्वात्रिंशद्वंशगुल्मसंस्थाना: शशिवत्प्रभासमेतास्तीव्रफला: केतव: प्रोक्ता: २६ षण्णव २५

पंचचत्वारिंशद्दिनानिनिः फलानि ततऊर्ध्वंमासादीन्वदेत् २

अचिरसंस्थितः शीघ्रमेवद र्शनंयाति

चिरं १

एषांमध्यादेकएवदृश्यतेनसर्वेयुगपत् इतिसर्वत्रैवपरिभाषा २

नवीनं करोति १

थमात्यत्तत्रयात्यरत्नः ७ ह्रस्वस्तनुःप्रसन्नस्निग्धरसंस्थितःशुक्लः उदितौवाप्यभिवृष्ट

सुभिक्षसौख्यावहकेतुः ८ उक्तविपरीतरूपोनशुभकरोधूमकेतुरित्युक्तः इंद्रायुधानुका

रीविशेषतोद्वित्रचूलोवा ९ हारमणिहेमरूपाःकिरणाख्याःपंचविंशतिःसशिखाःप्रागपर

वि ४ दिशोर्दृश्या नृपतिरोधावहारविजाः १० शुकदहनबंधुजीवकलाक्षक्षतजोपमाहुताशसु

ताः आग्नेय्यांदृश्यंतेतावंतस्तेपिशिखिभयदाः ११ वक्रशिखामृत्युसुतारूक्षाःकृष्णाश्चतेपिता

वंतः दृश्यंतेयाम्यायांजनमरकावेदिनस्तेपि १२ दर्पणवृत्ताकाराविशिखाःकिरणान्वि

ताधरातनयाःक्षुद्भयदाद्वाविंशतिरैशान्यामंबुतैलनिभाः १३ शशिकिरणरजतहिमकुमु

दकुंदकुसुमोपमाःसुताःशशिनः उत्तरतोदृश्यंतेत्रयःसुभिक्षावहाःशिखिनः १४ ब्रह्म

सुतएककएवत्रिशिखोवर्णैस्त्रिभिर्युगांतकरः अनियतदिक्संभवोविज्ञेयोब्रह्मदंडा

ख्यः १५ शतमभिहितमेकसमेतमेतदेकेनविरहितान्यस्मात् कथयिष्येकेतूनांश

तानिनवलक्षणैः १६ सौम्येशान्त्योरुद्रंशुकसुताःधांतिचतुरधीत्याख्याः विपुलसि



स्पष्टैः १

प्रागर्द्धरात्रे दृश्यो याम्याग्रः श्वेतकेतुरूपश्च क इति युगाकृतिरपरे युगपत्तौ सप्तदिन दृ
श्यौ ३७ स्निग्धौ सुभिक्षशुभदावथाधिकं दृश्यते कनामा यो दशवर्षाण्युपतापयं जनयति श
स्त्रप्रकोपकृतं ३८ श्वेत इति जटाकारो रूक्षः श्यावो वियत्त्रिभागगतिः विनिवर्त्तते ऽपस
व्यं त्रिभागशेषाः प्रजाः कुरुते ३९ आधूम्रया तु शिखया दर्शनमायाति कासंस्थः सरस्मि
केतुः श्वेतसमानं फलं धत्ते ४० ध्रुवकेतुरनियतगतिः प्रमाणवर्णाकृतिर्भवति विष्वक्
दिव्यांतरिक्षभौमो भवत्ययं स्निग्धः इष्टफलः ४१ सेनांगेषु नृपाणां गृहतरुशैलेषु
चापि देशानां गृहिणामुपस्करेषु च विनाशनं दर्शनमुपैति ४२ कुमदकांतिर्वारुण्यां प्रा
क्शिखो निशामेकां दृष्टः सुभिक्षमतुलं दशाकिल वर्षाणि स करोति ४३ सकृदेकया
म दृश्यः सुसूक्ष्मतारोऽपरेण मणिकेतुः ऋज्वी शिखास्य शुक्ला स्तनोत्थता क्षीरधारवत्
४४ उदयन्नेव सुभिक्षं चतुरो मासान् करोत्यसौ सार्द्धान् प्रादुर्भावं प्रायः करोति क्षुद्रजंतू
नां ४५ जलकेतुरपि च पश्चात्स्निग्धशिखया परेण चोन्नतया नवमासान् स सुभिक्षं करो

ग्रा ३

ति: कालसुता: कबंधसंज्ञा: कबंधसंस्थाना: पुंड्रभयप्रदा: सुविरूपताराश्चैते शिखि
न: २७ शुक्लविपुलैकतारा नव विदिशाकेतव: समुत्पन्ना: एवं केतुसहस्रं विशेषमे
षामतो वक्ष्ये २८ उदयंतो महान् स्निग्धमूर्तिरपरोदयी वसाकेतु: सद्य: करोति मरकं
सुभिक्षमप्युत्तमं कुरुते २९ तल्लक्षणोऽस्थिकेतु: स तु रूक्ष: क्षुद्भयावह: प्रोक्त: स्निग्ध
स्तद्वत्प्राच्यां शस्त्राख्योऽडमरकाय ३० दृश्योऽमावास्यायां कपालकेतु: सधूम्ररश्मिशि
ख: प्राग्नभसोऽर्द्धविचारी क्षुन्मरकावृष्टिरोगकर: ३१ प्राग्वैश्वानरमार्गे शूलाग्रश्यावरूक्षता
म्रार्चि: नभस्त्रिभागगामी रौद्र इति कपालतुल्यफल: ३२ अपरस्यां चलकेतु: शिखया या
म्याग्रयांगुलोच्छ्रितया गच्छेद्यथा यथोदक् तथा तथा दैर्घ्यमायाति ३३ सप्तमुनीन् संस्पृश्य
ध्रुवमभिजितमेव च प्रतिनिवृत्त: नभसोऽर्द्धमात्रमित्वा याम्येनास्तं समुपयाति ३४ हन्यात्प्र
यागकूलाद्यावदवन्तीं च पुष्करारण्यं उदगपि देविकामपि भूयिष्ठं मध्यदेशाख्यं ३५ अन्या
नपि च स देशान् क्वचिच्च हन्ति रोगदुर्भिक्षै: दशमासान् फलपाकोऽस्य कैश्चिदष्टादशप्रोक्त: ३६



कचित् २ दृष्टा १

२६

सावित्रेदंडकाधिपतिं ५६ चित्रासुकुरुक्षेत्राविधस्यमरणंसमादिसेत्प्राज्ञः काश्मीरक
कांबोजौनृपतीग्राभजनेनस्तः ५७ इक्ष्वाकुरलकनाथश्चहन्यतेयदिभवेद्विशाखासु मै
त्रेयौंड्राधिपतिंज्येष्टास्वथसार्वभौमवधः ५८ मूलेंध्रमद्रकपतिर्जलदेवेकाशिपोमरमे
ति यौधेयकार्जुनायनशिविचैद्यान्वैश्वदेवेच ५९ हन्यात्कैकयनाथंपांचनदंसिंहलाधि
पंवांगं नैमिषनृपंकिरातंश्रवणादिषुक्रमाक्रमशः ६० उल्काभिताडितशिखः शिखीशि
वतरोभिहृष्टोयः अशुभः सएवचोलाख्यकाशिवल्लवीनानां ६१ नमायताशिखिशिखा
भिस्तायतोवाकुक्षंचयस्यशातितकथितांश्चदेशान् दिव्यप्रभावनिहतान् संयथागरु
त्मान् भुंक्तेगतोनपैरेतिः परभोगिभोगान् ६२ दृष्टः षोडशवासरान्नमुदः कैश्चित्सवि
षःशिखीसर्वारंभफलप्रदोहिनयतत्रैत्रेयवामाधवे ऋक्षंयत्परिभुक्तपीडितहतंदग्धं
शिखाभिर्हतंतत्सर्वंपरिकल्प्यशुद्धमपरंपाणिग्रहेवास्तुषु ६३ इत्याचार्यश्रीवराहमि
हरसंहितायांकेतुचारोनामएकादशमोध्यायः ११ भानोर्वर्त्मविघातवद्धसिखरोविंध्या

२६

सिंहपुच्छसदृशया

त्रिशांतिं च लोकानां ४६ भवकेतुरेकरात्रं दृश्यः प्राक् सूक्ष्मतारकः स्निग्धः हरिलांगू
लोयमया वृद्दक्षिणावर्त्तया शिखया ४७ यावंतरावं मुहूर्त्तान् दर्शनमायाति निर्दिशेन्मा
यदिस्निग्धः
सान् तावदतुलं सुभिक्षं रूक्षे प्राणांतिकान् रोगान् ४८ आवर्त्त इति निशार्द्धे सव्य शिखो
रुण निभोपरे स्निग्धः यावत्क्षणान्स दृश्यस्तावन्मासान् सुभिक्षकरः ४९ अपरेणपद्मके
तुर्मृणालगौरो भवेन्निशामेकां सप्तकरोति सुभिक्षं वर्षाण्येतिहर्षयुक्तानि ५० पश्चात्संध्या
काले संवर्त्तो नाम धूम्रताम्रशिखः आक्रम्य वियत्त्र्यंशं शूलाग्रावस्थितो रौद्रः ५१ यावंत
एवं मुहूर्त्तान् दृश्यो वर्षाणि हंति तावंति भूपान् शस्त्रनिपातै रुदयक्षं चापि पीडयति ५२
येशास्तास्तान् हित्वा केतुभिरां धूमितेप्यवास्पृष्टे नक्षत्रे भवति बाधो येषां राज्ञां प्रवक्ष्ये ता
न् ५३ अश्विन्यामश्मकपं भरण्यां सु किरातपार्थिवं हन्यात् बहुलासु कलिंगेशं रोहिण्यां
शूरसेनपतिं ५४ उशीनरमपि सौम्ये जलजाजीवाधिपं तथार्द्रासु आदित्येश्मकनाथं पुष्ये
मगधाधिपं हंति ५५ असिकेशं भौजंगे पित्र्ये गं पांड्यनाथमपि भाग्ये उज्जयिनिकमार्यम्णो

शी२

२७ शानुसारि द्विरेफावनीनोत्तमांगैः कृतान् बाणपुष्पै रिवोत्तंसकान् धारयद्भिर्मृगेंद्रैः सना
थीकृतांतर्दृ निर्झरं गगनतलमिवोल्लिखंतं प्र व देवागंजाकृष्टफुल्लद्रुमत्रासविभ्रांतम
लि २ त्तद्विरेफांसं हृष्टमंद्रस्वनैः प्रोल्लकूजंटैस्तरक्षंदैशार्दूलशाखामृगाध्यासितैः रहसि मद
नसक्तयारेवयाकांतदेवौपम्यं सुरस्त्रीसमाध्यासितोद्यानमंभोशनानन्त्रमूलानिला
हारविधान्वितं विंध्यमस्तंभयद्यश्चतस्योदयः श्रूयतां ७ उदये च मुने रंगस्त्यनाम्नः कुसमा
दर्शिन्याः समायोगमलदूषितानि
योगमलमदूषितानि हृदयानि सतामिव स्वभावात्पुनरंबूनि भवंति निर्मलानि ८ पार्श्व
मोदोष्यमाना
द्वयाधिष्ठितचक्रवाका मायुष्मती सस्वनहंसपंक्तिः तांबूलरक्तोल्कषितायदंती विभाति यो
षेव शारित्सहासा ९ इंदीवरासन्नसितोत्पलान्वितासरक्तमत्स्यच्छदपंक्तिभूषिता सुभ्रूल
ताक्षेपकटाक्षवीक्षणा विदग्धयोषेव विभाति सस्मरा १० इंदोः पयोदविगमोपहितां
विभूतिं सं द्रष्टुं तरंगवलया कुमुदं निशासु उन्मीलयत्यलिनिलीनदलं सुयक्ष्मवापी विलो
चनमिवासिततारकांतं ११ नानाविचित्रांबुजहंसकोककारंडवापूर्णतडागहस्ता रत्नैश्च २७

चलस्तंभितो वातापी निजकुक्षिणा सुरारिपुंजीर्णश्च येनासुरः पीतश्चांबुनिधिस्तपोंबुनिधि
ना याम्या च दिग्भूषिता तस्यागस्त्यमुनेर्मे पाद्यसुक्तताश्चारः समानोदयं १ समुद्भूतः शो
लैर्मकरनखरोत्कर्तशिखरैः कृतस्तोयाच्छित्या सपदि सुतरां येन रुचिरः यत्तन्मुक्तामिश्रैः॥
प्रवरमणिरत्नांबुनिवहैः सुरानृद्वत्या दृष्टमितमुकुटरत्नानि वपुरा २ येन चांबुहरणोपि विद्रु
मैर्भूधरैः समणिरत्नविद्रुमैः निर्गतैस्तुरंगैर्विराजितः सागरोधिकतरं विराजितः ३॥
यस्फुरित्तिमिजलेभजिह्मगःक्षिप्तरत्ननिकरो महोदधिः आपदां पदगतोपि यापितो येन पी
तसलिलो मराथ्विं यं प्रचलत्तिमिशुक्तिजशंखचितः सलिलैः पकितैः पिपतिः सरितां सतरंग

५४

सितोत्पलहंसभ्रतः सरसः शारदीं विभर्ति रुचं पु तिमिसितांबुधरं मणितारकं स्फुटिक
चंद्रमनंबुशरद्युतिं फणिकणोपलरश्मिशिखिप्रदं कुटिलगेशवियच्चकार यः ६ दि
नकररथमार्गविच्छित्तये भुवनं यश्चलच्छृंगमुद्भ्रांतविद्याधरांगनावशोक्तप्रियाव्यग्रदत्तां
कदेहावलंबां वरान्स्फुटितोद्भूयमानध्वजैः शोभितं करिकटमदमिश्ररक्तावलेहानुवा

रूक्षः कपिलस्त्ववृष्टिं धूम्रो गवामशुभकृत् स्फुरणो भयाय मांजिष्ठरागसदृशः क्षुधमाह
वांश्च। कुर्याद्णुश्च पुररोधमगस्त्यनामः २० शातकुंभसदृशः स्फुटिकाभः स्तर्पयन्निवम
हीं किरणौघैः दृश्यते यदि ततः प्रचुरान्नाभूर्भवत्यभयरोगजनाढ्या २१ उल्कयाविनिहतः
शिखिनावाशुद्धयं मकरैमेवच धत्ते दृश्यते सकिलहस्तगतेर्के रोहिणीमुपगतेस्तमुपैति २२
इत्याचार्यश्रीवराहमिहरसंहितायां अगस्त्यचारो नाम द्वादशोध्यायः १२ सैकावलीवराजतिस
सितोत्पलमालिनी सहासेवनाथवतीवच दिग्यैः कौवेरीसप्तभिर्मुनिभिः १ ध्रुवनायकोप
देशात् नरिनर्त्तीवोत्तराभ्रमद्भिश्च यैश्चारमहंतेषांकथयिष्येवृद्धगर्गमतात् २ आसन्म
घासुमुनयः शासतिपृथ्वीं युधिष्ठिरे नृपतौ षट्द्विकपंचद्वियुत २५२६ शाकेत्वस्तस्यराज्ञ
श्च ३ वर्षसहस्रत्रितयं शतमेकं सप्ततिर्नवाग्राच शककालयानमिश्रं कलेर्गतं धर्मपु
त्रांतान् ४ एकैकस्मिन्नृक्षे शतंशतंतेचरंति वर्षाणां प्रागुत्तरतश्चैते सदोदयंते समाध्वीकाः
५ पूर्वेभागे भगवान्मरीचिरपरे स्थितो वशिष्ठोस्मात् तस्यांगिरास्ततोत्रिस्तस्यासन्नः पु

सहस्रद्वयेन पंचभिः शतैः षड्विंशत्यधिकैः शाकनृपकालो युक्तः कार्यः एवं कृते तावद्वर्षवृंदं वर्त्तमानकालं यद्भूतं तत्स्य च शतेन भा
गमपहृत्य यदवाप्यंते तानि नक्षत्राणि मघादीनि भुक्तानि यच्छेषं तानि वर्षाणि भुज्यमानेन नक्षत्रे तेषां गतानि लब्धनक्षत्राणामपि सप्तर्षिं
शत्याभागमपहृत्य शेषांशसमं मघादिगोच्यं

(margin:) यद्यपि एतत्गणितं साम्प्रतं न भवति तथापि पूर्वशास्त्रानुसारेणोक्तं ४

(margin:) यस्य नक्षत्रस्य प्रागुत्तरतः सप्तर्षिपंक्तिः स्यात् भवति तस्मिन्नेव नक्षत्रे स्थिता २

(margin:) कौ

28

3158

श्चभूतैः कुशमैः फलैश्चभूर्यच्छतीवार्घमगस्तनाम्ने १२ सलिलमेमरयाज्ञयोक्षितंयद्धनप
रवेषिमूर्त्तिभिर्भुजंगैः फणजनितविषाग्निसंप्रदुष्टंभवतिशिवंतदगस्तिदर्शनेन १३ स्म
रणादपिपापमेघाकुरुतेकिमुतस्तुतिभिर्वरुणांगरुहः मुनिभिः कथितोस्यथार्घविधि
कथयामितथैवनरेंद्रहितं १४ संख्याविधांस्तुतिवेशमस्यविज्ञायशंदर्शनमादिशेत्तुतः
दर्शनउज्जयन्या भवति प्रथीतसिंहस्य त्रयोविंशत्यंशैः
तस्योज्जयन्यामगतस्यकन्यांभागैस्वराख्यैः स्फुटभास्करस्य १५ इषस्यभिन्नेरुणरश्मिजाले

ए८

नैशेंधकारेदिशिदक्षिणस्यांसांवत्सरावेदितदिग्विभागोभूपोर्घेमूर्व्यांप्रयतःप्रयच्छेत् १६ का
लोद्भवैःसुरभिभिः कुसुमैः फलैश्चरत्नैःसागरभवैः कनकांवरैश्च धेन्वावृषेणपरमान्न
युतैश्चभक्ष्यैर्दध्यक्षतैः सुरभिधूपविलेपनैश्च १७ नरपतिरिममर्घंश्रद्दधानोददातः
प्रविगतगददोषोनिर्जितारातिपक्षः भवतिचयदिदद्यात्सप्तवर्षाणिसम्यक् जलनि
धिवसनायास्वामितांयातिभूमेः १८ द्विजोयथालाभमुपाकृतार्घः प्राप्नोतिवेदान्प्रमादां
श्चपुत्रान् वैश्यश्चगांभूरिधनंचशूद्रोरोगक्षयंधर्मफलंचसर्वे १९ रोगान्करोतिय

रिपात्रनगःऔदुंवरकापिष्टकगजाव्हयाश्चेतिमध्यमिदं ४ अथपूर्वस्यामंजनवृषभ
ध्वजपद्ममाल्यवद्गिरयः व्याघ्रमुखसुह्मकर्वटचांद्रपुराः सूर्पकर्णाश्च ५ खसमग
धशिविरगिरिमिथिलसमतटोड्राश्ववदनदंतुरकाः प्राग्ज्योतिषलोहित्यक्षीरोदस
मुद्रपुरुषादाः ६ उदयगिरिभद्रगौडकपौंड्रोत्कलकाशिमेकलांवष्टाः एकपदता
म्रलिप्तककोशलकावर्द्धमानाश्च ७ आग्नेय्यांदिशिकोशलकलिंगवंगोपवंगजठ
रांगाः शूलिकविदर्भवत्सांध्रचेदिकाश्चोर्द्धकंठाश्च ८ वृषनालिकेरचर्मद्वीपाविं
ध्यांत्यवासिनस्त्रिपुरीश्मश्रुधरहेमकूटाव्यालग्रीवामहाग्रीवाः ९ किष्किंधकंटक
स्थलिनिषादराष्ट्राणिपुरिकदशार्णाः सहनग्नपर्णशिविरैराश्लेषाद्येत्रिके देशाः१०
अथदक्षिणेनलंकाकालाजिनसौरिकीर्णतालिकटाः गिरिनगरमलयदर्दुरमहेंद्रतरु
कच्छा ११ कंकटकंकणवनवासिशिविकफणिकारकौंकणाभीराः आकरवेणावं
तकदशपुरगोनर्दकेरलकाः १२ कर्णाटकमहाटविचित्रकूटनाशिक्यकोल्लगिरि

लस्त्यश्च ६ पुलहः क्रतुरिति भगवानासन्नानुक्रमेण पूर्वाद्याः तत्र वसिष्ठं मुनिवरमुपासि
तारुंधती साध्वी ७ उल्काशनिधूमाद्यैर्हता विवर्णास्स्वरयोज्झिता ह्रस्वाः हन्युःस्वस्वं वर्गं विपुलाः
स्निग्धाश्च तद्वृद्ध्यै ८ गंधर्वदेवदानवमंत्रौषधिसिद्धयक्षनागानां पीडाकरो मरीचिर्ज्ञे
यो विद्याधराणां च ९ शकयवनदरदपारतकांबोजांस्तापसान् वनोपेतान् हंति वसिष्ठो
भिहतो विवृद्धिदो रश्मिसंपन्नः १० अंगिरसो ज्ञानयुता धीमंतो ब्राह्मणाश्च निर्दिष्टाः अत्रेः कां
तारभवा जलजान्यंभोनिधिः सरितः ११ रक्षःपिशाचदानवदैत्यभुजंगाः स्मृताः पुलस्त्यस्य
पुलहस्य तु मूलफलं क्रतोस्तु यज्ञाः सयज्ञभृतः १२ इति श्रीवराहमिहिरसंहितायां स
र्षिचारो नाम त्रयोदशोध्यायः १३ नक्षत्रत्रयवर्गैराग्नेयाद्यैर्व्यवस्थितैर्नवधा भारतवर्षे म
ध्यात्प्रागादिविभाजिता देशाः १ भद्रारिमेदमांडव्यशाल्वनीपोज्जिहानसंख्याता मरुवत्स
घोषयामुनसारस्वतमत्स्यमध्यमिकाः २ माथुरकोपज्योतिषधर्मारण्यानि शूरसेनाश्च गौ
रग्रीवोद्देहिकपांडुगुडाश्वत्थपांचालाः ३ साकेतकंककुरुकालकोटिकुकुराश्च पार

३०

वेणवतीफल्गुलुकागुलहामरूकुच्चचर्मरंगाख्याः एकविलोनशूलिकदीर्घग्रीवास्य
केशाश्च २३ उत्तरतः कैलाशोहिमवान्वसुमान्गिरिर्धनुष्मांश्च क्रौंचोमेरुकुरुवस्त
पोत्तराःक्षुद्रमीनाश्च २४ कैकेयवसातियामुनभोगप्रस्थार्जुनायनाग्नीत्याः आदर्शोंत
द्वीपत्रिगर्त्ततुरगाननाश्वमुखाः २५ केशधरचिपटनासिकदासेरवाटधानशरधा
नाः तक्षशिलापुष्कलावर्तकैरावत्तकंठधानाश्च २६ अंबरमद्रकमालवपौलवक
च्छारदंडपिंगलकाः माणहलहूणकोशलशानकमांडव्यभूतपुराः २७ गंधारयशोव
तिहेमवालराजन्यखचरगव्याः स्फः यौधेयदासमेयाः श्यामकाः क्षेमधूर्त्ताश्च २८ ई
शान्यांमेकलनष्टराज्यपशुपालकीरकाश्मीराः अभिसारदरदतंगणकुलूतसैरि
न्धवनराष्ट्राः २९ ब्रह्मपुरदार्वदामरवनराज्यकिरातचीनकौणिंदाः भल्लपल्लोलज
टासुरकुनटखषघोषकुचिकाख्याः ३० एकचरणानुविश्वाः सुवर्णभूर्वसुधनंदिवि
ष्ठाश्च पौरवचीवरनिवसनत्रिनेत्रमुंजाद्रिगांधर्वाः ३१ वर्गैराग्नेयाद्यैः क्रूरग्रह

नगरी

30

३०

चोलाः क्रौंचद्वीपजटाधरकांवेर्यो ऋष्यमूकश्च १२ वैडूर्यसंखमुक्तात्रिवारिचरधर्म
पत्तनद्वीपाः गणराज्यकृष्णवेल्लूरपिशिकाः शूर्याद्रिकुसुमनगाः १३ तुंबवनकार्मणे
यकयाम्योदधितापसाश्रमाऋषिकाः कांचीमरुचीपट्टनचेर्यार्यिकसिंहलाऋषभाः १४
बलदेवपत्तनंदंडकावनंतिमिंगिलाशनाभद्राः कच्छोथकुंजरदरीसताम्रपर्णीतिविज्ञे
याः १६ नैरृत्यांदिशिदेशाः पल्हवकांबोजसिंधुसौवीराः वडवामुखारवांकपिलनारी
मुखानर्ताः १७ फणगिरियवनमार्गरकर्णप्रावेयाः पारशवाःशूद्राः बर्बरकिरातखं
डक्रव्याख्याभीरचंचूकाः १८ हेमगिरिसिंधुकालकरैवतकसुराष्ट्रबादरद्रविडाः स्वात्या
दीभत्रिये ये ते यश्च महार्णवो नैव १९ अपरस्यांमणिमानवनौघः क्षुरार्पणोस्तगिरिः अप
रांतकशांतिकहैहयप्रसस्ताद्रिवोक्काणाः २० पांचनदरामठपारदततारतुंगवैश्य
कनकशकाः निर्मर्यादाम्लेच्छाये पश्चिमदिक्स्थितास्तेच २१ दिशिपश्चिमोत्तरस्यांमां
डव्यतुषारताललहमद्राः अश्मककुलूतललडहाः स्त्रीराज्यसिंहवनखस्थाः २२

३१

राणि पर्वताश्रयिणः पितृभक्तवणिक्कुसूलकन्यादाः स्त्रीद्विषो मनुजाः ८ प्राक्फा
ल्गुनीषु नटयुवतिसुभगगांधर्वशिल्पिपण्यानि कर्पासलवणमाक्षिकतैलानि कुमारका
श्चापि ९ आर्यम्णे मार्द्दवशौचविनयपाषंडदानशास्त्ररताः शोभनधान्यमहाधन
कर्मानुरताः समनुजेंद्राः १० हस्ते तस्करकुंजररथिकमहामात्रशिल्पिपण्यानि तुष
धान्यश्रुतियुक्ता वणिजस्तेजोयुताश्चापि ११ त्वाष्ट्रे भूषणमणिरागलेख्यगांधर्वगंध
युक्तिज्ञाः गणितपटुतंतुवायाः शालाक्या राजधान्यानि १२ स्वातौ खगमृगतुरगाव
णिजो धान्यानि वातबहुलानि अस्थिरसौहृदलघुसत्त्वतापसाः पण्यकुशलाश्च १३
इंद्राग्निदैवते रक्तपुष्पफलशाखिनः सतिलमुद्गाः कर्पासमाषचणकाः पुरंदरहुता
शभक्ताश्च १४ मैत्रे शौर्यसमेता गणनायकसाधुगोष्ठियानरता ये साधवश्च लोके सर्वं
च शरत्समुत्पन्नं १५ पौरंदरेतिशूराः कुलवित्तयशोन्विताः परस्वहृतः विजिगी
षवो नरेंद्राः सेनानां चापि नेतारः १६ मूले भेषजभिषजो गणमुख्याः कुसुममूलफ

३१

पीडितेक्रमेणनृपाः पांचालोमागधिकाःकलिंगाश्चक्षयंयांति ३२ आवंत्योथानर्त्तो
मृत्युंचायांति सिंधुसौवीराः राजाचहारहौरामद्रेशोन्यश्चकौणिंदः ३३ इतिश्रीवरा
हमिहिरसंहितायांमग्रभाश्चतुर्दशोध्यायः १५। आग्नेयेसितकुसुमाहिताग्निमंत्रज्ञ
सूत्रभाष्यज्ञा आकरिकनापितद्विजघटकारपुरोहिताब्दज्ञाः २ रोहिण्यांसुव्रतपण्य
भूधनयोगयुक्तसाकटिकाः गोवृषजलचरकर्षकशिलोच्चयैश्वर्यसंपन्नाः २ मृगशि
रसिसुरभिवस्त्राब्जकुसुमफलरत्नवनचरविहंगाः मृगसोमपीथिगांधर्वकामुकाले
खवाहाश्च ३ रौद्रेवधवंधवधानृतपरदारस्तेयसाठ्यभेदरताः तुषधान्यतीक्ष्णमंत्राभि
चारावेतालकर्मज्ञाः ४ अदित्येसत्यौदार्यशौचकुलरूपधीयशोर्थयुताः उत्तमधान्यंव
णिजः सेवानिरताःसशिल्पिजनाः पुष्येयवगोधूमाः शालीक्षुवनानिमंत्रिणोभूपाः सलि
लोपजीविनःसाधवश्चयज्ञेष्टिरताश्च ६ अहिदेवेकृत्तिमकंदमूलफलकीटपन्नग
विषाणि परधनहरणाभिरतास्तुषधान्यंसर्वभिषजश्च ७ पित्र्येधनधान्याढ्याकोष्ठागा

३२

मैत्रं पितृदैवतं च प्रजायते भैच कृषीवलानां २८ आदित्यहस्ताभिजिदाश्विनानि वणिग्जना
नां प्रवदंति भानि मूलं त्रिनेत्रानिलवारुणानि भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुतायाः २९ सौम्येंद्र
चित्रावसुदेवतानि सेवाजनस्वाम्यमुपागतानि सार्प्पं विशाखा श्रवणो भरण्य श्चंडालजाते
रभिनिर्दिशंति ३० रविरविसुतभोगमागतं क्षितिसुतभेदनवक्रदूषितं ग्रहणगतमथो
ल्कया हतं नियतमुषाकरपीडितं च यत् ३१ तदुपहतमिति प्रवक्ष्यते प्रकृतिविपर्यय
जातमेव वा निगदितपरिवर्गदूषणं कथितविपर्ययगं समृद्धये ३२ इत्याचार्यश्रीवराह
मिहरसंहितायां नक्षत्रव्यूहः पंचदशमोध्यायः १५ प्राग्भेषार्द्धशोणोड्रवंगसुह्मकलिं
गवाह्लीकाः शाकयवनमगधशबराः प्राग्ज्योतिषचीनकांबोजाः १ मेकलकिरातविटकाब
हिरंतः शैलजाः पुलिंदाश्च द्रविडाणां प्रागर्द्धं दक्षिणकूलं च यमुनायाः २ चंपोदुंबरको
शांबिचेदिविंध्याटविकलिंगाश्च पुंड्रागोलांगूलः श्रीपर्वतो वर्द्धमानानि ३ इक्षुमतीसं
चतस्करपारतकांतारगोपबीजानां तुषधान्यकतरुकनकदहनविषसमरशूराणां ४ ३२

32 दि२

लवार्त्ताः वीजान्वितधनयुक्ताः फलकुसुमैर्यैवर्त्तते १७ प्राच्येमदवोजलमार्गगामिनः सत्यशौचधनयुक्ताः
सेतुकरवारिजीवाः फलकुसुमान्यंबुजातानि १८ विश्वेभ्वरेमहामा ४१

शुक्राश्चकर्मसुसमर्थाः उत्साहिनः सधर्मभागवतास्सत्यवचनाश्च २० अमलकरितुरग
देवतासक्ताः स्थावरयोधाः भोगान्विताश्चयेचौजसायुक्ताः १९ श्रवणेमायापटवोनित्यो
वसुभेमानोन्मुक्ताः क्लीवाश्चलसौहृदा स्त्रियांद्वेष्याः दानाभिरताः बहुवित्तसंयुक्ताः श
मपराश्चनराः २१ वरुणेपाशिकमत्स्यवंधजलजानिजलचराजीवाः सौकरिकरजक
शौण्डिकशाकुनिकाश्चापिवर्गेस्मिन् २२ आजेतस्करपशुपालहिंस्रकीनाशनीचस
ठचेष्टाः धर्मव्रतैर्विरहितानियुधकुशलाश्चयेमनुजाः २३ अहिर्बुध्नेविप्राः क्रतुदान
तयो महाविभावाः आश्रयिणः पाखंडानरेश्वरासारधान्यंच २४ पौष्णेसलिलजफ
लकुसुमलवणमणिशंखमौक्तिकाब्जानि सुरभिकुसुमानिगंधावणिजोनौकर्णधा
राश्च २५ अश्विन्यामश्वहराः सेनापतिवैद्यसेवकाः तुरगारोहाश्चवणिक्रूपोपेताश्च
तुरगरक्षाः २६ याम्येसृक्पिशितभुजः क्रूरावधवंधताडनासक्ताः तुषधान्यंनीचकुलो
द्भवाविहीनाश्चसत्वेन २७ पूर्वात्रयंसानलमग्रजानां राज्ञांतुपुष्येणसहोत्तराणि सपौष्ण

युताः ५



मैत्रं

रः सरयूर्गंभीरिकारथ्याह्वाच गंगाकौशिकाद्याः सरितोवैदेहिकांबोजाः १६ मथुरायाः
पूर्वार्द्धे हिमवज्जोमतचित्रकूटस्थाः सौराष्ट्रसेतुजलमार्गपण्यविलपर्वताश्रियणः १७
उदपानयंत्रगांधर्वलेख्यमणिरागगंधयुक्तिविदः आलेख्यसद्गणितप्रसाधकापुष्प
सित्यक्ताः १८ चार (चारः) पुरुषकुहकजीवकशिशुकाविसठसूचिकाभिचाररताः द्यूतनपुंस
कहास्यज्ञभूततंत्रेंद्रजालज्ञाः १९ आरक्षकभटनर्त्तकघृततैलस्नेहबीजतिक्तानि व्र
तचारिरसायनकुशलवेसराश्चंद्रपुत्रस्य २० सिंधुनदपूर्वभागोमथुरापश्चार्द्धभरतसौ
वीराः श्रुघ्नोदीच्यविपासासरिच्छतद्रूरमठ ... शाल्वाः २१ त्रैगर्त्तपौरवांबष्ठपारतावाट
धानयौधेयाः सारस्वतार्जुनायनमत्स्यार्द्धग्रामराष्ट्राणि २२ हस्त्यश्वपुरोहितभूपमं
त्रिमांगल्यपौष्टिकासक्ताः कारुण्यसत्यशौचव्रतविद्यादानधर्मयुताः २३ पौरम
हाधनशाब्दार्थवेदविद्वेषो भिचारनीतिज्ञाः मनुजेश्वरोपकरणं छत्रध्वजचामराद्यं
च २४ शैलेयकमांसीकुष्ठतगररससैंधव ... मधुररसंमधूच्छिष्टानिचौरकाः ३३

गिरि २ मरुकच्छसमुद्ररोमकतुषारवनवासितङ्गणहलस्त्रीराज्यमहार्णवद्वीपाः ६ मधुररसकुसुम
लसलिल × २

भेषजभिषज्ञचतुष्पदकृषिकरनृपहिंस्रयायचौराणांव्यालारण्ययशोयुततीक्ष्णानांभा
स्करः स्वामी॥५॥सलिलदुर्गकोशलवणमणिशंखमौक्तिकाब्जानां शालियवौषधिगोधू
मसोमपाक्रंदविप्राणां ७ सितसुभगतुरगरतिकरयुवतिचमूनाथभोज्यवस्त्राणां शृंगि
निशाचरकर्षकयज्ञविदांचाधिपश्चंद्रः ८ शोणस्यनर्मदायाः भीमरथायाश्चमार्द्धस्थाः नि
र्विंध्यावेत्रवतीशिप्रागोदावरीवेणा ९ मंदाकिनीपयोष्णीमहानदीसिंधुमालतीपा
राउत्तरपांड्यमहेंद्राद्रिविंध्यमलयोपगाश्चोलाः १० द्रविडविदेहांध्राश्मकभासा
पराश्चकोंकणाः सपारसिकाः कुंतलकेसरकदंडककांतिपुराम्लेच्छसंकरिणः ११ ना
गरकृषिकरपारतहुताशनाजीविशस्त्रवार्त्ताआटविकदुर्गकर्वटवधकनृशंसाव
लिप्तानां १२ नरपतिकुमारकुंजरदांभिकडिंभाभिघातनामवालमिघातघातपशुपानां
रक्तफलकुसुमविद्रुमचमूपगुडमद्यतीक्ष्णानां १३ कोशभवनाग्निहोत्रिकधात्वाकर
शाक्यभिक्षुचौराणांशठदीर्घवैरवकाशीनांचवसुधासुतोधिपतिः १४ लोहित्यसिंधुन

३४ निष्पावाश्वार्द्धपुत्रस्य ३४ गिरिशिखरकंदरदरीविनिविष्टाम्लेछजातयःशूद्राः गो
मायुभक्षशूलिकचोक्काणाश्वविकलांगाः ३५ कुलपांसनहिंस्रकृतघ्नचौरनिःसत्य
शौचदानाश्चखरचरनियुद्धवित्तीव्ररोषगर्भाशयानीचाः ३६ उपहतदांभिकराक्षस
निद्राबहुलाश्चजंतवःसर्वे धर्मेणपरित्यक्तामाषतिलाश्चार्कशशिशानोः ३७ गिरिदु
र्गपह्लवश्वेतहूणचोलावगाणमरुचीणाः पत्यंतधनमहेछव्यवसायपराक्रमोपे
34 ताः ३८ परदारविवादरताःपररंध्रकुतूहलामदोत्सिक्ताः मूर्षाधार्मिकविजीवःगी
षवश्चकेतोःसमाख्याताः ३९ उदयसमयेयःस्निग्धांशुर्महान्प्रकृतिस्थितोयदिचनह
तोनिर्घातोल्कारजोग्रहमर्द्दनैः स्वभवनगतःस्वोच्च प्राप्तःशुभग्रहवीक्षितःसभवतिशु
येषां ३ भस्तेषांप्रभुःपरिकीर्तितः ४० अभिहितविपरीतलक्षणःक्षयमुपगच्छतितस्यरिय
ः डमरभयगदातुरानरपतयश्चभवंतिदुःखिताः ४१ यदिनरिपुकृतंभयंनृपाणांस्व मु
सुतकृतं नियमाद्भमात्यजंवा भवतिजनपदस्यचाप्यवृष्ट्यागमनमपूर्वपुराद्रिनिम्नगा ४२

मेरा २



ध्येतिजीवस्य २५ तक्षशिला (नगरी) मार्त्तिकावनवङ्गिगांधारपुष्कलावतका प्रस्थल(
मालवकैकयदाशार्णौशीनराः शिवयः २६ येचपिबंतिवितस्तां (नदी) वती चंद्रभागसरितं
च रथरजताकरकुंजरतुरगमहामात्रधनयुक्ताः २७ सुरभिकुसुमानुलेपनमणि
वज्रंभूषणांबुरुहसध्याः वरतरुणयुवतिकामोपकरणवृष्यान्नमधुरभुजः २८ उ
द्यानमुपवनसलिलकामुकयशः सुखोदार्यरूपसंपन्नाः विद्वन्मात्यवणिजनघट
कचित्रांजास्त्रिफलाः २९ कौशेयपट्टकंबलयत्नो (ऊर्ने कौशेय) र्णिकरोध्र (लोध) पत्रचोचानिजातीफलांग
रुवचापिप्पल्यश्चंदनंचभृगोः ३० आनर्त्तार्बुदपुष्करसौराष्ट्राभीरशूद्ररैवतकानष्टा
यस्मिन्देशोसरस्वती पश्चिमोदेशः ३१ कुरुभूरस्तमिजाः प्रभासंविदिशांवेदस्मृती (नदी)
नदीतटजाः खलमलिननीचतिलकविहीनसत्वोपहतपुंस्त्वाः (षंडप्रायाः) ३२ बंधनशाकुनिका (पक्षिघातिनो)
शुचिकैवर्त्तविरूपवृद्धसौकरिकाः (सूकरवधकाः) गणपूज्यस्खलितव्रतसवरपुलिंदार्थपरिहीनाः
३३ कटुतिक्तरसायनविधवयोषितांभुजगतस्करमहिष्यः खरकरभचणकवातल (राजमोसादि)

एतत्स्यकश्च प्रायः संभवति

गत्वा ग्रहम् प्राप्य निवर्तितः



एवं याम्याक्रंदे नागरयायिपदाश्चैवं १० दक्षिणादिक्स्थः परुषो वेपथुरप्राप्य संनिवृत्तो णुः अधिरूढो विकृतो निःप्रभो विवर्णश्च यः स जितः ११ उक्तविपरीतलक्षणसंपन्नो जयगतो विनिर्दिष्टः विपुलः स्निग्धो द्युतिमान् दक्षिणदिक्स्थोपि जययुक्तः १२ द्वावपि मयूखयुक्तौ विपुलौ स्निग्धौ समागमे भवतः तत्रान्योन्यं प्रीतिर्विपरीता चात्मपक्षघ्नौ १३ युद्धं समागमो वा यद्यव्यक्तौ तु लक्षणैर्भवतः भुवि भूभृतामपि तथा फलमव्यक्तं विनिर्देश्यं १४ गुरुणा जिते वनिसुते बाल्हिका यायिनो निर्वर्तोश्च: शशिजेन शूरसेनाः कालिंगशाल्वाश्च पीड्यंते १५ सौरेणारे विजिते जयंति पौराः कजाश्च सीदंति कोष्ठागार म्लेच्छ क्षत्रियतापश्च शुक्रजिते १६ भौमेन हते शशिजे वृक्षसरित्तापसाश्मकनरेंद्राः उत्तरदिक्स्थाक्रतुदीक्षिताश्च संतापमुपयांति १७ गुरुणा बुधे जिते म्लेच्छशूद्रचौरार्थयुक्ताः पौरजनाः त्रिगर्तपार्वतीयाः पीड्यंते कंपते च मही १८ रविजेन बुधे ध्वस्ते नाविकयोधाः सधनगर्भिण्यः भृगुणा जिते निकोपः सस्यांबुदयायि विध्वंसः १९ जीवे शुक्राभिहिते सु

युद्धाव्यक्तं युद्ध ... जय
पराजय ... यथा
... इत्या
... जि
... स
... एवं च ...
... भवति ...
... दक्षिणे नग
... गतत्वा
... समागमं ...
... ५



35

आसन्नो इति निकटः क्रमोऽनुपरिपाटी योगः संयोगः आसन्नक्रमयोगात्यः संयोगस्तस्माद्युद्धं भवति तच्चतुःप्रकार
कं यत्र द्वयमपि एकमेव लक्ष्यते स भेदः ग्रस्यः स्पृष्ट उर्द्धस्य छाद्यते इति यावत् यत्र ग्रहस्य ग्रहेणाविंबपरिधिसंस्पर्शः क्रि
यते स उल्लेखः यत्रासन्नग्रहयोः परस्परं रश्मयः संयुक्ताविव हन्यमाना इव लक्ष्यते तदंशुविमर्दनं सम्मर्दनादक्षिणोत्त
रावस्थानमपसव्यमुच्यते ४

४२ इ र्य वा ह ह हि यां ह क ना षो च ध्यायः ६ युद्धं यथाय
दा चाभविष्यदादिष्यते त्रिकालज्ञैः तद्विज्ञानं करणे मया कृतं सूर्यसिद्धांतात् १ वियति
चरतां ग्रहाणामुपर्युपर्यात्ममार्गसंस्थानां अतिदूराद्दृग्विषये समतामिव संप्रयातानां २
आसन्नक्रमयोगाद्भेदोल्लेखांशुमर्दनासव्यैः युद्धं चतुः प्रकारं पराशराद्यैर्मुनिभिरु
क्तं ३ विंबविभेदे भेदो उल्लेखो भवति विंबसंयोगे अर्द्धकरेंशुविमर्दः सव्यासव्यो वि
हस्तपरिमाणो ४ हस्तमात्रे भवेद्युद्धं वाऽङ्गमात्रे समागमः वितस्तमात्रे उल्लेखो भेदश्चैव
निरंगुलः ५ भेदे वृष्टिविनाशो भेदः सुहृदां महाकुलानां च उल्लेखे शस्त्रभयं मंत्रिविरोधः
प्रियान्नत्वं ६ अंशुविमर्दे युद्धानि भूभृतां शस्त्ररुक्क्षुदविमर्दाः युद्धे चाप्यपसव्ये भव
ति युद्धानि भूपानां ७ रविराक्रंदो मध्ये पौरः पूर्वे परे स्थितो यायी पौरा बुधगुरुरवि
जा नित्यं शीतांशुराक्रंदः ८ केतुकुजराहुशुक्रा यायिन एते ग्रहा हता घ्नन्ति आक्रंदयायि
पौरा जयिनो जयदाः स्ववर्गस्य ९ पौरे पौरेण हते पौराः पौरान्नृपान्विनिघ्नंति

नत्वपसव्यसंज्ञितं युद्धं तद् ... द्वे नाम एव त्रयोगतिविशेषाः व
गम्यते तस्मात्त्रय एव युद्धभेदा वक्तव्याः इत्यत्रोच्यते ग्रहा ग्रहस्पर्द्धिनां दिक्स्थितपरकाकंपनमित्यादिना चार्येण शिष्य
प्रबोधनाय फलनिर्देशार्थं पृथक् इव कृतं ७

तुः पश्चात् स्थितः ... ग्रहः ... स्थितेराक्रंद ३

अपसव्योऽप्र उच्यते ४

यथासंभव इति निकटवर्त्तिनां दर्शयति तेषां च प्रक्षेपा दूनाः तेषु तुल्यावानेषां प्रायेण संभवति ग्रहानेषां कदाचित्संभवति दूरवर्त्तिनां न रेखातस्य गमनं न संभवतिय था स्वातिश्रवणाभ्यां निष्ठादि शुस्वाते सप्तत्रिंशति भागो उत्तरो क्षेप: चंद्रस्य स ई चत्वार: तस्य सर्वकालं दक्षिणेन याति येषां च दक्षिक्षेपाद् चिकोदक्षिणविक्षे पोते षां स दैव उत्तरेण याति एवं भौमादीनां मध्ये यथा संभवति येषां संभवति तेषां बोध्य
नक्षत्राणां

३६

स्वभक्तौ ॥ २९ ॥ इ चा रा मि र हि यां ह ना से द ध्याय: ७ भानां प्रथ्या
संभवमुत्तरेण यातो ग्रहाणां यदि वा शशांक: ॥ तद्दक्षिणं तच्छुभदं नृपाणां याम्येन यातो
शुभद: शशांक: १ चंद्रमा यदि कुजस्य याम्युदक् पार्वतीयबलशालिनां जय: क्षत्रिया:
प्रमुदिता: सयायिनो भूरिधान्यमुदितावसुंधरा २ उत्तरत: स्वसुतस्य शशांक: पौरज
यायिसुभिक्षकरश्च सस्यचयं कुरुते जनहार्दिं कोशचयं च नराधिपतीनां ३ वृहस्पते
रुत्तरगे शशांके पौरद्विजक्षत्रियपंडितानां धर्मस्य देशस्य च मध्यमस्य वृद्धि: सुभिक्षं मुदि
ता: प्रजाश्च ४ भार्गवस्य यदि यात्युदक् शशी कोशयुक्तगजवाजिवृद्धिद: यायिनां च
विजयो धनुष्मतां सस्यसंपदपि चोत्तमा तदा ५ रविजस्य शशी प्रदक्षिणं यदि कुर्याच्च
सुरभूभृतां जय: शकबाल्हिकसिंधुपल्लवा: सुखभाजो यवनै: समन्विता: ६ येषामु
दग्गच्छति भग्रहाणां प्रालेयरश्मिर्निरुपद्रवश्च तद्व्यपौरेत्तरभक्तिदेशान् पुष्णाति या
यायिन:
म्येन निहंति तानि ७ शशिनि फलमुदक्स्थे यद्वृहस्पो यदिष्टं भवति तदपसव्ये सर्वमेव ३६

३८

कुलूतगांधारकैकयामद्राः साल्वावत्सावंगागावः सस्यानि नश्यंति २० भौमेन हतेजीवे
मध्यो देशो नरेश्वराः गावः रविजेन चार्जुनायनवसातियौधेयशिविविप्राः २१ शशितन
येनाभिहते बृहस्पतौ म्लेच्छसत्यशस्त्रभृतः उपयांति मध्यदेशश्च संत्यं यच्च भक्तिफलं
२२ शुक्रे बृहस्पतिहते यायीश्रेष्ठो विनाशमुपयाति ब्रह्मक्षत्रविरोधः सलिलं च न वास
वस्त्यजति २३ कोशलकैकलिंगवंगावत्सामत्स्याश्च मध्यदेशयुताः महतीं व्रजंति पीडां न
पुंसकाः शूरसेनाश्च २४ कुजविजिते भृगुतनये बलमुख्यवधो नरेंद्रसंग्रामाः सौम्येन
पार्वतीयाः क्षीरविनाशोऽल्पवृष्टिश्च २५ रविजेन सिते गणमुख्याः शस्त्रजीविनः क्षत्रं विजिते
जलजाश्च निपीड्यंते सामान्यं भक्तिफलमन्यत् २६ असिते सितेन विजितेऽर्थवृद्धिरहिविह
गमानिनां पीडा क्षितिजेन [illegible]त गनांश्चाकाशिवाल्हीकदेशानां २७ सौम्येन जिते मंदे गव
णिग्विहंगपशुनागाः संताप्यंते गुरुणा स्त्री वृद्धिर्महिषकाशकाश्च २८ अयं विशेषो भि
हतो हतानां कुजजवागीशसितासितानां फलं च वाच्यं ग्रहभक्तितोन्यत्तु यथात्तथाहं तिहताः

न्यलिना १

३२

लीवकुल्लद्रुमाएयुपवनोंदितानि गावः प्रभूतपयसो नयनाभिरामा रामारतैरविरतं र
मयंति रामान् ६ गोधूमधान्ययवशालिवरेक्षुवाढ्या भूः पाल्यते नृपतिभिर्नगराकराढ्या
चित्यंकिता क्रतुवरेष्टिविघुष्टनादा संवत्सरे शिशिरगोरभिसंप्रवृत्ते ७ वातोद्धतश्च विकि
रति प्रचंडो ग्राम्यान्वनानि नगराणि च संदिधिक्षुः हाहेति दस्युगणवातहताः क्रणंति
निःस्वीकृता विपशवो भुवि मर्त्यसंघाः ८ अभ्युन्नता वियति संहतमूर्त्तयोपि मुंचंति कु
त्रचिदपः प्रचुरं पयोदाः निम्नेषु जातमपि शोषमुपैति सस्यं निष्पन्नमप्यविनयादपरे
हरंति ९ भूपा न सम्यगभिपालनसक्तचित्ताः पित्तोल्बणरुक्प्रचुरता भुजगप्रकोपाः एवं
विधैरुपहता भवति प्रजेयं संवत्सरे वनिसुतस्य विपन्नसस्या १० माहेंद्रजालकुहकाकर
नागराणां गंधर्वलेख्यगणितास्त्रविदां च सिद्धिः पिंडीषयान्नृपतयोद्भुतदर्शनानि दित्सं
ति तुष्टिजननानि परस्परेभ्यः ११ वर्त्ता जगत्यवितथा विकलात्रयी च सम्यक्चरत्यपि
मनोरिव दंडनीतिः अध्यक्षरं स्वभिनिविष्टधियोत्र केचिदान्वीक्षिकीषु च परं पदमीहमा

३७

रति ३

रंतति ४

कृषिवाणिज्यादिभ्यः लाभं भवतीत्यर्थः २

चंद्रेणसह समागमो वाच्यः सूर्येणास्तमयप्रादुर्भावो वाच्यः भौमा
दीनां परस्परं युद्धं वाच्यं इत्ययमस्मिन् शास्त्रे सिद्धांतः

तृतीयं इति शशिसमवायाः कीर्तिता भग्रहाणां भुवि न खलु युद्धं साकमिंदोर्ग्रहक्षैः १८

इ चा श्री रा मि र हि यां च यो ऽष्टादशोध्यायः॥१८॥ संप्राप्ते चैत्रमासे शशान
कशातनौ वासरे सुक्लपूर्वे यो वारो वत्सरस्य प्रभवति सुशुभानो वा फलेशः तद्वर्षे सर्वसस्यं
फलति वलयुते क्षेत्रदेशे स्वकीये तेतस्मिन्प्रवृद्धिर्वृष्टिः क्षयपरिहरितं सौर्यभौमार्कजानां
१ सर्वत्र भूर्विरलसस्ययुता वनानि दैवाग्निभक्ष्यविषुदंष्ट्रिसमाकुलानि सिंदंति नैव च
पयः प्रचुरं श्रवंत्यो रुग्भेषजानि न तथातिवलान्वितानि २ हस्त्यश्वपत्यमरसस्यवलेरु
पेता वाणाधानासिमुशलातिशयाश्चरंति प्रांतान्पार्थिवान्पानुचरैश्च देशान् संवत्सरे
दिनकरस्य दिनेश्वमासे ३ तीक्ष्णांशुपत्यं हिमतिजः शिशिरेपि काले नीत्यंबुदाजलमुचो च
लसंनिकाशाः नष्टप्रभर्क्षगणशीलकरं नभश्च सीदंति तापसकुलानि सगोकुलानि ४
प्राज्ञं नभः प्रचलिताचलशृंगनिकाशैर्व्यालांजनालिगवलच्छविभिः पयोदैः गां पूरयद्भिर
खिलां मम लाभिरद्भिरुत्कंठिते नगुरुणाध्वनितेन वाशाः ५ तोयानि पद्मकुमदोत्पलवंत्य

३८ ऽत्तदस्फगणभूरिरणाकुलानि राष्ट्राण्यनेकपशुवित्तविनाकृतानि रोरूयमान ह
तबंधुजनैर्जनैश्च रोगोत्तमाकुलकुलानि विभुक्षयाच २० वातोद्धुतांबुधरवर्जित
मंतरिक्षमारुग्णनैकविटपंच धरातलंद्यौः नष्टार्कचंद्रकिरणातिरजोविनष्टास्तो
याशयाश्च विजलासरितोतितन्वः २१ जातानिकुत्रचिदतोयतयाविनाशमृच्छंतिपु
ष्पमयराणिजलोद्भुतानि सस्यानिमंदमभिवर्षति वृत्रशत्रौ वर्षे दिवाकरसुतस्य सदा

30

शुभफलानां सकलफलदाता न भवति शुभफलानां चैव ... ति।
प्रवृत्ते २२ अणुरपटुमयूखो नीचगोन्यैर्जितो वा नसकलफलदाता पुष्टिदोतोन्यथायः
यदशुभमशुभेब्दमासजंतस्य वृद्धिः शुभफलमपिचैवं याप्यमन्योन्यतायां २३ इति
ग्रस्तमयंति ३ श्रीवराहमिहरसंहितायां षलंमकावशो मोध्यायः १९ यस्यांदिशिदृश्यं
भौमोदये: तेषांसंस्थानमाह
ना ३ तेविंशतिराग्रहारविंसर्वे भवतिभयंदिशितस्यामायुधकोपक्षुधातंकैः १ चक्रधनुः
त्रिकोणं
शृंगाटकदंडपुरप्रासवज्रसंस्थानाः क्षुद्वृष्टिकरास्तेसमरायचमानवेंद्राणां २ य
स्मिन्नृक्षांशेदृश्या ग्रहमाला दिनकरेदिनांतगते तत्रान्यो भवतिनृपः परचक्रोपद्रव ३८

...संस्थानं विनायथातथा लो २
संस्थितानां शुभफलं भवति

दिने

ना:२२ हास्यज्ञदूतकविवालनपुंसकानां शुक्तिजसेतुजलपर्वतवासिनां च हार्दिं करो
ति मृगलांछनजः स्वकैऽपि मासैः प्रचुरता भुवि चौषधीनां २३ ध्वनिरुद्धरितोऽध्वरेषु गा
मी विपुलो यज्ञभुजां मनांसि भिंदन् विचरत्यनिशं द्विजोत्तमानां जिदयानंदकरो ध्रुवं
शुभाजां २४ क्षितिरुत्तमसस्यवत्यनेकद्विपपत्यश्वधनोरुगोकुलाढ्या क्षितिपैरभि
पालनप्रवृत्तैर्बधचरस्य द्विजनान्तदा विभाति २५ विविधैर्वियदुन्नतैः पयोदैर्वृतमुर्वी
पयसाभितर्पयद्भिः सुरराजगुरोर्दिने पवर्षैर्वक्रसस्या क्षितिरुत्तमर्द्धियुक्ता २६ शा
लीभुवनं तिधराधरणी धराभाधारधिरोच्छ्रितपयः परिपूर्णवप्रा श्रीमत्सरोरुहततां
बुतडागकीर्णा योषेव भात्यभिनवाभरणोज्ज्वलांगी २७ क्षत्रं सितेक्षपितभूरिबलारि
पक्षमुक्तमनेकजयशब्दविराजिताशां संहृष्टशिष्टजनदुष्टविनष्टवर्गां गां पालयंत्य
वनिपा नगराकराढ्यां २८ पेपीयते मधु मधौ सह कामनीभिर्जेगीयते श्रवणहारि स
वेणुवीणं बोभुज्यते तिथिसुहृत्स्वजनैः सहान्नमंह्रेसितस्य मदनस्य जयावघोषः २९ उ

देशे ३ किंचांतः परमन्यत्तु शास्त्रं जायोऽस्ति यद्दिदिवैव प्रध्वंसिन्यपि काले त्रिकालद
र्शी कलौ भवति ४ केचिद्वदंति कार्तिकशुक्लांतमतीत्य गर्भदिवसाः स्युः नतु तन्मतं व
हूनां गर्गादीनां मतं तवक्ष्ये ५ मार्गशिरः सितपक्ष प्रतिपत्प्रभृति क्षपाकरेषाढां पूर्वां
वा समुपगते गर्भाणां लक्षणं ज्ञेयं ६ यन्नक्षत्रमुपागते गर्भश्चंद्रे भवेत्स चंद्रवशात्
पंचनवते दिनशते १९५ तत्रैव प्रसवमायाति ७ सितपक्षभवाः कृष्णे शुक्ले कृष्णाद्यु
संभवा रात्रौ नक्तंप्रभवाश्चाह्नि संध्याजाताश्च संध्यायां ८ मृगशीर्षाद्या गर्भा मंदफ
ला पौषशुक्लजाताश्च पौषस्य कृष्णपक्षेण निर्दिशेत् श्रावणस्य सितं ९ माघसितोत्थग
र्भाः श्रावणकृष्णे प्रसवमायांति माघस्य कृष्णपक्षेण निर्दिशेद्भाद्रपदशुक्लं १० फाल्गु
नशुक्लसमुत्थाः भाद्रपदस्यासिते विनिर्देश्याः तस्यैव कृष्णपक्षोद्भवास्तु ये ते श्वियुक्छु
क्ले ११ चैत्रसितपक्षजाताः कृष्णेऽश्वियुजि स्युः वारिदा गर्भाः चैत्रासितसंभूताः कार्ति
कशुक्लेऽभिवर्षंति पूर्वोद्भूताः पश्चादपरोत्थाऽसम्भवंति जीमूताः शेषास्वपि दिक्ष्वेवं विप

थमहो ३ यस्मिन्नृक्षे कुर्युः समागमं तज्जनानुग्रहाः हन्फः स्ववभेदिनःपरस्परममल मयूखाः शिवास्तेषां ४ ग्रहसंवर्त्तसमागमसंमोहसमाजसन्निपाताख्याः कोशश्चेत्ये तेषामभिधास्ये लक्षणं सफलं ५ एकर्क्षे चत्वारः सहपौरे र्यायिनो यवापंचसंवर्त्तो नाम भवेत् शिखिराहुयुतः ससंमोहः ६ पौरसमेतौ यायिनां समाजाख्यः यमजीव संगमेन्यो यद्यागच्छेत्त दा कोशः ७ उदितः पश्चादेकः प्रक्चान्यो यदि सन्निपाताख्यः अ विकृततनवस्निग्धाः विपुलाश्च समागमे धन्याः ८ समौ तु संवर्त्तसमागमाख्यौ संमो हकोशौ भयदौ प्रजानां समाजसंज्ञे सुसमा प्रदिष्टा वैरप्रकोपः खलु सन्निपाते ९ इतिश्री वराहमिहरसंहितायां ग्रहशृंगाटकनाम विंशतिमोध्यायः॥२०॥ अन्नं जगतः प्राणाः प्राव ट्कालस्य चान्नमायत्तं यस्मादतः परीक्ष्यः प्रावट्कालः प्रयत्नेन १ तल्लक्षणानि मुनि भिर्यानि निबद्धानि तानि दृष्टेदं क्रियते गर्गपराशरकाश्यपभृग्वादि विरचितानि २ दैव विदविहितचित्तो द्युनिशं यो गर्भलक्षणे भवति तस्य मुनेरिव वाणी न भवति मिथ्यांबुनि

Margin notes: समागमः नक्षत्रे ... यायीनीं पंचसंवर्ते | समा ... संयोगः ... | एकार्क्षे ... | अग्रिमफले | उदितः | प्रमपश्चात् ...

पौषे स मार्गशीर्षे सा ध्याशनां बुद्धा सपरिवेषाइत्यादि ५

शास्तमालनीलोत्पलांजनाभासाः जलचरसत्वाकारा गर्भेषु घनाः अमृतजलाः २३ तीव्र
दिवाकरकिरणाभितापिता मंदमारुताजलदाः रूषिताइव धारा मिर्विसृजंत्यंभः प्रसव
कालें २४ गर्भोपघातलिंगान्युल्काशनिपांशुपातदिग्दाहाः क्षितिकंपखपुरकीलककेतु ग्रहयुद्धनिर्घाताः २५ रुधिरादिवृष्टिवैकृतपरिघेंद्रधनूंषि दर्शनं राहोः २६ त्या
ते स्त्रिविधोत्पातैर्हतो गर्भः २६ स्वर्तुस्वभावजनितैः सामान्यैर्यैश्चलक्षणैर्वृद्धिः गर्भाणां
विपरीतैस्तैरेव विपर्ययो भवति २७ भद्रपदाद्वयविश्वांबुदेवपैतामहेष्वथर्क्षेषु सर्वे
ष्वृतुषु विवृद्धो गर्भो बहुतोयदो भवति २८ शतभिषगाश्लेषाद्रास्वातिमघासंयुतः पुष्णा
ति बहून्दिवसान् हंत्युत्पातैर्हतस्त्रिविधैः २९ मृगमासादिष्वष्टौ षट्षोडश विंशतिश्चतु
र्युक्ताः विंशतिरथ दिवसत्रयमेकतमर्क्षेण पंचभ्यः ३० क्रूरग्रहसंयुक्ते करकाशनिमत्स्य
वर्षदा गर्भाः शशिनि रवौ वाशुभसंयुते भूरिवृष्टिकराः ३१ गर्भसमये वृष्टिः गर्भा
भावाय निर्निमित्तकृताः द्रोणाष्टांशेभ्यधिके वृष्टे गर्भः श्रुतो भवति ३२ पंचनिमित्तैः श

४० रक्तपांशुवसास्थितैलादि वर्षैरणं ४

तूलादिमद्रुदकशिवस्य कादिमवोत्पातैस्तदि ५

धं ५ शुभो गर्भः ५

४०

निमित्तं यथा वायोरुदगणमुदयास्तक्र ... इति वक्ष्यति १

... पंचनिमित्तैः कृतस्त ... मार्गशीर्षादिषु क्रमेण ... २

र्धयो भवति वायोश्च १३ ज्ञादिमदूदक्शिवशक्रदिग्भवो मारुतो वियद्विमलं स्निग्धसित
बहुलपरिवेषपरिवृतौ हिममयूखार्कौ १४ पृथुबहुलस्निग्धघनं घनसूचीक्षुरकलोहि
ताभ्रयुतं काकांडमेचकाभं वियद्विशुद्धेंदुनक्षत्रं १५ सुरचापमंद्रगर्जितविद्युत्प्रति
सूर्यका शिवा संध्या शशिशिवशक्राशास्थाः शांतरवाः पक्षिमृगसंघाः १६ विपुलाः प्र
दक्षिणचरा स्निग्धमयूखा ग्रहा निरुपसर्गाः तरवश्च निरुपसृष्टांकुरा नरचतुष्पदा
हृष्टाः १७ गर्भाणां पुष्टिकराः सर्वेषामेव योत्र तु विशेषः स्वर्तुस्वभावजनितो गर्भविवृ
द्ध्यै तमभिधास्ये १८ पौषे समार्गशीर्षे संध्यारागोम्बुदाः सपरिवेषाः नात्यर्थं मार्गशीर्षे
शीतं पौषेतु हिमपातः १९ माघे प्रबलो वायुस्तुषारकलुषद्युती रविशशांकौ अतिशीतं
सघनस्य च भानोरस्तोदयौ धन्यौ २० फाल्गुनमासे रूक्षश्चंडः पवनोभ्रसंप्लवाः स्निग्धाः
परिवेषाश्चासकलाः कपिलस्ताम्रो रविश्च शुभः २१ पवनघनवृष्टियुक्ताश्चैत्रे गर्भाः शु
भाः सपरिवेषाः घनपवनसलिलविद्युत्स्तनितैश्च हितायवैशाखे २२ मुक्तारजतनिका

तुषारमलिनकांतिश्चंद्रः कलुषरूनिर्मलकांतिः सूर्यः ५

यथा पूर्वोक्ति तां दक्षिणास्याद्व्रजेति दक्षिणस्या पश्चिमायां एवमग्रे पि ५

आदित्यस्य गोपकर्दमादिषु ३

शाशिशिवशक्रदिग्भः १

४१ चंद्रपरिछन्नाधरणाश्शुभधारणाः ४ यद्यातु विद्युतः श्रेष्ठाः शुभाशाग्रस्फपष्ठिताः तदापि सर्वसस्यानां वृद्धिं ब्रूयाद्विचक्षणाः ५ सापांसुवर्षाः सापश्च शुभा बालाक्रिया पिवा पक्षिणां सुस्वरा वाचा क्रीडायां शुजलादिषु ६ रविचंद्रपरीवेषास्निग्धा नात्यंत दूषिताः वृष्टिस्तदापि विज्ञेयः सर्वसस्याभिवृद्धये ७ ~~मेघाः स्निग्धाः नात्यंत दूषिताः वृष्टिस्तमि विज्ञेया~~ मेघाः स्निग्धाः प्रदक्षिणगतिक्रियाः तदास्यान्महतीवृष्टिः सर्वसस्यार्थसाधिका ८ इति श्रीवराहमिहरसंहितायां धारणाध्याय द्वाविंशतिमोध्यायः २२ ज्येष्ठायां समतीतायां पूर्वाषाढादिसंप्रवृष्टेन शुभमशुभं वा वाच्यं परिमाणं चांभसस्तज्ज्ञैः १ हस्तविशालं कुंडकमधिकृत्यांबुप्रमाणनिर्देशः पंचाशत्पलमाढकमानेन मिनुयाज्जलं पतितं २ येन धरित्री मुद्रा जनिता वा विंदवस्तृणाग्रेषु वृष्टेन तेन वाच्यं परिमाणं वारिणः प्रथमं ३ केचिद्यथाभिवृष्टं दशयोजनमंडलं वदंत्यन्ये गर्गवसिष्ठपरासरमतमेतद्द्वादशान्नपरं ४ येषु च भेषभिवृ ४१

पूर्वाषाढादौ प्रथमं येन वृष्टिः भवति तेन नजलमाणे लोके वक्तव्यं परिसरा यदा एकं नव तिनदा दृष्टिर्भस्यात् २

घनाः संहिताश्च ५

एतदुक्तं भवति हस्तविशालं वर्तुलं कुंडं वर्षति देवे संस्थाप्य तज्जलं पतितं तन्मापयेत् तद्यदि पलशतं चयं भवति न द्रोणो दृष्टः पतत्उक्तं पंचाशत्पलमाढकं ~~धारा~~ चतुर्भिराढकैर्द्रोण इति प्रथमजलपातेत्राढकादधिकजलपातेव द्वृष्टिः स्यात् २

चतुर्भिर्निमित्तैः पंचाशत् त्रिभिः पंचविंशात् द्वाभ्यां सार्द्धद्वादश एकेन पंच निमित्तलक्षणं ग्रहवृक्षपतिपवनसलिलविद्युदिति

पानीयसंख्यामाह ... द्रोणस्यैव वर्ष...

तयोजनं तदर्धार्द्धमेक[illegible]हान्यात्तः वर्षति पंचनिमित्तात् रूपेणैकेन यो गर्भः ३३ द्रोणः पंचनिमित्तैर्गर्भे त्रीण्याढकानि पवनेन षट् विद्युता नवाभ्रैः स्तनितेन द्वादश प्रसवे ३४ गर्भः पुष्टः प्रसवे ग्रहोपघातादिभिर्यदि न वृष्टः आत्मीयगर्भसमये करकामिश्रं ददात्यंभः ३५ काठिन्यं याति यथा चिरकालधृतं पयः पयस्विन्याः कालातीतं तद्वत्सलिलं काठिन्यमुपयाति ३६ पवनसलिलविद्युद्गर्जिताभ्रान्वितो यः स भवति बहुतोयः पंचरूपाभ्युपेतः विसृजति बहुतोयं गर्भकालेऽतिभूरि प्रसवसमयमित्वा शीकरांभः करोति ३७ इति श्रीवराहमिहरसंहितायां गर्भलक्षणमेकविंशतिमोऽध्यायः २१

ज्येष्ठसितेऽष्टम्याद्याश्चत्वारो वायुधारणा दिवसाः मृदुशुभपवनाः शस्ताः स्निग्धघनस्थगितगगनाश्च १ तत्रैव स्वात्याद्ये ऋक्षे भचतुष्टये क्रमान्मासाः श्रावणपूर्वा ज्ञेयाः परिस्रुता धारणास्तास्ताः २ यदि ताः स्युरेकरूपाः शुभास्ततः सांतरास्तु न शिवाय तस्करभयदाश्चोक्ताः श्लोकाश्चात्र वासिष्ठाः सविद्युतं सपृषतं सपांशुकरमारुताः सा

स्वातौ वृष... वर्णन ... दिज्ञेयम्...



वसिष्ठकथितान् श्लोकान् लिखति तान्नाह १

५२

42

न् अल्पग्रंथेनाहं तानेवाभ्युद्यतो वक्तुं ३ प्राजेशमाषाढतामिश्रपक्षे स्वपाकरेणोपग
तं समीक्ष्य वक्ष्यमिषं जगतो शुभं वा शास्त्रोपदेशाद्गृहचिंतकेन ४ योगो यथानागत
एव वाच्यः सधिष्ण्ययोगः करणे मयोक्तः चंद्रप्रमाणप्रकृतिवर्णमार्गैरुत्पातवातैश्च फ
लं निगाद्यं ५ पुराद्<sup></sup>उदग्यत्सुरतोपि वास्थलं प्रहोषितस्तत्र कृताशातत्परः ग्रहांस्सनक्षत्र
गणान्समालिखेत्सपुष्पधूपैर्बलिभिश्च पूजयेत् ६ सरत्नतोयौषधिभिश्चतुर्दिशं तरूद्भ
वान्नापिहितैस्सुपूजितैः अकालमूलैः कलशैरलंकृतं कुशास्तृतं मंडलमुद्धिषेद्द्विजः
७ आ[illegible]लम्यूमंत्रेण महाव्रतेन वीजानि सर्वाणि निधाय कुंभे स्नाप्यानि चामीकरर (
मंत्रो ये हौमो मरुद्वरुणसौम्यमंत्रैः ८ श्लक्ष्णां पताकामसितां विदध्यात् दंडप्रमाणां
त्रिगुणोच्छ्रितां च आदौ कृते दिग्ग्रहणेन स्वान् ग्राहस्तथा योगगते शशांके ९ तत्रोद
मासाः प्रहरे विकल्प्या वर्षानिमित्तं दिवसास्तदंशे सव्येन गच्छन् शुभदः सदैव यस्मिन्
स्थितिः स बलवान्स वायुः १० वृत्ते तु योगेंकुरतानि यानि संतीह वीजानि धृतानि कुंभे येषां ५२

दशहस्तप्रमाणे अष्टेतां वध्नीयादित्य : ३

प्राचार्यैस्तादोशमिरारागि योगे नैव आषाढीयो गस्पातिदेशः इतः ३

॥ कश्यपमतं ॥ तदहृष्टोदयादूर्ध्वं चतुर्थ्यांतिविभज्य च हितान्हितार्थमासानां चतुराणि मुपलक्ष
येत् ७ यदि तद्दिने प्रथमप्रहरे शोभनपवनं तदा श्रावणं शुभं [illegible]
चतुर्थे कार्तिकं यदा ऽशुभं तदा न शोभनं एतदेव व्याख्यानं श्रेष्ठं २

सव्येनेति पूर्वसंस्थित्वा अग्रेतयायातितलाद
क्षिणतो नैऋत्यांत नोपश्चिमेन वं विलोम
मशुभं यत्राधिकतिष्ठति सबलवान्ते
नैव शुभाशुभं वाच्यं २

षं भूयस्तेष्वेव वर्षति प्रायः यदि नाप्या...दिषु एवं सर्वेषु तदा वनावृष्टिः ५ ह
स्ताप्यसौम्यचित्रापौष्णधनिष्ठासु षोडश द्रोणाः शतभिषग्ज्येष्ठास्वातिषु चत्वारः कृत्तिका
सु दश ६ श्रवणमघानुराधाभरणीमूलेषु दश चतुर्युक्ताः फाल्गुन्यां पंचकृतिः पु
नर्वसौ विंशतिर्द्रोणाः ७ ऐन्द्राग्न्याख्ये वैश्वे च विंशतिः सार्प्पे दश त्र्यधिकाः अहि
र्बुध्न्यार्यमप्राजापत्येषु पंचकृतिः पंचदशाजे पुष्ये च कीर्त्तिता वाजिभे दश द्वौ च रौद्रे षो
डश कथिता द्रोणा निरुपद्रवेष्वेषु ९ रविरविसुतकेतुपीडिते भे क्षितितनयत्रि
विधाद्भुताहते भवति न शिवं न चापि वृष्टिः शुभसहिते निरुपद्रवे शिवं च १०॥
इति श्रीवराहमिहिरसंहितायां प्रवर्षलक्षणं त्रयोविंशतिमोध्यायः २३ कनकशि
लाचयविवरजतरुकुसुमासंगमधुकरानुरुते बकविहगलहरस्वरयुवतिगीत
मंद्रस्वनोपवने १ सुरनिलयशिखरिशिखरे वदति नारदाय यथा नाह गर्गपराश
रभृगुकश्यपाश्च मानां शिष्यघेभ्यः २ तानवलोक्य यथावत्प्राजापत्येंदुसंश्रयो गार्ग्या

प्रसवकाले। दू. बा. सप्तविंशतिषु नक्षत्राणां वारि नम

जन्मकाले एतत्प्रमा
णमकंजलं वर्षति ६

अनुवक्रसध्य
र्काभेदेन ५

क ३

पु: १

८३

मेवतस्यदिगंतविमलंविना: सलिलदा:सलिलौघमुच:क्षितौ १९ निगदितरूपै
र्जलधरजालैस्त्वहमेवरूपंद्यहमेघवाहः यदिविपदेवंभवतिसुभिक्षंमुदितजनांच
प्रचुरजलांभू: २० रूक्षैरल्पैर्मारुताक्षिप्तदेहैरुष्ट्रध्वांक्षप्रेतशाखामृगाभैः अन्यैर्वा
निंदितानांस्वरूपैर्मूकैश्चापैर्नोशिवंनापिवृष्टिः २१ विगतघनेवावियतिविवस्वानम
हुमयूखः सलिलकृदेव सुरइवफुल्लंनिशिकुमुदाढ्यंखमुडविशुद्धंयदिचसुवृष्टे
२२ पूर्वोद्भूतैः सस्यनिष्पत्तिरब्दैराग्नेय्याशासंभवैरग्निकोपः याम्यैः सस्यंक्षीयतेनैरृ
तैर्दिपश्चाज्जातैशोभनावृष्टिरब्दैः २३ वायव्योत्थैर्वात(युक्ता)वृष्टिः क्वचिच्चपुष्टावृष्टिः सौ
म्यकाष्ठासमुत्थैः पुष्टंसस्यंख्यापणुदिग्संप्रवृद्धैर्वायुश्चैवंदिक्षुदत्तेफलानि २४ उल्का
निपातास्तडित्तोशनिश्चदिग्दाहनिर्घातमहीप्रकंपाः नादाम्मृगाणांसपतत्रिणांचयाह्याय
येवांबुधरास्तथैव २५ नामांकितैस्तैरुदयादिकुंभैः प्रदक्षिणं(उत्तरकुंभेश्रावणमासएवं)श्रावणमासपूर्वैः पूर्णैःस
मासःसलिलस्यदातारश्रुतैरवृष्टिः परिकल्पनीयम् २६ अन्यैश्चकुंभैर्नृपनामचिन्हैर्दे

न ३

८३

हिमांशोः कुरितस्तदंशास्तेषां विवृद्धिं समुपैति नान्यः ११ सांतपक्षिमृगरावि नादिशो नि
र्मलं वियद निर्वृतो लिलः शास्यते शशिनि रोहिणीयुते मेघमारुतफलानि वञ्चितः १२।
क्वचिद्दसितसितैः सितैः क्वचिदसितैर्भुजगैरिवांबुवाहैः वलितजठरपष्ठमात्रदृश्यैः।
स्फुरितडित्सनैर्वृतं विशाले १३ विकसितकमलोत्पलावदातैररुणकरद्युतिरंजितोप
कंठैः स्फुरितमिव वियद्वनैर्विचित्रैर्मधुकरकुंकुमकिंशुकावदातैः १४ असितघननि
रुद्धमेव वाचलित तडित्सुरचापचित्रितं द्विपमहिषकुलाकुलीकृतं वनमिव दावपरि
तमंबरं १५ अथ वांजनशैलशिलानिचयप्रतिरूपधरैः स्थगितं गगनं हिममौक्तिक
शंखशशांककरद्युतिहारिभिरंबुधरैरथवा १६ तडिद्धेमकक्षैर्बलाकायदंतैः श्रव
धारिदानैश्चलत्सांतहस्तैः विचित्रेंद्रचापध्वजोच्छ्रायशोभैः तमालालिनीलैर्वृतं वारणाभैः।
१७ संध्यानुरक्तैर्नभसि स्थितानामिंदीवरश्यामरुचां घनानां वृंदानि पीतांबरवेष्टितस्य ह
रेर्द्धोरयतां परां वा १८ सशिखिरदं ईरचातकनिःस्वनैर्यदि विमिश्रतमंडपहृस्वनाः स्व

५५

हारुणां छादनेन पवृधो गमाहतः ३४ गोभ्रवे घ्रास मयेव षोग्रतः कलवर्णपशुरेव वा पुरः भूरिवारिशिवले तु मध्यमं नो सितेन्दुपरिकल्पनापरैः ३५ दृश्यते न यदि रोहिणी सुतश्चंद्रमा नमसितो यदावृतो रुग्भयं महदुपस्थितं तदा भूश्च भूरिजलसस्यसंयुता ३६ इति श्रीवराहमिहिरसंहितायां रोहिणीयोगचतुर्विंशोध्यायः २४ स्वातेरोहिणीयोग फलं तदेव स्वातावषाढीसहितेव चंद्रे आषाढशुक्ले निखिलं विचिंत्यं योऽस्मिन्विशेषस्त महं प्रवक्ष्ये १ स्वातौ निशांशे प्रथमे भिवृष्टे सर्वाणि सस्यान्युपयांति वृद्धिं भागे द्वितीये ति( लमुद्गमाषाः ग्रैष्मं तृतीये स्तिन शारदानि वृष्टे हि भागे प्रथमे सुवृष्टि स्तद्वद्वितीये तु सकी टसर्पो वृष्टिस्तु मध्यापरभागवृष्टे निःछिद्रवृष्टिः युनिशांप्रवृष्टे ३ समसुत्तरेण तारा चि त्रायाः कीर्त्तितेस्यां वस्सः तस्यां सन्नेचंद्रे स्वातेयोगः शुभो भवति ४ सप्तम्यां स्वातियो गे यदि पतति हिमं माघमासांधकारे वायुर्वा चंडवेगः सजलजधरो वापि गर्ज्जत्यजस्त्रं वि द्युन्मालाकुलं वा यदि भवति नभो नष्टचंद्रार्कतारं विज्ञेया प्रावृडेषा मुदितजनपदा ५६

त्रायासमं उत्तरे तिर्यक्कुयाता तारा तता सोऽयं मतस्त कीर्त्तिते ३

शांकिते श्चाप्यं परे सस्यैव भयैश्च तैर्न्यूनजलैस्तु पूर्णैर्भाग्यानि वाच्यानि यथानुपूर्वं २७
दूरगो निकटगो थवा शशी दक्षिणोपरि मधान्यथास्थित: रोहिणीं यदि भुनक्ति सर्वथा कु
ष्मे वजगलौ विनिर्दिशेत् २८ स्पृशन्नुदग्याति यदा शशांकस्तदा सुवृष्टिर्बहुफलोपसर्गो
ऽसंस्पृशन्योगमुदक्समेत: करोति वृष्टिं विपुलां शिवं च २९ रोहिणीशकटमध्यसंस्थि
ते चंद्रमस्यशरणीकृता जना: क्वापि यांति शिशुपाचिताशना: सूर्यतप्तपिठरांबुपायि
न: ३० उदितं यदि शीतदीधिति: प्रथमं पश्चत एव रोहिणी शुभमेव तदा समरातुरा: प्र
मदा: कामवसे च संस्थिता: ३१ अनुगच्छति पृष्ठत: शशी यदि कामीव नितांमिव प्रि
यां मकरध्वजबाणखेदिता: प्रमदानां वशगास्तदा नरा: ३२ आग्नेय्यां दिशि चंद्रमाय
दि भवेत्तत्रोपसर्गो महान् नैर्ऋत्यां समुपद्रुतानि विलयं सस्यानि यांति त्रिभि: प्राजेशानि
ल दिक्स्थिते हि मकरस्य सस्यमध्यश्च योगस्तस्याग्रदिशं गुणा: सुवहव: सस्यार्घवृष्टा
द्य: ३३ ताडयेद्यदि च योगतारकां भावणोति वपुषापि वा यदा: ताडने भयमुशंति



स्वनाराजज्ञामध्यमेतु यातारादी प्रिमन्तरायोगतारेति सम्प्रोक्ता नक्षत्राणामुपरितनै: १=

...या: पश्चिमदिक्
चंद्रेकलं ६

तौर

८५ वर्त्तमानुषास्थिशकलप्रस्तारभारच्छदामत्ताप्रेतवधूरिवोयचपलाभ्रमिस्तदालक्ष्यते
प यदा रेणुस्यातैः प्रवहतिसटाटोपचपलप्रवातः पश्चार्द्धे दिनकरकरांतसमयेतदास
स्योपेताप्रचरनिकरोघसमराधरास्थानस्थानेघवि रलवसामांसरुधिरा ६ आषाढीपर्व
कालेयदि किरणपते रस्तकालोपपन्नोवायव्यस्तीप्रवेगाभवतिघनवपुःपन्नगाघोनुकारी
जानीयाद्धारिधाराप्रमुदितमुदितामुक्तमंडूककंठासस्योल्लासेकचिन्नासुखबहुलतया
भाग्यसेनामिवोर्वी ७ मेरुप्रस्तमरीचिर्मंडलतलेग्रीष्मावसानेरवौवास्योमोदिकर्दवगं
धसुरभिर्वायुर्यदाचोत्तरः विध्वस्तांतिसमस्तकांतिकलनामत्तास्तदातोयदा उन्मत्ताइव
नष्टचंद्रकिरणांगांपूरयंत्यंबुभिः ८ ईशानोयदिशीतलोमरगणैःसंसेव्यमानोभवेत्सु
न्नागागुरुगंधिरेतिसुरभिर्वायुःप्रचंडध्वनिः आपूर्णोदकयौवनांवसुमतींसंपन्नसस्या
कुलां धर्मिष्ठाःप्रणतारयोनृपतयोरक्षंतिवर्णांस्तदा ९ इतिश्रीवराहमिहरसंहितायां माषा
ढीवातचक्रं २६ आषाढ्यांसमतुलिताधिवासितानामन्येषुर्यदधिकतामुपैतिबीजं तद्वृद्धि ८५

45

रोहिणीयोगफलं यदुक्तं तत्सर्वं उत्तराषाढायुक्ते
चंद्रमसि विज्ञातव्यं निश्चाङ्गडाद्यत्र जेषु
फलंति १=

इदं वातचक्रं केचित् पठंति न चाराहमिहरकृतं न भवति यतो
त्ति रग्निकोपो वृष्टिमंदेत्यनेन वक्ष्यमाणेन सह विरुध्यते

सर्वसस्यैरुपेता ५ तथैव फाल्गुने चैत्रे वैशाखस्यासितेपि वा स्वातियोगं विजानीयाद्
षट्स्व विशेषतः ६ इति श्रीवराहमिहरसंहितायां स्वातियोगपंचविंशतिमोध्यायः
२५ आषाढ्यां पूर्णमास्यां तु यद्यैशानोनिलो भवेत् अस्तं गच्छति तिग्मांशौ सस्यनिष्प
त्तिरुत्तमा १ पूर्वः पूर्वसमुद्रवीचिशिखरप्रस्फालनाघुर्णितश्छंडांकं कुसुमाकला
पकलितो वायुर्यदाकाशिते नैकांतस्थितनीलमेघपटलाश्यामं घसंवर्धिता वासंतो
त्कटसस्यमंडिततला सर्वा मही शोभते २ यदाग्नेयो वायुर्वहति गगने खंडिततनुः ज्वलत्य
स्मिन् योगे भगवति पतंगे प्रवसति तदानीं ज्योतिर्ज्वालाज्वलनशिखरालिंगिततला स्वगात्रोष्मो
च्छ्वासैर्वमति वसुधा भस्मनिकरं ३ तालीपत्रलतावितानतरुभिः शाखामृगान्नर्तयन् योगेस्मिन् श्वसिति ध्वनिः सुपरुषो वायुर्यदा दक्षिणः तद्योगसमुत्थितस्तु गजवत्ता
लांकुशैर्घट्टिताः (कद्गर्याः) कीनाशा इव मंदवारिकणिकां मुंचंति मेघास्तदा ४ शुष्मेलालवली
लवंगनिचयान् व्याघूर्णयन् सागरे भानोरस्तमये श्वसत्यविरतो वायुर्यदा नैरृतः क्षुत्क्षा

यदाद्वयाषाढी भवतस्तदाज्योष्ठमासद्वयेपि
योगद्वयं ग्राह्यमितीयेलि न मलतूपत्वादना
दरो न कार्यः स्वातियोगस्य सामान्येविहित
त्वाद्योगद्वयमित्युक्तं २

५६

नरो विदध्यात् १० स्वातावषाढीस्वथ रोहिणीषु पापग्रहा योगगता न शस्ताः ग्राह्यं तु यो
गद्वयमप्युपोष्य यदाधिमासो द्विगुणं करोति ११ अयोपि योगाः सदृशाः फलेन यदा तदा
वाच्यमसंशयेन विपर्यये यत्विह रोहिणीयं फलं तदेवाभ्यधिकं निगाद्यं १२ निष्पत्ति
रग्निकोपो वृष्टिर्मंदाथ्यमध्यमाश्लेषा वङ्गजलपवना पुष्टाशुभाव शर्वादिभिः पवनैः १३
इति श्री वराहमिहर संहितायां अषाढीयोगी षष्ठोध्यायः २६ वृत्तायामाषाढ्यां कृष्णच
तुर्थ्यामजैकपादर्क्षे यदि वर्षति पर्जन्यः प्रावट् सत्ता न चेन्न ततः १ नष्टचंद्रार्ककिर
णं नष्टतारं न चेन्नभः न तां भद्रपदामन्ये यत्र देवो न वर्षति २ भद्रपदा योगः वर्षाप्रश्ने
सलिलनिलयराशिमाश्रितश्चंद्रो लग्नेयातो भवति यदि वा केंद्रगः शुक्लपक्षे सौम्यैर्दृष्टः
प्रचुरमुदकं पापदृष्टोल्पमंभः प्रावट्काले सृजति न चिराच्चंद्रवद्भार्गवोपि ३ आर्द्रद्र
व्यं स्पृशति यदि वा वारितत्संज्ञकं वा तोयासन्नो भवति यदि वा तोयकार्योन्मुखो वा प्रष्टा
वाच्यः सलिलमचिराद्दस्ति निःसंशयेन पृच्छाकाले सलिलमिति वा श्रूयते यत्र शब्दः ४

46

५६

[illegible] सलिलमिति वा [illegible]

तत्रमंत्रोयं देवि सत्यधरे सत्यंदर्शय ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः स्वाहा
स्कुर्यात् तमेव मंत्रार्थमाह ८=

र्भवति न जायते यद्वूनं मंत्रोस्मिन् भवति तुलाभिमंत्रणाय १ स्तोतव्या मंत्रयोगेन सत्यादे
वी सरस्वती दर्शयिष्यसि यत्सत्यं सत्ये सप्रतिष्ठितास्मि २ येन सत्येन चंद्रार्कौ ग्रहा ज्योतिर्ग
णास्तथा उत्तिष्ठंती ह पूर्वेण पश्चाद्यस्तं व्रजंति च ३ यत्सत्यं सर्व देवेषु यत्सत्यं ब्रह्मवादिषु
यत्सत्यं त्रिषु लोकेषु तत्सत्यमिह दृश्यते ४ ब्रह्मणो दुहिता सि त्वमादित्ये ति प्रकीर्तिता ॥
काश्यपी गोत्रतश्चैव नामतो विश्रुता तुला ५ तोमं चतुः सूत्रकसन्निबद्धं षडंगुलं सिक्य
कवस्त्रमंस्या: सूत्रप्रमाणं च दशांगुलानि षडेवक स्यो म्यूशिकामध्ये ६ याम्ये शिक्ये कां
चनं सन्निवेश्यं शेषद्रव्याण्युत्तरे तु निवेश्य तोयैः कोप्यैः स्यादिभिः तारसैश्चदृषि ही नाम र
ध्यमा चोत्तमा च ७ दंतैर्नागाणो हया द्याश्च लोम्नादेश्मान्भूपाः सि[illegible]केन विज्ञाद्याः तव दे
शाद्वर्ष मासादिभाश्च शेषद्रव्यात्मरूपस्थितानि ८ हैमी प्रधाना रजतेन मध्या तयोरभावे ख
दिरेण कार्या विभस्तुमाने येन शरेण सा वा तुला प्रमाणं च भवेद्वितस्तिः ९ हीनस्य नाशो
प्यधिकस्य वृद्धिस्तुल्येन तुल्यं तुलितं तुलायां एतत्तुलाकोशरहस्यमुक्तं प्राजेशयोगे पि र

आच्छादने, स्नानः, शब्दंकुर्वंति



लेषु कुकुरा रुवंति वा यदि वितत्तं वियन्मुखा दिवा तडिद्यदि च पिनाकिदिग्भवा तदा
स्या भवति समांऽति वारिणा १२ शुककपोतविलोचनसन्निभो मधुनिभश्च यदा हिमदी
धितिः प्रतिशशी च यदा दिवि राजते पतति वारि तदा प्यचिरान्महत् १३ स्तनितं निशि
विद्युतो दिवा रुधिराभा यदि दंडवस्थिता पवनः पुरतश्च शीतलो यदि सलिलस्य तदाग
मो भवेत् १४ वल्लीनां गगनतलोन्मुखाः प्रवालाः स्नायंते यदि जलपांशुभिर्विहंगाः से
वंते यदि च सरीसृपास्तृणाग्राण्यासन्नो भवति तदा जलस्य पातः १५ मयूरशुकचा
षचातकसमानवर्णा यदा जपाकुसुमपंकजद्युतिमुखाश्च संध्याघनाः जलोर्मिनगन
क्रकच्छपवराहमीनोपमा प्रभूतपुटसंचया न तु चिरेण यच्छंत्यपः १६ पर्यंतेषु सुधा
शशांकधवला मध्येंऽजनालित्विषः स्निग्धा नैकपुटाः क्षरज्जलकणाः सोपानविच्छेदि
नः माहेंद्रीप्रभवाः प्रयांत्यपरतः प्राग्वांबुपाशोद्भवा ये ते वारिमुचस्त्यजंति न चिराद
भः प्रभूतं भुवि १७ शक्रचापपरिघप्रतिसूर्या रोहितोथ तडितः परिवेषाः उद्गम

पीताभः, र्ध्वदिशितः, ऊर्ध्वगामिनः, नवीनपत्राणि, प्रतिनीलकांतयः, प्रतिलोहिताः

उदयशिखरसंस्थो दुर्निरीक्षोतिदीप्त्या द्रुतकनकनिकाशः स्निग्धवैडूर्यकांतिः तद
हनि कुरुतेंभस्तोयकाले विवस्वान् प्रतिपति यदि वोच्चैः खंगतोतीवतीक्ष्णां ५ विरसमु
दकं गोनेत्राभं वियद्विमला दिशो लवणविकृतिः काकांडाभं यदा च भवेन्नभः पवन
विगमः पोत्प्लूयंते झषाः स्थलगामिनो रसनमसकृन्मंडूकानां जलागमहेतवः ६ मार्जा
रा भृशमवनिं नखैर्लिखंतो लोहानां मलनिचयः सविस्रगंधिः रथ्यायां शिशुभिरताश्च से
तुबंधाः संप्राप्तं जलमचिरान्निवेदयंति ७ गिरयोंजनसंनिभा यदि वा बाष्पनिरुद्धकं
दरा कृकवाकुविलोचनोपमाः परिवेषाः शशिनश्च वृष्टिदाः ८ विनोपघातेन पिपीलि
कानां अंडोपसंक्रांतिरहिव्यवायः द्रुमाधिरोहश्च भुजंगमानां वृष्टेर्निमित्तानि गवां प्लुतं च
९ तरुशिखरोपगताः कृकलासाः गगनतलस्थितदृष्टिनिपाताः यदि च गवां रविवी
क्षणमूर्ध्वं निपतति वारि तदा नचिरेण १० यदि नेच्छंति विनिर्गमं गृहाद्धुन्वंति श्रवणान्
खुरानपि पशवः पशुवच्च कुक्कुरास्तदांभो पततीति निर्दिशेत् ११ यदा स्थिता गृहपट

४८

शालिः
वृक्षाद्वृष्टिको भवति अश्वत्थेन ज्ञेया निष्पत्तिः सर्वसस्यानां ३ जंबुभिस्तिलमाषाः शिरी-

प्रियंगुः
षवृक्षाच वंगुनिष्पत्तिः गोधूमाश्च मधूकैर्यववृद्धिः सप्तपर्णेन ४ अतिमुक्तककुं- करयेन ३=

दाभ्यां कर्पासं सर्षपान्वदेद्दशनैः बदरीभिश्च कुलत्थांश्चिरविल्वेनादिशेन्मुद्गान्

वृक्ष
५ अतसी वेतसपुष्पैः पलाशकुसुमैश्च कोद्रवा ज्ञेयाः तिलकेन शंखमौक्तिकरज- ए५=

तान्यथ चेंगुदेन सनाः ६ करिणश्च हस्तिकर्णैरादेश्या वाजिनोऽश्वकर्णेन गावश्च पाट-

लाभिः कदलीभिरजाविकं भवति ७ चंपककुसुमैः विद्रुमसंपच्च बंधुजीवेनांकुर- कनकं ८=

शिल्पिनः
वकवध्या वज्रं वैडूर्यं नंदिकावर्तैः विंद्याच्च सिंधुवारेण मौक्तिकं कारुकान् कुसुंभेन

रक्तोत्पलेन राजा मंत्री नीलोत्पलेनोक्तः ९ श्रेणी सुवर्णपुष्पैः पद्मैः विप्राः पुरोहिताः

कुमुदैः सौगंधिकेन बलपतिरर्केण हिरण्यपरिवृद्धिः १० आम्रैः क्षेमं भल्लातकै-

र्भयं पीलुभिस्तथारोग्यं खदिरशमीभ्यां दुर्भिक्षमर्जुनैः शोभना वृष्टिः ११ पिचुमंद-

नागकुसुमैः सुभिक्षमथ मारुतः कपित्थेन निचुलेनाऽवृष्टिभयं व्याधिभयं भवति ४८

50

स्र ३

स्तमयेयदिभानोरादिशोलू प्रचुरमंबुतदाशु १८ यदितित्तिरिपक्षिनिभंगगनंमुदिताः प्रवदंतिचपक्षिगणाः उदयास्तमयेसवितुर्ध्वनिशं विसृजंतिघनानचिरेणजलं १९ यदमोघकिरणाः सहंगोरस्तमभ्रधकरादूर्ध्वोछ्रिताः भूसमेचरमेतेयदांबुदस्तन्महद्भवतिवृष्टिलक्षणं २० भार्गवसितकरोभृगुपुत्रास्सप्तमराशिगतः शुभदृष्टः सूर्यसुतान्नवपंचमगस्तुसप्तमगोपिजलागमनाय २१ भावीग्रहाणामुदयास्तकालेसमागमेमंडलसंक्रमेच पक्षक्षयेतीक्ष्णकरायनांते वृष्टिर्गतेर्के नियमेनचार्द्रो २२ समागमेपतिजलंज्ञशुक्रयोर्ज्ञजीवयोर्गुरुसितयोश्चसंगमे यमारयोः पवनजुताशजंभयंस्यदृष्टयोश्चसज्जहै :२३ अग्रतः पृष्ठतोवापिग्रहाःसूर्यावलाविनः यदातदाप्रकुर्वंतिमहीमेकार्णवामपि २४ ॥२७॥ फलकुसुमप्रवृद्धिंवनस्पतीनांविलोक्यविज्ञेयं सुलभत्वंद्रव्याणांनिष्पत्तिश्चापिसस्यानां १ शालेनकलमशालीरक्ताशोकेनरक्तशालिश्चापांडुकक्षीरिकयानीलाशोकेनषष्टकरकः २ न्यग्रोधेनतुयवकस्तिंदुक

इतिमतोवर्षलक्षणाम् ३ केनकत्थवृद्धिर्ज्ञेयतेनत्राह २=

५९

तविहंगमृगरुताभूजितासंध्या ८ संध्याकाले स्निग्धा दंडतडिन्मत्स्यपरिधिपरिवेषाः
सुरपतिचापैरावतरविकिरणाश्चाशु वृष्टिकराः ९ विच्छिन्नविषमविध्वस्तविकृत
कुटिलापसव्यपरिवृत्ताः तनुह्रस्वविकलकलुषाश्च विग्रहावृष्टिदाः किरणाः ९(
उद्योतिनः प्रसन्ना ऋजवो दीर्घाः प्रदक्षिणावर्त्ताः किरणाः शिवाय जगतो वितमस्कनभ
सि भानुमतः १० शुक्लाः करा दिनकृतो दिवामध्याह्नगामिनः स्निग्धाः अव्युच्छिन्ना
ऋजवो वृष्टिकरास्ते त्वमोघाख्याः ११ कल्माषबभ्रुकपिला विचित्रमांजिष्ठहरि
तशबलाभाः त्रिदिवानुबंधिनो वृष्टेल्पभयदास्तु स प्राहात् १२ ताम्रा बलपतिमृत्युं
पीताः रुणासंनिभाश्च तद्व्यसनं हरिताः पशुसस्यवधं ताम्रसुवर्णा गवां नाशं १३ मां
जिष्ठाभाः शस्त्राग्निसंभ्रमं बभ्रवः पवनवृष्टिं भस्मसदृशास्त्ववृष्टिं न तु भावेशाव
लकल्माषाः १४ बंधूकपुष्पांजनचूर्णसन्निभं संध्यारजोभ्येति यदा दिवाकरं लोक
स्तदा रोगशतैर्निपीड्यते शुक्लं रजो लोकविवृद्धिशांतये १५ रविकिरणजलदम

५९

कुब्जेन १२ दूर्वाकुशकुसुमाभ्यामिन्दुर्वैरिश्चको विदारेण श्यामलताभिश्चावंधुक्यो वृद्धिमायांति १३ यस्मिन् काले स्निग्धनिश्छिद्रपत्रा संदृश्यंते वृक्षगुल्मा लताश्च तस्मिन् वृष्टिः शोभना संप्रदिष्टा रूक्षैः श्छिद्रैः स्वल्पमंभः प्रदिष्टं १५ इति श्रीवराहमिहरसंहितायां सु ता वि तिध्याय: २८ अर्द्धास्तमितानुदितात् सूर्याद्स्पष्टभं नभो यावत् तावत्संध्याकालश्चिह्नैरेतैः फलं चास्मिन् १ मृगशकुनपवनपरिवेषपरिधिपरिघाभ्रवृक्षसुरचापैः गंधर्वनगररविकरदंडरजःस्नेहवर्णैश्च २ भैरवमुच्चैर्विरुवन् सकृन्मृगो ग्रामघातमाचष्टे रविदीप्तो दक्षिणतो महास्वनः सैन्यघातकरः ३ अपसव्ये संग्रामः सव्ये सेनागमः स्तथाशाते मृगचक्रे पवने वा संध्यायां मिश्रगे वृष्टिः ४ दीप्तमृगाण्डजविरुता प्राक्संध्या देशनाशमाख्याति दक्षिणादिक्स्थै विरुता ग्रहणाय पुरस्योद्यतास्ये: ५ गृहतरुतोरणमथने सपांशुलोष्टोत्करैनिले प्रबले भैरवरावे रूक्षे खगपातिनि वाशुभा संध्या ७ मंदपवनप्रहितचलितपलाशद्रुमा विपिना मधुरस्वरश्च

दक्षिणे

एकवारं

सूर्याभिमुखः

सेनाया: समागमः

सैनाया: दक्षिणादि

स्थितः

सैन्यस्य वामभागस्थे

सूर्याभिमुखे रूक्षस्वरे:

मधुरस्वने नार्काभिमुखे

सूर्याभिमुखे:

सूर्याभिमुखेषु

इति स्यादिक्

तेऽर्कसंमुखे

शांतदीप्तदि

नार्काभिमुखे

पक्षी

प्रतिसूर्य

दर्भ

५०

कोपहतं कनक...रूपधरो बलवद्धिदः सुविलुरुजमकालसमुत्थितः २५ उभयपार्श्वगतौ परिधी रवेः प्रचुरतोयकरौ वपुषान्वितौ अपसमस्तककुब्व्यभिचारिणः परिधयोस्ति कणोपिन वारिणः २६ ध्वजातपत्रपर्वतद्विपाश्वरूपधारिणो जयाय संध्ययोर्घनारणाय रक्तसंनिभाः २७ पलाससधूमसचयस्थितोपमा बलाहकाः बलान्यरूक्षमूर्त्तयो विवर्द्धयंति भूभृतां २८ बिलंबिनो द्रुमोपमाः खरारुणाङ्ककाशिनः घनाशिवाय संध्ययोः पुरोपमाः सुभावहाः २९ दीप्तविहंगशिवामृगघुष्टा दंडरजःपरिघादियुता च प्रत्यहमर्कविकारयुता वा देशनरेशसुभिक्षवधाय ३० प्राचीतत्क्षणमेव नक्रम परा संध्यास्त्र हात्वाफलं सज्ञाहा त्यारिवेषरेणु परिघाः कुर्वंति सद्योनचेत् तद्वत्सूर्यकरेंद्रकार्मुकतडित्प्रत्यर्कमेघानिलास्तस्मिन्नेव दिनेष्टमेच दिहगाः सप्ताह पाकामृगाः ३१ एकं दीप्त्या योजनं भाति संध्या विद्युज्ज्ञासा षट्प्रकाशं करोति पंचाष्टानां गर्जितो याति शब्दो नास्ती पत्ताके चेदुल्कानिपाते ३२ प्रत्यर्कसंज्ञः परिधिस्तुतस्यत्रि ५०

(margin, left): ...दिशावात् सुरचा... गंधर्वनगरमीना... ज्ञेयाः ५८

(interlinear glosses): परिवेषौ; सूर्येसंयुक्तौ; सकलदिग्व्यापिनः; पलाससमपुष्पस्तूपेन सहित; नीव; रक्त; दीप्तिजनक; पुराकारेः; सूर्यधीमस; सविकाराः; प्रत्यर्कसंध्या; राजौ

संध्यायोजनमात्रे फलदा इत्यर्थः ३८ विद्युत् षट्योजनफलदा ...

यस्यादिग्भिमुखत्वः २

एगा २

रुतांसंघातोदंडवत्स्थितोदंडः रविदिक्स्थितोनृपामंत्र्युभौदिक्षुद्विजादीनां १६ शस्त्रभ
यातंककरोदृष्टः उग्रमध्यसंधिषुदिनस्य शुक्लाद्यो विप्रादीन् यद्दिङ्मुखस्तांनिहंतिदिशं
१७ दधिसदृशोऽभ्रोनीलोभानुच्छादीखमध्यगोऽभ्रतरुः पीतच्छुरिताश्चघनाघनमूलाभू
रिवृष्टिकराः १८ अनुलोमगेभ्रवृत्तेसमुद्गतेवायिनौनृपस्यवधः बालतरुच्छतिरूपि
णिद्युवराजामात्ययोर्मृत्युः १९ कुवलयवैडूर्यांबुजकिंजल्काभाप्रभंजनोन्मुक्ताः सं
ध्याकरोतिवृष्टिंरविकिरणोज्झासितासद्यः २० अंशुमाकृतिघनगंधर्वनगरनीहारपांशु
धूमयुताः श्रावृष्टिकरोग्रहसंत्यक्तौशस्त्रकोपकरी २१ शिशिरादिषुवर्णाः शोणपीत
सितचित्रपद्मरुधिरनिभाः प्रकृतिभवासंध्यायांस्वर्तौशस्ता विकृतिरन्याः २२ आयु
धनृनररूपछिन्नाभ्रंपरभयायमरविगामि सितखपुरेऽर्कक्रांतेपुरलाभोभेदनेनाशः २३
सितसितान्तघनावरणंरवेर्भवतिवृष्टिकरंयदिसव्यतः यदिचवीरणगुल्मनिभैर्घनै
र्दिवसभर्तुरदीनदिगुद्भवैः २४ नृपविपत्तिकरः परिघः सितः क्षतजतुल्यवपुर्बल।



शुक्ला वर्णा गंधर्वनगरे ३=

येन पुर ... पुरलाभः नाशनंनाम तेन पुर भवति ३=

आकाशाद्भूमिं प्रापद्भिः भूम्याश्चाकाशमुत्पतद्भिः २८

दिवसे प्रहरद्वयं वा
यो वेला प्रहरद्वयं प्र
त्नेः वेला रात्रौ प्रह
रद्वयं इंद्रस्य प्रहरद्व
यं वरुणस्य एवं प=

५१ निलेन निहितः क्षितौ पतन् सस्वनं करोत्यन्ये केचित्त्वदृष्टकारितमिदमन्ये प्राहुरा
चार्याः २ गिरिभिः पुरा सपक्षैर्वसुधा प्रपतद्भिरुत्पतद्भिश्च आकंपिता पितामहमाहा
मरसदसि सव्रीडं ३ भगवन्नाम ममैतत्त्वया कृतं यदचलेति तन्न तथा क्रियतेचलैश्चल
द्भिः शक्ताहं नास्य खेदस्य ३ तस्याः सगद्गदगिरं किंचित्स्फुरिताधरं विनतमीषत् साश्रु
विलोचनमाननमवलोक्य पितामहः प्राह ४ मन्युं हरेंद्र धात्र्याः क्षिप कुलिशं शैलपक्ष
च्छेदाय शक्रः कृतमित्युक्त्वा मा भैषीर्वसुमतीं प्राह ५ किं त्वनिलदहनसुरपतिवरुणाः
सदसत्फलावबोधार्थं प्राग्द्वित्रिचतुर्भागेषु दिवानिशोः कंपयिष्यंति ६ चत्वार्यार्यमणा
द्यान्यादित्यं मृगशिरोश्विभुक्चेति मंडलमेतद्वायव्यमस्य रूपाणि सप्ताहात् ७ धूमा
कुलीकृताशे नभसि नभस्वान् रजः क्षिपन्भौमं विरुजन् द्रुमांश्च विचरति रविरप
टुकरावभासी च ८ वायव्ये भूकंपे सस्यांबुवनौषधीक्षयोभिहितः श्वयथुश्वासोन्माद
ज्वरकासभवो वणिक्पीडा ९ रूपायुधभृद्वैद्याः स्त्रीकविगंधर्वपण्यशिल्पिजनाः पीड्यं ५१

एतेषामन्यतमर्क्षे यदि भूकंपस्तदा वायव्यो ज्ञेयः ४=

योजनाभापरिघस्य पंच षट् पंच हृद्यं परिवेषचक्रं दशांबरे शास्य धनुर्विभाति ३३॥
इतिश्रीवराहमिहरसंहितायां संध्यालक्षणामे न त्रिं ति ध्यायः २९॥ दाहो दिशां
राजभयाय पीतो देशस्य नाशाय कृताशवर्णः। यश्चारुणः स्यादपसव्यवायुः सस्यस्य
नाशं स करोति दृष्टः। योऽतीवदीप्त्या कुरुते प्रकाशं छायामभिव्यंजयतेऽर्कवद्यः। राज्ञो
महद्वेदयते भयं स शस्त्रप्रकोपं क्षतजानुरूपः २ प्राक् क्षत्रियाणां सनरेश्वराणां प्रा
ग्दक्षिणे शिल्पिकुमारपीडा॥ याम्ये सहोग्रैः पुरुषैश्च वैश्या दूताः पुनर्भूप्रमदाश्च
कोणे ३ पश्चात्तु शूद्राः कृषिजीविनश्च चौरास्तुरंगैः सह वायुदिक्स्थे पीडां व्रजंत्य
न्यतश्च विप्रा पाषंडिनो वाणिजिकाश्च सौम्ये ४ नभः प्रसन्नं विमलानि भानि प्रदक्षिणं
वाति सदागतिश्च दिशां च दाहः कनकावदातो हिताय लोकस्य सपार्थिवस्य ५ इति श्री
वराहमिहरसंहितायां दिग्दाहलक्षणं त्रिंशत्तमोऽध्यायः ३० क्षितिकंपमाहुरेके महद्
अंतर्जलनिवासिसत्त्वकृतं भूभारखिन्नदिग्गजविश्रामभवं वदंति चान्ये १ अनिलो

वेलामंडलयोर्भेदान्नफलदाः अभेदेतुतिफलदाः यथावायव्यमंडलेवायव्यांवेलायांयः कंपः सत्यफलंदुःखंददातिएवमन्येपिबोध्याः इति ५=

५२

त्पलालिभिन्नांजनत्विषोमधुररावि(ग)णोवजलाः तडिद्भासितदेहाधारांकुरवर्षि-
णोजलदाः २१ वारुणमंडलमेवसरिदाश्रितघ्नमतिवृष्टिदंविगतवैरं गोनर्दवेदिक
कुरान्किरातवैदेहिकान्हंति २२ षड्भिर्मासैः कंपोद्वाभ्यांपाकंचयातिनिर्घातः
अन्यानपिकुर्यानजगुरन्येमंडलैरेतैः २३ हंत्यैंद्रोवायव्यंवासुष्ठाप्यैंद्रमेवमन्यो
न्यंवारुणहौतभुजावपिवेलानक्षत्रजाः कंपाः २४ प्रथितनरेश्वरमरणंव्यसना
न्याग्नेयवायुमंडलयोः क्षुद्भयमरकावृष्टिभिरुपतापंतेजनाश्चापि २५ वारुणपौ
रंदरयोः सुभिक्षशिववृष्टिहार्दयोलोके गावोतिभूरिपयसोनिवृत्तवैराश्चभूपालाः
२६ पक्षैश्चतुर्भिरनिलस्त्रिभिरग्निदैवःराड्सप्ताहात् सद्यःफलतिचवरुणोये
षुनकालोद्भुतेषूक्तः २७ चलयतिपवनः शतद्वयंशतमनलोदशयोजनान्वितं॥
सलिलपतिरशीतिसंयुतंकुलिसधरोभ्यधिकंचषष्टिनः २८ त्रिचतुर्थसप्तमदिने
मासेपक्षेतथात्रिपक्षेच यदिभवतिपुनःकंपः प्रधाननृपनाशकोभवति २९॥

५२

अथवाकंपप्रतिरिक्तानामन्येषामुत्पातानांनकुत्रचित्कालनियमः
कतस्तेषांकालनियमार्थमाह

येनमंडलेनयावतियोजनानिभवंतिता

वायव्येमंडलेयोभूकंपोभवतिसयोजनशतद्वयंकंपयतिएवमन्येपि ३=

(margin) कु २

(margin) ३६

(margin) आग्नेयमंडलेवा यव्यांचवेलायांअ थवावायव्यमंडलेआ ग्नेयवेलायांभूकंप स्तस्मिन् ६=

(margin) जे ४

तेसौराष्ट्रकमगधदशार्णामत्स्याश्च ११ पुष्याग्नेयविशाषाभरणीपित्र्याजभाग्यसंज्ञा
नि वर्गोहौतभुजोयंकरोतिरूपाण्यथैतानि १२ तारोल्कापातवृतमादीप्तमिवांवरं
सदिग्दाहं विचरतिमरुत्सहायः सप्तार्च्चिः सप्तदिवसांतः १३ अभ्रक्षयोंवुनाशः स
लिलाशयसंक्षयोनृपतिवैरं दद्रूविचर्चिकाज्वरविसर्पिकाः पांडुरोगाश्च १४ दीप्तौ
जसःप्रचंडाः पीड्यंतेचाश्मकांगवाह्लीकाः तङ्गणकलिंगद्रविडाशवराश्चनेकविधाः १५
अभिजित्श्रवणधनिष्ठाप्राजापत्यैंद्रवैश्वमित्राणिसुरपतिमंडलमेतद्भवंतिचाप्यस्य
रूपाणि १६ चलिताचलवर्ष्माणोगंभीरराविणस्तडित्वंतः गवलालिकुलाहिनि
भाविसृजंतिपयः पयोवाहाः १७ ऐंद्रःस्तुतकुलजातिख्यातावनिपालगणपविध्वंसि
अतिसारगलग्रहवदनरोगकृच्छर्दिप्रकोपाय १८ काशियुगंधरपौरवकिरातकीरा
भिसारहलमद्राः अर्बुदसुराष्ट्रमालवपीडाकरमिष्टवृष्टिकरं १९ पौष्णाप्याद्रीश्ले
षामूलाहिर्बुध्न्यवरुणदेवानि मंडलमेतद्वारुणमस्यापिभवंतिरूपाणि २० नीलो

ध्वजझषकरिगिरितुरगाब्जसंन्निभा तप्तरजतहंसाभा श्रीवत्सवज्रशंखस्वस्तिक
रूपा शिवसुभिक्षा १० अंबरमध्यात् बह्वो निपतंत्यो राजराष्ट्रनाशाय बिभ्रमती ग
गनोपरि विभ्रममाख्याति लोकस्य ११ संस्पृशती चंद्रार्कौ तद्विसृता वा सभूप्रकंपा
च परचक्रागमनृपभयदुर्भिक्षावृष्टिभयजननी १२ पौरेतरघ्नमुल्का यसव्यकर
णं दिवाकरहिमांशोः उल्का शुभदा पुरतो दिवाकरविनसृता यातु १३ शुक्लारक्ता
पीता कृष्णा चोल्का द्विजादिवर्णघ्नी क्रमशश्चैतान् हन्यन्मूर्धोरःपार्श्वपुच्छस्था १४ उ
त्तरदिगादिपतिता विप्रादीनामनिष्टदा रूक्षा स्निग्धा खंडा ऋज्वी नीचोपगता च तद्वध्ये
१५ श्यावारुणनीलासृग्दहनासितभस्मसंन्निभा रूक्षा संध्यादि जनजावक्रा दलिता
वा परागमभयाय १६ नक्षत्रग्रहघातेन तेषां भयाय निर्दिष्टा उदये घ्नती रवींदू
पौरेतरमत्स्यवैश्वेतेवा १७ भग्यादि सधनिष्ठा मूलेषूल्का हते षु युवतीनां विप्रक्षत्रियपी
डा पुष्यानिलविष्णुदेवेषु १८ ध्रुवसौम्येषु नृपाणामुग्रेषु सदारुणेषु चौराणां क्षिप्रे

इति श्रीवराहसंहितायां भूकंपः एकत्रिंशत्तमोध्यायः ३१ दिवि भुक्तशुभफलानां
पततां रूपाणि यानि तान्युल्काः धिष्ण्योल्काशनिविद्युत्ताराइतिपंचधाभिन्नाः १ उ
ल्कापक्षेणफलं तद्वद्धिष्ण्याशनिस्त्रिभिः विद्युद्दोषड्भिस्तद्वत्तारा विपाचयति २ ताराफ
लपादकरी फलार्द्ध दात्री प्रकीर्तिता धिष्ण्या तिस्रः संपूर्णफला विद्युदुल्काशनिश्चेति
३ अशनिः स्वनेन महता नरगजाश्वमृगास्मवेश्मतरुपशुषु निपतति विदारयति
धरातलं चक्रसंस्थाना ४ विद्युत्सत्वत्रासं जनयंती तटतटस्वना सहसा कुटिला विसा
ला निपतति जीवेंधनराशिषु ज्वलिता ५ धिष्ण्या कृशाल्पपुच्छा धनूंषि दश दृश्यते
ऽभ्यधिकं ज्वलितांगारनिकाशा द्वौहस्तौ साप्रमाणेन ६ तारा हस्तं दीर्घा शुक्ला ताम्राब्ज
तंतुरूपा च तिर्यगधश्चोर्द्धं वा याति वियत्युह्यमानेव ७ उल्का शिरसि विशाला निपतं
ती वर्द्धते प्रतनुपुच्छा दीर्घा च भवति पुरुषं भेदा बहवो भवंत्यस्याः ८ प्रेतप्रहरणखर
करभनक्रकपिदंष्ट्रिलांगलमृगाभा गोधाहिधूमरूपा पापा या चोभयशिरस्का ९

Margin notes: प्रतिभाति; तथाय यथा निपतति तथा तथा वर्द्धते २=; चत्वारिंशद्धस्ता स्तराहस्पते ५=; पुरुषप्रमाणा हस्तत्रयं सार्द्धमित्यर्थः २=; धं ३

७अन्ये इन्द्राद यो ऽन्योन्यगुणाश्रयेण रक्ताद्या ये गुणास्ते वा अन्योन्यं
परस्परमाश्रयेण कुर्वन्ति अतोऽस्य बहुवर्णो भाद्र श्पते यः पुनः मुहुः मु
हुः प्रतिक्षणं प्रलीयते सोऽपि नाशयुक्तः सः अल्पफलदश्च भवति ५ —

कपोतः कल
नीलपांडुर कापोताभ्राभ सबल हरि शुक्ला इंद्रयम वरुण निऋतिश्वस
श पितामहाग्निकृता: २४

५४ वति शास्ता विनिवृत्ता वा २९ अभिभवति यत पुरं बलं या भवति भयं ततएव पार्थि
वस्य निपततिच यया दिशाप्रदीप्ता जयति रिपून्नचिरात्तयाप्रयातः ३० इतिश्रीवरा
हसंहितायां मुल्का ल त्रि ध्याय: ३२ संमूर्छिता रवींदोः किरणाः पवनेन मंडलीभू
ताः नानावर्णाकृतयः स्तन्वभ्रे व्योम्नि परिवेषाः १ ते रक्तधनःकरोति मेचकम
न्योन्यगुणाश्रयेण चान्ये प्रविलीयते मुहुर्मुहुरल्पफलः सोऽपि वायुकृतः २ चाषशि
खिरजततैलक्षीरजलाभः स्वकालसंभूतः अविकलवृत्तः स्निग्धः परिवेषः शिव
सुभिक्षकरः ४ सकलगगनानुचारी नैकाभः क्षतजसंनिभो रूक्षः शाकटशराश
नश्रृंगाटकवत्स्थितः पापः ५ शिखिगलसमेति वर्षं बहुवर्णो नृपवधो भयं धूम्रे हरि
चापनिभे युद्धान्यशोककुसुमप्रभे चापि ६ वर्णेनैकेन यदा बहुलस्निग्धः क्षुराभ्रका
कीर्णः स्वर्तौ सद्यो वर्षं करोति पीतश्च दीप्तार्कः ७ दीप्तविहंगरुतः कलुषः संध्यात्र
योच्छितो ऽतिमहान् भयकृत्तडिदुल्काद्यैर्हतो नृपं हंति शस्त्रेण ८ प्रतिदिनमर्कहिमां ५४

शिशिरादिष्वृतुषट्कुसं
भूत उत्पन्नः क्रमेण
शुभवर्णः एतदुक्तं भवति
चाषवर्णो नीलाभः शि
शिरर्तौ शोभनः परि
वेषः एवमन्यत्रापि ८ —

मयूरकंठसदृशः
उदयास्तमयेतरस्यां वा तिष्ठतीत्यर्थः
विविधकांतिः
आश्रं
इंद्रधनुःसदृशे
अतिलोहिते
अल्पमेघे

चाषादिसदृशवर्णः शिशिरादिऋतुषट्कसंभूतः एकवर्णः ३ —

५४



मृग २४

पुकलाविदुषांपीडासाधारणेचहन्ते १९ कुर्वंत्यैताः पतिता देवप्रतिमासुराजराष्ट्रभ
यं शक्रोपरि नृपतीनां गृहेतत्स्वामिनां पीडा २० आशाग्रहोपघाते तद्देशानां खलेक्ष
पिरतानां चैत्यतरौ संपतिता सकृतपीडां करोत्युल्का २१ द्वारि पुरस्य पुरक्षय मथेंद्रकी
लेजनक्षयोभिहितः ब्रह्मायतने विप्रान्विनिहन्यात्गोमिनो गोष्ठे २२ क्ष्वेडास्फोटितवादि
तगीतोत्क्रुष्टस्वनाभवंति यदा उल्कानिपातसमये भयापराष्ट्रस्य नृपस्य २३ यस्याश्चि
रंतिष्ठति खेनुषंगो दंडाकृतिः सा नृपतेर्भयाय या चोह्यते तंतुधृतेव खस्या या वामहेंद्र
स्य ध्वजतुल्यरूपा २४ श्लेष्मिनः प्रती पगाति र्यगा नृपांगनां हस्यधो मुखी नृपान् ब्राह्म
णांस्तथोर्ध्वगाः २५ बर्हिपुच्छरूपिणी लोकसंक्षयावहा सर्पवत्प्रसर्पिणी योषितामनिष्ट
दा २६ हंति मंडलापुरं छत्रवत् पुरोहितं वंशगुल्मवत् स्यितारा ष्ट्रदोषकारिणी २७
व्यालश्करोपमा विस्फुलिंगमालिनी खंडशो ध्ववा गतासस्वना च पापदा २८ सुरप
तिचापप्रतिमा राज्यं नभसि विलीना जलदान् हंति पवनविलोमा कुटिलं पातानभ

यदिकेतूदयस्तदातस्यैवफलं १

५५ नौ दंयाति १८ विप्रनृपविट्शूद्रहाभवेत्सितपीतादिषुक्रमशः श्रेणीपुरदेशानांपं
चम्यादिषुशुभकारी १९ युवराजस्याष्टम्यांपरतस्त्रिषुपार्थिवस्यदोषकरः पुररोधोद्वाद
श्यांसैन्यक्षोभस्त्रयोदश्यां २० नरपतिपत्नीपीडांपरिवेषोभ्युत्थितश्चतुर्दश्यांकुर्यात्तु
पंचदश्यांपीडामनुजाधिपस्यैव २१ नागरकानामभ्यंतरस्थिता यायिनांचबाह्यस्था
परिवेषमध्यरेखाविज्ञेयाक्रंदसाराणां २२ रक्तःश्यामोभवतिरूक्षश्च येषांपराजय
स्तेषांस्निग्धःश्वेतोद्युतिमान्येषांभागोजयस्तेषां २३ इतिश्रीवराहसंहितायां प
ष स्त त्रयस्त्रिंशोध्यायः ३३ सूर्यस्यविविधवर्णाः पवनेनविघट्टिताः करासाभ्रेवि
यतिधनुःसंस्थानायेदृश्यंतेतदिंद्रधनुः १ केचिदनंतकुलोरगनिःश्वासोद्भूतमाहुराचा
र्याः तद्यायिनांन्रपाणामभिमुखमजयावहंभवति २ अच्छिन्नमवनिगाढंद्युतिमत्स्नि
ग्धंघनंविविधवर्णं द्विरुदितमनुलोमंचप्रशस्तमंभःप्रयच्छतिच ३ विदिगुद्भूतंदृष्ट्वा
मिनाशनंव्यभ्रजंमरककारि पाटलपीतकनीलैःशस्त्राग्निक्षुत्कृतादोषाः ४ जलमध्ये ५५

55

द्विधास्थित

मूसलगंमूत्वलं त्रिलेवोषित-५

एतादृशोयायिनांप्रद्युतःशुभं अथवाचापस्यैव जुलोमतायथैकंदधीरादिकंस्य अपरं।
[illegible] दृष्टिस्थितोनदान्तलोमतोनत्रैष्टफलं

दिवान्नर्कः रात्रौ चंद्रः

चंद्रपरिवेषमध्यगते ग्रहनक्षत्रे सगते ३

लग्नेन उदयकालं

त्रिदिनेन वर्षा वा मासेन विग्रहः ३

शोरह निशां रक्ते योर्नरेंद्रवधः परिविष्टयो रभीक्ष्णं नग्नास्तमयस्य यो स्तद्वत् ऽसेनापते र्भयकरो द्विमंडलो नाति शस्त्रकोपकरः त्रिःप्रभृति शस्त्रकोपं युवराजभयं नगररोधं १० वृष्टिस्त्र्यहेण मासेन विग्रहो वा ग्रहे हुभनिरोधे होराजन्माधिपयोर्जन्मर्क्षे वा शुभो राज्ञां ११ परिवेषमंडलगतो रविर्जननयः क्षुद्धान्यनाशकरः जनपतिश्च वर्त्त वृष्टिं स्थावरकृषिकृन्निहंता च १२ भौमे कुमारबलपतिसैन्यानां विद्रवोग्निशस्त्रभयं जीवे परिवेषगते पुरोहितामात्यनृपपीडा १३ मंत्रिस्थावरलेखकपरिवृद्धिश्चंद्रजे सुभिक्षं च शुक्रे पायित्त्रियराज्ञां पीडा प्रियं चान्नं १४ क्षुदनलमृत्युनराधिपशस्त्रेभ्यो भयं जायते केतौ परिविष्टे गर्भभयं राहौ व्याधिनृपभयं च १५ युद्धानि विजानीयात्परिवेषाभ्यंतरे द्वयोर्ग्रहयोः दिवसकृतः शशिनो वा क्षुद् वृष्टिभयं त्रिषु प्रोक्तं १६ चतुर्षु याति नरेंद्रः सामात्यपुरोहितो वशं मृत्योः प्रलयमिव विद्धि जगतः पंचादिषु मंडलस्थेषु १७ ताराग्रहस्य कुर्यात्पृथगेव समुत्थितो नरेंद्रवधं नक्षत्राणां मध्यवायदि केतु

५६

56

नुष्मवाजिनां पिवसंसरम्भूरिरणौवसुंधरा ५ इतिश्रीवराहसंहितायांगंधर्वपुरलक्ष
णंपंचत्रिंशतितमोध्यायः ३५ प्रतिसूर्यकःप्रशस्तोदिवसकृदृतुवर्णसमप्रतिस्निग्धः
वैडूर्यनिभः स्वच्छश्वेतः क्षेमसुखदायी १ पीतोव्याधिंजनयत्यशोकरूपश्च शस्त्रको
पाय प्रतिसूर्याणां मालादसुभयालंकनृपहंत्री २ दिवसकृतः प्रतिसूर्योजलकृ
दुदग्दक्षिणेस्थितोनिलकृत् उभयस्थः सलिलभयंनृपमुपरिनिहंत्यधोजन
हा ३ इतिश्रीवराहसंहितायांप्रतिसूर्यलक्षणांषड्त्रिंशोध्यायः ३६ पवनः पवना
भिहतोगगनादवनौयदासमापतति भवतितदानिर्घातः सचपापोदीप्तखगविरु
तः १ अर्कोदयेधिकारिणिकनृपधनियोधांगनावणिग्वेश्याः आप्रहरांशेजावि
कसुपहन्याच्छूद्रपौरांश्च २ आमध्याह्नाद्राजोपजीविनोब्राह्मणांश्चपीडयति वैश्य
जलदांस्तृतीयेचौरान्प्रहरेचतुर्थेच ३ अस्तंयातेनीचान्प्रथमेयामेनिहंतिस
स्यानि रात्रौद्वितीययामेपिशाचसंघान्निपीडयति ४ तुरगकरिणस्तृतीयेविनिहंत्या ५६

[interlinear glosses: नीलः पीतः; अधिकारी; अंतरिक्षवायुना]

[margin: ताम्रः कपिले / शिशिर इत्य]

नावृष्टिर्भुवि सस्यवधस्तरुस्थिते व्याधिः वल्मीके शस्त्रभयं निशि सचिववधाय धनुरैं
द्रं ५ वृष्टिं करोत्यवृष्टां वृष्टौ वृष्टिं निवारयत्यैंद्रां पश्चात्सदैव वृष्टिं कुलिशभृतश्चा
पमाचष्टे ६ चापं मघोनः कुरुते निशायामाखंडलायां दिशि भूपपीडां याम्यापरोदक्
प्रभवं न्निहन्यात्सेनापतिं नायकमंत्रिणौ च ७ निशि सुरचापं सितवर्णाद्यं जनयति पी
डां द्विजपूर्वाणां भवति च यस्यां दिशि तद्देशपं नरपतिमुख्यं न चिराद्धन्यात् ८ इति श्रीव
राहसंहितायामिंद्रायुधलक्षणं चतुर्त्रिंशोध्यायः ३४ उदगादिषु पुरोहितनृपबलपति
युवराजदोषदं खपुरं सितरक्तपीतकृष्णं विप्रादीनामभावाय १ नागरं नृपतिजयाव
हमुदक्कविरक् स्थितं विवर्णनाशाय शांताशायां दृष्टं सतोरणं नृपतिविजयाय २ सर्व
त्यकृं दृश्यते ३=
दिग्गुत्थं सततोत्थितं च भयदं नरेंद्रराष्ट्राणां चौराटविकान् हन्याद्धूमानलशक्रचापाभं
पा३
३ गंधर्वनगरमुत्थितमापांडुरमशनिपातवातकरं दीप्ते नरेंद्रमृत्युर्वामेरिभयं जयः
सव्ये ४ अनेकवर्णाकृतिरैवेत्रकाशते पुरं पताकाध्वजतोरणान्वितं यदा तदा नागम

एतदुक्तं भवति यदा सौम्ये वलिभिर्वा बलिभिर्दृष्टा नानियुक्ता निम्न वंति तदा ग्रैष्मिक सस्यस्य विवृद्धिर्भवति यदा तु पुनः त्रिकोणारिषु
लाभगाः सौम्याः बलिनः पश्यंति तदा ग्रैष्मिक स्य वृद्धिर्भवति अथवा लेख्यां पश्यतां बलहीनै स्तु मनागपि सस्यानां वृद्धिर्भवति प =





विषादीनामभावाय मासेन फलतिरजस्तंभूमौ विपाचयति १० स्वतया एव हि पतति
परोगोयदा चारस्तैः येन सौम्यविद्या महद्व्यंपंचराव नव: ११११ इतिश्रीवराहसंहि
तायां जो त म त्रिं शोध्यायः ३८ वृश्चिकवृषप्रवेशेभानोर्यैवादरायणेनोक्ताः॥
ग्रीष्मशारत्सस्यानांसदसत्योगाः कृतास्त इमे १ भानोरलिप्रवेशे केंद्रैस्तस्मात् शुभग्र
हाक्रांतैः बलवद्भिः सौम्यैर्वा निरीक्षतैर्ग्रैष्मिकविवृद्धिः २ अष्टमराशिगतेर्के गुरु
शशिनोः कुंभसिंहसंस्थितयोः सिंहघटस्थयोर्वा निष्पत्तिर्ग्रीष्मसस्यस्य ३ अर्कात्सि
ते द्वितीये बुधेथवा युगपदेव वा स्थितयोः व्ययगतयोर्वा तद्वन्निष्पत्तिः रवीव गुरुदृष्टा
४ शुभमध्येलिनि सूर्याद्गुरुशशिनोः सप्तमे परा संपत् अल्पादिस्थे सवितरि गुरौ द्विती
येर्द्धनिष्पत्तिः ५ लाभहिबुकाद्ये युक्तैः सूर्यादलिगात्सितेंदुशशिपुत्रैः सस्यस्यपरा
संपत् कर्मणि जीवेगवांचाग्र्या कुंभेगुरुर्गवि शशी सूर्योलिमुखे कुजार्कजौ मकरे निष्प
त्तिरस्ति महती पश्चात्परचक्ररोगभयं ७ मध्येपापग्रहयोः सूर्यः सस्यं विनाशयत्यलि

ग्रागच्छतीसप्तापातिनैवभयंप्रदिशेत २ ग्रसितेर रजौघनौचौपीडास्यात्मंत्रिजनपदोदीनों ४२

निर्नाशोडसमद्भूतसद्वर्गः१

धापि नश्यतुर्थे वर्षे रवजर्जर घाष्टो याति यतस्तां दिशं हंति ५ इति वाराहसंहितायां धोलक्षणं सप्तत्रिंशतितमोऽध्यायः ३७ कथयंति पार्थिववधं रजसा घनतिमिरसंचयनिभेन अविभाव्यमानगिरिनगरतरुगणच्छन्ना दिशः सर्वाः १ यस्यां दिशि धूमचयः प्रकृष्टमभवति नाशमेति यस्यां च अचिरात्प्रकोपमुपयाति शस्त्रमपि विपुलसंताने २ अर्कोदये विजृंभति यदि दिनमेकं द्वयं वापि स्थगयति च गगनतलं भयमत्युग्रं निवेदयति ४ अनवरतं संचयवद्वो रजनीमेकां प्रधाननृपहंतृ क्षेमाय च शेषाणां विचक्षणानां नरेंद्राणां ५ रजनीद्वयं विसर्पति यस्मिन् राष्ट्रे रजो घनं तत्र विज्ञेयं परचक्रस्यागमनं तस्मिन् देशे निबोधव्यं ६ पतति त्रिरात्रमव्याहतं यदा यस्य नरपतेर्भूमौ दुर्भिक्षमतुलमभिभवति तत्र चौराकुलं च ७ रजनीचतुष्कमभिभवति यदा तद्वा स्वरसेनाभिः सैन्यक्षोभकरमपि महज्जनं पंचरात्रमेवं ८ केतोरुदयविमुक्तं यदि भवति रजः शिशिरादन्यत्र ऋतौ फलमविकलमाकुं राचार्याः ९ सितरक्तपीतकृष्ण

पर

रजौतितीव्रफ

आपसंकसिवो १ लोहाम्यंजाविकाविपिनवमेतुरगलवणांवरास्त्रतिल
पानेवतंमालिवेरंवा १ दीनांत्वचः १x मूलानिं द्रुमकरे तरुगुल्माद्यं सैक्यं x २
अर्कादिविटपं २= कोस्य २=

५८ कंदपत्रवीजानि सिंहे तुषधान्यरसाः सिंहाँसगुडाः ६ षष्ठेतसीकलायकुलत्थगोधूममुद्ग
निष्पावाः सप्तमराशौमाषायवगोधूमाः ससर्षपाश्चैव ५ अष्टमराशाविक्षुः सिक्यंवल्लीकलादि
सुवर्णकुललोहानि कुंभेसलिलजफलकुसुमरत्नचित्राणिरूपाणि ६ मीनेकपालसं
भवरत्नान्यंबुजवानिवज्राणि स्नेहाश्चानेकरूपाव्याख्यातंमक्षजातंच ७ राशेश्चतुर्दशा
योयःसप्तनवपंचमस्थितोजीवः द्वैकादशपंचाष्टमेषुशशिजश्चवृद्धिकरः ८ षट्सप्त
गेहानिवृद्धिंशुक्रः करोतिशेषेषुउपचयसंस्थाक्रूराशुभदाः शेषेषुहानिकराः ९ राशे
र्यस्यक्रूराः पीडास्थानेषुसंतिवलिनः तस्योक्तद्रव्याणांमहर्घतादुर्लभत्वंच १० इष्टस्था
नेसौम्यावलिनोयेषांभवंतिराशीनां तद्रव्याणांवृद्धिःसामर्घ्यंवभत्वंच ११ गोचरपीडा
यामपिराशिर्वलिभिः शुभग्रहैर्दृष्टः पीडांनकरोतितथाक्रूरैरेवंविपर्यासः १२ इतिश्रीवरा
हसंहितायां द्य श्च य रिं ति ध्यायः ४० अतिवृष्टयुल्कादंडानपरिवेषग्रहपरि
धिपूर्वांश्चदृष्ट्वामावास्यायांमुक्तान्पूर्णिमास्यांच १ ब्रूयादर्घविशेषान्प्रतिमासंरा ५८

वल्लीफलादि

मित्रस्वक्षेत्रोच्चन
वांशकेषु ५=

लू ४

जीवादीनांचतुरादिस्थानानिया
न्यानितद्व्यतिरिक्तेषुत्र्यंषुस्थ
शुभदास्थिताभवंतितदागोचरप
तस्यास्त्याभपि ४=

नुराशिगतः प्रथमजातं सस्यानि इति पश्चादुत्पादयेत् व्यक्तं
यान्मित्रकेंद्रे संस्थो क्रूरौ सूर्यस्य वृश्चिकस्थः
अश्विन केंद्रे

गः पापः सप्तमराशौ जातं जातं विनाशयति ९ अर्थस्थाने क्रूरः सौम्यैर्दृष्टो स्यस्यसस्य विप
त्तिं कुरुतः सौम्ये दृष्टो न सर्वत्र १० वृश्चिकसंस्थार्को सप्तमषष्ठोपगतौ यदा क्रूरौ भवति
तदा निष्पत्तिः सस्यानामर्थपरिहानिः ११ विधिनानेनैव रवेर्वृषप्रवेशे समुत्थानां विज्ञे
यः सस्यानां नाशाय शिवाय वा तज्ज्ञैः १२ त्रिषु मेषादिषु सूर्यः सौम्ययुतो वीक्षितो यवाभि
वरन् ग्रैष्मिकसस्यं कुरुते समर्घं भयोपयोग्यं च १३ तेनैव चतुर्विधिना मुक्तस्य भास्करे ज्ञे
शावद्काले सलिलं वलावलज्ञैः प्रपन्नेन १४ कार्मुकमृगघटसंस्थः शारदधान्यस्य तद्व
देव रविः संग्रहकाले ज्ञेयो विपर्ययः क्रूरदृग्योगात् १५ इति श्रीवराहसंहितायां सस्यजा
तकमे न शो यः ३९ ये येषां द्रव्याणामधिपतयो राशयः समुद्दिष्टाः मुनिभिः शुभा
शुभार्थं तानागमतः प्रवक्ष्यामि १ वस्त्राविककुतपानामसूर गोधूमरालयकयवानां स्थल
संभवौषधीनां कनकस्य च कीर्त्तितो मेषः २ गविवस्त्रकुसुमगोधूमशालियवमहिषसुरभि
तनयाः स्युः मिथुने पि धान्यं शारदवल्लीशालूककर्पासाः ३ कर्किणि कोद्रवकदलीदूर्वाफल

द्राक्षवल्यादि १ आबीनामिद माविकं ... ३

प्रतियोधयितुमतस्त्वांशरणंशरणमुपयाताः १ देवा
न्नुवाचभगवान् ४६ वदे ४५

५६

फलंकंटभांडरत्नानि संस्थाप्यवत्सरार्द्धलाभकमिष्टंसमाप्नोति १२ राशौराशौयस्मिन्
शिशिरमयूखःसहस्रकिरणोवायुकोधिमित्रदृष्टस्तत्रायंलाभकोदृष्टः २३ सवितृस
हितःसंपूर्णोवाशुभैर्युतःशिशिरकिरणःसद्योघेस्यत्र्वधिकारःस्मृतःअशुभासहितः
संदृष्टोवाहिनस्त्यथवारविःइतिगदितोभावान्बुधास्सदसत्फलं २५ इतिश्रीवराहसंहि
तायां म का क ला शो यः ५१ ब्रह्माणमूचुरमराभगवन्शक्ताःस्मनासुरान्
समरेहीरोदेकेशवः सवः केतुंयंदास्यतितंदृष्ट्वानाजौस्थास्यंतिदैत्याः २ लब्धवरा
द्धीरोदंगत्वातेतुष्टुवुःसुरासेंद्राः श्रीवत्सांकंकौस्तुभमणिकिरणोद्भासितोरस्कं ३ श्री
पतिमचिंत्यमसमंसततःसर्वदेहिनांसूक्ष्मं परमात्मानमनादिं विष्णुमविज्ञातपर्यंतं ४
तैःसंस्तुतःसदेवस्तुतोषनारायणोददौतेषां ध्वजमसुरसुरवधूमुखकमलवनतु
षारतीक्ष्णांशुः ५ तं विष्णुतेजोभवमष्टचक्रेरथेस्थितंभास्वतिरत्नचित्रेदेदीप्यमा
नंशरदीवसूर्यध्वजंसमासाद्यमुमोदशक्रः ६ सकिंकिणीजालपुरस्कृतेनस्वक छत्र

वीक्षितः ३

५८

असुरवधूमुखकमलस्यचंद्रवत्संकोचत्वात्
सुरवधूमुखकमलस्यसूर्यवत्विकासित्वात्

शिशुक्रमात्सूर्येऽश्व्यति थावुत्पाता येतेऽमरार्त्तयेराज्ञां २ मेषोपगते सूर्ये ग्रैष्मिकधान्यस्य संग्रहं कुर्यात् वनफलमूलस्य वृषे चतुर्थमासे तयोर्लाभः ३ मिथुने सर्वरसान् धान्यानि च संग्रहं समुपनीय षष्ठेमासे विपुलं विक्रेता प्राप्नुयाल्लाभं ४ कर्किण्यर्के मधुगंधतैलघृतं फाणितं वा विनिधाय द्विगुणाद्वितीयमासे लब्धिर्हीनाधिके छेदः ५ सिंहे सुवर्णमणिचर्मवर्मशस्त्राणि मौक्तिकं रजतं पंचममासे लब्धिः विक्रेतुरतोऽन्यथा छेदः ६॥ कन्यागते दिनकरे चामरखरकरभवाजिनां क्रेता षष्ठेमासि द्विगुणं लाभमवाप्नोति विक्रेता ७ तौलिनि तो तवभांडं मणिकंबलकाचपीतकुसुमानि आदद्यात् धान्यानि च वर्षार्धात् द्विगुणिता लब्धिः ८ वृश्चिकसंस्थे सवितरि फलकंदमूलविविधरत्नानि वर्षद्वयमुषितानि द्विगुणं लाभं प्रयच्छंति ९ चापगते गृह्णीयात्कुंकुमशंखप्रवालकाचानि मुक्ताफलानि च वर्षार्धात् द्विगुणतां यांति १० मृगघटसंस्थे सवितरि गृह्णीयाद्दिवाकरे लोहभांडधान्यानि स्थित्वा मासं दद्याल्लाभार्थी द्विगुणमाप्नोति ११ सवितरि झषमुपयाते मूल

(margin, upper line 1: प्राप्त्यकलहार्यं)
(margin, left of line 4: ...गुरसकाधःक्षुप्र ...डादि ४)
(margin, left of line 10: ततो २)
(margin, above line 7: त ते रत)

६० स्वस्तिनमोस्तु वः उपहारं गृहीत्वेमं यत्तां वासपर्ययः १७ पार्थिवस्त्वां वरयते स्वस्ति ते
स्तु नमो नमः ध्वजार्थे देवराजस्य पूजेयं प्रतिगृह्यतां १८ ध्वजपरिमाणं कार्यं पंचाश
त् हस्तमुत्तं ख्यातं द्वात्रिंशत् मध्यमं कं हीनमतः कल्पसंज्ञेयं १९ छिंद्यात् प्रभातसमये वृ
क्षमुदक् प्राङ्मुखोपि वा भूत्वा परुषो जर्जरशाखो नेष्टः स्निग्धो घनश्च हितः २० नृपजयम
विध्वस्तं पतनमनाकुंचितं च पूर्वोदक् अविलग्नो चान्यतरौ विपरीतमतस्त्यजेत् पति
तं २१ छित्वाग्रे चतुरंगुलमष्टौ मूले क्षिपेद्ध्वषिं उद्धृत्य पुरद्वारं शाकटेन नयेन्मनुष्यै
र्वा २२ अरभंगे बलभंगो नेम्यां नाशो बलस्य विज्ञेयः अथ तस्यो भंगे कूवरभंगे वर्द्धकिनः
२३ भाद्रपदशुक्लपक्षे अष्टम्यां नागरैर्वृतो राजा दैवज्ञसचिवकंचुकिविप्रप्रमुखैः सुवे
षधरैः २४ अहतांबरसंवीतां यष्टिं पौरंदरीं पुरं पौरैः स्रग्गंधधूपयुक्तां प्रवेशयेत् शंखतूर्य
रवैः २५ रुचिरपताकातोरणवनमालालंकृतं प्रहृष्टजनं संमार्जितार्चितपथं सुवेषग
णिकाजनाकीर्णं २६ अभ्यर्चितापणगृहं प्रभूतपुण्याहवेदनिर्घोषं नटनर्तकगेयज्ञैः ६०

घां दापिदिकान्वितेनसमुत्सृष्टोनामरराट्ध्वजेननिन्येविनाशंसमरेरिसैन्यं ७ उपरिचर
स्यामरपोवसोर्ह्रदौचेदिपस्यवेणमयीं यष्टिंतांसनरेंद्रोविधिवत्संपूजयामास ८ प्री
तोमहेनमघवान् प्राहैवं येनृपाः करिष्यंति वसुमद्वसुमंतस्तेसिद्धाज्ञाश्च भविंति ९ मुदि
ताः प्रजाश्चतेषांभयरोगविवर्जिताः प्रभूतान्नाः ध्वजएवचाभिधास्यतिजगतिनिमित्तैः फ
लंसदसत् १० पूजांतस्यनरेंद्रैर्बलवृद्धिजयार्थिभिर्यथापूर्वैः शक्राज्ञयाप्रयुक्तांयामागम
तः प्रवक्ष्यामि ११ तस्यविधानंशुभकरणदिवसनक्षत्रमंगलमुहूर्तैः प्रास्थानिकैर्वनमि
याद्दैवज्ञः सूत्रधारश्च १२ उद्यानदेवतालयपितृवनवाल्मीकमार्गचितिजाताः कुब्जो
र्ध्वशुष्ककंटकिवल्लीवंदाकयुक्ताश्च १३ बहुविहगालयकोटरपवनानलपीडिताश्च
येतरवः येचस्युः स्त्रीसंज्ञाननतेशुभाः शक्रकेत्वर्थे १४ श्रेष्ठोर्जुनोजकर्णप्रियकधवोदु
वराश्चपंचैते एतेषामन्यतमंप्रशस्तमन्यथवापरंवृक्षं १५ गौरासितक्षितिभवंसंपूज्यय
थाविधिः पूर्वं विजनेसमेत्यरात्रौस्पृष्ट्वाब्रूयादिमंमंत्रं १६ यानीहवृक्षेभूतानितेभ्यः॥

द्विजः ९४

यथाचसर्गः ॥ अष्टाविंशत्करायस्थिरष्ट
रस्मात ततोपराविंशभश्चा ... लैसस्पाच
दुर्धिस्थाणोतैः ह्रस्तैः ५=

अत्र ध्वजाप्रमाणोक्ताचार्येणस्मान्येनोक्तं
नेदाध्वजाप्रमाणचतुर्भागेनकार्याः षोडश
नंदाऽर्द्धप्रमाणेनकार्या ५=

एवंसदशांगंध्वे ६=

अधुनाशक्रकुमारीलक्षण

६१ धरा ३६ द्विरदमदमही ... सरोजलाजैर्घृतमधुनो ... कृताशनेसुगंधे अगणत्तनपाशिरोम
णिभ्रमाभिर्भवतिपुरिष्ठरितेवभूर्नृपस्य उक्तं यदितिष्ठतिशक्रकेतौ शुभाशुभंसभ्रमरी
विरूपैः तज्जन्मयज्ञग्रहशांतियात्राविवाहकालेष्वपिचिंतनीयं ३८ गुडपूपपायसाद्यै
र्विधानमभ्यर्च्यदक्षिणाभिश्च श्रवणेनतुवाद्दस्यानुत्थाप्योन्यत्रवाश्रवणात् ३९ शक्रकु
मार्यः कार्याः धारमनुः सप्तपंचवोत्तदृक्षैः नंदोपनंदसंज्ञेपादेनाड्डेनचध्वजोच्छ्राया
त् ४० षोडशभागाभ्यधिकेजयविजयैवसुंधरेचान्ये अधिकाशक्रजनित्रीमध्येष्टां
शेनचैतासां ४१ प्रीतैःकृतानिविबुधैर्यानिपुराभूषणानिसुरकेतोः तानिक्रमेणदद्यात्
पिटकानिचित्ररूपाणि ४२ रक्ताशोकनिकाशंचतुरस्रंविश्वकर्मणाप्रथमं रसना
त्वयंभुवाशंकरेणचानेकवर्णकरी ४३ अष्टाश्रं ... नीलरक्तं तृतीयमिंद्रे
णभूषणं दत्तं असितंयमश्चतुर्थंमसूरकंकांतिमच्छत्रत् ४४ मंजिष्ठाभंवरुणःषड्
श्रितसंचमंजलोर्मिनिभं मायूरंकेयूरंषष्ठंवायुर्जलदनीलं ४५ स्कंदसंकेयूरंस ६१

अत्रध्वजाविविधा
कार्याः ५=

यादवपांश्च ...
मंवनुमान ...
सर्वयोत्याव ...
यं ४=

नाथानामानि ...
मारणान्याहसा ...
न ५=

61

नंदोपनंदसंज्ञामसकाशात् यथाक्रमंजयविजयेद्वे षोडशभागाभ्यधिकेकार्येऽन्येद्वे
... धरारव्येचशक्रजयविजये ... षोडशभागाभ्यधिके ...
... शक्रजनित्री ... अष्टांशभागाधिका ... वसुंधरातः कार्या ६=

नगरलक्षणमाह १   प्रवेशेऽस्य भास्म लक्षणमाह २=   नागाद्य आ॰ आदिशब्देन स्वम [illegible] योग्य इति २=

शकीर्णचतुःपथंनगरं २७ तत्रपताकाश्वेताविजयायभवंतिरोगदाःपीताःजयदाश्च
चित्ररूपारक्ताःशस्त्रप्रकोपाय २८ यष्टिंप्रवेश्यमानांनिपातयंतोभयायनागाद्याःबाल
मांतलशब्दैःसंग्रामःसत्वयुद्धेवा २९ सतपस्यपुनस्तस्याविधिवद्यष्टिंप्ररोपयेद्यंत्रे जाग
रमेकाहस्थानरेश्वरःकारयेच्चास्याः ३० सितवस्त्रोष्णीषधरःपुरोहितःशाक्रवैष्णवैर्मं
त्रैःजुहुयादग्निंसांवत्सरोनिमित्तानिगृह्णीयात् ३१ इष्टाकारःसुरभिःस्निग्धोघनेनलो
र्चिष्मान्शुभकृद्धुतोऽन्योनिष्ठोयोयात्रायांविस्तरोभिहितः ३२ स्वाहावसानसमयेस्वयमुज्ज्वला
र्चिःस्निग्धःप्रदक्षिणशिखोहुतभुक्नृपस्य ३३ गंगादिवाकरसुताजलचारुहारांपृथ्वी
समुद्रवसनांचवशंकरोति॥ चामीकराशोककुरंटकाब्जवैडूर्यनीलोत्पलसंनिभेऽग्नौनध्वांत
मंतर्भवनेऽवकाशंकरोतिरत्नांशुहतंनृपस्य ३४ येषांरथौघार्णवमेघदंतिनांसमोभवेऽ
ग्निर्यदिवापिदुंदुभेः तेषांमदांधेभघटाविघट्टिताः भवंतियानेतिमरोपमादिशः ३५ ध्व
जकुंभहयेभभूभृतामनुरूपेवशमेतिभूभृतां उदयास्तधराधराद्रिमद्विंध्यपयोधरा

आसनस्थानेति [illegible] के [illegible] पतिर्यकि [illegible] नो कुर्वनि [illegible] स्यापयेत् ३=

[illegible] नेन [illegible] लि वा [illegible] न्दम को २=

६२

कविंपुराणंसमज्जिकंत्रालापुरमिंद्रमवीतारंसुरेशंतमोकयामिशक्रंवृत्रहणंसुषेण
मस्माकंवीरायउत्तरेभवंतु ५६ प्रपूरणेछूयणेप्रवेशेस्नानेतथामाल्यविधौविसर्गेप
ठेदिमान्दपतिःसोपवासोमंत्रानंपुरुहूतस्यकेतोः ५७ छत्रध्वजादर्शफलार्धचंद्रविचित्रमा
लाकदलीक्षुदंडैः सव्यालसिंहैःपिटकैर्गवाक्षैः रलंकृतंदिक्षुचलोकपालैः ५८ अच्छि
न्नरज्जुंदृढकाष्ठमातृकंसुश्लिष्टयंत्रार्गलपादतोरणं उत्थापयेत्स्नात्सहस्वचक्षुषः
सारद्रुमांभग्नकुमारिकायुतं ५९ अविरतजनरावंमंगलाशीःप्रणामैः पटुपटहमृदंगैः
शंखभेर्यादिभिश्च श्रुतिविहितवचोभिः पाठयद्भिश्चविप्रैरशुभविहतशब्दंकेतुमुच्छ्रा
पयेत्तु ६० फलदधिघृतलाजाक्षौद्रपुष्पाग्रहस्तैःप्रणिपतितशिरोभिःस्तुष्टवद्भिश्च
पौरैः र्धृतमनिमिषभर्तुःकेतुमीशःप्रजानामरिनगरनतायैकारयेद्विद्ववधाय ६१ ना
तिद्रुतंनचविलंबितमप्रकंप्यमध्वस्तमाल्यपिटिकादिविभूषणंच उत्थानमिष्टमशुभं
यदतोन्यथास्यात्तत्शांतिभिर्नरपतेःशमयेत्पुरोधाः ६२ क्रव्यादकौशिककपोतकका

62

तमं दद्भुजाय वज्रचित्रं अष्टमं मनलज्वालासंकाशं स्वयमुक् दत्तं ५६ वैडूर्यसदृशमिंद्र
नवमं ग्रैवेयकं दद्यात् रथचक्राभं दशमं सूर्यस्त्वष्टाप्रभायुक्तं ५७ एकादशमुद्दंशं
विश्वेदेवाः सरोजसंकाशं द्वादशमपि निर्विश.. स्वयोनी लोत्पलाभाशं ५८ किंचिदधोर्द्ध
विनिर्मितमुपरिविशालं त्रयोदशं केतोः शिरसि वहति शुक्रौ लाक्षारससन्निभं ददतु ५९
यद्यद्येन विनिर्मितममरेण विभूषणं ध्वजस्यार्थे तत्तत्तद्दैवत्यं विज्ञातव्यं विपश्चिद्भिः ५० ध्वज
पारिमाणत्र्यंशः परिधिः प्रथमस्य भवति पिटकस्य परतः प्रथमात्स्वयमाद्यंषांशषष्ठांशहीना
नि ५१ कुर्याद्दहनिच तुर्थे पूरणमिंद्रध्वजस्य शास्त्रज्ञः मनुनावागमगीतान् मंत्रानभिय
तः ५२ हरार्कवैवस्वतशक्रसोमैः धनेशवैश्वानरपाशभृद्भिः महर्षिसंघैः सहदिगस
रोभिः शुक्रां गिरः स्कंदमरुद्गणैश्च ५३ यथा त्वमूर्जस्कर नैकरूपैः सुमर्चितश्चाभरणैरु
दारैः तथैव तान्याभरणानि देव शुभानि संवीतमनाग्रहाण ५४ अजोऽव्ययः शाश्वत एकरू
पो विष्णुर्वराहः पुरुषः पुराणः त्वमंतकः सर्वहरः कृशानुः सहस्रशीर्षा शतमन्युरीड्यः ५५

...मिन्नर्थः ५=

६३ यतितुरंगमकरिनरीनीराजनंकुर्याद्वादश्यामष्टम्यां कार्तिकशुक्लस्यपंचदश्यांवाआश्वि
युजेवाकुर्यात्तन्नीराजनसंज्ञितांशांतिं १ नगरोत्तरपूर्वेदिशिप्रशस्तभूमौप्रशस्तदारुमयं
षोडशहस्तोच्छ्रायंदृढंविपुलंकुर्यात्तु २ सर्जोदुंबरशाखाककुभमयंशांतिसद्मकुसव
फलंवंशनिर्मितमस्यध्वजचक्रालंकृतद्वारं ४ प्रतिसरयातुरगाणांभल्लातकशालिकुष्ठ
सिद्धार्थान् कंठेषुनिबध्नीयात्पुष्यार्थेशांतिगृहमानां ५ रविवरुणविश्वदेवप्रजेशपुरु
हूतवैष्णवैर्मंत्रैः सप्ताहंशांतिगृहेकुर्याच्छांतिंतुरंगाणां ६ अस्पृश्चिंतापरुषवक्तव्यानां
पिताडनीयास्तेपुण्याहसंखतूर्यध्वनिगीतरवैर्विमुक्तभयाः ७ आश्वेष्टमेऽह्निकुर्याद्दक्
खंतोरणस्यदक्षिणतः कुशचीराव्रतमाश्रमंप्रिपुरुतोस्यवेद्यांच ८ चंदनकुष्ठसमंगा
हरितालमनःशिलाप्रियंगुवचाः दंत्यमृतांजनरजनीसुवर्णपुष्पाग्निमंथाश्च ९ श्वेतांसु
पर्णकोशांकटंभरात्रायमाणसहदेवीनागकुसुमंगुन्द्रांशतावरीसोमराजीच १० कलशेषु
तानिकृत्वासंभारानुपहरेद्बलिंसम्यक् भक्ष्यैर्नानाकारैर्मधुपायसपावकप्रचुरैः ११ ६३

ककंकैः केतुस्थितैर्महद्दशांतिभयंन्रपस्य चाषेणचापियुवराजभयंवदंति श्येनोविलो
चनभयंनिपतन्करोति ६२ छत्रभंगपतनेन्रपमृत्युस्तत्करान्मधुकरोतिनिलीनःहंतिवा
प्यथपुरोहितमुल्कापार्थिवस्यमहिषीमशनश्च ६४ सज्ञीविनाशंपतितावैजयंतीकाकुरो
त्यत्र हिंपिटकस्यपातः मध्याग्रमूलेषुचकेतुभंगोनिहंतिमंत्रिक्षितिपालपौरान् ६५ धूमो
वृतेशिखिभयंतमसाचमोहोव्यालैश्चभग्नपतितैर्नभवंतिमंत्री: ग्लायुंत्फडकपश्चतिचक्रे
मशोद्विजाद्याःभंगेतुवर्णकिवधंकथितःकुमार्याः ६६ रज्जुसंगछेदनेवालपीडाराज्ञो
मातुःपीडनंमात्रकायाः यद्यद्धकुर्युर्बालकाश्चारणाच तत्तत्ताहृक्भाविपापंशुभंवा ६७
दिनचतुष्टयमच्छ्रितमुच्छ्रितंसमभिपूज्यन्रपोदहिनिपंचमे प्रकृतिभिःसहलक्ष्मविसर्जयेद्बल
भिदःस्वबलायविवृद्धये ६८ उपरिचरवसुप्रवर्तितंन्रपभिरप्यनुसंततंकृतं विधिमिमम
नुमान्यपार्थिवोनरिपुकृतंभयमाप्नुयादिति ६९ इतिश्रीवराहसंहितायांमिंद्रध्वजोत्सर
वोद्देशचत्वारिंशोध्यायः ४२ भगवतिजलधरपक्ष्मक्षिपाकरार्केक्षणेकमलनाभे उन्मील

नीलकौशेयविंशे (margin note, partly legible)

क्षमायाः ५- (margin note)

ग्रहनेत्रप्रभापुरीराजनन्पनिषे
उन्नयनोत्सवर्णरसपेषावनत्वा
वैद्रोगगनेस्थगितोभवतः १

टि ३४

कुं २५ ईशानी

६५ ह्यायदद्याद्भिमंत्रपुरोहितस्ततोराजा आरुह्योदक्पूर्वया यान्नीराजितः सबलः २२ म
दंगशंखध्वनिहृष्टकुंजरश्चमन्मदामोदसुगंधिमारुतः शिरोमणिध्वांतचलत्प्रभावजैर्ज्वलन्नि
सूर्यः
वस्वानिवतोयदात्यये २३ हंसपंक्तिभिरितस्ततोद्रिराट्संपतद्भिरिवशुक्लचामरैः मर्षगंधपव
नानुवादिभिःधूपमानरुचिरस्रगंबरः २४ नैकवर्णमणिवज्रभूषितैः भूषितोमुकुटकुंडलां
गदैः भूरिरत्नकिरणानुरंजितः शक्रकार्मुकरुचंसमुद्वहन् २५ उत्पतद्भिरिवखंतुरंगमैः
दारयद्भिरिवदंतिभिर्धरां निर्जितारिभिरिवामरैर्नरैः शक्रवत्परिवृतोव्रजेन्नृपः २६ सव
ज्रमुक्ताफलभूषणोथवा सितस्रगुष्णीषविलेपनांबरः धृतातपत्रोगजपृष्ठमाश्रितोघ
६५ नोपरीवेंद्रतलेभृगोःसुतः २७ संप्रहृष्टनरवाजिकुंजरं निर्मलप्रहरणांशुभासुरं निर्विका
रमरिपक्षभीषणं यस्यसैन्यमचिराद्भुवंजयेत् २८ इतिश्रीवराहसंहितायांनीराजन
विधिस्त्रिचत्वारिंशोध्यायः ४३ खंजनकोनामायोविहगस्तस्यदर्शनेप्रथमेप्रोक्तानिया
निमुनिभिः फलानितानिप्रवक्ष्यामि स्थूलोन्नतकंठः कृष्णगलोभद्रकारकोभद्रः आ ६५

पंयो ३

खदिरपलाशोदुंबरकाश्मर्यश्वत्थनिर्मितास्समिधः स्रुक्कनकरजतताम्रीकर्तव्याभूति
कामेन १२ पूर्वाभिमुखः श्रीमान्वैयाघ्रेचर्मणिस्थितोराजा तिष्ठेदनलसमीपेतुरग
भिषग्दैववित्सहितः १३ यात्रायांयदभिहितंग्रहयज्ञविधौमहेंद्रकेतौच वेदीपुरोहिता
नललक्षणमस्मिंस्तदवधार्यं १४ लक्षणयुक्ततुरंगंद्विरदवरंचैववेदीलितस्नातं अहतसि
तांबरगंधस्त्रग्धूपाभ्यर्चितंकृत्वा १५ आश्रमतोरणमूलंसमुपनयेत्सांत्वयन् शनैर्वाचा
दिव्यशंखपुण्याहनिःस्वनैः पूरितदिगंतं १६ यद्यानीतस्तिष्ठेद्दक्षिणचरणंहयः समुत्क्षिप्य
संजयतितदानरेंद्रः प्राक्कृतचिराननविनाशकात् १७ अस्पष्टोराज्ञः परिवेषंचेष्टितंद्विप
हयानां यात्रायांयदभिहितंतदिहविचिंत्ययथायुक्तिः १८ पिंडममिमंत्र्यदद्यात्पुरोहितोवा
जिनेयदिसजिघ्रेत् अश्नीयाद्वाजयकृद्विपरीतोन्यथाभिहितः १९ कलशोदकेषुशाखा
मांशाल्मोदुंबरीस्पृशोनुरगान्शांतिकपौष्टिकमंत्रैरेवंसेनांसन्हपनायां २० शांतिंराष्ट्र
विवृद्ध्यै कृत्वाभूयोभिचारकैर्मंत्रैः मृन्मयमरिंविभिंद्यात्शूलेनोरःस्थलेविप्रः २१ खलिनं

कविकर्म=

स्त्रोदक्षुः सरराण्येव ददाति विकलः यंगा वैकल्यं राजं १=

आकाशेउड्डीयमानः २= बंधु २

प्रथमभेव खंजनदर्शने फलं वर्षमध्ये भवति प्रतिदिनं तु
जनदर्शने फलं तद्दिवस मध्ये एव भवति ५=

पुरीषणे स्त्रौ कौतुकाधनयनायखते द्दरित्री १२ मत्तविकलविभिन्नरोगितः स्वतनुसमान
फलप्रदाः खगाः धनघट्टमिनिलीयमानको वियति चैसमागमप्रदः १३ नृपतिरपिशुभंषु
भप्रदेशे खगमंवलोक्यमहीतले विदध्यात् सुरभिकुसुमधूपयुक्तमर्घंशुभमभिनंदितमे
वमेलिव्रजि १४ अशुभमपि विलोक्य खंजनं द्विजगुरुसाधुसुरार्चनेरतः नृपतिरशुभं
समाप्नुयान्न यदि दिनानि च सप्तमांसभुक् १५ आवर्षात्प्रथमे दर्शने तु फलं प्रतिदिनं तु
दिनशेषात् दिक्स्थानमूर्तिलक्षणैः शांतिरीषादिभिश्चोक्तं १६ इति श्री वराहसंहि
तायां खंजनलक्षणं ५५ यानत्रैरुत्पातान् गर्गः प्रोवाच तानहं वक्ष्ये तेषां संक्षेपोयं प्रकृ
तेरन्यत्वमुत्पातः १ अपचारेण नराणामुपसर्गः पापसंचयाद्भवति संसूचयंति दिव्यां
तरिक्षभौमास्तमुत्पाताः २ मनुजानामपचारादपरक्ता देवताः सृजंत्येतान् तत्प्रतिघा
ताय नृपः शांतिं राष्ट्रे प्रयुंजीत ३ दिव्यं ग्रहर्क्षवैकृतमुल्कानिर्घातपवनपरिवेषाः गंध
र्वपुरपुरंदरचापादि यदांतरिक्षं तत् ४ भौमं चरस्थिरभवं तच्छांतिभिराहतं शमम्



वित्तं वस्त्रलाभः कार्यसिद्धिः ... लक्ष्मी समुद्रालये वाय

खेचर वस्त्रपान ... खंजने ८ X
चरवस्तूनां स्थिरवस्तूनां चरत्वं १=

भुजग ३४

कंठमुखाच्चकृष्णः संपूर्णोपूरयत्याशां २ कंठेऽसितोगलेस्यबिंदुः सितकरटांतः सरिक्तकृद्रिक्तः पीतोगोपीतइतिक्लेशकरः खंजनोदृष्टः ३ अथमधुरसुरभिफलकुसुमतरुषुसलिलाशयेषुपुण्येषुकरितुरगभुजगमूर्द्धनिप्रासादोद्यानहर्म्येषु ४ गोगोष्ठसत्समागमयज्ञोत्सवपार्थिवद्विजसमीपे हस्तितुरंगमशालाछत्रध्वजचामराद्येषु हेमसितांबरकमलोत्पलपूजितोपलिप्तेषु दधिपात्रधान्यकूटेषुचश्रियंखंजनःकुरुते ६ पंकेस्वाद्वन्नाप्तिर्गोरसंपच्चगोमयोपगतेशाद्वलगेवस्त्राप्तिः शकटस्थेदेशविभ्रंशः ७ गृहपटलेर्थभ्रंशोवध्रेबंधोशुचौभवतिरोगः पृष्ठेत्वजाविकानांप्रियसंगममावहत्याशु ८ महिषोष्ट्रगर्दभास्थिश्मशानगृहकोणशर्करादिस्थः प्राकारभस्मकेशेषुचाशुभोमरणरुग्भयदः ९ पक्षौधुन्वन्नशुभः शुभः पिबन्वारिनिम्नगासंस्थः सूर्योदयेप्रशस्तोनेष्टफलः खंजनोस्तमये १० नीराजनेनिवृत्तेययादिशाखंजनंनृपोयाति तद्देशस्यक्षिप्रंमैरातिर्वशमुपैति ११ तस्मिन्निधिर्भवतिमैथुनमेतियत्रयस्मिंस्तुछर्दयतितत्रतलेस्तिकाचं अंगारमस्थ्यपरिशांति

(margin notes:) देवालयेषु; भोगमोत्सव; समीप ४ ×; सं ५; गृहछादने; नाशः; वर्द्धनयेवंधन; मनोरंथे; प्राकारभित्ती; अग्निस्थाने; ९ ४; लक्ष्मास्तुभः; ग्लानिमरणभय; तिनदा ४; वनि; बहिर्गमस्थइतिपाठः; अन्यगमनदेशे

अथ कालप्रमाणं शांतिप्रभावं चाह २=

रात्रौ जागरणं ३=　　　　अथ यत् किंचित् ५=

६६ तुलेपनवस्त्रैरभ्यर्च्चयेत्प्रतिमां २५ मधुपर्केण पुरोधा भक्त्या देवं लिंगिविधिवदुपतिष्ठेत् स्थाली पाकं जुहुयाद्विधिवल्लिंगैश्चतन्मंत्रैः २६ इति विबुधविकारे शांतयः सप्तरात्रं द्विजविबुधगणानां प्रीतनृत्योत्सवाद्यैः विधिवदवनिपालैः ये प्रयुक्ता न तेषां भवति दुरितपाको दक्षिणाभिश्च रुद्रः २७ इति विबुधविकृतं राष्ट्रे यस्मिन्नग्निः प्रदीप्यते दीप्यते च नेंधनवान् मनुजेश्वरस्य पीडा तस्य च राष्ट्रस्य विज्ञेया २८ जलमांसाद्यं ज्वलनेन नृपतिवधः प्रहरणे रणे रौद्रः सैन्यग्रामपुरेषु च नाशो वह्नेर्भयं कुरुते २९ प्रासादभवनतोरणकेत्वादिष्वनलेन दग्धेषु तडितावा षण्मासात्परचक्रस्यागमो भवति २० धूमोऽनग्निसमुत्थो रजस्तमश्चाह्निजं महाभयदं अभ्रेनिशि च तुन्नाशो दर्शनमपि चाह्नि दोषकरं पुरनगरचतुष्पदांडजमनुजानां भयकरं ज्वलनमाहुः धूमाग्निविस्फुलिंगैः शय्याम्बरकेशजैर्मृत्युः २२ आयुधज्वलनसर्पणस्वनं कोशनिर्गमणवेपनानि वा वैकृतानि यदि वायुधे परागमो रोदरणसंकुलं वदेत् २३ मंत्रैराग्नेः क्षीरवृक्षात्समिद्भिः होतव्योऽग्निः सर्षपैः सर्पिषा च अग्न्यादीनां ६६

66

[Marginal notes, left:] दैत्य आग्नादिषुव ... ह्लिनी दश ... लोक्षि ... नते ५ ... विद्युत्ताबाद्वेषु ५= ... नक्षत्राणां अदर्शनं ... ८=

[Marginal notes, right:] आदिशब्दात् ... दृष्यः ६= ... महाभयदमि... ज्वलितं हसित... दितानि २=

[Interlinear notes:] यतो निवारितः ... देवगृह ...

[Notes below text:] कोशः परिवारः तस्मान्निर्गमनं निष्क्रमणं　आर्द्रकाष्ठात् ७=　विग्राः १ ... ज्वलनं ... तदेव आयुधं ज्वलनं ... वेपनं एतानि भवंति २= ... ज्ञेयानि ... ३= ... स्थानं ५=

त्रि १ आदित्यरुग्नात् हस्तनं प्रसर्पणं ४= ना ४ एतेषामेव समर्पणं परिवर्त्तनं सादनं सञ्जनं स्य आसक्तिपन मुक्तचित् ५=

पेति मामसमुपैम्यद्दुत्तांक्षरतिन दिव्य [illegible] मित्यैके ५ दिव्यमपिशाममुपैतिप्रभूतकनका
न्नगोमहीदानैः रुद्रायतननेभूमौ गोदा [illegible] नात् कोटिहोमाद्वा ६ आत्मसुतकोशवाहनपु
रदारपुरोहितेषु पाकमुपयाति देवं परिकल्पितमेष धान्यपतेः ७ अनिमित्तं चलनभंग
स्वेदाश्रुनिपातजल्पनाद्यानि लिंगार्चायतनानांशायनरेशदेशानां दैवतयात्राशकटा
चक्रयुगकेतुभंगापतनानि [illegible] समर्पणासनसंगाश्च नदेशान्यप्रभवाः दैव
विधमपित्तब्रह्मणोद्भूतं वैकृतं द्विजातीनां यद्रुद्रलोकपालोद्भवं पश्च नामनिष्टं तत् १०
गुरुसितशनैश्चरोत्थं पुरोधसां विसृजं च लोकानां स्कंदविशाखसमुत्थं माण्डलिकानां
नरेन्द्राणां वेदव्यासे मंत्रिणि विनायके वैकृतं चमूनाथे धातरि सविश्वकर्मणि लोकाभा
वाय निर्दिष्टं १२ देवकुमारकुमारीवनिताप्रेष्येषु वैकृतं यत्स्यात् तन्नरपतेः कुमारकुमा
रिकास्त्रीपरिजनानां १३ रक्षःपिशाचगुह्यकनागानामेतदेव निर्दिष्टं मासैश्चाप्यष्टाभिः
सर्वेषामेव फलपाकः १४ दृष्ट्वा देवविकारं शुचिः पुरोधास्त्र्यहोषितः स्नातः स्नानकुसुमा

मन्त्येषु ३× · अंगनाहेम्वर · प्रतिमा आयतन · देवनिर्मितेषु · स्थाने ४= · स्फोटनं ३= · चक्रमध्यव · नकाष्ठस्य ४ · सादन ५ · धुनाय · नदृश्यितु ६ ५= · प्रजपतेस्तविनि

तन्नरपतेः कुमारकुमारिकापरिजनानामेव २=

वर्षाकालं वर्जयित्वा ऽन्यस्मिन्न्तावतिवृष्टौ ५=

६७ नाफलकुसुमसंभवो वृक्षे भवति यद्येकस्मिन् परचक्रस्यागमो नियमात् ३४ अर्द्धेन यद्यतै
लं भवति तिलानामं तैलता वा स्यात् अन्नस्य च वैरस्यं तदा तु विंद्यात् भूयं तु महत् विकृ
तं कुसुमफलं वा ग्रामाद्यथवा पुराद्बहिः कार्यं कार्यः सौम्यो ऽत्र चरुर्निर्वाप्यो वापमुःसद्य
(सुमहत् विकृतं कुसुम) शांत्यै ३६ सस्ये च दृष्ट्वा विकृतिं प्रदेयं तत्क्षेत्रमेव प्रथमं द्विजेभ्यः
तत्रैव मध्ये चरुमंत्रभौमं कृत्वा न दोषं समुपैति तज्ज्ञ ३७ इति श्वमादिवैकृतं दुर्भिक्षं
नावृष्ट्यामतिवृष्टौ क्षुद्भयं परभयं च रोगो ऽस्वं न तु भवायां नृपतिवधो न त्र जातायां ३८ रोगभयं ५
सीतोष्णविपर्यासो न सम्यगृतुषु प्रवृत्तेषु षण्मासाद्राष्ट्रभयं दैवजनितं च ३९ अन्यतौ आदिशादेनष
सप्ताहं प्रबंधवर्षे प्रधाननृपमरणं रक्ते शस्त्रोद्योगो मांसास्थिवसादिभिर्मरकः ४० धा( त तैलादि ४=
न्यहिरण्यत्वक्फलकुसुमाद्यैर्वर्षिते भयं विंद्यात् अंगारपांशुवर्षे विनाशमुपयाति तन्नग
रं ४१ उपला विना जलधरैर्विकृता वा प्राणिनोपदृष्टाः छिद्रं वाप्यतिवृष्टौ सस्यानामीति
संजननं ४२ क्षीरघृतक्षौद्राणां दध्नो रुधिरोष्णवारिणां वर्षे देशविनाशो ज्ञेयो ऽसृग्वर्षे वा ६७

खरोष्ट्र मार्जार शृंगाल मार्जार ...नयः= प्रतिरप्रावपि मध्ये कुत्रचिद् दृष्टिः २=

न१



दा२४

ऋतुवर्जिते काले फल पुष्पसंभवे २=

वैकृते शांतिरेवं देयं चास्मिन् कांचनं ब्राह्मणेभ्यः २४ अग्निवैकृते आरवा भेरौ कस्माद्वृक्षा
णां निर्द्दिशेद्रणे घोरं हसने देशभ्रंशं रुदिते च व्याधिबाहुल्यं २५ राष्ट्रविभेदो स्वन्ती वालव
धोतीव कुसुमिते वाले वृक्षात् क्षीरस्रावे सर्वद्रव्यक्षयो भवति २६ मद्ये वाहननाशः संग्रा
मः शोणिते मधुनि रोगः स्नेहे दुर्भिक्षभयं महद्भयं निस्रुते सलिले २७ शुष्क. विरोहे वीर्या
न्नसंक्षयः शोषणे न विरुजानां पतितानामुत्थाने स्वयं भयं देवजनितं च २८ पूजितवृक्षे स्वन्न
तो कुसुमफलं नृपवधाय निर्द्दिष्टं धूमस्तस्मिन् ज्वलनं वा भवेन्नृपवधायैव २९ सर्प्प
सुतरूपजल्पसु वापि जनसंक्षयो विनिर्द्दिष्टः वृक्षाणां वैकृते दशभिर्मासैः फलविपाकः ३०
स्रग्गंधधूपांबरपूजितस्य छत्रं निधायोपरि पादपस्य कृत्वा शिवं रुद्रजपो ऽत्र कार्यो रुद्रेभ्यः इत्य
त्र षडेव होमः पायसेन मधुना च भोजयेद्ब्राह्मणान् घृतयुतेन भूपतिः मेदिनी निगदितार्थद
क्षिणा वैकृते तरुकृते हितार्थिभिः ३२ इति वृक्षवैकृतं नालैर्द्वयवादी नामैकस्मिन् द्वित्रि
संभवो मरणं कथयति तद्धिपतीनां यमलं जातं च सुमफलं ३३ अतिवृद्धिः सस्यानां ना

बालवध्यो ३=
रुधिरे ५=
शिशूनां वधः
पतितानां स्वयं वोत्थाने ५=

चतुष्पदानामन्ययोनावभिगमनं यदि भवति २=

प्रजादेशेषु २= परस्परं स्तनपानेसति ३=

लं१

६८ स्तिपंथानौश्लोकौचगर्गोक्तौ ५२ नार्यः परस्परंगोमक्त्याहितकंस्त्रिणांतर्प्पयेद्बद्विजान् ।
कामैः शांतिंचैवात्रकारयेत् ५४ चतुष्पदाःस्वयूथेभ्यस्त्यक्त्वापरभूमिषु नगरस्वामिनं
यूयमन्यथानाशयंतिते ५५ परयोनावभिगमनंभवतितिरश्चामसाधुधेनूनां उक्षाणांवा
न्योन्यंपिबतिश्वावासुरभिपुत्रं ५६ मासत्रयेणविद्यात्तस्मिन्निसंशयंपरागमनंतत्स्वतिघा
तायैतौश्लोकौगर्गेणनिर्दिष्टौ ५७ त्यागोविवासनंदानंतत्तस्याशुशुभंभवेत् तर्प्पयेद्ब्राह्म
णांश्चात्रजपहोमांश्चकारयेत् ५८ स्थालीपाकेनधातारं पशुनाचपुरोहितः प्राजापत्येनमं
त्रेणयजेतवकन्नदक्षिणां ५९ इतितिर्यक्चतुष्पदवैकृतं यानंवाहविमुक्तंदिगछेत्तत्र
जेत्ववाहयुतं राष्ट्रभयंभवतितदाचक्राणांसादंभंगेच ६० अनभिहततूर्यनादः शब्दो
वाताडितेपियदिनस्यात् व्यत्ययेवातेषांपरागमोनृपमरणंवा ६१ गीतिरवंतूर्यनादो
नभसियदावाचरस्थिरान्यत्वं मत्स्यस्तदागदावाविस्वरतूर्येपराभिभवः ६२ गोलांगल
योः संगेदर्वीसूर्प्याद्युपस्करविकारे क्रोष्टुकनादेचतथाशस्त्रभयंमुनिभिःरुद्दिष्टं ६३ ६८

उक्षाणां परस्परं स्तनंपिबंति वत्सां वर्जयित्वा २=

५५x

गोयत्र हलं लग्न दर्पणे २=

विविधानत्यनिनानाशब्दरवं ३= शृगालसदृशस्तिवाभिवनादः १=

चरस्थाणकटादेः स्थिरत्वं स्थिरस्य चलत्वादेश्चरत्वं २=

68

पितृपशुघ्नः ४३ यद्यमलेऽर्के छाया न दृश्यते दृश्यते प्रतीपा वा देशस्य तदा सुमहद्भयमायां
तं विनिर्देश्यं ४४ अभ्रे नभसींद्रधनुर्दिवाथ दृश्यते यदा रात्रौ प्राच्यामपरस्यां वा तदा भवेत्क्षु
द्भयं सुमहत् ४५ सूर्येंदुपर्जन्यसमीरणानां योगः स्मृतो वृष्टिविकारकाले धान्यान्नगोकांच
नदक्षिणाश्च देयास्ततः शांतिमुपैति पापं ४६ इति वृष्टिवैकृतं असर्पणं नदीनां नगराद्दू
रेणान्यतां कुरुते शोषश्चाशोष्याणामन्येषां वा ह्रदादीनां ४७ स्नेहासृङ्मांसवहाः संकुल
कलुषाः प्रतीपगाश्चापि परचक्रस्यागमनं नद्यः कथयंति षण्मासात् ४८ ज्वालाधूमक्वा
थारुदितोत्कुष्टानि चैव कूपानां गीतप्रजल्पितानि च जनमरकाय प्रदिष्टानि ४९ सलिलोत्प
त्तिरखाते गंधरसविपर्ययश्च तोयानां सलिलाशयविकृतौ च महद्भयं तत्र शांतिरियं सलिलवि
कारे कुर्यात्पूजां वरुणस्य वारुणैर्मंत्रैः तैरेव जपहोमं शममेवं पापमुपयाति वारुणैर्मंत्रैः।
५० इति जलवैकृतं प्रसवविकारे स्त्रीणां द्वित्रिचतुःप्रभृतिसंप्रसूतौ वा हीनातिरिक्तका
ले च देशकुलसंक्षयो भवति ५१ वडवोष्ट्रमहिषगोहस्तिनीषु यमलोद्भवे मरणमेषां।

कुट्टमुइघोषि ५८

अपरिपूर्णगर्भ विकेर

हस्तिनी गौर्वा यदि युग्मं प्रसूयते विजात
विवतिवापि षड्भिर्मासैर्न्यपद्मयः ९

विकृतानां विस्तारां प्राणिनां प्रेता
नामतत्पुरुषाणां बाध ६=

शुभ्रत्वं मरणं मतिलीनाम क्षिका सूक्ष्मिनीला ७४ मृगयक्षादिवैकृतं शंकध्वजेंद्रकीलस्तं
भंगारवपातभंगे तत्वक पाटतोरणकेतूनां नरपतेर्मरणं ७५ संध्याद्वयस्य दीप्तिर्धूमोत्पत्ति
श्चकानने नाशो छिद्राभावे भूमेर्दरणं कंपश्च भयकारि ७६ पाषंडानां नास्तिकानां च भक्तः
साध्वाचार [illegible] प्रोज्झितः क्रोधशीलः ईर्ष्युः क्रूरो विग्रहासक्तचेता यस्मिन् राजा तस्य देशस्य ना
शः ७६ प्रहर हर ग्रीत्वा युधकाष्ठा धमयाणयो बालाः प्रहरंते निगदंतः तत्रापि भूयुद्धं
वर्षाशु ७७ अंगारगैरिकाद्यैर्विकृतं प्रेतादिलेखनं यस्मिन् नायकचिन्तितमध्यवा स्येयो
क्षयं याति न चिरेण लूतापटांगशावलनं संध्ययोः पूजितं कलहयुक्तं नित्योच्छिष्टस्त्रीकं च य
द्गृहं तत्क्षयं याति ७८ अनयद्रूपत्यं चापि गृहं स्त्रीबंधुभिरन्वितं सदा नावजति सत्कादिवा
सरितां तोयनैर्नियतं ८० दृष्टेषु यातुधानेषु निर्दिशेन्मरकं शुसंघातं व्रतिघाताय तेषां गर्गः
शांतिं चकारेमां ८१ दृष्टेमानि च विधान् देवद्विजसाधुपूजनाभिरतः शांतिं गर्गेणोक्तं त
स्य विघाताय माचष्टे ८२ महाशांतो यथवलयो भोज्यानि सुमहांति च कारयेक्षुमाहेंद्रमाहेंद्री च ६९

आवयेरित्यादिपंचरुचोजप्तव्याः १=

पुरस्तादे ५= उलूकादयः कौशिकादयः ३=

वायव्येषु च नपतिं वायुं सम्भिरर्चयेत् आवायोरितिपंचर्चो जप्तव्यो प्रयतैर्द्विजैः ६४ ब्राह्मणा

न्परमान्नेन दक्षिणाभिश्च तर्प्ययेत् वक्तव्यं दक्षिणा होमाः कर्तव्याश्च प्रयत्नतः ६५ इतिवा

युदैवत्यं पुरं पक्षिणो वनचरा वन्या वा निर्भयाविशंतिपुरं नक्तं वा दिवसचराः स्वपांचरा वा चरंत्य

ह नि ६६ संध्यायां पिमंडलं मांवध्वंतो पि मृगाविहंगा वा दीप्तायां दिश्यथवा क्रोशंतः संहतानय

दाः श्रीमाः प्ररुदंतश्च वद्वारे वासंति जंबुकादीनाः प्रविशंत्यैरंभवनेकपोतकः कौशिको यदि

वा ६७ कुक्कुटरुतं प्रदोषे हेमंतादौ च कोकिलाः प्रतिलोममंडलचराः श्येनाद्याश्चांवरे भयदाः

६८ यद्दचेत्यतोरणेषु च पक्षिसंघसंपातः मधुवल्मीकांभोरुहसमुद्भवश्चापि नाशाय ७० श्व

भिरस्थिशवावयवप्रवेशनं मंदरेषु मरणाय पशुशस्त्रव्याहारेन्न पमरन्मुनिवचश्चेदं ७१

मृगपक्षिविकारेषु कुर्याद्धोमान्सदक्षिणान् देवाः कपोतइतिच जप्तव्याः पंचभिर्द्विजैः ७२

वसुदेवाइतिचैकेनदेया गावश्च दक्षिणाः जपेत् शाकुनकं सूक्तं वामनो वेदशिरांसि वा ७३ स्थ

लसलिलचराणां व्यत्ययो मेघकालेवकुसलिलविधायाशेषकालेनयायमधुभवनं नंतकरोसा

Marginal notes:

प्रदक्षिणं मंडलेन चरंति । सर्वमांसाशिनः । कोकादयः । श्रृगालादयः । सारमेयः । युक्तसमासे । जात्या । श्येनाः ।

द्वारे प्रश्च ५ । प्रधानवृक्षः ५= । एकुप्रभृतिद्विजाः … मक्षि कानां वल्मीके … स्वसरीसृपक … स्यांभोरुहस … दस्वादेरुत्पत्ति …

निली १५

वामनो मंत्रवेदशिरांसि अथर्व शिरांसि २=

चित्रांगमोद्भवाः स्त्रीषु गोजाश्वमृगपक्षिषु पत्रांकुरलतानां च विकाराः शिशिरे शुभाः ३५ ४२

प्रकृतिकाव्याः ४=

७० प्यंजरं ९३ दिशो धूमांधकाराश्च सनभोवनपर्वताः उच्चैः सूर्योदयास्तौ च हेमंते शोभना स्मृताः ९४ ऋतुस्वभावजा ह्येते दृष्टाः स्वर्त्तौ शुभप्रदाः ऋतोरन्यत्र चोत्पाता दृष्टास्ते भृशदारुणाः ९५ चित्रांगमोद्भवाः स्त्रीषु गोजाश्वमृगपक्षिषु पत्रांकुरलतानां च विकाराः शिशिरे शुभाः ९६ उन्मत्तानां च या गाथाः शिशूनां चेरितं तु यत् स्त्रियो यच्च प्रभाषंते तस्य नास्ति व्यतिक्रमः ९७ पूर्वं देवेषु चरति पश्चाद्गच्छति मानुषान् नाचोदिता वाग्वदति सत्या ह्येषा सरस्वती ९८ उत्पातान् गणितविवर्जितोपि बुध्वा विख्यातो भवति नरेंद्रवल्लभश्च एतन्मुनिवचनं रहस्यमुक्तं यज्ज्ञात्वा भवति नरस्त्रिकालदर्शी ९९ इति श्रीवरासंहितायां उत्पातलक्षणं पंचचत्वारिंशोध्यायः दिव्यांतरिक्षाश्रयमुक्तमादौ मया फलं शस्तमशोभनं च प्रायेण चारेषु समागमेषु युद्धेषु मार्गादिषु विस्तरेण १ भूयो वराहमिहरस्य न युक्तमेतत् कर्तुं समासकृदसाविति तस्य दोषः तज्ज्ञैर्न वाच्यमिदमुक्तफलानुगीतिर्यद्बर्हिचित्रकमिदं ग्रथितं वरांग २ स्वरूपमेव तस्य तत्त्वकीर्तितानुकीर्तितं ब्रवीम्यहं न चेदिदं तथापि मेत्र वाच्यता ३ उत्तर ७०

अभ्यन्तरग्रहदृशा: — दिव्यंतरिक्षभवाः तथा प्रकृतिविपर्यासः

अप्रत्यग्रहदृशाः — दिविसंभवाः तथा प्रकृतिविपर्यासः

आपितं — तत्तत्वदर्शी — प्रमाणं — अधि — कथितफलकीर्तनं

बधिराणं गीयमानं भवति न दोषः — सर्वथा भवति

संहितायाः वरांगमेनतस्मपूर चित्रकंतत्तोयत्रतत्र उत्त... चित्रमुक्तं यतो नात्र दोषः प्रकरणात् संहितायां ... नलापत्तिः स्यादिति २= किमिति वराहमिहरेण मयूरचित्रकं नोक्तमिति १=

७०

यत्कालेउत्पाता दृष्टा निवृत्ताभवंतितत्प्र
दर्शनार्थमाह १ —

ऋतुस्वभावकृतान्दोषान्नाह २ —  ऋ २४  ऋतु १

समर्च्चयेत् ८३ नृपतिदेशविनाशे केतोरुदयेथवा ग्रहे ह्वे घोउत्पातानां प्रभवः स्वर्भुमे
र्वछ्याप्यदोषाय ८४ येन च दोषान् जनयन्त्युत्पातास्तान्यतस्तुस्तनावेतान् ऋषिपुत्रकृतैः श्लो
कैर्विद्यादेतैः समासोक्तैः ८५ वज्राशनिमहीकंपसंध्यानिर्घातनिःस्वनाः परिवेषरजो
धूमोरक्तार्कास्तमनोदयाः ८६ द्रुमेभ्योन्नरसस्नेहबहुपुष्पफलोद्गमाः गोपक्षिमदवृद्धि
श्च शिवाय मधुमाधवे ८७ तारोल्कापातकलुषं कपिलार्केन्दुमंडलं अनग्निज्वलनस्फो
टधूमरेण्वनिलाहतं ८८ रक्तपद्मारुणसंध्या नभः क्षुब्धार्णवोपमं सरितां चाम्बुसंशोषं
दृष्ट्वा ग्रीष्मे शुभं वदेत् ८९ शक्रायुधपरिवेषविद्युच्छुष्कविरोहणं कंपोद्वर्तनवैकृत्यं
रसनं दरणं क्षितेः ९० सरोनद्युदपानानां वृद्ध्यूर्ध्वतरणप्लवाः सरणं चाद्रिगेहानां वर्षा
सु न भयावहं ९१ दिव्यस्त्रीभूतगंधर्वविमानाद्भुतदर्शनं सस्यवृद्धिरपां हानिर्नपायाः श
रदि स्मृताः ९२ शीतानिलतुषारत्वं दर्शनं मृगपक्षिणां यक्षरक्षोदिसत्वानां दर्शनं
स्यादमानुषी ९३ हिमपातानिलोत्पाता विरूपाद्भुतदर्शनं कृष्णांजनाभमाकाशं तारोल्कापात

यथाकालं सरसां वृद्धिः नदीनामूर्ध्वतरणं उदपानानां ... न ४ —

... ग्रहनक्षत्रताराणां दर्शनं चदिवा वरे ९२ गीतवादित्रनिर्घो
पः वनपर्वतसानुषु ३४

गतः प्रलयं स्त्रिच तु प्रभृतिः ९२ मुनीनं भिजितं ध्रुवं मघवत् ऋभं संस्पृशन् शिखी घनवि।
नाशकृत् कुशलकर्म महाशोकदः ९३ भुजगभमथ स्पृशो जवति दृष्टिनाशो ध्रुवं क्षयं व्रजति।
विद्रुतो जनपदश्च बालाकुलः ९४ अंगारेषु चरन् रविपुत्रो न च वेषु करोति च वक्रं दुर्भि
क्षं कुरुते भयमुग्रं मित्राणां च विरोधमवृष्टिं ९५ रोहिणीशकटमर्कनंदनो यदि भिनत्ति रुधि
रोथवा शिखी किं वदामि यदनिष्टसागरे जगदशेषमुपयाति संक्षयं ९६ उदयति सततं य
दा शिखी चरति भचक्रमशेषमेव वा अनुभवति पुराकृतं तदा फलमशुभं सचराचरं ज।
गत् ९७ धनुस्थायी रूक्षो रुधिरसदृशः क्षुद्भयकरो बलोद्योगं चेद्दः कथयति जयं ज्ञास्य।
यतः श्रवा गोगोघ्नो निधनमपि सस्यस्य कुरुते ज्वलन् धूमायन् वा नृपतिमरणायैव भव।
ति ९८ स्निग्धः स्थूलः समशृंगो विशालः शृंगस्थो दक्षिणे चरन्नागवीथ्यां दृष्टः सौम्ये शुभे
र्विद्युक्तो लोकानंदं कुरुते तीव्रशशी ९९ पित्र्यं मैत्रं पुरुहूत विशाखा त्वाष्ट्रमेत्य च
पुनक्ति शशांकः दक्षिणेन शुभं हितकृत्तस्यादुदक् चरति मध्यगतो वा २० परिघ इति

दक्षिणमार्गेनेनयोगताकाद्यदनेनभेदनेनवा २=

मार्गजैरावतास्तु १=

मध्यानमध्यवीथिभुजङ्गफालाः २=



मगाजद नारयास्तु १=

वीथिगता यदि तिमिंतः स्तेमष्टभिन्नशिवाय समस्ताः दक्षिणमार्गगता यदि हीनाङ्गय दर्शनाद्भय
तस्करमस्करास्ते ५ कोष्ठाकारगतैर्नगुपत्रैः पुष्यस्येव गिरां च मुविखौ हितिपाः सुख
भाजः संहृष्टाश्च जनागत रोगाः ५ पीडयंति यदि कृत्तिकां मघां रोहिणीं श्रवणमैन्द्रमेव वा
ज्येष्ठसूर्यमपरेग्रहास्तदा पश्चिमा दिगनयेन पीड्यते ६ प्राच्यां चेत्स्थजनवद्दवस्थिता दिनांते
प्राच्यानां भवति हि विग्रहो नृपाणां मध्ये चेद्भवति हि मध्यदेशपीडा रूक्षैस्तैर्नतु रुचिरमयूखैर्
वह्निर्दक्षिणां कुकुनमांशुतैस्तुतैर्दक्षिणापथिपयोमुचां क्षयः हीनरूक्ष तनुभिश्च विग्रहस्थ
स्तदेहकिरणान्वितैः शुभैः ८ उत्तरमार्गेस्य एम पूर्वाः शांतिकरास्ते तन्नृपतीनां कुखश
रीरा भस्मसवर्णो दीपकराः स्फुर्दृश्यन्नृपाणां ९ नक्षत्राणां तारकाः सग्रहाणां धूमज्वालाविस्फु
लिंगाश्च येषां आलोकं वा निर्निमित्तं नयांति यातिध्वंसं सर्वलोकः सभूपः १० अर्घास्तमयास
ध्याव्यक्तीभूतानतारकायावत् तेजः परिहाणिः मुखाज्ञानोरस्तोदयं यावत् ११ दिवि भांति यदा
तुहिनांशुयुगं द्विजवृद्धिरतीव तदा सुभुभा तद्विनाशकृत्कुरुलं नंतरवैरमेर णार्क युगेज

निवैरा २४

नेरावचन्द्राद्यो ...: ५=

रुचिरमयूख ... भे नपीडा ५=

...नांकूर्मविभागो ...नां नक्षत्राणांपे ...तारका भोगादि ...येनारको ३=

नस्पन ... कूर्मचक्रे ... ३

सूर्यपुत्रे ...

चंद्रयुग्मे १=

... नंतर वरा ... त्रियस्परराः संग्रामः १=

७२ नपदं नासंधत्ते रुक्षा रुधिरनिभा वा २९ यद्विस्तरेण कथितं मुनिभिस्तदस्मिन् सर्वं मया निगदितं पुनरुक्तवर्ज्यं श्रुत्वापि कोकिलरुतं बलिभुग्विरोति यातिस्वभावकृतमंस्यपिकं न जेतुं ३०
इति श्रीवराहसंहितायां मयूरचित्रकं नाम षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६ मूलं मनुजाधिपतिः प्रजातरोस्तदुपघातसंस्कारात् अशुभं शुभं च लोके भवति यतोऽतो नृपतिचिंता १ यात्या (?) तां शान्तिं स्वयंभुवा सुरगुरोर्महेंद्रार्थे तां प्राप्य वृद्धगर्गः प्राह यथा भागुरेः श्रृणुतः २ पुण्यस्थानं नृपते कर्त्तव्यं देवविनुरोधाम्यां परं पवित्रं सर्वोत्पातानांतकरमस्ति ३ श्लेष्मातकाक्षकटकिकटुतिक्तविगंधिपादपविहीने कौशिकगृध्रप्रभृतिभिरनिष्टविहगैः परित्यक्ते ४ तरुणतरुगुल्मवल्लीलतावतानावृते वनोद्देशे निरुपहतपत्रपल्लवमनोज्ञमधुरद्रुमच्छाये ५ हंसबकजीवञ्जीवकशुकशिखिशतपत्रचाषसहचारीतैः ककचचकोरपिंजलवंजुलपरावतश्रीकैः ६ कुसुमरसपानमत्तद्विरेफपुंस्कोकिलादिभिश्चान्यैः विरुते वनोपकंठे क्षेत्रागारेषु वाथवा ७ हृदिनीविलासिनीनां जलखगनरवदिक्षते षु रम्येषु ॥ ७२

मेघैरेखयातिर्यक्भास्करोदयेस्तेवा परिधिस्तुसूर्योदंडस्तुरिंद्रचापनिभः २१ उदयेस्ते
वाभुवनतनोर्यदिदीर्घोरश्मयस्त्यमोघास्ते सुरचापखंडमनुवजोहितमैरावतंदीर्घं २२ अ
र्द्धास्तमयात्संध्याव्यक्तीभूतानतारकायावत् तेजः परिहाणिमुखात् भानोरर्द्धोदयंयावत्
२३ तस्मिन्संध्याकालेचिन्हैरेतैः शुभाशुभंवाच्यंसर्वैरेतैः स्निग्धैः सद्योवर्षभयंरूक्षैः २४
अच्छिन्नः परिघोविपक्षुविमलश्यामामयूखार्जवाः स्निग्धाः दीधितयः सितंसुरधनुः वि
द्युच्च पूर्वोत्तरा स्निग्धोमेघतरुर्दिवाकरकरैरालिंगितोवायदावृष्टिः स्यात् यदिवार्के
स्ता ५४ ऽस्तसमयेमेघोमहांच्छादयेत् २५ खंडोवक्रः कलोऽरुक्षः काकाद्यैर्वाचिन्हैर्विद्धः यस्मि
न्देशेरूक्षश्चार्कस्तस्याभावः ग्राघोराज्ञः २६ सद्योवर्षेवाहिनीसमुपयातिएष्टतोमांस
भुक् खगगणोयुयुत्सतः यस्यतुसद्वलविड्वोमहान् अग्रेस्तुविजयोविहंगमैः २७
भानोरुदयेयदिवास्तसमयेगंधर्वपुरश्रतिमाध्वजिनी विंवंनिरुणद्धितदानृपतेः आत्मसम
रंसमभयंप्रवदेत् २८ शस्त्राशांतद्विजमृगगणुघ्नासंध्यास्निग्धामृदुपवनाच पांशुध्वस्ताज

७३ जाक्षतदधिकुसुमैः प्रयतः प्रणतः पुरोहितः कुर्यात् आवाहनमथ मंत्रैस्तस्मिन्मुनिभिः
समुद्दिष्टैः १९ आवाहयेवं च ततः सर्वानेवं ब्रूयात्सुरोहि पूजां प्राप्य यातव्यं जयं दत्वा म
हीपते २० आगच्छंतु सुराः सर्वे यत्र पूजाभिलाषिणः दिशो नागा द्विजाश्चैव ये चाप्यन्ये
शभागिनः २१ आवाहिते कृत्वा तां सर्वरीं वसे युक्ते सदसस्त्वमनि मित्तं यात्रायां स्वप्नवि
धिरुक्ता २२ अपरेह्नि निष्क्रम्य ते संभारानुपहरेद्यथोक्तगुणान् गत्वा वनिप्रदेशो [illegible]लो
काश्चां यत्र मुनिगीताः २३ तस्मिन्मंडलमालिख्य कल्पयेत्तत्र मेदिनीं नानारत्नाकर
वतीं स्थानानि विविधानि च २४ पुरोहितो यथास्थानं नागान्यक्षान्सुरान्सुहृत् पितॄन्
गंधर्वाप्सरसश्चैव मुनीन् सिद्धांश्च विन्यसेत् २५ ग्रहांश्च सह नक्षत्रैः रुद्रांश्च सह मातृ
भिः स्कंदं विष्णुं विशाखं च लोकपालान्सुरस्त्रियः २६ वर्णकैर्विविधैः कृत्वा हृद्यैर्गंधगु
णान्वितैः यथास्वं पूजयेद्विद्वान् गंधमाल्यानुलेपनैः २७ भक्ष्यैर्भोज्यैश्च विविधैः फल
मूलामिषैस्तथा पानैश्च विविधैर्हृद्यैः सुरासीरासवादिभिः २८ कथयाम्यतः परं ७३

बहूनि रत्ना... स्थापयेत्...

73

पुलिनजघनेषु कुर्याद्दम्मनसोऽप्रीतिजननेषु प्रोत्कतहंसच्छत्रैः कारंडवकुररसारसोपेते कुल्लं
दीवरनयनेसरसिसहस्राक्षकांतिधरे ९ प्रोत्फुल्लकमलवदनाः कलहंसकलक्कणेण च
भाषिण्यः प्रोत्तुंगकुङ्मलकुचाश्च यस्मिन्नलिनीविलासिन्यः १० कुर्याज्जीरोमांगजफेनल
वशाहतवपुरन्तो पचिते प्रचिरंभूतकुङ्कुमतवलितवत्सोत्सवे गोष्ठे ११ अथवासमुद्रतीरेकु
शलागतपोतरलसंवृद्धे घननिचुललीनजलचरशातखगावलीकृतोपान्ते १२ त्वमयाकोध
इवर्जितः सिंहोमरण्याभिन्नपतेयेषु रत्नाभयखगसेवकेषु तथाश्रमेष्वथवा १३ कांचीकला
पनूपुरगुरुजघानोद्वहनविघ्नितपदाभिः श्रीमतिमृगेक्षणाभिर्गृहेन्वभरतवल्गुवचनाभिः
१४ पुण्येष्वायतनेषु च तीर्थेषु घानरम्यदेशेषु पूर्वोदकप्लवभूमौ प्रदक्षिणांभोवहायांच १५
भस्मांगारास्थ्यूपरतुषकेशावन्मकर्कटावासैः श्वाविन्मूषकविवरैर्वल्मीकैर्याचसंसक्ता १६
धा२ धात्रीघनासुगंधिर्धामाधुरासमाच विज्ञयाचसेनावासेष्वेषायोजयितव्यौषधायोगं १७ निः य२५
कम्पपुरालक्तैरेवज्ञामासायजकाः भाम्यांकौवेर्यांवाकलावलिंदिशीशाधिपायांच १८ ना



सेनानिवासेपि २

७४

ज्योतिष्मतीं त्रायमाणामभयामपराजितां जीवां विश्वेश्वरीं पाठां समंगां विजयां तथा ३९ ॥
अरिष्टकां शिवां भद्रां तेषु कुंभेषु निक्षिपेत् ब्राह्मीं क्षेमामजां चैव सर्वबीजानि कांचनीं ४०
सहां च सहदेवीं च पूर्णकोशां शतावरीं मांगल्यानि यथालाभं सर्वौषधिरसांस्तथा ४१ र
त्नानि सर्वगंधांश्च बिल्वं च सविकंकतं प्रशस्तनाम्न्यश्चौषध्यो हिरण्यं मंगलानि च ४२ आ
द्यावृत्ते देशभागे जरयासंक्षितायुषः प्रशस्तलक्षणं ततः प्राचीनग्रीवमास्तरेत् ४३ ततो
वृषस्य योधस्य चर्म रोहितमक्षतं सिंहस्याथ ततीयस्य व्याघ्रस्य च ततः परं ४४ चर्माण्ये
तानि चत्वारि तस्यां वेद्यामुपस्तरेत् शुभे मुहूर्ते संप्राप्ते पुष्ययुक्ते निशाकरे ४५ भद्रासनमं
कलमेन कारितं कनकरजततास्राणां क्षीरतरुनिर्मितं वा विन्यसेच्च चर्मणामुपरि ४६ त्रि
विधस्तस्योच्छ्रायो हस्तः पादाधिकोर्द्धयुक्तश्च मंडलिकानां तरजितासमस्तराज्यार्थिनां शु
भदः ४७ अंतर्धाय शुवर्णं तत्रोपविशेन्नरेश्वरः सुमनाः सचिवाप्तपुरोहितदैवज्ञपौरवृतो
कल्याणमनाः वृतो ४८ बंदिजनविप्रघोषप्रघुष्टपुण्याहवेदनिर्घोषैः समृदंगशंखतूर्यै ७४

पत्रबहूनां दर्भाणां मस्लेषसंयोगो भाति स अश्लेषक ...

मंडपं पूजां तस्मिन्यथा निर्लिखितानां यद्यज्ञेयः स्तोको विधिर्येदानां स विज्ञेयः २९

मांसौ दनमद्याद्यैः पिशाचदितितनयदानवाः पूज्याः अभ्यंजनांजनतिलैः पितरो मांसौ दनैश्चापि ३० सामयजुर्भिर्मुनयो गंधकुसुमैश्च धूपमाल्ययुतैः अश्लेषककवणैश्चिमधुरेणाद्यामर्चयेन्नागान् ३१ धूपाज्याहुतिमाल्यैर्विबुधान् रत्नैः स्तुतिप्रणामैश्च गंधर्वान्नमरसो गंधैर्माल्यैश्च सुरागंधैः ३२ शेषांस्तु सार्ववर्णिकबलिभिः पूजां न्यसेच्च सर्वेषां प्रति वस्त्रपताकान्प्रणयज्ञोपवीतानि ३३ मंडलपश्चिमभागे कृत्वाग्निं दक्षिणे यवावेद्यां ॥

अद्यात्संभारान् दर्भानदीघोनगर्भांश्च ३४ लाजाज्यापास्त तदधि मधुसिद्धार्थकगंधसुमनसो धूपः गोरोचनांजनतिलाः स्वर्तुजमधुराणि च फलानि ३५ सघृतस्पचपायसं स्याच्च तत्र धाराबाणितैश्च संभारैः पश्चिमवेद्यां कुर्यात् पूजांस्नानस्य सा वेदी ३६ तस्याः कोणे षु हृदानं सितवस्त्रवेष्टितग्रीवान् सक्षीरवृक्षपल्लवफलापिधानानं संस्थाप्य ३७ पुष्पस्नानविमिश्रेण पूर्णानां भसा सरत्नांश्च पुष्पस्नान ज्याणं द्याऊर्गीतानि ३८

कर्तव्यः

घृतेन सर्वकरयने ...

ये: ३=

...रादितान् ५=

यतः स्नानवेदी ...

स्नानस्य पुष्पस्न...

नं कार्यमिन्यर्थ...

कलसान् २४

दि २४

सक्षीरवृक्षाणां ... पल्लवानि ... पत्राणि च

फलानि तान्येव पिधानानि तेषां २=

७५ णाः सशिष्यास्ते मिषिचंतु सदाराः सतपोवनाः वैमानिकाः सुरगणा मनवा सागरैः सह।
६१ सरितश्च महाभागा नागाः किंपुरुषास्तथा वैखानसा महाभागा द्विजो वैहायसाश्च ये
६२ सप्तर्षयः सदाराश्च ध्रुवस्थानानि यानि च मरीचिरत्रिः पुलहः पुलस्त्यः क्रतुरंगिराः ६३
भृगुः सनत्कुमारश्च सनकोथ सनंदनः सनातनश्च दक्षश्च जिगीषव्यो भलंदनः ६४॥
एकतश्च द्वितश्चैव त्रितो जावालिकश्यपौ दुर्वासा दुर्विनीतश्च कण्वः कात्यायनस्तथा ६५
मार्कंडेयो दीर्घतमाः शुनःशेफो विदूरथः ऊर्वः संवर्तकश्चैव च्यवनोत्रिः पराशरः ६६ द्वै
पायनो यवक्रीतो देवराजः सहानुजः पर्वतास्तरवो वल्ल्यः पुण्यान्यायतनानि च ६७
प्रजापतिः दितिश्चैव गावो विश्वस्य मातरः वाहनानि च दिव्यानि सर्वे लोकाश्चराचराः ६८
अग्नयः पितरस्तारा जीमूताः खं दिशो जलं एते चान्ये च बहवः पुण्यसंकीर्तनाः शुभैः ६९
सेंद्राः देवगणाः सर्वे पुण्यश्रवणकीर्तनाः जलैस्त्वामभिषिंचंतु सर्वोत्पातनिवर्हणैः यथाभि
षिक्तो मघवानेतैर्मुदितमानसैः ७० इत्येतै रन्यैरप्यथर्ववकल्पोदितैः सरुद्रगणैः कूष्मांडम ७५

कथंमूलंराज्ञानं १ ... कौशिकेन

मंगलघोष्टैर्हतानिष्टः ४९ अहतक्षौमनिवसनं पुरोहितः कंबलेनसंछाद्य कृतवलिपूजां
कलशै रभिषिंचेत्सर्पिषापूर्णैः ५० अष्टावष्टौ विंशतिरष्टशौचापि कलशपरिमाणं अधि
केधिके गुणोत्तरमयं च मंत्रोत्र मुनिगीतः ५१ आज्यं तेजः समुद्दिष्टमाज्यं पापहरं परं आ
ज्यं सुराणामाहारमाज्ये लोकाः प्रतिष्ठिताः ५२ भौमं वायत्ते किल्विषमागतं सर्वं तदाज्यसंस्प
र्शात्प्रणाशमुपगच्छतु ५२ कंबलमुपनीयततः पुष्यस्नानं बुधैः सफलपुष्पैः अभिषिंचे
न्मनुजेंद्रं पुरोहितो नेन मंत्रेण ५३ सुरास्त्वामभिषिंचंतु ये च सिद्धाः पुरातनाः ब्रह्मा विष्णुश्च शं

भुश्च साध्याश्च समरुद्गणाः ५४ आदित्या वसवो रुद्रा अश्विनौ च भिषग्वरौ अदितिर्देवमा सरसा
ता च स्वाहा सिद्धिः सरस्वती ५५ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिः श्रीश्च सिनीवाली कुहूस्तथा दनुश्च सर
मा चैव विनता कद्रुरेव च ५६ देवपत्न्यश्च या नोक्ता देवमातर एव च सर्वास्त्वामभिषिंचंतु दि
व्याश्चाप्सरसां गणाः नक्षत्राणि मुहूर्ताश्च पक्षाहोरात्रसंधयः संवत्सरा दिनेशाश्च कलाः काष्ठाः
क्षणा लवाः ५७ सर्वे त्वामभिषिंचंतु कालस्यावयवास्तथा एते चान्ये च मुनयो वेदव्रतपराय

पि ६५

अभ्यंतरेन पशरीरे अंतपुरे मा ये दोषं कुर्वते तान् वर्जयित्वा ३=

ॐ

७६

देवगणाः सर्वे पूजामादाय पार्थिवासि द्विर्दत्वा तु विपुलां पुनरागमनाय च ८२ नृपतिर
तो देवज्ञं पुरोहितं चार्चयेच्च धनैर्वसुभिः अन्यांश्च दक्षिणया यथार्हतः श्रोत्रियप्रभृतीन् ८३
दत्वाभयं प्रजानामाघातस्थानगान्विसर्जयेत्पशून् बंधनमोक्षं कुर्यादभ्यंतुरदोषकृद्वर्जं ८४
एतत्प्रयुज्यमानं प्रतिपुष्यं सुखयशोर्थलाभकरं पुष्यं विनार्द्धफलदं पौषी शांतिः परा प्रोक्ता
८५ राष्ट्रोत्पातोपसर्गेषु राहोः केतोश्च दर्शने ग्रहावमर्दने चैव पुष्यस्नानं समाचरेत् ८६ ना
स्ति लोके स उत्पातो यो ह्यनेन न शाम्यति मंगलं चापरं नास्ति यदस्मादतिरिच्यते ८७ इति श्री
वराहसंहितायां घृतकंबलपुष्यस्नानं सप्तचत्वारिंशोध्यायः ४७ अंगुलशतार्द्धमुत्तमऊनः
स्यात्पंचविंशतिः अंगुलमानाज्ज्ञेयो व्रणो शुभो विषमपर्वस्थः १ श्रीवृक्षवर्धमानातपत्रशि
वलिंगकुंडलाब्जानां सदृशा व्रणाः प्रशस्ता ध्वजायुधस्वस्तिकानां च २ कृकलासकाककं
कक्रव्यादकबंधवृश्चिकाकृतयः खड्गे व्रणा न शुभदा वंशानुगता प्रभूताश्च ३ स्फुटितोऽ
स्वः कुंठो वंशच्छिन्नो न दृग्मनोनुगतः अस्वन इति चानिष्टः प्रोक्तविपर्यस्त इष्टफलः ४ क ७६

खड्गः ४

76

प्रथम १।३।५।७ इत्यादिषु अशुभः

हारीड कुवेर हर्य्यैः समर्चयेच ७१ आपोहिष्ठेति तिसृभिर्हिरण्यवर्णा वर्णैश्च तत्सृभिर्नूतनं
कार्पासिकवस्त्रयुग्मं विभ्रंस्नातो नराधिपतिः ७२ पुण्याहशंखतूर्यस्वनैरोचातोभ्यर्चयेद्देव
गुरुविप्रान् छत्रध्वजायुधानि चततः स्वसृजां प्रयुंजीत ७३ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषादि
ऋग्भिरेताभिपरिजप्तं वैजयिकं नवं चरध्यादलंकारं ७४ गत्वाद्वितीयवेद्यां समुपवि
शेच्चर्मणामुपरि राजा हैयानि चैव चर्माण्युपर्युपर्येतानि ७५ अधिराज्यार्थिनो राज्ञः
पुत्रजन्मचकांक्षिणः तत्पूर्वमभिषेकेण विधिरेषप्रसस्यते ७६ महेंद्रार्थमुवाचेदं बृ
हत्कीर्तिर्बृहस्पतिः स्थानमायुः प्रजावृद्धिसौभाग्यकरणंपरा ७७ अनेनैव चतो येन हस्त
श्चार्त्तापयेच्चयः तस्यांमयविनिर्मुक्तिः परांवृद्धिमवाप्नुयात् ७८ मेषस्यवृषदंशस्यरुरो
श्ववृषभस्यच तेषामुपरि सिंहस्यव्याघ्रस्यचततःपरं ७९ मुख्यस्थाने जुहुयात्पुरोहितोग्निं
समित्घृततिलाद्यैः त्रिनयनशक्रबृहस्पतिनारायणानिलगतिश्चाग्निः ८० इन्द्रध्वजनिर्दि
ष्टान्यग्निनिमित्तानि दैवविद्ब्रूयात् तदनुपुरोधाब्रूयात् कृतांजलिर्देवताभिमुखं ८१ पांतु

७७ लीप्यपिच षड्विंशादिषु याव त्रिंशादितिमत्तेन गर्गस्य ॥ १५ व्रणमरेणं धनोन्नतिर्धनहानिः

संपद्बंधश्च एकाद्यंगुलसंस्थैर्व्रणैः फलं निर्दिष्टं क्रमशः १६ सुतलाभः कलहो हस्ति

लब्धयः पुत्रमरणं धनलाभौ क्रमशो विनाशावनिताप्तिश्चित्तदुःखा [illegible] निषट्प्रभृति १७

लब्धिर्हानिः स्त्रीलब्धियोर्बधो वृद्धिर्मरणं परितोषः ज्ञेयाश्चतु द्वेशादिषु धनहानिश्चैव वि

शेषात् १८ वित्ताप्तिरनिर्वाणं धनागमो मृत्युसंपदोश्चाढ्यं ऐश्वर्यमृत्युराज्यानि क्रमात्त्रि

शादितियावत् १९ परतोनविशेषफलं विषमसमस्थाश्च पापशुभफलदाः केश्चिदफ

लाः प्रदिष्टास्त्रिंशत्परतोयमितियावत् २० करवीरोत्पलगजमदघृतकुंकुमकुंदचंप

कसुगंधिः शुभदौनिष्टो गोमूत्रमेदपंकामिषसगंधः २१ कूर्मवसासृक्क्षारोपमश्च

भयदुःखदो भवति गंधवैडूर्यकनकविद्युत्प्रभो जयारोग्यवृद्धिकरः २२ इति खड्गल

क्षणं इदमौशनसंचशस्त्रपानं रुधिरेण श्रियमिच्छतः प्रदीप्तहविषा गुणवत्सुता

निलिप्सोः सलिलेनाक्षयमिच्छतश्चवित्तं २३ वडवोष्ट्रकरेणुदुग्धपानं यदिपापेनस ७७

धेरा ५=

दंशास्त्रपानंभुक्के यतं २=

वधादिना १

शिलासारश्छेद्यकामः

णितं मरणं योक्तं पराजयायैव वर्तनं कोशात् स्वयमुज्झीर्णे युद्धे च्चलिते विजयो भवति ख
ड्गे ५ नाकारणं विवृणुयान्न विघट्टयेच्च यश्चैनं तत्र वदनं वदेच्च मूल्यं देशं न चास्य कथयेद्
ति मानयेच्च नैव स्पृशेन्नृपतिरप्रयतो सियष्टिं ६ गोजिकासंस्थानो लीनोत्पलवंशपत्रस
दृशश्च करवीरपत्रशूलाग्रमण्डलाग्राः प्रशस्ताः स्युः ७ निष्पन्नो न छेद्यो निषकैः कार्यः प्र
माणयुक्तः सः मूले म्रियते स्वामी जननी तस्याग्रतश्छिन्ने ८ यस्मिन् सहव्रदेशे व्रणो भवेत्त
वदेव खड्गस्य वनितानामिव तिलको गुह्ये वा यो मुखे दृष्टो ९ श्रुत्वास्य सति यद्गंध यति
स्तंभ अस्तदूर्ध्वं यै कोशास्य स्यादेशपो व्रणो सिशास्त्र विदित्वेदं १० शिरसिस्य षष्ठ प्रथमेङ्गुले द्विती
ये ललाटसंस्पर्शे भ्रूमध्ये तु तृतीये नेत्रे स्पृष्टे चतुर्थे च ११ नासौष्ठकपोलहनुश्रवणग्रीवांसके
षु पंचाद्याः उरसि कक्षा दृशासंस्थेत्र यो दृशो कक्षयोर्ज्ञेयः १२ स्तनहृदयोदरकुक्षिनाभौ च च
तुर्दशाद्यो ज्ञेया नाभीमूले कट्यां गुह्ये चैकोनविंशातितः १३ ऊर्वो द्वाविंशस्यादूर्वोर्मध्ये व्र
णस्त्रयोविंशो जानुनि चतुर्विंशो जंघायां पंविंशो च १४ जंघामध्ये गुल्फे पादस्यां पादे तथाङ्गुर

देवाः मताः सेंद्राः भयाक्ताः स्तनस्तैः क्रोधसंतप्तैः उत्तान्तं तं महासुरं विनिक्षिप्तमधोवक्त्रं
स्थितास्तत्रैव तं सुरास्तमेव वास्तुपुरुषं ब्रह्मा समकल्पयदित्यर्थः इति वृहस्पतिवचनं ८॥
अथवास्तुज्ञानस्योत्पत्तिप्रदर्शनार्थमाह ८॥

७८ शिखया ६ क्रियमाणं यदि पट्टं सुखेन विस्तारमेति पट्टस्य व्रणयोर्भूमिपतेस्तथाज्ञा
नां च सुखसंपत्त ७ जीवितराज्यविनाशं करोति मध्येव्र[क्रियमाणस्य पट्टस्य]णः समुत्पन्नः मध्ये स्फुटित
स्याज्यो विघ्नकरः पार्श्वयोः स्फुटितः ८ अशुभनिमित्तोत्पत्तौ शास्त्रज्ञः शांतिमादिशेद्राज्ञः
शस्तनिमित्तः पट्टो नृपराष्ट्रविवृद्धिदो भवति ९ इति श्रीवराहसंहितायां पट्टलक्षणमेक
कोनपंचाशत्तमोध्यायः ४९ वास्तुज्ञानमथातः कमलभवान्मुनिपरंपरायातं क्रियते
धुनामयेदं विदग्धसांवत्सरप्रीत्यै १ किमपि किल भूतमभवद्रुंधानं रोदसी शरीरेण त
दमरगणेन सहसा विनिगृह्याधोमुखं न्यस्तं २ यत्र च येन गृहीतं विबुधेनाधिष्ठितः स तत्र
तथैव तदमरमयं विधाता वास्तुनरं कल्पयामास ३ उत्तममष्टाभ्यधिकं हस्तशतं नृपगृहं
पृथुत्वेन अष्टाष्टोनान्येवं पंच सपादानि दैर्घ्येण ४ षड्भिः षड्भिर्हीना सेनापतिसद्म
नां चतुःषष्टिः पंचैवं विस्तारात्षड्भागसमन्विता दैर्घ्यं ५ षड्भिः षड्भिर्हीनानि वेश्मानि
पंच सचिवस्य स्वाष्टांशयुतं दैर्घ्यं तदर्धतो राजमहिषीणां ६ षड्भिः षड्भिश्चैवं युवराजस्या

[left margin] प्रथमं १०८ द्वि ९२ चतुर्थे ८४ पंचमं ७८ ३ सचिवस्य प्रथमस्य ६० द्वि ५४ तृ ४८ चतुर्थस्य ४२ पंचमस्य ३६ ॥ १

[right margin] सेनापतिगृहप्रमाणम् प्रथमे ६४ द्वितीये ५८ तृतीये ५२ चतुर्थे ४६ पंचमे ४० विस्तारात्षड्भाग... ...दैर्घ्यं भवति... ३

तथा च कश्यपः अष्टोत्तरं हस्तशतं विस्तारान्नृपमंदिरं कार्यं प्रधानमन्यानि तथाष्टोनानि तानि तु विस्तारात् ... पादसंयुक्तं दैर्घ्यं ... एवं पंचवर्गपंच ...

तत्सपादं दैर्घ्यं कार्यमित्यर्थः यथा प्रथमस्य दैर्घ्यं १३५ द्वितीये १२५ तृतीये ११५ चतुर्थे १०५ पंचमे ९५ एवमन्यत्रापि ज्ञेयं ३॥

अत्र नृपादिग्रहणं राजनानां सर्वेषां पंच पंच गृहाणि प्रत्येकस्य भवन्ति तत्राद्यं वेद्यं नृपगृहं ... राजमहिषीणां प्रथमस्य ३० द्वितीयस्य २८ तृ २६ च २४ पंचमस्य २२ स्वाष्टांशयुतं सर्वेषां दैर्घ्यं १॥

मीहितैषी सिद्धिकृषपिलसंगाश्ववस्तृदग्धैः करिहस्तिछिदयेसत्तालगर्भैः २४ आर्कपयो
कुड्विषाणमषीसमेतं पराबतांखुशकृतां च कृतः चलेपः शस्त्रस्य तैलमथितस्य ततोस्य पा
नं पथ्यासितस्य न शिलासु भवेद्विघातः २५ क्षारे कदल्या मथितेन युक्ते दिनोषिते पायितमा
यसं यत् सम्यक्स्थितं चाश्मनि नैति भंगं न चाप्यलोष्वपि तस्य कौंठ्यं २६ इति श्रीवराहसं
हितायां खड्गलक्षणाशस्त्रपानं अष्टचत्वारिंशोध्यायः ४८ विस्तरतो निर्दिष्टं पट्टानां लक्ष
णं सदाचार्यैः तत्संक्षेपः क्रियते मया ज्ञशाकलार्थसंपन्नः १ पट्टः शुभदो राज्ञां मध्येष्टावंगुला
नि विस्तीर्णः सप्तनरेंद्रमहिष्याः षट् युवराजस्य निर्दिष्टः २ चतुरंगुलविस्तारः पट्टः सेनापतेर्भ
वति मध्ये द्वे च प्रसादपट्टः पंचैते कीर्तिताः पट्टाः ३ सर्वे द्विगुणायामा मध्यादर्द्धेन पार्श्वविस्तीर्णाः
सर्वे विशुद्धकांचनविनिर्मिताः श्रेयसो वृद्धौ। यहष्पी लरुचिकं निकषे च रक्तं वर्णो च तस्स
मतिरक्ततरं विभाति स्निग्धं च चिक्कणवपुर्विशदं च भंगे यच्चामितं नमति तत्कनकं प्रशस्तं ५ पं
च सिखो भूमिपतेस्त्रिशिखो युवराजपार्थिवमहिष्योः एकशिखः सेनापतेः प्रसादपट्टो विना

तैः पंचदशोच्छ्रितैर्लिंगैः १७ हस्ताद्यास्त्रिंशादिषु चतुष्कचतुस्त्रिस्त्रिक त्रिकाः शालाः सप्तद
शात्रितयतिथित्रयोदशकृतांगुलान्यधिकाः १८ त्रित्रिद्विद्विसमास्तयक्षयं क्रमादंगुला
नि चैतेषां प्रत्येकं विंशतिरष्टौ विंशतिरष्टादश त्रितयं १९ शालात्रिभागतुल्याकृत्याली
थिकावहिर्भवनात् यद्यप्यतो भवति सा सोष्णीषं नाम तद्वास्तु २० सापाश्रयमिति प
श्चात्सावष्टंभं तु पार्श्वसंस्थितया सुस्थितमिति च समंतात् शास्त्रज्ञैः प्रजिताः सर्वाः २१
विस्तरषोडशांशः सचतुर्हस्तो भवेद्गृहोच्छ्रायः द्वादशभागेनोने भूमौ समस्तानां २२ व्या
सात्षोडशभागः सर्वेषां सद्मनां भवति भित्तिः पक्वेष्टिकाकृतानां दारुमयानां तु न विकल्पः
२३ एकादशभागयुतः सप्ततिर्नवलेशयोर्व्यासः उच्छ्रायोंगुलतुल्यो द्वारस्या[illegible]र्धे
न विष्कंभः विप्रादीनां व्यासात्पंचांशोष्टादशांगुलसमेतः साष्टांशो विष्कंभो द्वारस्य त्रिगु
णोच्छ्रायः २५ उच्छ्रायात्सप्तगुणादशीतिभागः पृथुत्वमेतेषां नवगुणितो[illegible]शाः स्तंभस्य
दशांशहीनोग्रे २६ समचतुरस्रो रुचको वज्रोष्टास्त्रिर्द्विवज्रको द्विगुणः द्वात्रिंशाङ्गि

पिवर्जिताशीति श्चंशान्वितं दैर्घ्यं पंचतदं ऽस्तनुजानां ७ नृपसचिवांतरतुल्यं सामंतरा
जपुरुषाणां नृपयुवराजविशेषः कंचुकिवेश्याकलाज्ञानां ८ अध्यक्षाधिकृतानां स
र्वेषामेव कोशरतितुल्यं युवराजमंत्रिविवरं कर्मांताध्यक्षदूतानां ९ चत्वारिंशद्धीनाश्च
तुर्भिश्च पंचवेश्मानि षड्भागयुतं दैर्घ्यं दैवज्ञपुरोधसोर्भिषजां १० वास्तुनि यो विस्तारः स ए
व चोच्छ्रायनिश्चयः शुभदः शालैकेषु गृहेषु विस्ताराद्द्विगुणितं दैर्घ्यं ११ चातुर्वर्ण्यव्या
सो द्वात्रिंशत् सा चतुश्चतुर्हीना आषोडशादिति परं न्यूनतरमंत्यहीनानां १२ सदशांशं वि
प्राणां क्षत्रियस्याष्टांशसंयुतं दैर्घ्यं षड्भागयुतं वैश्यस्य भवति च शूद्रस्य पादयुतं १३ नृप
सेनापतिगृहयोरंतरमानेन कोशरतिभवने सेनापतिचातुर्वर्ण्यविवरतो राजपुरुषाणां १४
अथ पारशवादीनां स्वमानसंयोगदलसमं भवनं हीनाधिकं स्वमानादशुभकरं वास्तु सर्वे
षां १५ पश्वाश्रमिणां मितं धान्यायुधवह्निरतिगृहाणां च नेच्छंति शास्त्रकारा हस्तश
तादुच्छ्रितं परतः १६ सेनापतिनृपतीनां सप्ततिसहिते द्विधाकृते व्यासे शालाचतुर्दशह

ब्राह्मणेन शूद्रायां जातः पारशव एवं वैश्यायां जातः अम्बष्ठः क्षत्रियायां जातः

दंडताडनेन स्मरतो अथवा दंडग्रर्धापकर्षरा
वध्यस्ताडनंतो ब्रव भिभवत: २=

ग्रथैवं फलं २=

८० पश्चिमोत्तरे शाले दंडाख्यमु[illegible]रव पूर्वे वाताख्यं प्राक् युतायाम्यं ॥ ३९ पूर्वापरे तु शाले गृ
ह चुल्ली दक्षिणोत्तरे काचं सिद्धार्थं यौवा भूर्यमस्तूर्ये गृहपतेर्मत्फः ॥ ४० दंडवधो दंडाख्ये
कलहो वेगः सदैव वाताख्ये वित्तविनाशश्चुल्यां जातिविरोधः स्मृतः काचे ॥ ४१ एकाशीति
विभागे दशादश पूर्वोत्तरायतारेखाः अंतस्त्रयोदशासुरा द्वात्रिंशद्बाह्यकोष्ठस्थाः ॥ ४२
शिखिपर्जन्यजयंतेंद्रसूर्यसत्यभृशांतरिक्षाख्याः । ईशान्याद्याः क्रमशो दक्षिणपूर्वे निर्ऋतिको
णे ॥ ४३ पूषावितथगृहक्षतयमभृंगगंधर्वाख्यभृंगराजमृगाः पितृदौवारिकसुग्रीवकुसुम
दंतावुपूर्त्तसुराः ॥ ४४ शोषोथ पापयक्ष्मा रोगः कोणे ततोऽहिमुख्यौ च भल्लाटसोमभुजंगास्तता
दितिर्दितिरिति क्रमशः ॥ ४५ मध्ये ब्रह्मा नवकोष्ठकाधिपोस्यार्यमा स्थितः प्राच्यां एकांतराः
प्रदक्षिणमस्मात् सविता विवस्वांश्च ॥ ४६ विबुधाधिपूतिस्तस्मात् मित्रोन्यो राजयक्ष्मनामा
च पृथ्वीधरां(?)यव स्मावित्यैते ब्रह्मणः परिधौ ॥ ४७ आपो नामैशानेकोणे होताशनेच सावि
त्रः जय इति च नैर्ऋते रुद्रस्त्वनिलेभ्यंतरपदेषु ॥ ४८ आपस्तथापवत्सः पर्जन्योग्निर्दि ८०

द्वात्रिंशद्बाह्यकोष्ठस्था
नसुराणाह ५=

अनिलो वायुः केषांचि
न्मते ऽग्निः ५=

पितानेऋते ततताप
श्चिमायां ६=

पापयक्ष्मरोगाऽधोभागे ९=

पक्ष्मरोगः वायुकोणे ततोऽत्तरे ५= पर्जन्याद्यः २=



प्रथात्र स्थितानादेवानां पदसंख्याप्रदर्शनार्थमाह २=

तुलाना २५

मध्ये ऽवलीको वृत्त इति वृत्तः २८ स्तंभं विभज्य नवधा वाहनं भागो घटोऽस्य भागोऽन्यः पद्मं त
थोत्तरोष्ठं कुर्याद्भागेन भागेन २९ स्तंभसमं वा कुर्यात् भारं तुपर्युपर्यसंभवति तुलोपतु
लानामूनं पादेन ३० अग्रतिपिंडालिंदं समंततो वास्तु सर्वतोभद्रं नृपविबुधसमूहानां का
र्यं द्वारैश्चतुर्भिरपि ३१ नंद्यावर्त्तमलिंदैः शालाकुड्यात्प्रदक्षिणांतगतैः द्वारं पश्चिममस्
मिन्विहाय शेषाणि कार्याणि ३२ द्वारालिंदोंऽतगतः प्रदक्षिणोऽन्यः शुभस्तथा चान्यः तद्वद्
वर्द्धमाने द्वारं तु न दक्षिणं कार्यं ३३ अपरांतगतोऽलिंदः प्रागंतगतौ तदुत्थितौ चान्यौ त
दवधिगतश्चान्यः प्राक्द्वारं स्वस्तिकं शुभदं ३४ प्राक्पश्चिमावलिंदावंतगतौ तदवधिस्थि
तौ शेषौ रुचिके द्वारं न शुभदमुत्तरतोऽन्यानि शस्तानि ३५ श्रेष्ठं नंद्यावर्त्तं सर्वेषां वर्द्धमानसं
ज्ञं च स्वस्तिकरुचके मध्येऽशेषं शुभदं नृपादीनां ३६ उत्तरशालाहीनं हिरण्यनाभं त्रिशाल
कं धन्यं प्राक्शालया विहीनं सुक्षेत्रमृद्धिदं वास्तु ३७ याम्याहीनं चुल्लीत्रिशालकं वित्तना
शकरमेतत् पक्षघ्नमपरयावर्जितं सुतघ्नं सवैरकरं ३८ सिद्धार्थमपरयाम्ये यमसूर्यं

अथ द्विशालानां लक्षणं सफलमाह

विस्फुलिंगमयशब्ददुर्गंधादि १=

सूत्रपातात्मर्मज्ञानमाह ३=

वेन्निमित्तं विकृतिर्वा गृहे सशल्यं तत् ५९ धनहानिर्हीरुमये पशुपीडा रूप्यमया विज्ञास्थिक
ते ॥ अपि नागेऽदंतमत्ते मर्मसंस्थितो दोषकृद्भवति ६० अंगारे स्तेनभयं भस्मनि च विनि
र्दिशेत्सदाग्निभयं शल्यं हि मर्मसंस्थं सुवर्णरजताद्दृते त्वशुभं ६१ रोगाद्वासु पिहितोद्
ताशनं शोषसूत्रमपि विपतात् मुख्याङ्गशंक्रयंत्राख्यमर्गमर्दितेष्वसुग्रीवं ६२ तस्सं
पातानवयेतान्यत्तिमर्माणि संप्रदिष्टानि यत्तु पदस्यांशांशस्तुल्योक्तं मर्मपरिमाणं ६२
पदहस्तसंख्यया संमितानि वंशांगुलानि विस्तीर्णः वंशव्यासो ध्यर्द्धः शिराप्रमाणं विनि
र्दिष्टं ६४ सुखमिच्छनुब्रह्माणं यत्नाद्रक्षेद्गृही गृहांतस्थं उच्छिष्टाद्युपघातैर्गृहपति
रुपतपाते सविनिसं ६५ दक्षिणभुजेन हीने वास्तुनरेर्थक्षयोंगनादोषाः वामेर्थधा
न्यहानिः शिरसि गुणैर्हीयते सर्वैः ६६ स्त्रीदोषाः सुतमरणं प्रेष्यत्वं चापि चरणवैकल्ये
अविकलपुरुषे वसतां मानार्थयुतानि सौख्यानि ६७ गृहनगरग्रामेषु च सर्वत्रैवं प्र
तिष्ठितादेवाः तेषां यथानु[illegible]रूपं वर्णविभागद्यो वास्याः ६८ वासगृहाणि च विद्याद्वि २१

यथाग्रके वास्तुनरस्य परिकल्पना कृता तथैव नगरग्रामे च कार्या

प्रादिशब्देनाभेद्याद्युपस्कर भंडैः ५=

कथं वास्येन ज्ञानमाह २=

एकपदिकाः एकस्मिन् पदे स्वामी एवमनेन क्रमेण कोणे कोणे सूक्ष्मास्सूक्ष्मा पंचपंच सुराः एकपदिका एकस्मिन् पदे स्वामिनः स्युः भवेयुः न घया
आपः आपवत्स पर्जन्य अग्निर्दितिरित्यैशानकोणे एकपदिकाः सविता सावित्र अंतरिक्षः पूषा इति पंचाग्नेयकोणे एकपदिकाः राजयक्ष्मा रु
द्र दाप यक्ष्मा रोगः अहिः इति वायव्यकोणे चैकपदिकाः ९=
वास्तुनरविभागमाह २=

तिश्च वर्गोयं एवं कोणे कोणे पदिकाः स्युः पंचपंच सुराः ४९ बाह्या द्विपदा शेषास्ते विबुधा विं
शतिः समाख्याताः शेषाश्चत्वारोन्ये त्रिपदादित्तु यमाद्यास्ते ५० पूर्वोत्तर दिग्मूर्धो पुरुषोयमवा
ङ्मुखोस्य शिरसि शिखी आपो मुखे स्तने स्यार्यमाह्युरस्यापवत्सश्च ५१ पर्जन्याद्या बाह्या दृक्
श्रवणोरस्यलांसगा देवाः सत्याद्याः पंचभुजे हस्ते सविता च सावित्रः ५२ वितथो बृहत्क्षतयु
तः पार्श्वे जठरे स्थितो विवस्वांश्च ऊरू जानू जंघे स्फिगिति यमाद्यैः परिगृहीताः ५३ एते
दक्षिणपार्श्वे स्थानेष्वेवं च वामपार्श्वस्थाः मेढ्रे शक्रजयंतौ हृदये ब्रह्मा पितृभिरंघ्री ५४
अष्टाष्टकपदमेवं त्वा कृत्वा रेखाश्च कोणगास्तिर्यक् ब्रह्मा चतुष्पदोस्मिन्नर्धपदा ब्रह्मको
णस्थाः ५५ अष्टौ च वहिः कोणेष्वर्धपदास्तदुभयस्थिताः सार्धाउक्तेभ्यो येशेषास्ते विप
दा विंशतिस्ते च ५६ संपाता वंशानां मध्यानि समानि यानि च पदानां मर्माणि तानि विद्या
न्न तानि परिपीडयेत्प्राज्ञः ५७ तान्यशुचि भांडकीलकस्तंभाद्यैः पीडितानि शास्त्यैश्वग
हभर्तुस्तत्तुल्ये पीडामंगे प्रयच्छंति ५८ कंडूयते यदंगं गृहभर्ता यत्र वाहुभ्यां अशुभं

ध्यानिस्तेनदिशा ... यामर्श: ५=
होमकाले पूर्णाहुतिसमये ९=

२ ३४
स्पृष्टीवनादि १

वति ७८ पीडाकरमतिपीडितं विनतं भवेद्यनाथवा स्वविनते प्रकाशो दिग्भ्रांते स्य भिः
पीडा ८० मूलद्वारं नान्यैर्द्वारैरतिसंदधीत रूपर्द्धा घटफलपत्रप्रमथादिभिश्च तं मंगल्यैश्चिनुया
त् ८१ ऐशान्यादिषु कोणेष्ववस्थिता वा ह्यतो गरस्येताः चरकाविदारिनामा पूतनाराक्षसी चे
ति ८२ पुरभवनग्रामाणां ये कोणास्तेषु निवसतां दोषाः श्वपचादयोंत्यजातास्तेष्वेव विवृद्धिमा
यांति ८३ याम्यादिष्वशुभफलाजातास्तरवः प्रदक्षिणेनैते उदगादिषु प्रशस्ताः प्लक्षवटो
दुंबराश्वत्थाः ८४ आसन्नाः कंटकिनो रिपुभयदाः क्षीरिणोर्थनाशाय फलिनः प्रजाक्षयकं
रादारुण्यपि वर्जयेदेषां ८५ छिंद्याद्यदि न तरूंस्तान्तोत्तरस्थे पूजितान्वपेदन्यान् पुन्नागाशो
कारिष्टवकुलपनसान्शमीशालान् ८६ शस्तौषधिद्रुमलतामधुरासुगंधा स्निग्धा समा न सुषि
रा च मही नृपाणां अप्यध्वनि श्रमविनोदमुपागतानां धत्ते श्रियं किमुत शाश्वतमंदिरेषु ८७
सचिवालयेर्थनाशो धूर्तगृहे सुतवधः समीपस्थे उद्वेगो देवकुले चतुःपथे भवति चाकीर्तिः
८८ चैत्ये भयं ग्रहकृतं वाल्मीकश्वभ्रसंकुले विपदः गर्त्तायां तु पिपासा कूर्माकारे धनविना

नधनसुतादिः ५ रा६४ नवमस्थानस्तृतीयराशिभक्तानि यानि द्वात्रिंशद्वाराणि
२६८ स्थानस्तृतीयराशिभक्तानि द्वात्रिंशद्वाराणि नामफलं ६ पंच ३४

आदीनामुदकहरिणाद्यानि विशतां चयथा भवनं भवंति तान्येव दक्षिणतः ६९ नवगुण स्तृतीयभक्तान्येष्टगुणोनान्यवाचनुः षष्टिवाराणि यानि तेषां मेनलादीनां फलोपनयः ७० अनृतभयं स्त्रीत्रैभ्यं प्रभूतधनं तानरेंद्रवा त्वभ्यं कोधपरतानृत त्वंकौपं चौपूर्वेण ७१ अल्पसुत त्वं प्रेमनीचत्वं भूत्यपान सुतवृद्धिः शैडकत प्रभं धनं सुतवीर्यघं चयाम्येन ७२ सुतपीडारिपुवृद्धिः धनसुतलब्धिः सुतार्थवलसंपत् धनसंपन्नपति भयं धनक्षयो रोगं इत्यपरे ७३ धनसुतलाभः समस्तगुसंपत्पुत्रधनाप्तिर्वैरं सुतेन दोषाः स्त्रियानेः सर्वो मार्गतरुकोणकूपस्तंभभ्रमविद्धं मं शुभदं द्वारं उच्छ्रायद्विगुणामितां त्यक्त्वा भूमिं नदोषाय ७४ रथ्या विद्धं द्वारं नाशाय कुमारदोषदं तरुणा पंकद्वारे शोकोच्छ्रयोंबुनिः स्रावणि प्रोक्तः ७५ कूपेनापस्मारो भवति विनाशश्च देवताविद्धे स्तंभेन स्त्रीदोषाः कुलक्षयं ब्रह्मणोभिमुखे ७६ उन्मादः स्वयमुद्घटिते पिहिते स्वयं कुलविनाशः मानाधिके नृपभयं दस्युभयं व्यसनदं नीनं ७७ द्वारं द्वारस्योपरि पतनं नशिवाय संकटं यच्च आध्मातं क्षुद्भयदं कुब्जं कुलनाशनं भ

नाशो २

ब्यं ४x

ग

धुवधोरिपु
द्धि ६४

८३ शिल्या कनकमणिरजतमुक्ताफलदधिकुसुमाद्यैरथवा १०० शस्त्रेण शल्यमस्त्य॥
—र्वं धीलोहेन भस्मनाग्निभयं तस्करभयं तृणेन च काष्ठास्थिबेनेन राजभयं १ वक्रा
पादालिखिताश्चु भयछ्ले शादाविक्षयाच मोगारास्थिकृतादंतेन च भर्तुरशिवाय २
वैरमपसव्यलिखिते प्रदक्षिणे संपदो विनिर्देश्याः वाचापरुषा निष्ठीवने क्षुतं वास्तुभं
कथितं ३ अर्धनिचितं कृतं वा प्रविशन् स्थपतिर्गृहे निमित्तानि अवलोकयेद्गृह
पतिः क्वसंस्थितं स्पृशति चांगं ४ रविदीप्ता य दिशाकुनस्तस्मिन्काले विरौति परुषं
93 स्वसंस्पृष्टांगसमानं तस्मिन् देशेऽस्थि निर्देश्यं ५ शकुनसमये यथा वान्ये कुस्त्यश्चयो
निवासंति तस्मभवमस्थि तस्मिन् तदंगसंभूतमेवेति ६ सूत्रे प्रसार्यमाणे गर्दभरवोऽस्थिश
ल्यमाचष्टे श्वशृगाललंघिते वा सूत्रे शल्यं विनिर्देश्यं ७ दिशि शांतायां शकुनो मधुरं वो २.३
तरा२ यदा वाच्यः अर्थस्तस्मिन्स्थाने गृहेश्वराधिष्ठितेंऽगे वा ८ सूत्रच्छेदे मृत्युः कीले वाप्यधो
खे महारोगाः गृहनाथस्थपतीनां स्मृतिलोपे मृत्युरादेश्यः ९ स्कंधाच्च्युते शिरोरुक्कुंभे ८३

मर्षां माढकं चतुःषष्टि

दी प्र

श्रः ८९ उदगादिप्लवमिष्टं विप्रादीनां प्रदक्षिणेनैव विप्रः सर्वत्रवसेदनुवर्णमथेष्टमन्येषां ९०
गृहमध्ये हस्तमितं खात्वा परिपूरितं पुनः श्वभ्रं यद्यूनमनिष्टं तत्समे समं धन्यमधिकं यत् ।
९१ श्वभ्रमथवांबुपूर्णं पदशतमित्वागतस्य यदि नोनं धन्यं तद्यद्भवेत्पलानि पंचाढकं
चेतुः ९२ आमे वा मृत्पात्रे श्वभ्रस्थे दीपवर्तिरभ्यधिकं ज्वलति दिशि यस्य शस्ता सा भूमिस्त
स्य वर्णस्य ९३ श्वभ्रोषितं च कुसुमं यस्मिन्न म्लायते ऽनुवर्णसमं (भूमिः गंधवन्ति)
(यस्या घृतरुधिरान्नाद्यमद्यसम) ९४ तत्तस्य भवति शुभदं यस्मिन्मनो रमते सितरक्तपीत
कृष्णा विप्रादीनां प्रशस्यते कुशयुक्ता शरवकुला दूर्वा काशावृता क्रमेण मही अनुवर्णं वृद्धि
करी मधुरकषायाम्लकटुका च ९५ कृष्टां प्ररूढबीजां गोध्युषितां ब्राह्मणैः प्रशस्तां च ग
त्वा महीं गृहपतिः काले सांवत्सरोद्दिष्टे भक्ष्यैर्नानाकारैर्दध्यक्षतसुरभिकुसुमगंधैश्च दै
वतपूजां कृत्वा स्थपतीनभ्यर्च्य विप्रांश्च ९८ विप्रः स्पृष्ट्वा शीर्षं वक्षः क्षत्रियो विशश्चो।
रू शूद्रः पादौ स्पृष्ट्वा कुर्यात् रेखां गृहारंभे ९९ अंगुष्ठकेन कुर्यान्मध्यांगुल्याथवा प्रदे

षष्टिः४ पं२ वस्यन ६

५४ भूमिः गंधश्च भवति यस्याः घृतरुधिरान्नमद्यसमः

८५ वृक्षात् धन्यमुद्रक्याकपत्तनंनग्राह्योतोन्यथापतितः २० छेदोपद्यविकारीततः शुभंदारु
तरुहोपयुक्तं पीतेतुमंडलेनिर्दिशेत्तरोमध्यगांगोधां २१ मांजिष्ठे भेकोनीलेसर्पस्तथा
रुणेसरटःमुक्ताभेस्याकपिलेचमूषकोंमध्यपक्षोभे २२ धान्यगोगुरुलासुराणां नश्चपेदुप
रि [illegible] नाप्यनुवस्तं नोत्तरायराशिरानचनयोनापिचाईचरणाः श्रियमिंन् २३ भूमिपु
ष्पनिकरंसतोरणंतोयपूर्णकलशोपशोभितं धूपगंधवलितामरंब्राह्मणैर्नियुक्तंवि
शेद्गृहं २४ इतिश्रीवराहसंहितायांवस्तुविं पंचाशमोध्यायः ५० दैवज्ञेन शुभाशुभं दि
गुदितस्थानानिहृतानीतताविचायंवपुः निजापरांगघटनांचालोक्यकालंधियासर्वज्ञोहिचरा
चरात्मकतयासौसर्वदर्शीविभुश्चेष्टाव्याहृतिभिः शुभाशुभफलंसंदर्शयत्यर्थिनो १
स्यानंपुष्पसहासिभूमिफलम्नूस्तुस्निग्धकृति [illegible] सत्पत्रिभ्यतशस्तसंज्ञिततरुच्छायो
पग्गहंसमं देवर्षिद्विजसाधुसिद्धनिलयंसत्सुपासरसोषितं सत्वाहूदकनिर्मलव्रज
नितात्क्रादंचसत्पाद्वलं २ छिन्नभिन्नक्षमिखातकंटकिनृष्टरूक्षकुटिलेनसंकुलं ८२

एवंविधानांतरूणांछायायोपगृहं [illegible] पुष्पसहासिनः पुष्पाणिकुसुमानि [illegible]
पाम्रीनिफलानिधारयंतिते [illegible] स्निग्धाकृति [illegible] ३=
[illegible]

84

पश्चगो।पवर्जिते कुंभे भग्ने विचकमिवधश्कतेकराजदहपतेर्मृत्युः १० दक्षिणपूर्वे कोणे
कृत्वा पूजां शिलां न्यसेत्त्रयमंशेषाग्रदक्षिणेन स्तंभाश्चैवं समुच्छ्राप्याः ११ छत्रस्रगं वरयु
तः कृतधूपविलेपनः समुच्छ्राप्यः स्तंभस्तथैव कार्यो द्वारोच्छ्रायः प्रयत्नेन १२ विहगादि
भिरवलीनैराक्रं।पितपतितैः स्थितैस्तत्र फलं शक्रकलेध्वजसदृशं तत्तस्मिन्नेव निर्दिष्टं १३
प्रागुत्तरोन्नते सुतधनक्षयः सुत वधसुदुर्गंधे वक्रे बंधुविशोनसं तिगर्भश्च दिङ्मूढे
१४ संवर्धयेद्यदि गृहं तत्तः समंताद्विवर्धयेत्तुल्यं एकोद्देशे दोषः प्रागथवाप्युत्तरे कु
र्यात् १५ प्राग्भवति मित्रवैरं मृत्युभयं दक्षिणेन वृद्धिः अर्थविनाशः पश्चादुदग्विवृद्धेम
नस्तापः १६ ऐशान्यां देवगृहं महानसं चापि कार्यमाग्नेय्यां नैरृत्यां भाण्डोपस्कारोर्थधान्या
नि मारुत्यां १७ प्राच्यादिस्थे सलिले सुतहानिः शिखिभयं रिपुभयं च स्त्रीकलहस्त्रीदोषौ नैःस्वं
वित्तात्मजविवृद्धिः १८ स्वनिलयभवनसंपुष्कदग्धदेवालयश्मशानस्थान् क्षीरतरु धववि
ततरुधववीभीतनिंबारिणीवर्जितां स्छिंद्यात् १९ रात्रौ कृतबलि पूजं प्रदक्षिणं छेदयेद्दिवा

शोकं वदेत् ९=

शिरोभिदन्यच्छेदाद्राज्ञोभयं ९=

८५

स्रिरुग्भवेत् अंगुल्यां दुहितुः शोकं शिरोघाते नृपाद्भयं ११ विप्रयोगमुरसि स्वगात्रतः क
र्पटाहृतिरनर्थदा भवेत्स्यात्क्रिया निरंभिरग्र्यकर्पटं प्रच्छतः श्चरणपादयोजितुः १२ ता
लभूर्यपटदर्शने भुक्तं चिंतयेच्च तुषास्थिभस्मगां व्याधिराश्रयतिरज्जु जालकं वल्कलं
वसमवीक्ष्य बंधनं १३ पादांगुष्ठेन विलिखेद्भूमिं नेत्रोत्थ चिंतया हस्तेन पादौ कंडूयाच्च
स्पृहा दासी मया च सा १४ पिप्पलीमरिचसुंठिवारिदैः लोध्रकुष्ठवसनांबुजीरकैः गंधमां
सिशातपुष्पयावदेस्पष्टतस्तगरकेन चिंतनं १५ स्त्रीपुरुषदोषपीडितसर्वोध्वसुतार्थे
धान्यतनयानां क्षिवतुः पदक्षितीनां विनाशनं कीर्तितं हृष्टैः १६ न्यग्रोधमधुकतिंदुक
जंबूप्लक्षाम्रबदरिजातफलैः धनकनकपुरुषलोहांकरूप्योदुंबराम्निरपिकरगैः १७
धान्यपरिपूर्णपात्रं कुंभः पूर्णः कुटुंबवृद्धिकरो गजगोशुनां पुरीषं धनसुवति सुहृद्वि
नाशकरं १८ पशुहस्तिमहिषपंकजरजतव्याघ्रैर्लभेत संहृष्टैः अविधनवसनमल
यजकौशेयाभरणसंघातं १ प्रच्छाव[illegible]वकसुपरिवाद् दर्शनेनाभिविहिता मित्रघ्न

श्रोत्रीकंकंबलादि २=

पश्चादीनां दर्शने क्रमेण विकाधाप्तिः २=

९५

कूरपक्षिपुत्तिघनामभिः शुष्कशीर्णवकुपर्णचर्मभिः ३ श्मशानशून्यायतनं चतुष्पथं तथा मनोज्ञं विषमं सदोषरं अवस्करांगारकपालभस्मभिश्चितं तुषैः शुष्कतृणेन शोभनं ४ प्रव्रजितनग्ननापितद्वि रिपुबंधनसूनिकैस्तथाश्वपचैः कितवयतिपीडितैः युतमायुधमाध्वाकविक्रयैर्नशुभं ५ प्रागुत्तरे प्राश्वदिशः प्रसस्ताः पृष्ठेनवामं त्वपमा स्थिरस्तः पूर्वीककाले स्ति शुभं न रात्रौ संध्याद्वये प्रश्नकृतो परा के ६ यात्राविधाने हि शुभाशुभं यत्स्यो क्तं निमित्तं तदिहापिवाच्यं इष्टः पुरो वा जनता हृतं वा पृष्टः स्थितं पाणितले थवस्त्रे ७ अथांगान्यूर्वौ स्तनवृषणपादं च दशना भुजौ हस्तौ गंडौ कचगलनखांगुष्ठमपि यत् सशंखं कक्षांसं श्रवणगुदसंधीति पुरुषे स्त्रियां भ्रूनासास्फिग्वलिकटिमुखे खांगुलिचयं ८ जिकाग्रीवापिंडिके पार्ष्णियुग्मं जंघेनाभिः कर्णपालीकृकाटी वक्षं पृष्ठं जत्रुजान्वस्थिपार्श्वं हृत्ताल्वक्षिस्थान्मेहनं वस्तिकं च ९ नपुंसकाख्यं च शिरो ललाटं मौष्ठ्याद्यसंज्ञैः र परे स्थिरेण सिद्धिर्भवेन्नानु नपुंसकैर्नो रूक्षक्षतैर्भग्नकृशैश्च पूर्वैः १० स्पृष्टे च चालिते वापि पादांगुष्ठे

२६ इत्यत्र करपीडात्तोनां समं रुदितस्तुतैः अवयवमपि स्पृष्ट्वा तस्यं हृष्टं मरुदाहरेदिति वकुतदा भुक्त्वान्नं संस्थितस्तु हितो वदेत् २९ कुक्षिकुचजठरजानुस्पर्शे माषाः पयस्तिलय वागुः आस्वादयतश्चोष्ठौ लिहतो मधुरो रसो ज्ञेयः ३० ललाटस्पर्शे नो शुष्कदर्शनाच्छालि। ओदनं उरः स्पृष्ट्वा षष्टिकाख्यं ग्रीवास्पर्शे च पायसं ३१ विस्फोटयेज्ज्ञिकामल्लेवक्त्रं विरूपयेत् कटुकं सौकषायेष्टं हिक्केत् पीवेद्वसैंधवे ३२ श्लेष्मत्यागे शुष्कतिक्तं तदल्पं श्रुत्वा क्ष्यादं प्रोक्ष्यवा मांसमिश्रं भ्रूगंडोष्ठस्पर्शने शाकुनं ते भुक्तं तेनोक्तमेतन्निमित्तं ३३ मूर्द्धगलके शंखनुशंखकर्णजंघं च वस्तिच स्पृष्ट्वा गजमाहिषमेषसूकर गोशशमृगमहिषमांसयुग्भु। क्तं पुंस्त्रीनपुंसकाख्येदृष्टेनुमिते पुरः स्थिते स्पृष्टे तज्जन्म भवति पानान्न पुष्पफलदर्शने च शुभं ३६ अंगुष्ठेनागुष्ठं वांगुलिं वा स्पृष्ट्वा पृष्ठे जन्मचिंतातदास्यात् मध्वाद्यैर्हेमरत्नैश्च बालैरथ स्त्यैर्वामातृधात्र्यात्मजेष्ठ ३७ गर्भयुता जठरे करगे स्याद्दुष्टनिमित्तवशात्तदुद्वासः कर्षतियदितजठरं पीडात्पीडनतः करगे चकरे पि ३८ घ्राणपादसिरोधारे स्पृष्टे मासोत्त २६

दृष्टे श्रुते च शाकुने गोधामत्स्यामिषं वदेत् भुक्तं गर्भिण्या गर्भस्य च निपतनमेवं प्रकल्पयेदास्ते ३५ × ४

SC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तार्थभवाग्गणिकान्नपस्तूतिकार्थकृता २० शाक्योपाध्यायाईतनिर्ग्रंथनिचोरस्वमूपतिवणि
जां दासीयोधापूर्णस्य वध्याना २१ तापसेशौंडिके दृष्टेदोषितः पशुपालनं तं पृच्छकस्यस्याद्दु
ष्टवतीविपन्नता २२ इच्छामि द्रष्टुं मणपश्यत्वौयेसमादिसैत्युक्ते संयोगकुटुंबलाभैश्वर्यो
न्नताचिंता २३ निर्दिशेतिगदितेजयापयेतांचलवेश्यममचिंतितंवद आशुसर्वजनमध्यगंत्वया
दृश्यतामितिचवंधुचोरजा २४ अतस्पंगेस्वजनउदितो वा स्वगैवाह्यएवपादांगुष्ठांगुलि
कलनयादासदासीजनः स्यात्तजंघे वेष्ठ्यो भवति भगिनीनाभितोहृद्भार्यापाणंगुष्ठांगुलि
चयकृते स्पर्शनेपुत्रकन्ये २५ मातरंजठरेमूर्द्धिगुरुंदक्षिणवामकौवाहुभ्रातार्थतस्य
नीसदृष्टेवचोरमादिशेत् २६ अतरगमेवमुच्यवाह्यांगस्पर्शनंयदिकरोतिपृच्छकः श्लेष्म
मूत्रसकृतस्यजलंथोपातयेत्करतलस्य वस्तु चेत् २७ मध्यमवनामिनागपरिमोदनतो।
पंथवाजूनष्टतरिक्तमाण्डमवलोक्यचौरजनं हृतपतिततत्ततास्मतविनष्टविभग्नगतोन्मु
षितमताघनिष्टरवतोलभतेनहृतं २८ निगदितमिदं यत्तत्सर्वंतुषास्थिविषादकैः स

धनागमनेव॥ गलस्थाः भूषणानि अन्नपानेच ददाति॥

भोजनप्राप्तिः भोजनप्राप्तिरेव

८१ ओष्ठयोरन्नलाभं कुर्युस्तद्वच्चिबुकतलगा भूरिवित्तं ललाटे हन्वोरेवं गलस्थ तत्पदाद्भूष
णान्यन्नपाने श्रोत्रे तद्भूषणगणमपि ज्ञानमात्मस्वरूपं ३ शिरःसंधिग्रीवाहृदयकुचपा॥
श्वौरसिगताः श्रियो घातं पातं सुततनयलाभं शुभमपि प्रियप्राप्तिं स्कंधे प्यटनमथ भि
क्षार्थमंसकृद्धिनाशं कक्षोत्था विदधति जनानां वक्षुविध्यं ४ दुःखशत्रुनिचयस्य विनाशं पृ
ष्ठबाहुयुगजाः स्वयंति संयमं च मणिबंधजाता भूषणाद्यमुपबाहुयुगोत्थाः ५ धना॥
प्तिं सौभाग्यं शुचमपि करांगुल्युदरगाः सुपानान्नं नाभौ तदध इह चौरैर्धनहृतिं धनं धा॥
न्यं वस्तौ युवतिमथ मेढ्रे सुतनयान् धनं सौभाग्यं वा गुह्यवृषणजाता विदधति ६ उर्वो
र्जाता गनालाभं जान्वोः शत्रुजनहृतिं शस्त्रेण जंघयोर्गुल्फेऽध्ववंधक्लेशदायिनः ७॥
स्फिक्पार्श्वपादजाता धननाशमगम्यगमनमध्वानं वंधनमंगुलिचये गुष्ठे च ज्ञातिलोक
तः पूजां ८ उत्पातगंडपिटकाद्दक्षिणतो वामतस्त्वभिघाता धन्या भवंति पुंसां तद्विप
रीतास्तु नारीणां ९ इति पिटकविभागः श्लोकत्रयमूर्ध्वतो यंत्रणतिलकविभागे॥ ८१

अंगस्पंदउत्पातः पिटकगंडौ प्रसिद्धौ॥

नि ३

रं वदेत् वामे वा कर्णे एवं मासि चतुष्क श्रुतिः स्तने ४९ वेणीमूले त्रीन् सुतान् कन्यके द्वे कर्णे
पुत्रान् पंच हस्ते त्रयं च अंगुष्ठांते पंचकं चानुपूर्व्या सारांगुष्ठे पार्ष्णियुग्मे च कन्याः ५० सव्यासव्योरु
संस्पर्शेस्तु ते कन्या सुतद्वयं स्पृष्टे ललाटमध्यांते चतुस्त्रितनया भवेत् ५१ शिरो ललाटभ्रूकर्
णौ गंडौ हनुरदा गलं सव्यापसव्यस्कंधं च हस्तौ चिबुकनालकं ५२ उरः कुचं दक्षिणमप्यस
व्यहस्ता वक्षमेव जठरे कटिश्च स्फिक् युगं च जानुजंघे च पादौ विंतिकृत्तिकादौ ५३ इति विर
चितमेतत् गात्रसंस्पर्शलक्ष्म चकटमभिमता प्रोवीक्षणा स्थाणीसम्यक् विपुलमतिरुदारो वेत्ति यः
सर्वमेतत् नरपतिजनताभिः पूज्यते सोसदैव ५४ इति श्रीवराहसंहितायामंगविद्यामेक
पंचाशोध्यायः ५१ सितरक्तपीतकृष्णा विशादीनां क्रमेण पिटकायेते क्रमशः प्रोक्तफला
वर्णानां नायजातीनां १ सुस्निग्धाव्यक्तशोभाः शिरसि घनचयं मूर्ध्नि सौभाग्यमारादौर्भाग्यं
भ्रूयुगास्यौ प्रियजनघटनामो भ्रुवः शीलतां च तन्मध्ये शोकं नयनपुटगता नेत्रयो
रिष्टहष्टिं प्रव्रज्यां शंखदेशे श्रुजलनिपतनस्थानगारातिचिंतां २ घ्राणे गंडे वसनसुतदा

८८ ..पांडुराश्च पुरिषेण मंडूकः ८ जंबूवृक्षस्य प्राग्वल्मीको यदि भवेत्समीपस्थः तस्माद्दक्षिण
पार्श्वे सलिलं पुरुषद्वये स्वादु ९ अर्द्धपुरुषे च मत्स्यः पारावतसन्निभश्च पाषाणः मृद्भव
ति चात्र नीला दीर्घकालं च बहु तोयं १० पश्चादुदुंबरस्य त्रिभिरेव करैर्नरद्वये सार्द्धे पुरुषे
सितोऽहि रश्मांजनोपमोऽधः शिरा सुजला ११ उदगर्जुनस्य पश्चिमे वल्मीको यदि ततोऽर्जुनाद्ध
स्तैः त्रिभिरंबु भवति पुरुषैस्त्रिभिरर्द्धसमन्वितैः पश्चात् श्वेता गोधार्द्धनरे पुरुषे मृद्धूस
रा ततः कृष्णा पीता सिता सशिकता ततो जलं निर्दिष्टमितं १३ वल्मीकोपचितायां निर्गुंड्या
दक्षिणेन कथितैः करैः पुरुषद्वये सपादे भवति जलं स्वादु चाशोष्यं १४ रोहितमत्स्योऽर्द्ध
नरे मत्स्यांडुराकपिला ततः परतः शिकता सशर्करा च क्रमेण परतो भवत्यंभः १५॥
पूर्वेण यदि बदर्या वल्मीको दृश्यते जलं पश्चात् पुरुषैस्त्रिभिरादेश्यं श्वेता गृहगोधिकार्द्ध
नरे १६ सपलाशा बदरी चेद्दिश्यपरस्यां ततो जलं भवति पुरुषत्रये सपादे पुरुषेऽत्र दुंदुभिः
चिह्नं १७ बिल्वोदुंबरयोगे विहाय हस्तत्रयं तु याम्येन पुरुषैस्त्रिभिरंबु भवेत् कृष्णोऽर्द्धनरे भेकः ८८

निर्विषसर्पः

ग्रन्थपत्रिकं ,, रोमावर्त

ष्येवमेव प्रकल्प्यं भवति मशकलक्ष्मावर्त्तजन्मा पित्तव्रणितादि तफलकारिणानां दे
हसंस्थं १० इतिश्रीवराहसंहितायां पिटकलक्षणं नाम पंचाशत्तमोध्यायः धर्म्यं यशस्यं च
वदाम्यतोहं दगार्गलं येन जलोपलब्धिः पुंसां यथांगेषु शिरास्तथैव क्षितावपि प्रोन्नतनि
म्नसंस्थाः १ एकेन वर्णेन रसेन चांभश्च्युतं नभस्तो वसुधाविशेषात् नानारसत्वं बहु
वर्णतां च गतं परीक्ष्यं क्षितितुल्यमेव २ पुरुहूतानलयमनैरृतवरुणपवनेंदुशंक
रदेवाः विज्ञातव्याः क्रमशः पूर्वाद्यानां दिशां पतयः ३ दिक्पतिसंज्ञाश्च शिरा नवमी मध्ये
महाशिरानाम्नी एताभ्योऽन्याः शतशो विनिःसृता नामभिः प्रथिताः ४ पातालादूर्ध्व
शिराः शुभाश्चतुर्दिक्षु संस्थिता याश्च कोणदिग्भूता न शुभाः शिरानिमित्तान्यतो वक्ष्ये
५ यदि वेतसोंबुरहिते देशे हस्तैस्त्रिभिस्ततः पश्चात् सार्द्धे पुरुषे तोयं वहति शिरा पश्चि
मेनतद्दे चिह्नमपि चार्द्धे पुरुषे मंडूकः पांडुरोथ मृत्तिका पुटभेदकश्च तस्मिन् पाषाणो
भवति वक्तोयः ७ जंबूवाश्चोदकहस्तैस्त्रिभिः शिराधो नरद्वये पूर्वा मत्स्यो हरगंधि

२९ ति २९ पुरुषे दर्दुरोत्र हरितालसन्निभा भूश्च पाषाणनिकाशाः सौम्याच शिरा पुर
मांबुवहा ३० सर्वेषां वर्णमधः स्थितं दर्दुरं यदा पश्येत् तस्मात् हस्ते तोयं चतुर्भिरधि
कैः पुरुषैः ३१ [illegible] पुरुषे तु भंति नकुलो नीला मल्ली तिकाततः श्वेता दर्दुरसमान
रूपः पाषाणो दृश्यते वात्र ३२ यद्वहि नियं पश्येद्दक्षिणतः संस्थितं करंजस्य हस्त
त्रये तु याम्ये पुरुषत्रितये शिरा सार्द्धे ३३ कच्छपकः पुरुषार्द्धे प्रथमा वोत्पद्यते सि
९६ रांबा उदग्नान्याखादुजला हरितोश्मा धस्ततस्तोयं ३४ उत्तरतश्च मधुकाद्दहिनिल
यः पश्चिमोत्तरे तोयं परिहृत्य पंचहस्तान् द्विषम पौरुषे प्रथमं अहिराजः पुरुषेसि
नुधूम्रा धात्री कुलत्थवर्णोश्मा माहेंद्री वहति शिरा भवति सफेनं सदा तोयं ३६ वल्मीकः
स्निग्धो दक्षिणेन तिलकस्य सकुश दूर्वोश्चेत् पुरुषैः पंचभिरंभो दिशि वारुण्यां शिरा पू
र्वा ३७ सर्पावासः पश्चा [illegible] दाकंदं वस्य दक्षिणे जलं परतो हस्तत्रिपाषड्भिः पुरुषै
स्तूरीमाने: ३८ कौबेरी चात्र शिरा वहति जलं दुर्गंधि चाक्षोभ्यं कनकनिभो मंडूको नर २९

पांश्चमादिक्स्याभवति सा च १

का०सूल २ २ का २

रूक्षः १८ काकोदुंवरिकायावल्मीको दृश्यते शिरातस्मिन् पुरुषत्रयेसपादेपुरुषेत्र दुं

दुमिकं १९ आपांडुपीतिमृत्तोरसवर्णश्चभवति पाषाणः पुरुषार्द्धे कुमुदनिभोदृष्टिपथं

मूषकोयाति २० जलपरिहीने देशेवृक्षः कंपिल्लको यदाभवति प्राच्यांहस्तत्रितयेवहति

शिरादक्षिणाप्रथमं २१ [illegible] मन्नीलोत्पलवर्णकायोतावापिदृश्यतेतस्मिन्

हस्तेजगंधिमत्स्यः पानीयंचारमत्स्यंच २२ श्योनाकतरोरपरोत्तरे शिराश्चेकरावतिक्रम्य

कुमदानाम शिरासापुरुषत्रयवाहिनी नवति २३ आसन्नोवल्मीको दक्षिणपार्श्वे विभीत

कस्ययदि अध्यर्द्धेत शिराचतुर्भिरर्द्धाधिकैः पुरुषैः २४ श्वेतोविश्वंभ रकः प्रथमेपु

रुषेतुकुंकुमा मोश्मा अपरस्यां दिशिवशिरानस्यतिवर्षत्रयेतीते २५ सकुशासितशे

शा न्यां वल्मीको यत्रकोविदारस्यमध्येतोनरैरर्द्धपंचमैस्तोयम क्षोभ्यं २७ प्रथमेपुरु

षेभुजगः कमं रसन्निभोमहीरक्ता कुरु विंदपाषाणश्चि क्रान्त्येतानिचाम्यानि २८

यादिभवतिसत्रवर्णेवल्मीकवृतस्तद्दक्षिणरेगोयं वाच्यंपुरुषैपंच निरन्तापिभवंतिविज्ञा

[illegible] श्चिमायादिशिवल्मीकोयदाभवद्हस्ते तत्रोदकंभवति

टसो२

९० यदिसुस्निग्धावल्मीकैःपरिवृतास्तत्तस्तोयं हस्तैस्त्रिभिरुत्तरतश्चतुर्भिरर्द्धेनचनरस्य।
५१ अनूपे स्तृणायस्मिन्स्तृणवर्जितामही यत्रतस्मिन्शिराप्रदिष्टावक्तव्यंवाधनं
तत्र ५२ कंटक्यकंटकानांव्यत्यासेंभस्त्रिभिः करैःपश्चात् खात्वापुरुषत्रितयंत्रिभाग
युक्तंधनंवास्यात् ५३ नदतिमहीगंभीरंयस्मिंश्चरणाहताजलंतस्मिन् सार्द्धैस्त्रिभिर्म भवति ५
नुष्यैः कौवेरीतत्रचसिरास्यात् ५४ वृक्षस्यैकाशाखायदिविनतापांडुरावास्यात् वि
९० ज्ञातव्यंसाखातलेजलंत्रिपुरुषंखात्वा ५५ फलकुसुमविकारोयस्यतस्यपूर्वेशिरा
त्रिभिर्हस्तैः भवतिपुरुषैश्चतुर्भिः पाषाणोधः क्षितिःपीता ५६ यदिकंटकारिकाकं
टकैर्विनादृश्यतेसितैः कुसुमैः तस्यामूलेंबुवाच्यंत्रिभिर्नरैरर्द्धपुरुषेच ५७ खर्जूरी
द्विशिरस्कायत्रभवेज्जलविवर्जितेदेशे तस्याःपश्चिमभागेनिर्देश्यंपुरुषत्रयेवारि ५८
यदिभवतिकेलिकारः सितकुसुमःस्यात्पलाशवृक्षोवा सव्येनत्रहस्तद्वयेवुपुरुषत्र
येभवति ५९ ऊष्मायस्यांधात्र्यांधूमोवातत्रवारिनरयुगलेनिर्दिष्टाचशिरामहतीवारिदा। ९०

कार्शि २ २१ दै१ त२

मात्रैश्चतुर्भिः शिरा याम्या ५० याम्येन कपित्थस्याहिसंश्रयश्चेदुदग्जलं वाच्यं सप्तपरिसङ्ख्यकरान् खात्वा पुरुषाः जलं पंच ५१ कर्वुकोहि पुरुष स्याम्भस्स रभिदश्च पाषाणः श्वेताम्रस्य श्चिमतः शिरा तश्चोत्तरा भवति ५२ अश्मन्तकस्य वामे बदरी वा दृश्यते हि निलयो वा षड्भिरुदकं तस्य करैः सार्द्धपुरुषत्रये तोयं ५३ कूर्मः प्रथमे पुरुषे पाषाणो धूसरः ससिकता मृत्ताश्चादौ सिरा च याम्या पूर्वोत्तरतो द्वितीया च ५४ वामेन हरिद्रत् वल्मीकश्चेत्ततो जलं पूर्वे हस्तत्रैत येपुरुषैः सप्तभिः पंचभिर्भवति नीलो भुजगः प्रथमः वारुणी शिरा दक्षिणेनान्या ५६ जलरहिते देशे नूपजानि दृश्यंते निमित्तानि वीरणाभूचीमदवश्च यत्रस्मिन्जलं पुरुषे ५७ नाडीत्रिवृत्ता दंती शूकरपादी च लक्ष्मणा चैव नवमालिका चहस्तद्वये दुयाम्ये त्रिभिः पुरुषैः ५८ स्निग्धाप्रलंबशाखा वामनविटपद्रुमाः समीपजलाः सुषिराजर्जरपत्रा रूक्षाश्च जलेन संत्यक्ता ५९ तिलकाम्रातकवरुणकभल्लातकतिंदुकोलाः पिंडारसिरीषांजनपुरुषकवंजुलानिर्गुलं ६० एते

भवति ६.

पुरुषे दत्तीताम्रकतोयमश्वास्य

सिलनीः

काः

९१ ह्मारं यथोत्रखातेर्द्धमानवे ताम्रसन्निभस्माच रक्ता च भवति वसुधा वहति शिरा दक्षिणा
तत्र ७१ वदरीरोहितवृक्षौ संपृक्तौ चेद्विनापि वल्मीकं हस्तत्रयेंबु पश्चात्षोडसभिर्मा
नवैर्भवति ७२ सुरसंजलमादौ दक्षिणा सिरा वहति योत्तरेणान्या पिष्टतिभिः पाणो
मत्त श्वेतो वृश्चिको द्वेनरे ७३ सकरीरा चेद्वदरी त्रिभिः करैः पश्चिमेन तत्रांभश्चाष्टादश
(७) भिः पुरुषैरैशानी वहुजला तत्र ७४ पीलुसमेता वदरी हस्तत्रयसंमिते दिशि प्राच्यां विं
शत्या पुरुषाणां मशोष्यमंभोत्र सत्वारं ७५ ककुभकरीरावेकत्र संपृक्तौ यत्र ककुभवि
ल्वौ वा हस्तद्वयेंवु पश्चान्नरैर्भवेत्संचविंशत्या ७६ वल्मीकमूर्द्धनि यदा दूर्वा दर्भाश्च
कूपो ४ पांडुरासंति तदा यामध्ये देयो जलमत्रनरैकविंशत्या ७७ भूमिः कदंबयुता वल्मीके य
त्र दृश्यते दूर्वा हस्तद्वयेन याम्ये नरैर्जलं पंचविंशत्या ७८ वल्मीकत्रयमध्ये रोहितकः
पादपो यदा भवति नानावृक्षैः सहितस्त्रिभिर्जलं तत्र वक्तव्यं ७९ हस्तचतुष्के मध्यात्षो
डशभिश्चांगुलैरुदग्वारि चत्वारिंशत्सु पुरुषात्खात्वाश्माधः शिरा भवति ८० ग्रंथिः २ ९२

शा १ मनुमैत्र २

वारेण। ६० यस्मिन् तोयोद्देशे जातं सशपं विनासमुपयाति तिलघ्नमतिपाडुरं वा महासि ना
नरयुगे तत्र ६१ मरुदेशे भवति शिरा यथा तथातः परं प्रवक्ष्यामि ग्रीवाकरभाणामिव भू
तलसंस्था शिरा याति ६२ पूर्वोत्तरेण पीलोर्यदि वल्मीको भवति जलं पश्चात् उत्तरगम
ना च शिरा विज्ञेया पंचभिः पुरुषैः ६३ चिह्नं दर्दुर आदौ मृत्कपिला तत्परं भवेद्धरिता भव
ति च पुरुषेऽश्मा तस्य तले वारि निर्देश्यं ६४ पीलोरेव प्राच्यां वल्मीकोऽतोर्द्धपंचमैर्हस्तैः
दिशि याम्यायां तोयं वक्तव्यं सप्तभिः पुरुषैः ६५ प्रथमे पुरुषे भुजगः सितासितो हस्तमात्र
मूर्त्तिश्च दक्षिणतो वहति शिरा सक्षारं भूरि पानीयं ६६ उत्तरतश्च करीरस्य हिगतहं द
क्षिणे जलं स्वादु दशभिः पुरुषैर्ज्ञेयं पुरुषे पीतोऽत्र मंडूकः ६७ रोहीतस्य पश्चाद् अहिवा
सः श्वेत्रिभिः करैर्याम्ये द्वादशपुरुषान् खात्वा क्षारा पश्चिमेन शिरा ६८ इंद्रतरोर्वल्मी
कः प्रागहस्तः पश्चिमे शिरा हस्ते खात्वा चतुर्दश नरान्तकपिलाग्रोधान्तरे प्रथमे ६९ य
दि वा सुवर्णनाम्नस्तरोर्भवेद्वामतो भुजंगमः हस्तद्वये तु याम्ये पंचदशान्तरावसानेंबु ७०

२४

हस्तोमघानुराधापुष्यधनिष्ठोत्तराणिरोहिण्यः शतभिषगित्यारंभे कूपानांशस्यतेभगणः ७

९२ चमहीतत्रार्धपंचमैर्वारिमानवैःपंचभिर्येदिवा ९१ स्निग्धतरूणांयाम्येनरैश्चतुर्भिर्जलं
प्रभूतंच तरुग हनेपि हि विकृतोयत्तस्मात्तद्वदेववदेत् ९२ नमेतयत्रधरित्रीसार्धे
पुरुषेंवुजांगलानूपे कीटावायत्रविनालयेनवहवोंवुतत्रापि ९३ उष्णासीताचमहीशी
तोष्णांतस्त्रिभिर्नरैःसार्धैः इंद्रधनुर्मत्स्योवावल्मीकोवाचतुर्हस्तात् ९४ वल्मीकानांपं
92 क्त्यांचैकोभ्युच्छ्रिताशिरातदधः शुष्यतिनैवारोहतिसस्यं यस्यांचतत्रांभः ९५ न्य
ग्रोधपलाशोदुंबरैः समेतैस्त्रिभिर्जलंतदधः वटपिप्पलसमुदायेतद्वदाच्यंशिरा
चोदक् ९६ आग्नेयेयदिकोणेग्रामस्यपुरस्यवाकूपः नित्यंसकरोतिभयंदाहंचसः
मानुषंप्रायः ९७ नैर्ऋतकोणेबालक्षयंचवनिताभयंचवायव्ये दिक्त्रय मेतस्यकाशे
षाःशुभावहाःकूपाः ९८ सारस्वतेनमुनिनादगार्गलंयत्कृतंतदवलोक्य आर्या
भिः कृतमेतद्वृत्तैरपिमानवंवक्ष्ये ९९ स्निग्धायताः पादपगुल्मवल्यो निश्छिद्रपत्राश्च
ततः पद्मक्षुरोशीरकुलाः सगुंद्राः काशाकुशावानलिकानलोवा १०० खर्जूरजंबू ९२

सिरास्ति १ र १ नवति ५ तिर

प्रचुरा यस्मिन्स मीभवेदुत्तरेणावल्मीकः पश्चात्पंचकरांतेशतार्द्धसंख्यैर्नरैः सलिलं

८१ एकस्थाः पंचयदावल्मीकामध्यमोभवेच्छेतत्तस्मिन्शिरावदिष्टानरषष्ठ्यापंचज्ञि

तया ८२ सपलाशयत्रशमी पश्चिमभागे बुधषष्टिभिः पुरुषैः अर्द्धनरेहिप्रथमंसवालुका

पीतमत्परतः ८३ वल्मीकेनपरिवृतंरोहीतकंयदापश्येत पूर्वेणहस्तमात्रात्सप्त ॥

सामानवैरंभः ८४ श्वेताकंटकवज्रलायत्रशमीदक्षिणेनतत्रपयः नरपंकसंयुतया

शाप्त...त्याहिर्नेरार्द्धेच ८५ मरुदेशेत्रिकंनजांगलेतैर्जलंविनिर्देश्यंजंबूवेतसपूर्वेयेपु

रुषास्तेमरौद्विगुणाः ८६ जंबूत्रिवृतामूर्वाशिसुमारीसारिवासाख्या वीरुधयोवाराही॥

ज्योतिष्मतीगरुडवेग ८७ सूरिकमाषपर्णीव्याघ्रपदाचेतियद्यहेनिलये वल्मीकादुत्तर

तस्त्रिभिः करैस्त्रिपुरुषैस्तोयं ८८ एतदनूयेवाच्यंजांगलम्मौचपंचभिःपुरुषैः एतैरेव

निमत्तैर्मरुदेशेसहभिकथयेत् ८९ एकनिभायत्रमहीतृणतरुवल्मीकगुल्मपरिहीन

णा तस्यांयत्रविकारोभवतिधरण्यांजलंतत्र ९० यत्रस्निग्धानिम्नासवालुकानुनादिनी

यत्३

९३ लैश्चनागैश्चसदाभिजुष्टाः १० येषांचराष्ट्रेषुभवंतिरत्नांतेषामवृष्टिर्नभवेत्कदाचित्
भेदंशिलानैतियदातदानीं पलाशकाष्टैःसहतिंदुकानां ११ प्रज्वाल्यसम्यग्विषमग्नि
वर्णांसुधांबुसिक्तांप्रविदारमेति तोयंसतंमोक्षकभस्मवावासप्तकृत्वःपरिषेचनंवा
१२ कार्यंसरःक्षारयुतंशिलायाः प्रस्फोटनं वह्निवितापितायाः १३ तक्रकांजिकसु
राःसकुलात्थायोजितानिवदराणितस्मिन्सप्तरात्रमुषितान्यतितान्यदारयंतिचशिलां
परिषेकैः १४ नैवंयन्त्रंत्वकनालंतिलानांसापामार्गेतिंदुकेस्याज्जुडूचीगोमूत्रेणाप्ला
वितंक्षारमेषांषट्कृत्वांत स्तापितोभिद्यतेश्मा १५ आर्कंपयोडुडुविषाणमषीसमे
तंपारापतालपुचकृताचयुतंप्रलेपः टंकस्यतैलमथितेनततः स्यपानं पश्चाच्छितस्य
नशिलासुभवेद्विघातः १६ क्षारेकदल्यामथितेनयुक्तेदिनोषितेपायितमायसंयं
न्त्रं सम्यक्स्थितंचाश्मनिनैतिभंगंनचान्यलोहेष्वपितस्यकौण्ठ्यं १७ पालीप्रागपर
शायतांबुसुचिरंधत्तेनयाम्योत्तरा कल्लोलैरवदारमेतिमरुतासाप्रायसः प्रेरितैः ता
चेदिच्छतिसारदारुभिरपांसंतापमावारयेत्पाषाणादिभिरेववावतियं क्षुण्णांद्विपाश्वा ९३

यात्



च१

प१ पास्तु१

ज्जेन वेतसाः स्फः क्षीरान्विता वाद्रुमगुल्मवल्यः छिद्रेण नागाः शतशो नीलाऽसुरनकमार
लश्च समिंदुवारः १ विभीतको वा मदयंतिका वा यत्रासितस्मिन्पुरुषत्रयेंभः याम्युत्तरेः
काशाकुशौश्च युक्ता नीला च मृद्यत्र सशर्करा च २ तस्यां प्रभूतं सुरसं च तोयं कृष्णाथवा य
त्र च रक्तमृद्वा सशर्करा ताम्रमही कषायं क्षारं धरित्री कपिला करोति ३ आपांडुरायां ल
वणं प्रदिष्टं मृष्टं पयो नीलवसुंधरायां शाकाश्वकर्णार्जुनबिल्वसर्जश्रीपर्णिरिष्टाधवशिं
शपाश्च ४ छिद्रैश्च पत्रैर्द्रुमगुल्मवल्लो रूक्षाश्च दूरेंबु निवेदयंति सूर्याग्निभस्मोष्ट्रख
रानुवर्णा या निर्जला सा वसुधा प्रदिष्टा ५ रक्तांकुराः क्षीरयुताः करीरा रक्ताधरा चेज्जलमश्म
नोधः वैडूर्यमुद्गांबुदमेचकाभाः पाकोन्मुखोदुंबरसन्निभा वा ६ भिन्नांजनाभा कपिला
थवा या ज्ञेया शिराभूरिसमीपतोया पारावतक्षौमसवस्त्रसमानवर्णाः ७ या सोमव
ल्याश्च समानरूपा भंगोपमा गुष्टिकपुष्पिताभा सूर्याग्निवर्णा च शिलावितोया ८ चंद्रा

टि२

तपस्फटिकमौक्तिकहेमरूपा याश्चेंद्रनीलमणिहिंगुलकांजनाभा ९ सूर्योदयांशुहरिता
लनिभाश्च याः स्युस्ताः शोभना मुनिवचो न च वृत्तमेतत् एताश्च मेचकशिलाः शिवाश्च य



मा ध्याश्च तोयं कुरुतो हि यत्र [illegible] क्षौद्रघृतोपमा वा ४
भिन्ना चित्रैरापांडु भस्मोष्ट्रखरानुरूपा २

२५ ते पिताः मूलछेदेथवास्कंधे रोपणीयाःप्रयत्नतः ५ प्रजातशाखान्शिशिरेजातशाखान्
हिमागमे वर्षागमे च सुस्कंधान्यथादिक्स्थान्प्ररोपयेत् ६ घृतोशीरतिलक्षौद्रवि
डंगक्षीरगोमयैः आमूलस्कंधलिप्तानां संक्रमेणविरोपणं ७ शुचिर्भूत्वा तरोः पूजां कृ
त्वा स्नानानुलेपनैः रोपयेद्रोपितश्चैवं पत्रैरेवजायते ८ सायंप्रातश्च घर्मर्त्तौ शीतका
ले दिनांतरे वर्षासु च भुवः शोषे सेक्त्याः रोपिता द्रुमाः ९ जंबूवेतसवानीरकदंबोदुंब
रार्जुनाः बीजपूरकमृद्वीकालकुचाश्च सदाडिमाः १० उत्तमं विंशतिर्हस्ता मध्यमं षोडशां
तरं स्थानात्स्थानांतरं कार्यं वृक्षाणां द्वादसावरं ११ अभ्यासजातास्तरवः संस्पृशंतः
परस्परं मिश्रैर्मूलैश्च न फलं सम्यग्यच्छंति पीडिताः १२ शीतवातातपै रोगो जायते पां
डुपत्रता अवृद्धिश्च प्रवालानां शाखाशोषो रसस्रुतिः १३ चिकित्सितमथैतेषां शस्त्रेणा
दौ विशोधनं विडंगघृतपंकाक्तान् सेचयेत्क्षीरवारिणा १४ फलनाशे कुलत्थैश्च मा
षैर्मुद्गैस्तिलैर्यवैः शृतशीतपयःसेकः फलपुष्पाभिवृद्धये १५ अविकाजशकृच्चूर्णस्याढ
के द्वे तिलाढकं सक्तुप्रस्थो जलद्रोणो गोमांसतुलया सह १७ सप्तरात्रोषितैरेतैः सेकः

वकुलो [illegible] षोडशान् प्रजाः स्म नाः ७



94

त्रि३ पृ१

द्भिः १८ ककुभवटाम्रप्लक्षकदंबैः स नतुलजंबूवेतसनीपैः कुरुवकतालाशोकमधूकैर्बकुलविमिश्रैश्चावृततीरं १९ द्वारं च नैर्वाहिकमेकदेशे कार्यं शिलासंचितवारिमार्गं कोशस्थितं निर्विवरं कपाटं कृत्वा ततः पांशुभिरावपेत्तत् २० अर्जुनमुस्तोशीरैः सराजकोशातकामलकचूर्णैः कनककफलसमायुक्तैर्योगः कूपे प्रदातव्यः २१ कलुषं कटुकं लवणं विरसं सलिलं यदि वाशुभगंधि भवेत् तदनेन भवत्यमलं सुरसं सुभगंधिगुणैरपरैश्च युतं २२ हस्तो मघानुराधापुष्यधनिष्ठोत्तराणि रोहिण्यः शतभिषगित्यारंभे कूपानां शस्यते भगणः २३ इति श्रीवराहसंहितायां उदकार्गलं नाम त्रिपंचाशोऽध्यायः ५३ प्रांतच्छायाविनिर्मुक्ता न मनोज्ञा जलाशयाः यस्मादतो जलप्रांते पादपान्विनिवेशयेत् १ मृद्वी भूः सर्ववृक्षाणां हिता तस्यां तिलान्वपेत् पुष्पितांस्तांश्च मृद्नीयात् कर्मैतत्प्रथमं भुवः २ अरिष्टाशोकपुन्नागशिरीषाः सप्रियंगवः मंगल्याः पूर्वमारामे रोपणीया गृहेषु वा ३ पनसाशोककदलीजंबूलकुचदाडिमाः द्राक्षापरावताश्चैव बीजपूराऽतिमुक्तकाः ४ एते द्रुमाः काण्डरोप्या गोमयेन प्र-



[illegible]

२ कराकाजनानश्चुकोम्यस्यान्वहफलवृत

तकस्यबीजानिनि: कुलीकृत्यभावयेत्वास्त: अंकोलविज्ञनानिभिक्षायायांसप्तकृत्वैवं॥
२७ माहिषगोमयचूर्णान्यस्यकरीषेचितानि निहिप्य करजंलमहाबक्कामान्यतयो
त्पलकशाणि २८ शतशोंकोल संभूतफलकल्कानुभावितंरातत्तैलेनवाबीजंश्लेष्मात
कफलेनवा २९ पितंकरकोन्मिश्रंमहितंश्लगजन्मकंफलभारविनाशंखैमवतीति
किमद्भुतं ३० ध्रुवमूलविसाखागुरुमंश्रवणंतथाश्विहस्तं उक्तानिदिव्यमुनिभिःपाद
पसंरोपणेभानि ३१ इतिश्रीवराहसंहितायांआरामरोपणवृक्षचिकित्सितंनामच
तुपंचाशोध्याय: ५४ कृत्वाप्रभूतंसलिलमारामान्विनिवेश्यच देवतायतनंकुर्या
द्यशोधर्माभिवृद्धये १ इष्टापूर्त्तेनलभ्यंतेयेलोकास्तान्बूषता देवानामालय: का
र्योद्वयमप्यत्रदृश्यते २ सलिलोद्यानयुक्तेषुकृतेष्वकृतेषुच स्थानेष्वेतेषुसानिध्य
मुपगच्छंतिदेवता: ३ सरस्सु नलिनी छन्ननिरस्तरविरश्मिषुहंसांसाक्षिप्तकर
क्लारवीचीविमलवारिषु ४ हंसकारंडवक्रौंचचक्रवाकविराविषुपर्यंतनिचुलच्छा

कार्यो वनस्पतेः वल्लीगुल्मलतानां फलपुष्पाय सर्वदा १८ वासराणि दश दुग्धभावितं वीजमा
ज्ययुतहस्तयोर्पितं गोमयेन वक्रशो विरूक्षितं क्रोडमार्गपिशितैर्धूपितं १९ मत्स्यसूक
रवसासमन्वितं च परिवर्धितावनौ क्षीरसंयुतजलावसेचितं जायते कुसुमयुक्तमेवत
त् २० तित्तिडीमपि करोति वल्लरीं ब्रीहिमाषतिलचूर्णसक्तुभिः पूतिमांससहितैश्च से
विता धूपिता च सततं हरिद्रया २१ कपित्थवल्लीकरणाय मूलान्यास्फोटधात्रीधवशिंशपानां
पालानी वेतससूर्यवल्लीश्यामातिमुक्तैः सहताष्टमूली २२ क्षीरे शृते चाप्यनया सुशीते मा
त्रा शतं स्थाप्य कपित्थवीजं दिने दिने शोषितमर्कपादैर्मासं विधिस्त्वेष ततोधिरोप्यं २३
हस्तायतं तद्द्विगुणं गभीरं खात्वावटं प्रोक्तजलावपूर्णं शुष्कं च दग्धं मधुसर्पिषा च प्रलेप
येद्भस्मसमन्वितं च २४ चूर्णीकृतैर्माषतिलैर्यवैश्च प्रपूरयेन्मृत्तिकयान्तरस्थैः मत्स्यामिषां
भः सहितं च दद्यात् यावद्घनत्वं समुपागतं तत् २५ उप्तं च वीजं चतुरंगुलाधो मत्स्यांभसा
मांसजलैश्च सिक्तं वल्ली भवेत्याशु शुभप्रवाला विस्मापनी मंडपमावृणोति २६ श्लेष्मा।

९६ तृतीयांशाश्च पिंडिका ९६ मेरुमंदिरकैलासविमा[illegible]नच्छंदनाः समुद्रपद्मगरुडानंदिवर्द्धन
कुंजराः १७ गुहराजोवृषोहंसः र्वतोभद्रकोघटः सिंहोवृत्तश्चतुःकोणः षोडशाष्टाश्रया
स्तथा १८ इत्येते विंशतिप्रोक्ताः प्रसादाः संज्ञयामया यथोक्तानुक्रमेणैवलक्षणानि व
दाम्यतः १९ तत्रषडश्रिमेरुर्द्वादशभौमो विचित्रकुहरश्चद्वारैर्युतश्चतुर्भिर्द्वात्रिंशद्धस्त
विस्तीर्णः २० त्रिंशद्धस्तायामोदशभौमोमंदरः कैलाशोपिशिखरवानष्टाविंशोष्टभौमश्च
२१ जालगवाक्षकयुक्तोविमानसंज्ञस्त्रिसप्तकायाम[illegible]सः नंदनइतिषड्भौमोद्वात्रिंशत्
षोडशांडयुतः २२ वृत्तःसमुद्गनामापद्मः पद्माकृतिःशयानुष्टौ शृंगेनैकेनभवेद्वैकै
वचभूमिकातस्य २३ गरुडा[illegible]कृतिश्चगरुडोनंदीतिचषड्भनुष्कविस्तीर्णः कार्यश्च
सप्तभौमोविभूषितोंडैश्चविंशतिभिः २४ कुंजरइतिगजपृष्ठः षोडशहस्तः समुच्छ्रितो
मूले गुहराजषोडशाकस्त्रिवतुः शालाभवेद्वलभी २५ वृषएकभूमिशृंगोद्वादशहस्त
समंततोवृत्तः हंसोहंसाकारोघटोष्टहस्तः कलशारूपः २६ द्वारैश्चतुर्भिर्वकुशिखरो ९६

शिखरयुत
५

९८

क२

या विश्रांतजलवारिषु ५ क्रौंचकांचीकलापाश्च कलहंसकलस्वनाः नद्यस्तोयांशुका

यत्रशफरीतमेखला ६ फुल्लतीरद्रुमोत्तंसाः संगमश्रोणिमंडलाः पुलिनाभ्युन्नतोर

स्का हंसहासाश्च निम्नगाः ७ वनोपांतनदीशैलनिर्झरोपांतभूमिषु रमंते देवता नि

त्यंपुरेषूद्यानवत्सु च ८ भूमयो ब्राह्मणादीनां याः प्रोक्ता वास्तुकर्मणि ता एव तेषां शस्यंते

देवतायतनेष्वपि चतुःषष्टिपदं कार्यं देवतायतनं सदा द्वारं च मध्यमं तस्मिन् समदिक्

स्थं प्रशस्यते १० यो विस्तारो भवेत्तस्य द्विगुणा तत्समुन्नतिः उछ्रायाद्यस्तृतीयोंशस्ते

न तुल्या कटिर्भवेत् ११ विस्तार्धं गर्भो भित्तयोन्याः समंततः गर्भपादेन विस्तीर्णं द्वारं द्विगुण

मुछ्रितं १२ उछ्रायात्पादविस्तीर्णा शाखा तद्वदुदुंबरः विस्तारपादप्रतिमं बाहुल्यं

शाखयोः स्मृतं १३ त्रिपंचसप्तनवभिः शाखाभिस्तत्प्रशस्यते शाखाचतुर्भागे प्रतिहारौ

निवेशयेत् १४ शेषं मंगल्यविहगैः श्रीवृक्षस्वस्तिकैर्घटैः मिथुनैः पत्रवल्लीभिः प्रथ

मैश्चोपशोभयेत् १५ द्वारमानाष्टभागोना प्रतिमा स्यात्सपिंडिका द्वौ भागौ प्रतिमा तत्र

रिं १ पु २ स्वर रोम्णा ५ पि ४

२० दुरुव सर्जरसैः अतसीविल्वैश्च युतः कल्कोयं वज्रलेपाख्यः ३ प्रासादहर्म्यवलभीलिं
ग प्रतिमाकुड्यकूपेषु संतप्तोदातव्योवर्षसहस्रायुत स्थायी ४ लाक्षाकुंदुरुगुग्गु
लगृहधूमकपित्थविल्वमध्यानिनागवलाफलतिंदुकमदनफलमधूकमंजिष्टा
५ सर्जरसरसामलकानिचेतिकल्कः कृतोद्वितीयोवज्राख्यः प्रथमगुणैरयमपितेष्वे
वकार्येषु ६ गोमहिषाजविषाणैः खररोमहिषचर्मगव्यैश्च निंबकपित्थरसैः सहवज्रतलो
नामकल्कोन्यः ७ अष्टौसीसकभागाः कांस्यस्यद्वौतुरीतिकाभागः मयकथितोयो
गोयंविज्ञेयोवज्रसंघातः ८ इतिश्रीवाराहीसंहितायांवज्रलेपषट्पंचाशोध्यायः ५६
जालांतरगेभानौयदणुतरंदर्शनंरजोयाति तद्विद्यात्परमाणुंप्रथमंतद्धिप्रमाणानां १
परमाणुरजोवालाग्रलिक्षायूकायवोंगुलंचैव अष्टगुणानियथोत्तरमंगुलमेकंभव
तिमात्रा २ देवागारद्वारस्यषडंशोनस्ययस्तृतीयांशः तत्पिंडिकाप्रमाणंप्रतिमातद्द्विगुण
परिमाणा ३ स्वैरंगुलप्रमाणैर्द्वादशविस्तीर्णमायतंचमुखंनग्नजितातुचतुर्दशदैर्घ्ये

जतिषा ५

९५

यू ३

तद्द्विर

२०

रों २ सिं:१

भवतिसर्वतोभद्रः वज्ररुचिरचंद्रशाल: षड्विंशः पंचभौमश्च २७ सिंहाकारो द्वादशा
कोणोष्टहस्तविस्तीर्णः चत्वारिंजनरूपाः पंचांडयुतस्तुचतुरस्रः भूमिकांगुलमानेनमय
स्याष्टोत्तरंशतं सार्द्धहस्तत्रयंचैवकथितंविश्वकर्मणा २८ प्राज्ञःस्थ्यत्तयष्याव्रशतमे
कंविपश्चितः कपोतपालिसंयुक्तान्यूनागच्छतितुल्यतां ३० प्रासादलक्षिणमिदंकथि
तंसमासस्फुरणयविरचितंतदिहास्तिसर्वमन्वादिभिर्विरचिता निपयूनियानितसंस्म
तिरत्वथमयात्रकृतोधिकारः ३१ पूर्वपुरायतननहि गृहे वारोच्छायाधिकोनतन्मान्यः न
चतद्धिलक्ष्मीकंकुर्वीतहितायकारयितुः ३१ तत्समनुनमतोवाकुर्वाणःकर्मपरसे
नाप्तयस्याःकर्त्ताकारयितावाक्रियाफलंसम्पागतुभत्ति ३३ इतिश्रीवराहसंहितायांप्रासा
दलक्षणंपंचपंचाशोध्यायः ५५ आमंतिदुकमामंवकपित्थं पुष्पमपिचशाल्मल्याः
वीजानिशल्लकीनांधनवल्कोवचाचेति १ (१ तैःसलिलद्रोणःक्वाथपितव्योष्टभागशे
षश्च अवतार्योस्यकल्कोद्रव्यैरेतैःसमनुयोज्यः २ श्रीवासकरसगुग्गुलभल्ला . तकक

म ३

जैप
प्रति६

श्री वादशा विस्तीर्णा दरिणाहाद्विंशतिः सैका १५ कंठाद्वादशा हृदयं हृदयान्नाभी चततप्रमाणेन १

पदू ३ ना२

९८ तेविंशति र्हस्ता १४ आ स्तंसके शनिच यं षोडश दैर्घैस्तानयर्यस्तोक्तं नाभीमध्यान्मेद्रां
तरं च तुल्यमेवोक्तं १५ ऊरूचांगुलिमानैश्च तुर्युविंशतिस्तथा जंघे जानुकपिछे चतुरं
गुले च पादौ च तत्तुल्यौ १६ वादशादीर्घौ पृथुत्त पांयादौ त्रिकायतांगुष्टौ थं चांगुलिपरिणा
हेप्रदेशिनी अंगुला दीर्घा १७ अष्टांशाष्टांशोनाः शेषांगुल्यः क्रमेणकर्त्तव्याः स चतुर्थभा
ग मंगुलमुत्सेधो गुष्टक स्योक्तः १८ अंगुष्टनखः कथितश्चतुर्भागेन मंगुलं तज्ञैः शेषन
खानामर्धांगुलं क्रमात्किंचिहूनं वा १९ जंघाग्रे परिणाहश्चतुर्दशोक्तः स विस्तरा स्तं च मध्ये
तु सप्त विपुलापरिणाहा त्रिगुणिता सप्त २० अष्टौतु जानुमध्ये वैपुल्यमष्टकं तु परिणा
हः विपुलौ चतुर्दशोरूमध्ये द्विगुणस्तु तत्परिधिः २१ कटिरष्टादश वि[illegible]पुला च त्वा
रिंशत्चतुर्युता परिधौ अंगुलमेकं नाभी वेधेन तथाप्रमाणेन २२ चत्वारिंशत्त्रियुता
नाभीमध्येन मध्यपरिणाहः स्तनयोः षोडशांतरमूर्द्धं कक्षे षडंगुलके २३ अष्टाव
ष्टौ स्कौ द्वादश[illegible] वाहू तथा पवाहू च वाहू षट् विस्तीर्णौ प्रति वाहूल्लं गुल चतुष्कं २४ ९८

णत्र विडंकथितं ५ नासा ललाटं चिबुकग्रीवाश्चतुरंगुलास्तथा कर्णौ द्वे द्वंगुले च हनु
के चिबुकं च द्व्यंगुलं कथितं ५ अष्टांगुलं ललाटं विस्ताराद्व्यंगुलास्त्र शंखौ चतुरंगुलौ तु गंडौ
कर्णौ तु द्व्यंगुलौ पृथुलौ ६ कर्णपांत्तः कार्यौ द्वि पंचमभ्रूसमेन सूत्रेण कर्णश्रो[illegible] तः
सुकुमारकं चनयनसूत्रं बंधसमं ७ चतुरंगुलं वैष्टः कथयति नेत्रांतकर्णयोर्वि[illegible]
रं अधरोंगुलप्रमाणस्तत्सार्द्धेनोत्तरोष्टश्च ८ सार्द्धांगुलं गोत्सौवक्त्रं [illegible] चतुरंगु
लायतं कार्यं विपुलं तु सार्द्धमंगुलमख्यातं मंगुलं ध्यातं ९ द्व्यंगुलतुल्यो नाशापुटो च
नासापुटाग्रताजे यास्याद्व्यंगुलमु[illegible] छाया चतुरंगुलं मतं च समा: १० द्व्यंगुलमितो
ऽसिकोशौ द्वे नेत्रे न त्रिंगिकातारा दृक्तारापंचांशो नेत्रविकाशोंगुलं भवति ११ पर्यं
तात्पर्यंतं दशांश्च वोर्द्धंगुलाभ्रुवो लेखा भ्रूमध्यं द्व्यंगुलकं भ्रू दैर्घ्येणांगुल चतुष्कं १२
कार्या तु केशरेखा भ्रूबंधसमांगुलार्द्धविस्तीर्णा नेत्रांते करवीरकमुपन्यसे द्वंगुलप्रमि
तं १३ द्वात्रिंशत्परिणाहाच्चतुर्दशायामतोंगुलानि शिर: द्वादशात्तु चित्रकर्मणि दृश्यं

कार्या चतुर्भुजाया वामकराभ्यां सपुस्तककमलं दक्षिणभागेन वरमर्थिवक्षसूत्रंच १
वामेष्टभुजाया: कमंडलुं ज्ञानधा वज्रं शस्त्रं वर शर दर्शनयुक्ता: सर्वभुजा: साक्षसूत्राश्च २५४

६६ च ३३ द्विभुजस्यतु शांतिकरो दक्षिणहस्तोपरश्च शंखधर: एवंविष्णो: प्रतिमाकर्त्तव्या
भूतिमिच्छद्भि: ३३ वलदेवोहलपाणिर्मदविकललोचनश्च कर्त्तव्य: चित्रकुंडलमे
कं शंखेंदुमृ एलिगौरतनु: ३४ एकोनंशाकार्या देवीवलदेवकृष्णयोर्मध्ये कटिसं
स्थितवामकरासरोजमितरेण चोद्वहती ३५ सांवश्च गदाहस्त: प्रद्युम्नश्चापभृत्सु
रूपश्च अनयो: स्त्रियौतु कार्ये खेटक निस्त्रिंशधारिण्यौ ३६ ब्रह्माकमंडलुकरश्चतुर्मु
ख: पंकजासनस्थश्च स्कंद: कुमाररूप: सक्तिधरो वर्हिकेतुश्च ३७ शुक्लश्चतुर्वि
षाणो द्विपोमहेंद्रस्यवज्रपाणित्वं तिर्यग्ललाटसंस्थात्तृतीयमपिलोचनं चिह्नं ३८ शंभो:
शिर: सेंदुकलावृषोध्वजेस्ति तृतीयमपिचोर्ध्वं शूलंधनु: पिनाकं वामार्धे गौरिसुतार्धेच ३९ २ अथाश्वलक्षणं
दीर्घग्रीवात्रिकूटस्त्रिकहृदयपृथु स्ताम्रतालोष्ठजिव्हा सूक्ष्मत्वक्केशवाल: ४० सु
शफगतिमुखेन्दुस्त्व कर्णौष्ठपुच्छ: जंघाजानूरुवृत्त: समसितदशनश्चारुसंस्थानरू
पोवाजीसर्वांगशुद्धोभवतिनरपते शत्रुनाशायनित्यं १ अश्वपात हनुगंड हृज्जल ६८

६४



४ प्रत्रत्रुटि पंत्रपंत्रपंचके

षोडश बाहुर्मूले परिणाहो ब्रतशा च हस्ते च विस्तारेण करतलं षडंगुलं सप्तदैर्घेण २५
पंचांगुलानि मध्या प्रदेशनी मध्यपर्वदलहीना अयातुल्या चानामिका कनिष्ठिका तु पर्वहीना २६ पर्वद्वयमंगुष्ठः शेषांगुल्यस्त्रिपर्विका ज्ञेयाः नखपरिमाणं कार्यं सर्वासां पर्वणोर्द्धेन २७ देशानुरूपभूषणवेषा ~~गुल्यस्त्रिपर्विका ज्ञेयाः नखपरिमाणं कार्यं सर्वासां~~

मि : ५ ~~पर्वणो~~र्द्धेलंकारमूर्त्तिः कार्या प्रतिमा प्रयुक्ता सन्निहित्ता वृद्धिदा भवति २८ दशरथतनयो रामो बलिश्च वैरोचनं शतं विंशं द्वादशहान्या शेषाः प्रवरसमन्यून परिमाणाः २९ कार्योष्टभुजो भगवांश्चतुर्भुजो द्विभुज एव वा विष्णुः श्रीवत्सांकितवक्षाः कौस्तुभमणिभूषितोरस्कः ३० अतसीकुसुमश्यामः पीतांबर ~~पीतांबर~~ निवसनः प्रसन्नमुखः कुंडलकिरीटधारी पीनगलोरुः स्थलांशभुजः ३१ खड्गगदा शरपाणिर्दक्षिणतः शांतिदश्चतुर्थकरः वामकरेषु च कार्मुकखेटकचक्राणि शंखश्च ३२ अथ

दश २ च चतुर्भुजमिच्छति शांतिद एको गदाधरश्चान्यः दक्षिणपार्श्वे त्वेवं वामे शंखश्च चक्रं

१००

द्विवृद्धावथ मंदभद्रौ संकीर्णनागो नियतप्रमाणः ५ भद्रस्य वर्णो हरितो मदश्च मंदस्य
हारिद्रकनिकाशः कृष्णो मदस्याभिहितो मृगस्य संकीर्णनागस्य मदो विमिश्रः ५ ताम्रो
ष्टतालुवदनाः कलविंकनेत्राः स्निग्धोन्नताग्रदशनाः पृथुलायतास्याः चापोन्नताय
तनिगूढनिमग्नवंशास्तन्वेकरोमचितकूर्मसमानकुंभाः ६ विस्तीर्णकर्णहनुनाभिलला
टगुह्याः कूर्मोन्नतैर्द्विनवविंशतिभिर्नखैश्च रेखात्रयोपचितवृत्तकराः सुवालाधन्याः
सुगंधिमदपुष्करमारुताश्च ७ दीर्घांगुलिरक्तपुष्कराः सजलांभोदनिनादबृंहिणः
बृहदायतवृत्तकंधराः धन्याभूमिपतेर्मतंगजाः ८ निर्मदाभ्यधिकहीननखांगान् कु
ब्जवामनकमेषविषाणान् दृश्यकोशफलपुष्करहीनान् श्यावनीलशबलासिततालून्
९ स्वल्पवक्त्ररुहमत्कुणषंढान् हस्तिनीं च गजलक्षणयुक्तां गर्भिणीं च नृपतिः परदेशं
प्रापयेदतिविरूपफलास्ते १० इति श्रीवराहसंहितायां गजलक्षणं षट्षष्टितमोध्यायः
६६ उन्मानमानगतिसंहतिसारवर्णस्नेहस्वरप्रकृतिसत्वमथोह्यनूकं क्षेत्रं मृजां च

मैः थु१ कृक्षि२ यै४ घवागृदे१

प्रोथशंखककरिवस्तिजानुनि मुष्कनाभिककुदे तथा हृदं सव्यकुक्षिचरणेषु वाशुभाः २
ये च याननगलकर्णसंस्थिताः उष्ठसं भुजकुक्षिपार्श्वगास्ते ललाटसहितासुशोभनाः
३ तेषांप्रयाततएको ललाटकेशेषु च ध्रुवावर्त्तः न्ध्रोपरंध्रमूर्द्धे सुवक्षसिचेतिस्मतोद्वौद्वौ
४ षड्भिर्दंतैः सिताभैर्भवति हयशिशुस्तैः कषायैर्द्विवर्षः संदंशैर्मध्यमांत्यैः पतितसमुदितै
स्त्र्यब्दिपंचाब्दकोष्ठः संदंशानुक्रमेण त्रिकपरिगुणिताः कालिकापीतशुक्लाः काचामक्षी
कशंखावटचलनं मतोदंतपातं च विद्यात् ५ इति श्रीवराहसंहितायां अश्वलक्षणं पंचष
ष्टितमोध्यायः ५७ मध्वाभदंताः सुविभक्तदेहा नचोपदिग्धा नकृशाः क्षमाश्च गात्रैः समैः
श्चापसमानवंशा वाराहतुल्यैर्जघनैश्च भद्राः १ वक्षोथ कक्षावलयश्लथाश्च लंबो
दरस्त्वग्बृहती गलश्च स्थूला च कुक्षिः सह पेचकेन सैंही च दृग्मंदमतंगजस्य २ मृगास्तु
ह्रस्वोदरबालमेंढ्रास्तनुं घ्रिकंठद्विजहस्तकर्णाः स्थूलेक्षणाश्चेति यथोक्तचिह्नैः संकीर्ण
नागा व्यतिमिश्रचिह्नाः ३ पंचोन्नतिः सप्तमृगस्य दीर्घमष्टौ च हस्ताः परिणाहमानं एक

अश्वतुःपंच :स्पात५४

२ग

१०१ स्वतंत्रमेहादिभिः ७ कोशानिमग्नैर्भूपा दीर्घैर्गुणैश्च वित्तपरिहीणाः ऋजुवृत्तसेफसो
लघुशिरा शिरालश्च धनवंतः ८ जलसत्फरेक वृषणो विषमे स्त्री चंचलः समे क्षि
तिपः ह्रस्वायुश्चोद्बद्धैः प्रलंबवृषणस्य शतमायुः ९ रक्तैराढ्या मणिभिर्निर्द्रव्या पांडुरैर्म
लिनैश्च सुखिनः सशब्दमूत्रा निःस्वा निःशब्दधाराश्च १० द्वित्रिचतुर्धाराभिः प्रदक्षि
णावलितमूत्राभिः पृथिवीपतयो ज्ञेया विकीर्णमूत्रा धनविहीनाः ११ एकैकमूत्र
धारावलिताः सुखप्रदानसुखदा स्निग्धोन्नतसमणयो धनवनितारत्नभोक्तारः १२
मणिभिश्च मध्यनिम्नैः कन्यापितरो भवंति निःस्वाश्च वृकुपशुभाजो मध्योन्नतैः समा
ल्पत्वचो धनिनः १३ पशुष्कवस्तिशीर्षा धनरहिताः दुर्भगा विज्ञेयाः कुसुमसमगंधशु
क्रा विज्ञातव्या महीपालाः १४ मधुगंधे वहुवित्ता मत्स्यसगंधे वहून्यपत्यानि तनुशु
क्रः स्त्रीजनको मांससगंधो भवेन्महाभोगी। १५ मदिरागंधे यज्वा क्षारसगंधे च दा
रिद्र्यं शीघ्रमैथुनगामी दीर्घायुर्तोऽन्यथाल्पायुः १६ निस्वोऽतिस्थूलस्फिक् समांसल १०१

ऋ१

विधिचकुशलो विलोक्य सामुविद्दतिपातमनागतं वा १ अस्वेदिनौ मृदुतलौ कमलोद
राभौ श्लिष्टांगुली रुचिरताम्रनखौ सुपार्ष्णी उष्णौ शिराविरहितौ च निगूढगुल्फौ कूर्मोन्नतौ
च चरणौ मनुजेश्वरस्य २ सूर्पाकारविरूक्षपांडुरनखौ वक्रौ शिरासंततौ संसुष्कौ वि
रलांगुली च चरणौ दारिद्र्यःखप्रदौ मार्गायोत्कटकौ कषायसदृशौ वंशस्य विच्छेददौ ब्रह्म
घ्नौ परिपक्वमृद्युतितलौ पीतावगम्यारतौ ३ प्रविरलमृदुरोमवृत्तजंघा द्विरदकरप्रति
माभिरूरुभिश्च उपचितसमजानवश्च भूपा धनरहिताश्च [illegible] श्वशृगालतु
ल्यजंघाः ४ रोमैकैकं कूपके पार्थिवानां द्वे द्वे ये पंडितश्रोत्रियाणां त्र्याद्यैर्निःस्वा मा
नवाहः खभाजः केशाश्चैव निंदितः पूजिताश्च ५ निर्मांसजानुर्म्रियते प्रवासे सौभाग्यम
ल्पैर्विकटैर्दरिद्राः स्त्रीनिर्जिताश्चापि भवंति निम्ने राज्यं समांसैश्च महद्भिरायुः ६ लिंगे
ल्पे धनवाननपत्यरहितः स्थूले विहीनो धनैर्मेढ्रे वामनते सुतार्थरहितो वक्रे न्यथा पुत्र
कान् दारिद्र्यं विनते त्वधो ल्पतनयो लिंगे शिरासंतते स्थूलग्रंथियुते सुखी मृदुकरो

श्लोकार्थवान् पीने:३

१०२ विपरीतं खररोमचितं शिरालंच २८ समवक्षशोऽर्थवंतः पीनैश्चराष्ट्रा किंचिनास्त
शुभिः विषमंवक्षोयेषांते मिःस्वाशस्त्रनिधानाश्च २९ विषमैर्विषमोजत्रुभिरर्थविहीना
नोस्तिसंधिपरिबंधेः उन्नतजत्रुभोगीनिम्नैर्नि ३० चिपिटग्रीवोनिःस्वशुष्कासशिरावयस्य
वाग्रीवामहिषग्रीवाश्चुरः शस्त्रांतोमृगसमग्रीवाः ३१ कंबुग्रीवोराजाप्रलंबकंठःप्रबलभक्षणो
भवति पृष्ठमपुंग्नस्तरोमंसमथेवता शुभादमतोन्यस्तु ३२ आस्वेदनपीनोन्नतसुगंधि
समरोमसंकुलाकुक्षा विशालव्या घनिना मतोन्यथार्थहीनानां ३३ निर्मांसोरोमचितो
भग्नावल्पोचनिर्दृस्पांसो विपुलावक्षछिन्नोसुश्लिष्टोशोयेवित्तवतां ३४ करिकरस
दृशोवृत्तावाजानुवलंविनोस मौपीनौवाहूह्रस्वौ [illegible]नामधनानांरोमसौक्षौ ३५ ह
स्तांगुलदीर्घौस्त्रिरायुषामवलिताश्चशुभगानांमेधाविनांचश्लक्ष्णाश्चिपिटापरकर्मनि
रतानां ३६ स्थूलाभिर्धनरहितावहिर्नताभिश्चशस्त्रनिर्वाणाकपिसदृशाकराधनि
नोव्याघ्रोपमपाणयःपापाः ३७ मणिबंधनैर्निगूढैर्दृढैश्च श्लिष्टसंधिभिर्भूयाहीनैर्हस्त १०२

102

यो

८:

है

धा १

मनजठरा भोगाढ्या घटपिठरनिभोदरा: निस्वा: १८ नृप
... भोगसंयुक्ता: ४२

स्फि[illegible]क्सुखान्वितो भवति व्याघ्रतोच्चस्फिक् मंडूकस्फिक् नराधिपो भवति १७
सिंहकटिर्मनुजेंद्र: कपिकरभकटिर्धनै: परित्यक्त: समकुक्षा भोगाढ्या निम्नाभिर्भो
गपरिहीणा: उन्नतकुक्षा: क्षितिपा: कठिनास्फ मानवा विषमकुक्षा: सर्पो[illegible]दरा द
रिद्रा भवति विह्वाराश्चैव २० परिमंडलोन्नताभिर्विस्तीर्णनाभिभि सुखिन: स्वल्पा
[illegible]त्वदृश्यनिम्ननाभि: क्लेशावहा भवति २१ व[illegible]लिमध्यगता विषमा स्थूलावाधांकरो
तिनै: स्त्र्यंशा[illegible]थं वामावर्त्ता करोति मेधां प्रदक्षिणात्त: २२ शस्त्रांस्त्री भोगिनमाचार्य व
रुणयसंख्यं एकद्वित्रिचतुर्भिर्वलिभि: विद्यान्नरं तु वलिं २३ विषमवलयो मनुष्या
भवंति गम्याभिगामिन: पापा: ऋजुवलय: सुखभाज: परदारद्वेषिणश्चैव २४ मां
सलं[illegible]नि: पार्श्वै: प्रदक्षिणावर्त्तरोमभिर्नृपा: विपरीते निर्द्रव्या: सुखपरिपिरवेष्या:
२६ शुभगा भवंत्यनुव[illegible] [illegible]का निर्धना विषमदीर्घै: पीनोपचितनिमग्नै क्षितिपत
य श्च चुकै: सुखिन: २७ हृदयं समुन्नतं पृथुरवेपनं मांसलं च नरपतीनां अधनानां

न ४
न ६
रव ५
प ३
सीन ३
न २

... परिवर्त ... करिणिकणानाभिर्मनुजेन्द्र: कुरुते ४६

कुर्वीत २

१०३ राः ४७ मकरध्वजकोष्ठागारसंनिभाभिर्लेखाघनोपेताः वेदीनिभेन देवाग्निहोत्रिणो
बहुतीर्थेन ४८ वापीदेवकुलाद्यैर्धर्मं च त्रिकोणाभिः अंगुष्ठमूलरेषाः पुत्राः स्यु
र्दारिकाः सूक्ष्माः ४९ रेखाः प्रदेशिनिगाः शतायुषां कल्पनीयमूनाभिः छिन्नाभिर्द्रुमप
तनं बहुरेखा रेखिणो निःस्वाः ५० अतिकृशदीर्घैश्चिबुकैर्निर्द्रव्या मांसलैर्धनोपे
ताः बिंबोपमैरवक्रैरधरैर्भूपास्तनुभिर्द्रस्वाः ५१ ओष्ठैः स्फुटितविखंडितविवर्णरू
क्षैर्धनपरित्यक्ताः स्निग्धा घनाश्च दशनाः सुतीक्ष्णदंष्ट्राः समाश्च शुभाः ५२ जिह्वा र
क्ता दीर्घा श्लक्ष्णा सुसमा च भोगिनां ज्ञेया श्वेता कृष्णा परुषा निर्द्रव्याणां तथा [illegible]
तालु ५३ वक्त्रं सौम्यं संवृतममलं श्लक्ष्णं समं च भूपानां विपरीतं परिज्ञेयं दीर्घं निर्द्र
व्याणां भीरुमुखाः पापकर्माणः ५४ चतुरस्रं धूर्तानां निम्नं वक्त्रं च तनयरहितानां॥
कृपणानामतिह्रस्वं संपूर्णं भोगिनां कांतं ५५ अस्फुटिताग्रं स्निग्धं श्मश्रु शुभं मृ
दु च संहतं चैव रक्तैः परुषैश्चौराः श्मश्रुभिरल्पैश्च विज्ञेया ५७ निर्मांसैः कर्णैः पाप १०३

न:९ मात्रवित्तहीनाद्दपि ग

छेदश्लिष्टैः सप्राङ्गैश्च निर्द्रव्याः ३८ पितृवित्तेन विहीना भवंति निम्नैः करतलेन नराः
संवृत्तनिम्नैर्धनिनः प्रोत्तानकराश्च दातारः ३९ विषमैर्विषमाः स्युश्च करतलैरीश्व

ला३

राश्च लाभैः पीतैरगम्यवनिताभिगामिनो निर्धना रूक्षैः ४० तुषशाहशनखाः क्लीवाः
श्चिपिटैः स्फुटितैश्च वित्तसंत्यक्ताः कुनखविवर्णैः परतर्ककाश्चताम्रैश्च नृपतयः ४१
अंगुष्ठैर्वैराढ्याः सुतवंतो ऽगुष्ठमूलजैश्च यवैः दीर्घांगुलिपर्वाणः सुभगा दीर्घायुषश्चै
व ४२ स्निग्धा निम्नारेखा धनिनां तद्व्यत्ययेन निःस्वानां विरलांगुलयो निःस्वा धनसंच
यिनो घनांगुलयः ४३ तिस्रो रेखा मणिबंधनोत्थिताः करतलोपगा नृपतेः मीनयुगांकि
तपाणिर्नित्यं सत्रप्रदो भवति ४४ विज्ञाकारधनिनां विद्यावंतस्तु मीनपुच्छनिभैः संखा
तपत्रशिविकागजाश्वपद्मोपमा नृपतेः ४५ कलशमृणालपताकांकुशोपमाभिर्भ
वंति निधिपालाः दामनिभाश्च गवाढ्याः स्वस्तिकरूपाभिरैश्वर्यैः ४६ चक्रासिप
रशुतोमरशक्तिधनुः कुंतसंनिभा लेखाः कुर्वंति चमूनाथं यज्ञानम् उलूखलाका

ना खव

रव २

१०५ तां ६७ भ्रुवुन्नताभिरल्पायुषो विशालोन्नताभिरतिसुखिनः विषमभ्रुवो दरिद्रा बालेंदुनतभ्रुवः सधनाः ६८ दीर्घासंसक्ताभिर्धनिनो खंडाभिरर्थपरिहीनाः मध्याविनत

धन४ भ्रुवो ये ते सक्ताः स्त्रीष्वगम्यासु ६९ उन्नतविपुलैः शंखैर्धन्या निम्नैः सुखार्थसंत्यक्ताः विषमललाटाविधनावंतोर्द्धेंदुसदृशेन ७० शुक्तिविशालैराचार्यता शिरा संततैरधर्मरताः उन्नतशिराभिराढ्याः स्वस्तिकवत्संस्थिताभिश्च ७१ निम्नललाटावधवंधभागिनः

१०६ क्रूरकर्मनिरताश्च अभ्युन्नतैश्च भूपाः कृपणाः स्युः संवृतललाटाः ७२ रुदितमदीनमनश्रु स्निग्धं च शुभावहं मनुष्याणां रूक्षं दीनं प्रचुरा श्रु चैव न शुभदं पुंसां ७३ ह

दृ वि४ सितं शुभदमकंप्यं सनिमीलितलोचनं च पापस्य दुष्टस्य स्यात् सितमसकृत्सोन्मादस्यासकृत्सांते ७४ तिस्रो रेखा शतजीविनां ललाटायताः स्थिता यदि ताश्चतसृभिरवनीशत्वं नवतिश्चायुः सपंचाशत् ७५ विछिन्नाभिश्चागम्यगामिनो नवतिरप्यरेखेण के शांतोपगताभिर्लेखाभिरशीतिवर्षायुः ७६ पंचभिरायुः सप्तति रेखाग्रावस्थिताभिर १०५

रवा ३

मर्त्याः च्चिपिटैः सुवक्रभोगाः ह्रस्वपाणाश्च ह्रस्वकर्णाः आकुञ्चवणाश्च नृपतयः ५८ रो
मशाकर्णौ दीर्घायुषो भोगिनो विपुलकर्णौः क्रूराः शिरावनद्धैर्व्यालंबैर्मांसलैः सुखि
नः ५९ भोगी त्वनिम्नगंडो मंत्री संपूर्णमांसगंडो यः शुकसमनासाः सुखभाक् चिर
जीवी शुष्कनासश्च ६० छिन्नानुरूपयागम्यगामिनो दीर्घया तु सौभाग्यं आकुंचितया चौ
रः स्त्रीमृत्युः स्याच्चिपिटनासः ६१ धनिनो ऽग्रवक्रनासा दक्षिण वक्राः प्रवणाः क्रूराः ऋ
जी स्वल्पच्छिद्रा सुपुटनासा सभाग्यानां धनिनां क्षुतं सकृत् द्वित्रिपिंडितं तत्त्वादिसानुनादं च
दीर्घायुषां प्रयुक्तं विज्ञेयं संहतं चैव ६२ पद्मदलाभैर्धनिनो रक्तांतविलोचनाः श्रियो
भाजः मधुपिंगलैर्महार्था मार्जारविलोचनाः पापाः ६४ हरिणाक्षा मंडललोचनाश्च जिह्मे
क्षलोचनैश्चौराः क्रूराः केकरनेत्रा गजसदृशाक्षाश्च नृपतयः ६५ ऐश्वर्यं गंभीरे
नीलोत्पलकांतिभिश्च विद्वांसश्च अतिकृष्णतारकाणामक्ष्णमुत्पाटनं भवति ६६ मंत्रि
त्वं स्थूलदृशां श्यावाक्षाणां च भवति सौभाग्यं दीनादृष्टीनां स्निग्धा विपुलार्थभोगव

१०५ नांगुलिपर्वकेशाः सर्वांकररूहाश्चनद्दुः स्थितानां ८७ हनुलोचनबाहुनासिका स्तनयोरंतरमत्र पंचमं इतिदीर्घमिदंतुपंचकं नभवतिलक्षणमनूनतानां ८८ छाया शुभाशुभफलानि निवेदयंतीलक्ष्मनुष्यपशुपक्षिगुलक्षणज्ञैः तेजोगुणान्व हि शुभाद्ध्येलाभाफदयंकरोति धर्मेस्वभावहस्पदनिश्चवृद्धिं ९० स्निग्धा सितासद्दशरितानयनाभिरामासौभाग्यमार्दवमुखाम्युदयाकरोति सर्वार्थसिद्धिजननीमव वेद निस्पाप्यछायाफलंतनुभृतां शुभमादधाति ९१ चंडाघुष्याप्रमदेमाग्निवर्णायुक्ता तेजोविक्रमसत्प्रतापैः आग्नेयीतिप्राणिनांस्यात्प्रयाय विंसिद्धिं वा चितार्थसंधते ९२ मलिनपुरुषकृष्णापापगंधानिलोत्थाजनयतिवधशोकव्याधनाशा न स्फटिकसदृशरूपाभाग्यवृद्धास्युदारानिधिरिवगगनोत्थाश्रेयसांस्वच्छवर्णाः ९३ छायाक्रमेणकुजलाम्बनिलांबरोत्थाः केचिद्वदंतिदशधात्र यथानुपूर्व्यात् पंचाननाभपुरुहूतयमोडुपानांतुल्यास्तुलक्षणफलैरितितत्समासः ९४ करिवृषर १०५

श्रुमर्यदमवती - ३

२४ मि ४

पिचपिटैः वज्ररेखैरेकशतार्धं चत्वारिंशत्तु वक्राभिः ७७ त्रिशद्वलयाभिर्विंशतिकश्चैव
वामवक्राभिः लुजाभिस्त्वल्पायुर्नृणां भिन्नाभिस्तरेकल्पं ७८ परिमंडलैर्गवाढ्या छत्राकारैः
शिरोभिरवनीपिचिपिटैः पित्तमातृघ्नाः निम्नं तु शिरो महतां वक्रं निम्नमधरं भवति ८०
एकैकभवैः स्निग्धैः कृष्णैरा कुंचितैरभिन्नाग्रैः मृदुनैचातिवक्रभिकेशैः सुखभाग्यरोभव
ति ८१ बहुमूलविषमकपिलाः स्थूलस्फुटिताग्रपरुषाह्रस्वाश्च अतिकुटिला श्चाति
घनाश्च मूर्द्धजा वित्तहीनानां ८२ यद्यज्जातं रूक्षं मांसविहीनं शिरावनद्धं च तत्तदनिष्टप्रोक्तं
विपरीतमतः परं सर्वं ८३ त्रिषु विपुलं गंभीरस्त्रिषेव षडुन्नत चतुर्ह्रस्वाः सप्तसुर
क्तो राजा पंच सुदीर्घसूक्ष्मश्च ८४ नाभिः स्वरं सत्वमिति प्रशस्तं गंभीरमेतत्त्रितयं नराणां
उरो ललाटं वदनं च पुंसां विस्तीर्णमेतत्त्रितयं प्रशस्तं ८५ वक्षोकक्षानखनासिकास्य
कृकाटिका चेति षडुन्नतानि ह्रस्वानि चत्वारि च लिंगमोष्ठं ग्रीवा च जंघे हितप्रदानि ८६ ने
त्रांतपादकरतालुधरोष्ठजिह्वा रक्ता नखाश्च खलु सप्त शुभावहानि सूक्ष्माणि पंचदश

शा.२ श्रुर्गं ५ श्र ४ नरेशोवा

२२ २४ ७४१२

१०६

राशीतिपुंसां उत्तमसममहीनानामंगुलसंख्यास्वर्मतेन ५ भारार्द्धतनुःसुखभाक्कथि
तोदुःखभाग्भवत्यतः भारोतीनाम्नानामध्य ...र्द्धिः सर्वधर... णीशः ६ विंशतिवर्षा
नारीपुरुषस्तु पंचविंशतिभिरब्दैः अर्हतिमानोन्मानंजीवितभागेचतुर्थेवा ७॥
भूजलशि... निलांवरनरसुरपिशाचकतिरश्चां सत्वेनभवतिपुरुषोलक्षणमेत
द्भवतितेषां ८ महीस्वभावः शुभपुष्पगंधः संभोगभोगीसुविसुस्थिरश्च वापोःस्वभावे
नवलः कृशाश्चहितप्रियप्रकोपस्ववशांवयातियाति ९ तोयस्वभावोवहुतोयपेपीप्रिया
भिषीरसभोजनश्च अग्निप्रकृत्याचपलोतितीक्ष्णश्चंडस्तुधालुर्वहुभोजनश्च १० ख
प्रकृतिर्निपुणो ज्ञानगतौकुशलः शुचिरांगः त्यागयुतः पुरुषाम्हद्कोपास्नेहरतो
ऽथभवेत्सुरसत्वः ११ मर्त्यसत्वसंयुतोगीतभूषणैः संविभागशीलवान्नित्यमेवमा
नवः १२ तीक्ष्णप्रकोपःखलचेष्टितश्चपापश्चसत्वेननिशाचराणांपिसाचसत्वश्चप
लोमलाक्तो वहुप्रलापीचसमुत्वणांगः १४ भीरुःक्षुधालुर्वहुभुक्चपःस्यात्ज्ञेयः १०६

रत्न ४

अं ५

भा ५

देवलासत्व: ४

106

म

यौ घमे नीमदंग सिराद्विनिःस्वनाः भूपाः गजेंद्रमज्जेर रूक्षस्वराश्च धनसौख्यसंत्यक्ताः ९५ सत्वम्भवंति च सारा मेदोमज्जात्वगस्थिशुक्राणि रुधिरं मांसं चेति प्राणिनां तत्समास फलं ९६ इति सप्तधातवः तालोष्ठदंतपालीजिकानेत्रांत पायुकरचरणैः रक्तैः सुरक्तसारा बहुसुखवनितार्थपुत्रयुताः ९७ स्थूलास्थिरस्थिसारो बलवान्विद्यांतगः सुरूपश्च बहुगुरुशुक्राः सुभगा विद्वांसो रूपवंतश्च ९८ उपचितदेहो विद्वान्धनी सुरूपश्च मांससारो यः संहतिरति सुश्लिष्टाश्च संधयः सुखभुजो ज्ञेयाः १०० स्नेहः पंच

२५

सुलक्ष्योर्वाजिकादंतनेत्रमुखसंस्थः सुतधनसौभाग्ययुता स्निग्धैः रूक्षैर्निधना रूक्षैः १ छतिमान्वर्णः स्निग्धः क्षितिपानां मध्यमः सुतार्थवतां रूक्षो धनहीनानां शुद्धः शुभदो न संकीर्णः २ साध्यत्वमनूकवक्त्रं वृषसार्दूलसिंहगरुडमुखाः अप्रतिहतप्रतापा जितरिपवो मानवेंद्राश्च ३ वानरमहिषवराहातुल्यवदनाः सुतार्थसुखभाजः गर्दभकरभ प्रतिमैर्मुखैः शरीरैश्च निःस्वसुखैः ४ अष्टशतं षण्णवतिः परिमाणं चतु

म

१०७ त्सुरेभ्यात्स्वरः सितास्नेहः वर्णसारा इत्येषां गुणदोषैः साधुत्वं ५ संकीर्णास्तु नृपा दशा
सुतेषां भवंति सुखभाजः रिपुगृहनीचोच्चच्युतसमाप निरीक्षणैर्भेदः षण्णवतिरंगु
लानां व्यायामो दीर्घता च हंसस्य शश शॉचकभद्रमालव्यसंज्ञितास्त्र्यंगुलविवृद्ध्या ७
यः सात्विकस्तस्य दयास्थिरत्वं सत्यार्जवं ब्राह्मणदेवभक्तिः जोधिकः काव्यकलाक्रतुस्त्री
संसक्तचित्तः पुरुषोतिशूरः ८ तमोधिको वंचयिता परेषां मूर्खोऽलसः क्रोधपरोःति
निद्रः मिश्रैर्गुणैः सत्वरजस्तमोभि मिश्रास्तु सप्त भवंति भेदैः ९ मालव्यो नागनासः
समभुजयुगलो जानुसंप्राप्तहस्तो मांसैः पूर्णांगसंधिः समरुचिरतनुर्मध्यभागे कृश(
श्चपंचाष्टौ चोर्ध्वमास्यं श्रवणविवरयोरंगुलोनं च तिर्यक् दीप्ताक्षं सत्कपोलं समसि
तदशनं नातिमांसाधरोष्ठं १० स्निग्धतनुर्वज्रशुक्रसमेतः कुंचितकेशावऊरुतरः
योषित वृषदयगामीकरिरघणो वा पादतले पुकरे घयचिह्नं ११ मालवान् सक
छसुराष्ट्रान्लाटसिंधुविषयप्रभृतींश्च विक्रमार्जितधनो व निराजा पारियात्रनिलयः १०७

समत्वेन नरस्तिरश्चां एवं नराणां वदंति वदिष्वायवश्व मणज्ञाः अवदंति सत्वं १५ शार्दू

लसिंहसमं द्वि यगोपतीनां तुल्या भवंति गतिभिः शिखिनां वभूयाः तेषां च सर्वरहि

तं यातं तत्तेपी स्वराङ्गु तपरि भ्रुत गा द रिद्राः १५ एतान यस्य पुरुषस्य भवंति काले ध

न्यं वदंति खलु तं नर लक्षणज्ञाः श्यां तस्य यान म शनं च वे भुक्तिस्य पानं त्वचापरिग

तस्य भवेतु रत्ना १६ पुरुषलक्षणमिदं मया मुनिमतान्यवलोक्य समासतः इदमधी

त्यनरो नृसंमतो भवतिसर्वजनस्य च वल्लभः १७ इति श्रीवराहसंहितायां पुरुषलक्ष

णं एकोनसप्ततितमोध्यायः ६९ ताराग्रहै र्वलयुतैः स्वक्षेत्रस्वोच्चगैश्चतुष्टयगैः पं

च पुरुषाः प्रसस्ता जायंते तानहं वक्ष्ये १ जीवेन भवति हंसः सौरेण शशः कुजेन रुचक

स्तु भद्रो वुधेन वलिना मालव्यो दैत्यपूज्येन २ सत्वमहीनः सूर्यात् शारीरं मानसं च चंद्र

व लात् यद्राशिभेदयुक्ता वैतौ नत्वलक्षणः ३ नग्नानु मह्यं भूतप्रकृतिकृतिवर्ण

सत्वरूपाद्याः अवलरवीइयुतैस्तैः संकीर्णलक्षणोः पुरुषाः ४ भौमा सत्वं गुरुता वुधा

१०६ णांस्तत्काभजीदेवालयंयाति २० ग्राइस्रांतुरकस्तनुदिजनरवः रोगेरोहणः शीघ्र
गोविद्याधातुवणिकुं चुनिरतः संपूर्णगंडः सटः सेनानीप्रियमैथुनश्रियधनः स्त्री
२१३ सक्तचिक्कश्चलः मूरोमान्नदितोवनाचलनदीदुर्गेषुसक्तः सदा २१ दीर्घांगुलानां
शतमष्टहीनं शशं कचेष्टः परंघविद्वसारोस्थमुज्ञानिभ्रतः श्वारशशोह्ययंना
तिगुरुः प्रदिष्टः २२ मध्येकृशः खटकावङ्कशंखपर्यंकमालामुरुजानुरूपः शूलो
पमाश्चोर्धगताश्चरेखाः शशस्यपादोपगताकरेवा २३ शास्तेतिकोमांडलिकोथवा
यंस्फिक्ग्रोनग्रूलानिभवार्त्तमूर्तिएवंशशः सन्नतिहायनोयंवैवस्वतस्यालयमभ्यु
पैति २४ शशः रक्तंपीनकपोलमुन्नतनसंवक्रंसुवर्णोपमं वृत्तंचास्यशिरोक्षिणी
मधुनिभेसर्वेचरक्तानखाः स्वहामांकुशशंखमत्स्ययुगलकृत्वंगकुंभांवुजैर्ष्ठि अं
ह्सकलस्वनस्तुचरणोहंसः प्रसन्नेंद्रियः २५ रतिरंभसिशुक्रसारतादिविवर्षतातेप
लैर्मितैः परिमाणमथास्यषट्युतानवतिः संपरिकीर्तितावुधैः २६ भुनक्तिहं

कृतबुद्धिः सन्नति वर्षा मालव्यो यं मुंचति सम्यक् प्राणं त्यो लक्षणमेतत्सम्यक् प्रोक्तं शो

षनराणां चात्रोव से १३ मालाव्य उपचित्तमवस्तवलं बाकुजुगला प्रमितः सनु

श्च यो स्पष्ट तनु घनरो मरुक्ष गंडो भवति नरः खलु लक्षणेन भद्रः १४ त्वक्शुक्रसा

रः पृथुपीनवक्षाः सत्वाधिको व्याघ्रमुखः स्थिरश्च धर्मान्वितो धर्मपरो गजेंद्र

गामी बहुशास्त्रवेत्ता १५ प्राज्ञो वपुष्मान् सुललाटशंखः कलाखभिज्ञो धृतिमान्सु

कुक्षिः सरोजगर्भद्युतिपाणिपादः त्यागी सुनासः सम संहतभ्रूः १६ न वा वसि

क्तावनि यत्र कुंकुम विपेंद्र दाना गुरु तुल्यगंधि ता शिरोरुहाश्चैक जकत्वकुंचि

ता स्तुरंगनागोपमगूढगुह्यता १७ हलमुशलगदा शंखचक्र द्विपमकराब्जरथां

कुधां प्रियहस्तः विभवमजनोस्य वो भुञ्जीत क्षमति द्विजमजनं स्वतंत्रबुद्धिः १८ अंगुला

निनवतिश्च षड्ना न्यपूधेण तुलयापि हि भारः मध्यदेशनृपतिर्यदि पुष्टाः स्यात्

स्वसकलावनिनाथः १९ मुक्ता समग्र वसुधा सोपायं तामसी त्यक्त्वा तीर्थेषु

स्त्र २

११० छविः स्यात्परिहासशीलः उरो हस्ते स्वसिपाशशक्तिपूर्ववधांकस्वजलघन्यनामा ३५ कु
ब्जोनार्म्यः सम्भुवोथ घस्तो हीणः किंचित्पूर्वकायेन तस्य हंसांसेवी नास्ति कोऽर्थैरुपे
तो विचारमूरः सूचकः स्यात्कृतज्ञः ३६ कलासु भिज्ञः कलहप्रियश्च स्वभृत्यभृत्यः प्र
मदाजितश्च संपूज्यलोकं प्रजहात्यकस्मात्कुब्जोयमुक्तः सततोपतप्तः ३७ मांडलिकल
क्षमतोरुचकानुचरो भिचारवेत्कुशलः कृत्यावेतालादिषु कर्मसु विद्यासु चानुरक्तः ३८
वृद्धाकारः खरपरुषमूर्द्धजः शत्रुनाशने कुशलः द्विजदेवयज्ञयोगप्रसक्तधीजितोम
तिमान् ३९ साचीति यः सोतिविरूपदेहः शशानुगामी खलु गर्दभश्च दाताच शूरश्च भ
समाप्तकार्यो गुरो शशस्यैव भवेत्समानः ४० इति श्रीवराहसंहितायां पंचपुरुषलक्ष
णं समाप्तिमोध्यायः ७० स्निग्धोन्नताग्रतनुताम्रनखौ कुमार्याः पादौ समोपचितचारुनि
गूढगुल्फौ श्लिष्टांगुलीकमलकांतितलौ च यस्यास्तामुद्वहेद्यदि भुवोधिपतित्वमिच्छे
त् १ मत्स्यांकुशाब्जयववज्रहलासिचिह्नाव स्वेदिनौ मृदुतलौ चरणौ प्रशस्तौ जंघे ११०

पुरुषलक्षणमुक्तमिदं यथा कुलिनानिनिरीक्ष्य समासतः इदमधीत्य नरो नृपवल्लभो भवति सर्वजनस्य
चवल्लभः ४१



त २

संवत्सराः रसेनाँगा यमुनांतराणि शतं दशोनं शर दानपत्वं कृत्वा वनांते समुपेति मृत्युं
२७ हंसः सुभ्रूके गौरक्तः स्वामः कंबुग्रीवोदीर्घास्यः कूरशूरश्रेष्ठो मंत्री चोरः स्वामी
व्यापामीव २८ यस्मान्नमास्यं स्तनकस्य दीर्घं मध्ये प्रदेशे च तुरंग नासा तनुच्छविः सोणि
तमांसमारोहंद्विपांसाहससिद्धकार्यः २९ षड्वांगवीणावृषचापवज्रसक्तींदु शूलं कि
तपाणिपादः भक्तो गुरुब्राह्मणदेवतानां शतांगुलः स्यात्तुलया सहस्रं ३० मंत्राभिचारः
कुशलः कशजानजंघो विध्यं ससह्यगिरि भुज्यिनीं च भुक्त्वा संत्राप्य हंसमारुचकोनरे
न्द्रः शस्त्रेण मृत्युमुपयाति यथा वनलेन ३१ रुचकः पंचापरे वामनको जघन्यः कुब्जो परो मं
डलिको यसाची पूर्वो लक्ष्मीपानुचरा भवंति संकीर्णसंज्ञाः शृणु लक्षणैस्तान् ३२ संकी
र्णो गोवासनो भ नएषः किंच यो नोमध्यकत्वांतरे षु स्त्रातोरहोयमदानुजीविस्फीतो दा
तावासुदेवस्य भक्तः ३३ मालव्यसे वीतुजघन्यनामार्धं देतुल्यश्रवणाः ससत्वाः भुक्ते णसा
रः पिशुनः क विभ्रस्थूलच्छविः स्थूलकरांगुलीकः ३४ क्रोधनी स्थूलमतिः खतीतलाम्र

१११ कराः समं शिरः ९ भृंगारासनवाजिकुंजररथश्रीवत्सयूपेषुभिः मालामंडलचाम
रांकुशयवैः शैलैर्ध्वजैस्तोमरैः मत्स्यस्वस्तिकवेदिकाविजननिकेशंखातपत्रांबुजैः पा
दे पाणितले पि वानरपतेर्यांति स्त्रियो राज्ञितां १० निगूढमणिबंधनौ तरुणपद्मगर्भो
पमौ करौ नृपतियोषितां तनुविकृष्टपर्वांगुलीनतिनिम्नमध्योन्नतं करतलं सुरेखान्वितं
करोत्यविधवां चिरं सुखसुतार्थसंभोगिनीं ११ मध्यांगुलिं या मणिबंधनोत्था रेखा गता पाणि
तलेंऽगनायाः ऊर्ध्वस्थिता पादतलेथवा या पुंसोथवा राज्यसुखाय सा स्यात् १२ कनिष्ठिका
मूलभवा गता या प्रदेशिनीमध्यमिकांतरालं करोति रेखा परमायुषं सा प्रमाणमूना च
तदूनमायुः १३ अंगुष्ठमूले प्रसवस्य रेखाः पुत्रा बृहत्यः प्रमदास्तु तन्व्यः अच्छिन्नदीर्घा
बृहदायुषां ताः स्वल्पायुषां छिन्नलघुप्रमाणाः १४ इतीदमुक्तं शुभमंगनानामतो विपर्य
स्तमनिष्टमुक्तं विशेषतो निष्फलानि यानि समासतस्तान्यनुकीर्त्तयामि १५ कनिष्ठ
कावामदंतंतरावामहीना यस्याः स्पृशाते न मापाः गता यवांगुष्ठसतीर यस्याः प्रदेशिनी सा १११

स्वा ५

110 मूला ४

चरोमरहितेविशिरेसुवृत्तेजानुद्वयंसमम्अनुल्बणसंधिदेशं २ ऊरूघनौकरिक
रप्रतिमावरोमावश्वत्थपत्रसदृशंविपुलंचगुह्यंश्रोणीकपालमुरुकूर्मसमुन्नतंच २
दोमणिश्चविपुलांश्रीयमादधाति ३ विस्तीर्णमांसोपचितोनितंबोगुरुश्चधत्तेरशना
कलापंनाभिर्गभीराविपुलांगनानांप्रदक्षिणावर्तगताचशस्ता ४ मध्यंस्त्रियास्त्रिव
लिनाढ्यमरोमशंचवृत्तौघनावविषमौकठिनावुरस्यौ रोमप्रवर्जितमुरोमृदुचांगना
नांग्रीवाचकंबुनिभार्थसुखानिधत्ते ५ बंधुजीवकुसुमोपमोधरोमांसलोरुचिरबिंबरू
पभृत् कुंदकुड्मलनिभाः समाद्विजाः योषितामतिसुखामितायेदाः ६ दक्षिणेपुक्त
मसठंपरपुष्टहंसवल्गुप्रभाषितमदीनमनल्पसौख्यं नासासमासमपुटारुचिराप्रश
स्ता दृग्नीलनीरजदलद्युतिहारिणीच ७ नोसंगतेनातिपृथूनलंवेशस्ते भ्रुवौबाल
शशांकवक्रे अर्धेंदुसंस्थानमरोमशंचशस्तंललाटंननतंनतुंगं ८ कर्णयुग्म
मपिमुक्तिमांसलंशस्यतेमृदुसमंसमाहतः स्निग्धनीलमृदुकंचितैकजाः मूर्धजाःशुभ

ष्टमं सजन्नुणीकण्ठयंषष्ठमभोष्टकंधरौ २५ नवमं नयनेचसुभ्रुणीसललाटंदशमं।
शिरस्तथा अशुभेषुशुभंदशाफलंचरणाद्येषुशुभेषुशोभनं २६ इतिश्रीवराहसं
हितायांस्त्रीलक्षणंएकसप्ततितमोध्यायः ७१ वस्त्रस्यकोणे सुवसंतिदेवाः नराश्चपा।
शांतदशांतमध्ये शेषास्त्रयश्चात्र निशाचरांशास्तथैवशय्यासनपादुकासु: १ लिप्ते



मषीकर्दमगोमयाद्यैः छिन्नेचदग्धेस्फुटितेविंद्यात् पुष्टंनवेल्पाल्पतरंचपुष्टेपापंशुभं
चाधिकमुत्तरीये २ रुग्राक्षसांशेष्वथवापिमृत्युः पुंजन्मतेजश्चमनुष्यभागे भागेमराणा
मथभोगवृद्धिः प्रांतेषुसर्वत्रवदंत्यनिष्टं ३ कंकप्लवोलूककपोतकाककव्यादगोमायु
खरोष्ट्रसर्पाः छुत्कंकुमत्त्रेतसमानसंस्ता छेदाकृतिर्दैवतभागगापि ४ छत्रध्वजस्वस्ति
कवर्द्धमानश्रीवत्सकुंभांबुजतोरणाद्यैः छेदाकृतिर्नैर्ऋतभागगापि पुंसांविधत्तेनचिरेण
लक्ष्मीं ५ अभुक्तवस्त्रदाश्विनीभरणपापहारिणीः भदस्वातेप्रिदेवतेध्रजेश्वरेथे
सिद्धये ६ मृगेनुमुघकाङ्मयंव्यसुत्वमेवशांकरेपुनर्वसौशुभागमस्तदग्रमेधनैर्युतिः 

गा३ धना

कुलघातिपापा १६ उद्वद्धाभ्यां पिंडिकाभ्यां शिराले शुष्के जंघे रोमशे चातिमांसे वामावर्त्तं निम्नमल्पं च गुह्यं कुंभाकारं चोदरं दुःखितं १७ ह्रस्वयातिनिःस्वता दीर्घया कुलक्षयः ग्रीवया पृथु ग्रीवया पितृप्रचंडता १८ नेत्रे यस्याः केकरे पिंगले वा साध्वी शीलं मलोल्ल लोचना चकूपो यस्या गंडयोश्च स्मिते ध्रुवं निः संदिग्धं बंधकीतां वदंति १९ प्रविलंबिनि देव रं ललाटे श्वशुरं हंत्युदरं स्फिजौ पतिं च अतिरोमचयान्वितोत्तरोष्ठेन शुभा भर्तुरतीव या परीर्घा २० स्तनौ सरोमौ मलिनोल्बणौ च क्लेशं दधाते विषमौ च कर्णौ स्थूलाः करालाः विषमाश्च दंताः क्लेशाय चौर्याय च कृष्णमांसाः २१ क्रव्याद रूपैर्वृककाककंकैः सरीसृपोलूकसमानचिह्नैः शुष्कैः शिरालैर्विषमैश्च हस्तैर्भवंति नार्यः सुखवित्तहीनाः २२ या तूत्तरोष्ठेन समुन्नतेन रूक्षाग्रकेशी कलहप्रिया सा प्रायो विरूपासु भवंति दोषा यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसंति २३ पादौ सगुल्फौ प्रथमं प्रदिष्टं जंघे द्वितीयं च सजानुचक्रे मेढ्रं समुष्कं च ततस्तृतीयं नाभिः कटिश्चेति चतुर्थमाहुः २४ उदरं कथयंति पंचमं हृदयं षष्ठमतः स्तनान्वितं अथ स

माघ२

११३ कुशवेत्रचापवितानकुंतध्वजचामराणां व्यापीततंत्रीमधुकृष्णवर्णो वर्णक्रमेणैव दि
नायकेत्राः ।ध्रू घनकुलक्ष्यावर्द्रोगमत्स्यनन्नाग्नपर्वभिः व्यादिभिः त्रिक विवर्जि
र३ तैःक्रमात् पादशांतवितैः समेःफलं ५ यात्राप्रसिद्धिर्द्विष तांप्रनाशोलाभः प्रभू
व्रद्धि:४ तावसुधागमश्च प्रभ्रनामभिवांछितानिस्मादिषयुग्मेषुनरेश्वराणं ६ इतिश्रीव
राहसंहितायांलक्षणचामरनिरूपतिमोध्यायः ७२ जयेघरिस्याः पुरमेवसारंपु
रेगृहंसद्मनिचैकदेशः तत्रापिशय्यासयनेवरस्त्रीरत्नोज्वलाराज्यसुखस्यसारः १
रत्नानिभूषयंतियोषाभूष्यंतेवनितानरत्नकांत्याचेतोवनिताहरंत्यरत्नानरत्नानिविनां
नां४ गनांगसंग २ आकारंवनिगूह्हरिपुवलंजेतुंसमुत्तिष्टतांमंत्रंचिंतयतांकृताकृतशतव्या
पारजालाकुलांमंत्रिप्रोक्तनिषेविणांक्षितिभुजामाशांकितानांसतोदुःखांभोनिधिवर्तिनां
सर सुखलवः कांतामालिंगनं ३ श्रुतंसृष्टंस्पृष्टमपिनृणांह्लादजननंनरत्नंस्त्रीभ्योन्यत्क
चिदपिकृतंलोकपतिना तदर्थंधर्मार्थौ सुषविषयसौख्यानिचततोगृहेलक्ष्मीमन्याः॥ ११३

112

दृष्टं२ रत्न१ वै३ नर२

मिष्टमन्नामपि वैश्वदेवते ३४

७ भुजंगमे वि[illegible]लुप्यते मघासु मत्स्यमादिशेत् म[illegible]गा कथयेन पाद्मयंधतागमाय चोत्तराः
करेणधर्मसिद्धये शुभागमस्तु चित्रया शुभं च भोज्यमानिले दिवैवतेजनप्रियः ९ सुग
ध तिश्च मित्रभे पुरंदरे च वरत्नय जलप्लुतिश्च नैरृते रुजो जलाधिदैवते १० वैष्णवे भवति
नेत्ररोगिता धान्यलब्धिमपि वैश्वदेवविद्‌: वारुणे विषकृतं महद्भयं ११ भाद्रपदासु भयं
सलिलोत्थं तत्परे च भवेत् सुतलब्धिः रत्नयुतं कथयंति पौष्णे यो दिनवांवरमिच्छति भोक्तुं
१२ भोक्तुं नवांवररत्नमहेपि गुणवर्जिते विवाहे राजसन्माने ब्राह्मणानां च संमते १३ इ
ति श्रीवराहसंहितायां वस्त्रविच्छेदनलक्षणं नामैकसप्ततितमोध्यायः ७२ देवैश्च मर्त्यैः कि
ल चामरहेतोस्सृष्टा हिमक्ष्माधरकंदरेषु आपीतवर्णाश्च भवंति तासां कृष्णाश्च लांगूलभ
वाः सितश्च १ स्नेहो मृदुत्वं बहुवालता च वैशद्यमल्पास्थि निबंधनत्वं शौक्ल्यं च तेषां गु
णसंपदुक्ता विद्धाल्पलुप्तानि न शोभनानि २ अध्यर्धहस्तप्रमितोस्य दंडो हस्तोथवारत्नि
समोथवान्यः काष्ठमभ्यं कांचनरूप्ययुक्तो रत्नैर्विचित्रैश्च हितायराज्ञां ३ यष्ट्यातपत्रां
कुशपताकासु [illegible]

७१

६४ [illegible]

जीर्यति च दिवसे सहसा गोः शीतगोः [illegible] शोककारि कुजवासरे वरं सूर्यजस्य मलिनं
सदा भवेत् ४ बोधनस्य दिवसे धनप्रदं ज्ञानलब्धिकरं [illegible] दिवसे नवांवरं यच्छति
प्रियसमागमं गुरुः ५५ पाणिसंगम विशोन्तपोषितो [illegible]

स्त्री२ ८२

११८ साधूनां निंदता मनघा स्त्रियः मुक्ता त्वमि व चौराणां तिष्ठ चौरेति जल्पतां १५ पुरुषश्च दुला

निकामिनां कुर्वते यानि रहो न तानि पर्ष्यत्सु कत्थ यांगना गतासु मुपगृह्य विशंति हृद्य

वाहं १६ स्त्रीरत्नभोगोऽस्य न रस्य यस्य निःस्वोपि सांप्रत्यवनीश्वरोऽसौराज्यस्य सारो ह्यन

मंगना स्वतृष्णानलो हीपन दारु शेषं १७ कामीनीं प्रथम यौवनान्वितां मंदवल्गु सतपी

डितस्तनां उत्स्वनीं समवलंव्यया रतिः सा न धात्रि भवने स्तिमे मतिः १८ सत्त्रदेव मुनिसि

द्धचारणैर्मान्य मातृपितृसेव्य सेवनात् भूतधात्रि भवनेस्ति सुखं यद्दृहः समवलंवतः

स्त्रियं १९ आव्रह्मकीटांतमिदं निवद्धं पुंस्त्रीप्रयोगेन गत्समस्तं व्रीडात्र कापत्रचतुर्मुख

त्वमीशोपिलोभाज्जमितो युवत्यां २० इति श्रीवराहसंहितायां स्त्रीप्रशंसा चतुःसप्तति

मोध्यायः ७४ जात्यं मनोभव सुखं सुभगस्य सर्वमाभर्समात्रमितरस्य मनो वियोगा

त् चित्तेकामवतिदूरगतापियंस्त्रीगर्भं विभर्त्तिसदृशं पुरुषस्य तस्य १ भर्त्काकांड पा

हस्यो ह्म मुर्यां जीवं वास्यान्नान्यता मेति तत्त एवं ह्यात्मा जायते स्त्रीषु भूयः कश्चित्तस्मिन् ११८

स्त्री २ कि ६ ज ५ ११३ ८२

सततमवलामानविभैः ४ येप्यंगनानांप्रवदंतिदोषान्वैश्य मार्गेणगुणान्विहाय ते
दुर्जनामेमनसेवितर्कः सद्भाववर्क्यानिनतानितेषां ५ प्रवृत्तसत्यंकतरो गनानांदो
षोऽस्त्रियोनाचरितोमनुष्यैः धार्ष्टेनपुंभिःश्रमदानिरस्तागुणाधिकास्तामनुनात्रवोक्तं ६
सोमस्तासांददौसौचंगंधर्वाःशिखिनांगिरं अग्निश्चसर्वमेध्यत्वंतस्मान्निःकल्मषाःस्त्रियः
७ ब्राह्मणाःपादतोमेध्यागावोमेध्यास्तुपृष्ठतः अजाश्वामुखतोमेध्याःस्त्रियसर्वतः ८ स्त्रियः
पवित्रमतुलंनैतादुष्यंतिकर्हिचित् मासिमासिरजोह्यासांदुष्कृतान्यपकर्षति ९ जामयो
यानिगेहानिशपंत्यप्रतिपूजिताः तानिकृत्याहतानीवविनश्यंतिसमंततः १० जायावास्यर्ज्जि
नीवासंवंधः स्त्रीकृतोनृणां हेमतश्च्याः स्त्रियोनिदांकुर्वंतांवः कुतःसुखं ११ दंपत्योर्व्य
त्क्रमेदोषः समःशास्त्रेप्रतिष्ठितः नरानंतमवेक्षंते तेतेनात्रवरमंगनाः १२ वहिर्लोम्नातु
षण्मासान्वेष्टितःपरचर्मणा दारातिक्रमणोभिक्षां देहीत्युक्त्वा विशुध्यति १३ नरास्तेनार
पिवर्षाणांमायैतिमदनाशयः तत्रासक्तानिवर्तंतेनराधैर्येणयोषितः १४ आहोधाष्टम

दे५ सा३

११५ सुतरांविवृद्धिमाछिद्यमानोपिगुणैरुपैति सकेवलंदुर्जनभावमेतिहंतुंगुणान्वांछि।।
तियःपरस्य ११ इतिश्रीवराहसंहितायांमंतःपुरचिंतायांसौभाग्यकरणंपंचसप्ततिमोध्यायः
७५ रक्तेधिकेस्त्रीपुरुषोथशुक्रेनपुंसकंशोणितशुक्रसाम्येयस्मादतः शुक्रविवृद्धिदानि
निषेवितव्यानिरसायनानि १ हर्म्यपृष्ठमुडुनाथरश्मयः सोत्पलंमधुमदालसास्त्रियः
वल्लकीस्मरकथारहः स्रजोवर्गएषमदनस्यवागुरा २ माक्षीकधातुमधुपारदलोह
चूर्णंपथ्याशिलाजतुविडंगघृतानियोद्यात् सैकानिविंशतिरहानिगदाहितोपिसोशी।
तिंपरमयस्यवलांपुरेव ३ क्षीरंशृतंयःकपिकच्छुमूलैः पिवेन्नयंस्त्रीनसोम्फयेतिमाषा।
न्वयःसर्पिषिवापिपक्वान्वद्याशमात्रांश्चपयोनुपानं विदारिकायाःस्वरसेनचूर्णंसुजस्मु
ज्ञभावितशोषितंच शृतेनदुग्धेनसशर्करेणपिवेत्सयस्यप्रमदाःप्रभूताः ५ धात्रीफ
लानांस्वरसेनचूर्णंसुज्ञसुज्ञभावितशोषितंचशृतेदुग्धेनसशर्करेणपीवेत्सयस्यप्रमदा
शुभावितिंस्त्रीदोजसितान्वयसुकंस्त्रीद्रावपीत्वाचययोविशन्याकामान्त्रिकामंपुरुषोनिशे ११५

प्रिया४ कौ५ कु५ 114

प्रभूताः १ सुभावित५ ना४ रे२

तेन योगाद्विशेषः २ आत्मा सहैं मनसा मन इंद्रियेण स्वार्थेन चेंद्रिय इति क्रम एष शीघ्रः।
योगोयमेव मनसा किमगम्यमस्ति यस्मिन्मनो व्रजति तत्र गतोयमात्मा ३ आत्मायमात्मनि
गतो हृदयेतिमहत्वो यावत्स्वोचलेन मनसा सततोभियोगात् यो यं विचिंतयति याति स तन्म
यत्वं यस्मादतः सुभगमेव गतायुवत्यः ४ यथा मधुकरीध्यायन्नीलकस्ततो भवेत् त
ध्यानाच्च तथा नारी गर्भस्यां तनरोपमः ५ दाक्षिण्यमेके सुभगत्वहेतुर्विद्वेषणं तद्विपरी
तचेष्टमं औषधाद्यैः कुहकैश्च योगैर्भवंति दोषावहवो न शर्म ६ बालम्य मायाति हायमानं
दौर्भाग्यमापाद्यते तिमानः कृच्छ्रेण संसाध्यते ऽभिमानी कार्यो ण्यथन्नेन वरं स्त्रियाणि ७
तेजो न भक्त्या प्रियसाहसत्वं वाक्यं नवा निष्ठमसत्यणीतं कार्यस्य गत्वांतमनुद्धताद्यैः तेजस्वि
नस्तेन विकत्थनाय ८ यः सार्वजन्यं सुभगत्वमिच्छेद्गुणान्स सर्वस्य वदेत्परोक्षे प्राप्नोति दो
षानसतोप्यनेकान्परस्य यो दोषकथां करोति ९ सर्वोपकारानुरतस्य लोकः सर्वोपका
रानुरतो नरस्य कृतोपकारं द्विषतां विपत्सु या कीर्तिरल्पेन न साधुभेन १० तुरगैरिवाग्निः

११६

हरेचलैलमितिवातास्यास्वभावोस्यंजेष्टोसोममसोयुवाशिरसिमेयोःक्कन्तः सेर्षयेत्ये
वंविप्रलपस्यवाप्परजरसः केशग्रहमनवः १४ वृद्धोनवृद्धैःसहयातिसंख्यंवतिव्रता
ख्यानकथांकरोतिपुरोवक्त्राभिधाकरस्यव्रतस्यधार्वेगिरकोमयोग्यं १५ नवममसहसः
कश्चित्साधुःस्मरेषुसहः पुमान्ननचतवसमाध्वीलोकस्त्वयावर्ज्जितोनत्त्वेरतिरं चिंताधर्मे
श्चैवंपश्युत्वमतोधिकंवयंतिपुमान् जाराणैवंजरः स्तरुणीपुरः १६ कांपंयातिनिमि
त्तःप्रकुपितांचोपेत्यतेमानिनीमप्यस्त्रीयगावीभवानितिवचः शाक्तोववादस्योमितिपर्व
घ्राप्यशिरोरुगवमनसः तोयोद्यनिश्वासमशायेणोवपुमोन्नजरांगमपतिशाणांगनांक
र्कशां १७ इतिश्रीवराहसंहितायांमंत्रपुरः चिंतायांकादप्यिकंष्टद्सःति ... स ... ध्याः ८६ ७४

अथकेशरागः३

संगांधधूपांवरभूषणाद्यंनशोभतेशुक्लशिरोरुहस्ययस्मादतोमूर्द्धजरागसेवांकुर्यो
द्यथैवांजनमौक्तिकानां १ लोहेपात्रेतंदुलान्कोद्रवाणां ... शुक्लेपक्कालोहचूर्णेनसार्द्धं
पिष्ट्वा ... रुत्तेमूर्ध्निशुक्लेनकेरो दत्वातिष्टेद्वेष्टयित्वार्कपत्रैः॥ यातेत्रितीयप्रहरेविहा ११६

०२५पत्रे ॥२॥

शिरकाकेरसभ



115

वेत् ६ क्षीरेण वस्तांडयुक्ता घृतेन संसाध्य कामी बहुश स्तिलान्पसुसो पि तानं बुभिवेद्य
भ्रतयाग्रतः किं चटकः करोति ७ माषस्त्वपहिसेतेन सर्पिषा षष्टिकौदनमदंति येन नराः
क्षीरमप्यनु पिबंति नासुते शार्वरीषु मदनेन सेरते ८ तिलश्वगंधाकपिकच्छुमूलं वदारि
का षष्टिक पिष्टयोगः आजेन पिष्टं पयसा घृतेन पक्वा भवेच्छुष्कुलिकाति वृष्याः ९
क्षीरेण वा गोक्षुरको पयुक्तो विदारिकाकंदकभक्षणं वा कुर्वंसी दे यदि जीर्यते स्य मंदाग्निता
चेदिमञ्च चूर्णं १० सामोदलवणाहरीतकीश्रृंगवेरसहितं च पिप्पलीमघतक्रतरणे भवारि
भिश्चूर्णपानमुदराग्निदीपनं ११ अत्यम्लतिक्तकटुनिवर्जितवातिवः क्षारसाकबहुः
लानि च भोजनानि हृत्क शुक्रवीर्य हितः स करोत्यनेकान् योगान्जरन्निव पुवाप्यव
लामवाप्य १२ कांदर्प्यकं विकाशाति लोचने स्पृशाति पाणिना कुंचिते विदूरमवलोकय
न्मस्तकं १३ स्वनि समीपे स्वच्छ पुनः बहिर्व्रजति सा तथे स्मरति नेत्र वत्तपुमान्जराधमुख
संस्थितः समलोकयन्मस्तकं १४ वालस्यैवमकचिस्कचिदिमे जातः सितत्वंकचा षातं षात

दृ६ वि३ त्न५ लवण्या

११७ सितिचमरसमाहः तिर्मूर्द्धजानांतेषामुत्यंगयोगादलिकलभविभाजायते केशपंक्तिः८
येचान्ये श्मश्रुलुप्तव्यतिकरविरलस्रस्तरूजानुकेशास्तेहृष्टैः सरभससमरयंक्रीडिताकामिनी
भिः तेषांनीलाब्जमालाद्विपकलभकुलध्वांतपुंजप्रभाभाविस्तीर्णावलंबी भवति द्विविपु
लश्चकवालः कचानाम् यस्माज्ज्ञोनाविजातंश्रितमथतुरगंराजहंसंप्रभुं वायव्यान्यव
स्तुकिंचित्सितमिहमनुजान्श्वित्रिणोवक्ति दध्यान् कृत्वानेगाप्रकृष्णानुविविगुतमयाश्चोरय ६ जकच्छ्रद्धृपः
न्तीहचोरास्तेषांगोचोरिकारव्यंतदिहभिहजनैः कथ्यतेचमेतैलं ॥१॥ केशरागः त्वकुष्ठकरे
णुकपिकास्पृक्कानखतगरवालकैस्तुल्यैः केसरपत्रविमिश्रैर्नरपतियोग्यंशिरस्नानं ॥१॥
मंजिष्ठा व्याघ्रनखेनशुक्त्यात्वचासकुष्ठेनरसेनचूर्णः तैलेनयुक्तोर्कमयूखतप्तः करोतितत्
चंपकगंधितैलं ॥२॥ तुल्यैः पत्रतुरुष्कवालतगरैर्गंधस्मरोद्दीपनं संव्यामो बकुलोपमेयकट
काहिंगुप्रभूतान्वितः कुष्ठेनोत्पलगंधिकःसमलबः दुर्द्धैर्भवे चंपकोजातीत्वकुसहितोऽ
तिमुक्तकइतिज्ञेयः शतपुष्पाकुंदरुकोपादेनार्द्धेननखतुरुष्कौचमलयप्रियंगुभागो ११७

१ सकुस्तंबुरुः ॥३॥

यदेघात् शिरः श्यामलकवलेयं संघृष्यपत्रैः प्रहरद्वयं च प्रक्षालितं काञ्जिक मुपैति शीघ्र ३ पश्चात् शिरः स्नानसुगंधितैलैर्लोहाम्लेगांधं शिरशो पनीय कृष्णैः सुगंधैश्च धूपैरंतः पुरे राज्यसुखं निषेवेत् ४ जंबूल कपुष्प गावि षः मधुकलना लांगली लोहलीपाठत्व कपुष्पराम कुवलयकुसुमा घास्पिकाञ्जीसमं गैः त्रिफुंडीबीजपुष्पं वरसं तिलाक्षी रनेत्रा भिरामा क्रांता श्चावंध्यपुष्पत्तकरवद नाकाकिनी बीजमूलैः ५ शातक्षाकंटकारीकपिजयसुमना धूसरामध्यजाता श्रीपर्णी वर्षसाका वितयसहचरा त्रैफलासं ष्यपुष्पैः कक्षैर्वा हृबीजैरतिरस सहितैः किंसुकां भोजपत्रैः कल्ला हूः सिंदुवारे त्रितिसमवित्तै का थवक्षिः सहोसैः ६ तैलं पक्वा ह्वजातं क्षत्तमु जिसन कै शुद्धपात्रे स्थाप्यं चैतत्प्रयत्नाद् सनतरुमये भाजने मासमात्रं ग्राह्य कृत्वा विशुद्धिं शुभदिन समये नस्यमेतत्सदद्या केशाकृतस्य शुक्ला त्वहदिनमथवा रोमकूपेषु दस्मात् आद्या आन्नसुतैलं सिषिगलसदृशैः शुद्धमा षे विमिश्रं स्निग्धां मासोत्क टांचा श्रक पकृष्णा राकेवलं नित्यकालं येषां हंसेंदु तारा

यं ३=

नी३

र४

राप

साष्टसंरवे

रायसे

र६

रिव२

सा४

११८ द्रव्यैः षड्गंधकरं तद्वद्द्वित्रिचतुर्भागिकं कुरुते ॥१५॥ द्रव्यचतुष्टययोगाद्गंधचतुर्विंशतिर्यथैकस्य
एवं शेषाणामपि षण्णवतिः सर्वपिंडोत्र ॥१६॥ षोडशके द्रव्यगणे चतुर्विकल्पेन भिद्यमानानां
अष्टादश जायंते शतानि सहितानि पंचविंशत्या ॥१७॥ षण्णवतिभेदभिन्नश्चतुर्विकल्पो गणो ह्य
यं यस्मात् षण्णवतिगुणः कार्यः संख्या भवति गंधानां ॥ पूर्वेण पूर्वेण युते नयुक्तं स्था
नं विनान्यं प्रवदंति [illegible] संख्या इष्टा विकल्पैः क्रमशो भिनीयनीतेर्निवृत्तिः पुनरन्यनीतिः १८
द्वित्रींद्रियाष्टभागैरगुरुः [illegible] पत्रं तुरुष्कशैलेयैः विषयाष्टपंचदहनाः प्रियंगुरसाः के — कुला ६
शाः ॥१९॥ स्पृक्कात्वक्तगराणां मांस्याश्च कृते कसप्तषड्भागाः सप्तर्तुवेदचंद्रैर्मलपनश्रीककु — ख५
डरुकाः ॥२०॥ षोडशके कच्छपुटे यथा तथा मिश्रिते चतुर्द्रव्ये ये चात्र दशभागास्तस्मिन् गंधार्णयो
योगाः ॥२१॥ नखतगरतुरुष्कयुता जातीकर्पूरमृगकृतोद्बोधा गुडनखधूपा गंधाः कर्तव्याः
सर्वतोभद्राः ॥२२॥ जातीफलमृगकर्पूरबोधितैः सहकारमधुषिक्तैः बहवोत्र पारिजाता
श्चतुर्भिरिच्छापरिगृहीतैः ॥२३॥ सर्जरस . श्रीवासकसमन्वितायत्र धूपयोगास्तेश्री सर्जरसवि ११८

117

त४ म१

गधोरूपोगुरु नखेन गुग्गुलवालकल्लाया मुस्तानखशर्कराः क्रमाद्रूपाः अन्योमांसी वालकैरुष्कनखं चंदनैः पिंडः हरीतकीशंख नदवांबुभिः गुडोत्पलैः शैलकमुस्तकान्वितैः नवान्नपादाविति वर्द्धितैः क्रमात् भवंति धूपावहवोमनोहराः भागैश्चतुर्भिः सितशैलमुस्ताः श्रीसर्जभागैनखगुग्गुलूच कर्पूरवेधेमधुपिंडितोयं कोपच्छतोनामनरेंद्ररूपः त्वगुशीरपत्रभागेःसूक्ष्मैलार्द्धेनसंयुतैश्चूर्णैः पटवासः प्रवरोयंमृगकर्पूरवोधेन- घनवालकशैलेयककर्पूराशीरनागपुष्पाणि व्याघ्रनखस्पृक्कागुरुमदनकनकतगर धान्यानि त्वगुशीरपत्रभागैःसूक्ष्मैलार्द्धेनसंयुतैश्चूर्णैः पटवासः प्रवरोयंमृगकर्पूरप्रवोधे एकद्वित्रिचतुर्भिर्भागैर्गंधार्णवोभवंति अस्मुत्थाणगंधरल्वादेकांशोनित्यमेवधान्यानां कर्द्वरस्यनहूनामैतोद्विभागादिभिर्देयो श्रीसर्जगुग्गुनखैस्तेधूपितव्याः क्रमान्नपिंडस्येःवोधः कस्तूरिकयादेयः कर्पूरसंयुतया अस्मुत्खच तुल्यमन्यानिचसप्ततिसहस्राणि लक्षंशतानिसप्तचविंशतिसहितानिगंधानां एकैकमेकभागंद्वित्रिचतुर्भिर्भागिकेर्युते

कर्पूरचोरमलयेः स्वेच्छापरिकल्पितेश्चतुर्भिरतः ४ x

११९

मदमुद्यामुदितं करोति ॥२२॥ अथांतःपुरिकलक्षणं लिख्यते शस्त्रेण वेणी विनिगूहितेन विदू
रथं स्वाम हिषी जघान विषप्रदिग्धेन च नूपुरेण देवी विरक्ता किल काशिराजम् ॥१॥ एवं विर
क्ता जनयंति दोषान्प्राणछिदोन्यैरनुकीर्तितैः किं रक्ताविरक्ताः पुरुषैरथोर्थे परीक्षित
व्याः प्रमदाः प्रयत्नात् ॥२॥ स्नेहं मनोभवकृतं कथयंति भावैर्नाभीभुजस्तनविभूषणदर्शना
नि वस्त्राभिसंयमनकेशविमोक्षणानि भ्रूक्षेपकुंचितकटाक्षनिरीक्षणानि ॥३॥ उच्चैःष्ठीव
नमुत्कटप्रहसितं शय्यासनोत्सर्पणं गात्रस्फोटनजृंभणानि सुलभद्रव्याल्पसंप्रार्थना वा
ला लिंगनचुंबनान्यभिमुखे सख्याः समालोकनं दृश्यं तिष्ठ पराङ्मुखे गुणकथा कर्णस्य कं
डूयनं ॥४॥ इमां च विद्यादनुरक्तचेष्टां प्रियाणि वक्ति स्वधनं ददाति विलोक्य संहृष्यति वीतरो
षा प्रमार्ष्टि दोषान्गुणकीर्तनेन ॥५॥ तन्मित्रपूजा तदरिद्विषत्वं कृतस्मृतिः प्रोषितदौर्मनस्यं
स्तनौष्ठदानैः रुपगूहनं च स्वेदोऽप्रथमोभियोग ॥६॥ विरक्तचेष्टा भ्रुकुटीमुखत्वं पराङ्मुखत्वं च
कृतस्मृतिश्च असंभ्रमो दुष्यति तोषिता च तद्द्विष्टमैत्री परुषं च वाक्यं ॥७॥ स्पृष्टाथवालोक्य धु ११९

मुस्तांबालकत्वग्भिसोशीरनखागुरुमुस्तायत्रप्रियंगुघनपथ्यानवकोष्टात्कष्टमुदांति लपंसमुद्धत्य ॥२५॥ चंदनकुंकुमभागोरुगुक्यद्वं यादिकाम्रशात्तपुष्पा कट्टहिंगुगुग्गुलधूपाः

उड २

केशरगंधाश्चतुःशीतिः ॥२६॥ सप्ताहंगोमूत्रेहरीतकीचूर्णसंयुतैः त्विग्वागंधोदकेचमूपोवि निक्षिपेदंतकाष्ठानि ॥२७॥ एलालवंगपत्रांजनमधुमरिचैर्नागपुष्पकुष्ठैश्च गंधाभः कर्त्तव्यं किंचित्कालंस्थितान्यस्मिन् ॥२८॥ जातीफललवंगकर्पूरैः कृतयमेकशिविभागैः स्ववचूर्णि तानिभानोर्मरीचिभिः शोषणीयानि ॥२९॥ वर्णप्रसादंवदनस्यकांतिंवैसद्यमांसस्यसुगंधि कांच संसेवितुः श्रोत्रसुखांचवाचं कुर्वंतिकाष्ठान्यमलद्भवानां ॥३०॥ कामंप्रदीपयतिरूपम भिव्यनक्ति सौभाग्यमावहतिवक्त्रसुगंधितांच ऊर्जंकरोतिकफजांश्चनिहंतिरोगांस्तां बूलमेवमपरांश्चगुणान्करोति ॥३१॥ पुक्तेनचूर्णेनकरोतिरागंरागक्षयंपूगफलातिरिक्तं चूर्णाधिकंवक्त्रविगंधिकारिपत्राधिकंसाधुकरोतिगंधं ॥३२॥ पत्राधिकंनिशिहितंसफलंदि वाच प्रोक्तोस्यपाकरणमास्यविदुर्बनैव कक्कोलपूगलवलीफलपारिजातैरामोदितं

१२० नीलपीतमाताम्रवर्णाविनताश्च शास्त्रे॥ याः स्वप्नशीलाबहुरक्तपित्तावहायिनी वातकफा।

तिरिक्ता महाशनाखेदयुतांगदुष्टा याह्रस्वकेशीपलितान्विताच मांसानियस्याश्चलंतिना।

पीमहोदरस्फिकस्तनशिनी यस्मात् स्त्रीलक्षणे याःकथिताश्चयाया तासुमैर्नकुर्यात्सहकामध

र्मम् शशशोणितसंकाशं लाक्षारससमं निकाश्चथवायत् प्रक्षालितं विरज्यतियच्चासृक्तं।

भवेच्छुद्धम् यच्चाविदनावर्जितंत्र्यहात्संनिवर्त्ततेरक्तम् तत्पुरुषसंप्रयोगादविकारंग

र्भंताधत्ते नदिनत्रयंनिषेवेतस्मात्नंमास्यानुलेपनंचस्त्री स्नायाच्चतुर्थदिने शस्त्रोक्तेनो

११३ पदेशेन पुष्यस्नानौषधयोयाःकथितास्ताभिरंबुमिश्राभिः स्नायीतततोनिर्दिष्टायुग्मासु मैत्रः लगनवयस्त त्र[illegible]:२२

किलमनुष्यनिशासुनायो भवतिविषमासुदीर्घोयुषः सुरूपासुयिनष्टविकष्टपर्वासुदु

२८३ हितापर्वसुपुरुषोवामेनारीयमावुभयसंस्थो यद्दूरमध्योयगतं नपुंसकंतत्रिबोद्धव्यंके

न्द्रत्रिकोणेषुशुभस्थितेषु लग्नेशशांकेचशुभैःसमेते पापैस्त्रिलाभारिगतैश्चजायां पुंज

जन्मयोगेषुचसंप्रयायात् नतखदशनविकृतानिकुर्यादृतुसमये पुरुषस्त्रियाः कथं १२०

नोतिमात्रं करोति गर्वेन रुणद्धि यातं चुंबादिरामेव ददनंत्र मार्ष्टि पश्चात्समुत्तिष्ठति पूर्वसुप्ता ॥
त्राणिका प्रव्रजिता च दासी धात्री कुमारिका रजकी मालाकारी दुष्टांगनासखी नापती दूत्यः
कुलजन विनाशहेतुर्दूत्यो यस्मादतः प्रयत्नेन ताभ्यः स्त्रियो भिरक्ष्या वंशयशोमानवृद्ध्य
र्थं ॥१०॥ यात्रोविहारजागररोगव्यपदेशपरिग्रहे तृणिकाः व्यसनोत्सवाश्च संकेतहेतवस्ते
पुरंध्रीणां ॥११॥ आदौ नेच्छति नो रुतिस्मरकथां व्रीडाविमिश्रालसा मध्ये ह्रीपरिवर्जिता व्युपरमे
लज्जाविनम्राननाः भावैर्नैकविधैः करोत्यभिनयं भूयश्च यासा हरा बुध्यायुं वहति च यानुच
रतिलाने तरैश्चेष्टितैः ॥१२॥ स्त्रीणां गुणा यौवनरूपवेषदाक्षिण्यविज्ञानविलासपूर्वाः स्त्रीरत्न
संज्ञा सुगुणान्विता सुस्त्री वर्धयो व्याश्चतुरस्त्र पुंसः ॥१३॥ नग्राम्यवर्णैर्मलदिग्धकाया निंद्यांग
संबंधकथां च कुर्यात् न चान्यनारीस्मरणं रहस्या मनोदिमूलं हर दग्धमूर्त्ते स्वासं मनु
ष्येण समं त्यजंति बाहूपधानस्तनदानदक्षाः सुगंधकेशा सुसमीपरागा सुप्तेव सुप्ता न ॥
य मंच वुधो इ यस्वभावा परिवर्जनीयाः ॥ विमर्दकालेषु च नस्त्रमायाः यासा म रक्तचासित ॥

१२१

विद्दृत्तनिर्मितसयनाशनसेविनां कुलविनाशः व्याधि[illegible]भ पत्र्ययकलहाभवेत्पन।
र्यं पूर्वं छिन्नं यदिवा दारु भवेत्तत्परीक्ष्यमारंभे यद्यारोहेत्तस्मिन् कुमारकपुत्रपशुदं

त॰

तः सितकुसुमत्तवार ए दध्यत्तत्त पूर्वे कुंभरत्नानि मंगल्यान्यन्यानि च दृष्ट्वारंभे शुभं।
ज्ञेयं कर्मांगुलं यवाष्टकमुदरासक्तं तुषैः परित्यक्तम् अंगुलशतं नृणां महती सप्याज।
यापकृता नवतिः सैव षड्गुणा द्वादशहीनाच नृपपुत्र मंत्रिबलपतिपुरोधसंसूर्यथा

आयामः६

संख्यं ऽ अर्द्धमतो यांशोनं विष्कुंभो विश्वकर्मणा प्रोक्तः आयाम त्र्यंससमः पादोच्छायः सकु
प्यशिराः यः सर्वश्रीपर्णीपर्यंको निर्मितः स धनदाता असनकृतो रोगहरस्तिंदुकसारे
ण वित्तकरः यः केवलसिंसपया निर्मितो बहुविधं संवृद्धिकरः चंदनमयो रिपुघ्नो धर्म
यशोदीर्घजीवितकृत् पद्मपर्यंकः श्रियमायुर्दीर्घं शक्तं शुभं वित्तं कुरुते शालेनकृ

भ२

तः कल्याणं शाकरचितश्च केवलचंनरचिते कांचनगुप्ते विचित्ररत्नचिते आसीनः
पर्यंके स्त्रिरशेरपि पूज्यते नृपतिः अन्येन समायुक्तानतिंदुकं सिंसपाच शुभफलदाः। १२१

१२०

वित् ऋतुरपि दशाषट्भैर्वासराणि प्रथमनिशात्रितयं तत्र गम्यात् अंतःपुरिकलक्
णं अथ ... लक्षणं निचितं तु हंसपक्षैः कृकवाकुमयूरसारसानां च दौकुलेन नवेन तु
समंतछादितं शुक्लं मुक्ताफलैरुपचितं ...मालावितं स्फटिकमूलं षट्हस्तशुद्धहे
मेन पर्वनगैकदंदतु दंडार्द्धविस्तृतं तत्समावृत्तं रत्नभूषितमुदग्रं नृपतेस्तदातपत्रं कल्या
णकरं विषयदं च युवराजनृपतिपत्न्यासनापतिदंडनायकानां च दंडोर्द्धहस्तपंचमसपं
चहस्तोर्द्धविस्तारः अन्येषामुष्णं प्रसादपट्टैर्विभूषितशिरस्कं व्यालं विरलमालतंत्रं का
र्यं तु मयूरं अन्येषां तु नराणां शीतातपवारणं चतुरस्रं समवृत्तदंडयुक्तं छत्रं कार्यं तु वि
प्राणां इति वराहसंहितायां अंतःपुरलक्षणम् अथ शयनाशनलक्षणं लिख्यते सर्वस्य स
र्वकालं यस्मादुपयोगमेति शास्त्रमिदं राज्ञां विशेषतोऽतः शयनाशनलक्षणं वक्ष्ये असन
चंदन२ स्पंदनहरिद्रसुरदारुतिंदुकीशालाः चैत्यश्मशानपथिजातो वै शुष्कवल्लीपिनद्धाश्च कंट
किनो ये चासु महानदीसंगमोद्भवा ये च सुरभवनजाश्च न शुभा ये चापरयाम्यदिकातितास्ते
काश्मर्यं तनन्द्यनकपाकाज्ञः तिशयाश्मकुभाः २ अशनिज्वलानिलहस्तिप्रपातिनाम धुविहंगकृतनिलयाः २

कुंभे धनक्षयो तस्मिन्नुदररोगः २८ कुंभाध्यस्ता जंघा तन्त्र कनीज घयो करो.. मध्य तस्यां श्राघोरोधः
क्षपक ध्वस्पतन्त्र कृतः ३० खुरदेशे ५ × कृ ३ पादेन ३

१२३ रूक्षे दुर्गंधे चाशुभं भवति [25] शुक्लः समः सुगंधः स्निग्धश्च शुभावहो भवेच्छेदः अशुभमशु
भस्यैर्दोषैः शयनेष्वपि ते तथा फलदाः [26] शाशायोगे दारुचवद्दिणाय प्रशस्तमाचार्यैः
अपसव्ये कदिगये भवति भयं भूतसंजनितं [27] एकेनावाँरिंतामवति हिंसाद्वै कल्पं
वाभ्यां न जीयते नेनं चिवतुर्भिः क्लेशवधवंधाः [28] सुखिरे पवाविवर्णे यो छेदे शीर्षे गेव्या
धिः पादे श्री यो ग्रथिः खुरिणां पीडाकरः स निर्दिष्टः इषाशीर्षन्योश्च त्रिभागसंस्थो भवे।
न्नशुभः [29] निःकुंठमथ कोलाक्षं सूकरनयनं च वत्सनाभं च कालकमन्यद्बुद्बुदकमि
ति कथिता छिद्रसंक्षेपाः [30] घटवत्सुषिरं मध्ये संकटमास्ये च तन्निः कुंटं छिद्रं निःपावमा
षमात्रं नीलछिद्रं च कोलाक्षं [33] सूकरनयनं विषमं विवर्णमध्यर्द्धपर्वदीर्घं च ... वामाव
र्तं निम्नं पर्वमितिवत्सनाभाख्यं [34] कालकसंज्ञं कृष्णं बुद्बुदकमिति यत्समवेदिनिर्मिलं दा
रुसवर्णं छिद्रं न तथा पापं समुद्दिष्टं [35] निःकुंटसंज्ञे द्रव्यक्षयस्तु कोलाक्षके कुलध्वंसः
शास्त्रभयं शूकरके चौरभयं वत्सनाभाख्ये कालबुद्बुदकसंज्ञं कीटैर्विद्धं न शुभदं॥ १२३

12)

नश्रीपर्णीनवदेवदारुवृक्षोनवार्थसनः शुभदौतुशाल्मशाकौपरस्परंसंयुतौ एथकचै
व नवृक्षएथकश्च [illegible] शस्तौसहितौचहरिद्रककुदंबौ सर्वस्पंदनरचितोनशुभःश
णान् हिनस्तिचाम्र [illegible] कृतः असनोऽन्यदातुसहितः क्षिप्रंदोषान्करोतिवहून् आम्रोदुं
बरचंदनवृक्षाणांस्पंदनाः शुभाः पादाःफलवृक्षाणांशयनाशनमिष्टफलंभवतिसर्वे
षां गजदंतः सर्वेषांप्रोक्तातरुणांप्रशस्यतेयोगः कार्यालंकारविधिर्गजदंतेनप्रशस्तेन ॥८
दंतस्यमूलपरिधिंदिरायतंप्रोह्यकल्पयेच्छेषम् अधिकमनूपचराणांन्यूनंगिरिचारिणांकिं
चित् श्रीवृक्षवर्द्धमानच्छत्रध्वजचामरानुरूपे [illegible] च्छेदे दृष्टे आरोग्यविधिर्गजदंतेन॥
प्रशस्तेन नंदस्य हस्तोषुजयोनंद्यावर्त्तेप्रनष्टदेशाप्तिः लोष्टेतुलब्धपूर्वस्यभवतिदे
शस्यसंप्राप्तिः स्त्रीरूपेषुविनाशोभृंगारेसुस्थितेसुतोत्पत्तिः कुंभेननिधिप्राप्तिर्यात्रा
विघ्नंचदंडेन कृकलासकपिभुजंगेषुसुभिक्षं व्याधयोरिपुवशित्वंगृध्रोलूककध्वां
क्षश्येनाकारेषुजनमरकः पाशेथवाकबंधेनृपमृत्युर्जनविंद्युत्तेरक्ते कृशेस्थवि

१२३ स्यरूपमसितंच कदलीकांडनिकाशंवेणुमवमितिसर्वसंस्थानं वारुणमवलागुरवोपर
मंभवेत्कर्णिकारपुष्पनिभं शृंगाटकसंस्थानं व्याघ्राक्षिनिभं च हैमं तद्भुजंगायकं यवो
पममशोककुसुमप्रभं समुद्दिष्टं श्रोतः खनिः प्रकीर्णकमिसाकरसंभवस्त्रिविधः रक्तं
पीतं च शुभं राजन्यानां सितं द्विजातीनां सैरीषं वैश्यानां शूद्राणां [illegible] शस्यते सुसितं ११
सितसर्षपाष्टकं तंदुलो भवेत्तंदुलैश्च विंशत्या तुलितस्य वज्रस्य मूल्यं द्विलक्षं निर्दिशेत् पा — ते ५
दत्र्यंशार्द्धेन त्रिभागपंचांशषोडशांसश्च भागश्च पंचविंशः शतिकः साहस्त्रिकश्चैवं न
122 [illegible] सर्वद्रव्याभेद्यं लघ्वंभसि तरति रश्मिवत्स्निग्धं तडिदनलशक्रचापोपमं च वज्रं
हितायोक्तं काकपदमक्षिकाकेशधातुयुक्तानि शार्करविद्धं द्विगुणाश्रिदग्धकलु
न ३ षत्रस्तविशीर्णानि शुभानि ॥५॥ यानि च बुद्बुददलितखिलाग्रचिपिटवासीफलप्रदीर्घाणि
सर्वेषां च तेषां मूल्यात् भागोष्टमो हानिः वज्रं न किंचिदपि धारयितव्यमेके पुत्रार्थिनीभिरव
लाभिरुशंतितज्ञाः शृंगाटकत्रिपुटधान्यकवत्स्थितं यच्छ्रोणीनितंबशुभदं तनयार्थिनी १२२

ते

छिद्रं सर्वग्रंथि वक्रं चतुरंसं वेत्रन शोभनं दारु ॥ कुटुमेण धन्यो वृत्तद्वयनिर्मितश्च धन्यतरः
त्रिभिरात्मजवृद्धिकरः चतुर्भिरर्थो यशश्चायुः पंचवनस्पतिरचिते पंचत्वं तत्र याति यः ॥ शेते २
षट्सप्ताष्टतरूणां काष्ठे घटिते कुलविनाशः ॥ शय्याशयनं ॥ अथ वज्रपरीक्षा लिख्यते ॥
रत्नेन शुभेन शुभं भवति नृपाणामनिष्टमशुभेन यस्मात्ततः परीक्ष्यं दैवं रत्नाश्रितं च त
त्त्वज्ञैः ॥ द्विपहयवनितादीनां स्वगुणविशेषेण रत्नशब्दोऽस्ति इह तूपलरत्नानामधिका
रो वज्रपूर्वाणां ॥ रत्नानि बलाद्दैत्याद्दधीचितोऽन्ये वदंति जातानि केचिद्भुवः स्वभावाद्वैचि
त्र्यं प्राहुरुपलानां ॥ वज्रेंद्रनीलमरकतकर्केतनपद्मरागरुधिराख्याः वैडूर्यपुलकवि
मलकराजमणिस्फटिकशशिकांताः सौगंधिकगोमेदकशंखमहानीलपुष्परागाख्या
ब्रह्ममणीज्योतिरसस्यकमुक्ताप्रवालानि ॥ वेण्णातटे विशुद्धं शिरीषकुसुमोपमं च कोश
लकं (कदलीकं) दनिकाशं वैष्णवमिति सर्वसंस्थानं ईषत्ताम्रं हिमवति मतंगजं वर्णपु
ष्पसकाशं ॥ आपीतं च कलिंगेष्वया.. मं पौंड्रेषु सं भूतं ऐंद्रं वडम्रि(?) शुक्लं याम्यं सर्पा

सौराष्ट्रिकमाताम्रं कृष्णं सौर्पारके वज्रं २८५

ना१

१२८ तुष्टयश्च तस्यैकस्यार्हं ता त्रिपंचाशत् कर्षापणा निगदितं मूल्यं तेजोगुणयुतस्य माषक
दलहीन्या तो वा त्रिंशत् विंशतिस्त्वयोदशाच अशेषेवशतानि शततत्रयं त्रिपंचाशता सहितं पं
चत्रिंशच्छत मितिचत्वारःकलानवतिमूल्यं शार्द्धत्रिंशो गुंजाः सप्ततिमूल्यं च तरूप
म् गुंजात्रयस्य मूल्यं पंचाशद्रूपका गुणयुतस्य (सितं वृत्तं महत्स्निग्धं सुतारं निर्मलं तथा।
षड्भिर्गुणैः समायुक्तं गुणवन्मौक्तिकं मतं रूपं विवर्णं परुषं कर्कशं लघु सव्रणं सामा
न्येनघ कहृतं षड्दोषसिद्धमौक्तिकमुरूपकपंचत्रिंशत्त्र्यस्य गुंजाद्वे हीनस्य पलद्दशभा
गो धरणो लघ विमुक्ता त्रयोदश रूपाः चिपाती पंचत्रिंश रूपकसंख्या कृतं मूल्यं षोडषक
स्य द्विशती विंशति रूपस्य सप्ततिसयाता यस्य च विंशति धृतं तस्य शतं त्रिंशता सहितं त्रिं
शत्सप्ततिमूल्या चत्वारिंशच्छतार्द्धमूल्या च षष्टिः पंचभिरधिका धरणं पंचाशत्कं मूल्यं १५
मुक्ताशीत्या त्रिंशच्छतस्य सारूपपंचक विहीना द्विनिवतुः पंचशता द्वादशषड्विंचक
श्चितयं १६ पिक्का पिश्याव्याद्धीरवकः शिलाग्नयो दशाद्यानाम् संज्ञापरतो निकरचूर्णं रवा। १२८

क१

123

नाम ११ स्वजनविभवजीवितक्षयं जनयति वज्रमतिष्टदर्शनं अशनिभयविषाग्निनाश
नं शुभमनुभोगकरं च भूभृतां ११५ वज्रपरीक्षा अथ मुक्ताफललक्षणं लिख्यते द्विपभु
जगशुक्तिशंखवाभ्रवेणुतिमिशूकरप्रसूतानि मुक्ताफलानि तेषां वज्रसाधु च शुक्तिजं
भवति सिंहलकपारलौकिकसौराष्ट्रकताम्रपर्णिपारसवाः कौबेरपांड्यवाटकहै
मा इत्याकरा एष्टौ वज्रसंस्थानात्स्निग्धा हंसाभाः सिंहलकरे स्थूलाः ईषत्ताम्राश्वे
ताः तमोविमुक्ताश्च ताम्रर्ष्या रूक्षाः श्वेताः पीताः सशर्करा पारलौकिका विषमाः न
स्थूला नातिस्वल्पा नवनीतनिभाश्च सौराष्ट्राः ज्योतिष्मन्तः शुक्लाः गुरवोतिमहागुणाश्च पा
रसवाः लघुर्जर्जरं दधिनिभं वृहद्विसंस्थानमपि हेमं विषमं कृष्णश्वेतं लघु कौवेरं प्र
माणतेजोवत् निम्बफलत्रिपुटकधान्यकवर्णाः स्युः पांड्यवाटभवाः अतसीकुसुमश्या
मं वैष्णवं हैमं शशांकशंकाशं हरितालनिभं वारुणमसितं यमदैवतं भवति परिणतदा
डिमगुलिकागुंजाताम्रं च वायुदैवत्यं निर्धूमानलकमलप्रभं च विज्ञेयमाग्नेयं माषकत्र

मि १

१२५ गुंजं ज्ञेयं शंखोद्भवं शशिनिभं वृत्तं भ्राजिष्णु रुचिरं च शंख तिवेणुवारणवराहभुजंगाभ्र
जान्यवेध्यानि अमितगुणत्वाच्चैषामर्घः शास्त्रेण निर्दिष्टः एतानि सर्वाणि महागुणानि सु
तार्थसौभाग्ययशस्कराणि रुक्शोकहंतॄणि च पार्थिवानां मुक्ताफलानीप्सितकामदानि सु
रभूषणं लतानां सहस्रमष्टोत्तरं चतुर्हस्तं इंद्रच्छंदो नाम्ना विजयच्छंदस्तदर्द्धेन शतमष्ट
गुणं हारो देवच्छंदो ह्यसीतिरेकयुतो अष्टाष्टको र्द्धहारो रश्मिकलापश्च नवषट्कः त्रिं
५६ शता गुच्छो विंशत्या कीर्त्तितो र्द्धगुच्छाख्यः षोडशभिर्माणवको द्वादशभिश्चार्द्धमाणवकः मंद
रसंज्ञोष्टाभिः पंचलताहारफलकमित्युक्तं सप्तविंशतिमुक्ताहारो नक्षत्रमालेति अंतरमणि
124 संयुक्तं मणिसोपानं सुवर्णगुटिकैर्वा तरलकमणिमध्यं तद्विज्ञेयं चाटुकारमिति एका
वली नाम यथेष्टसंख्या हस्तलघुवोप्रमाणा मणिवियुक्ता अथ पद्मरागलक्षणं लिख्यते॥
सौगंधिककुरुविंदस्फटिकेभ्यः पद्मरागसंभूतिः सौगंधिकाश्च भ्रमरांजनाब्जजंबूरसद्यु
तयः कुरुविंदभवाः शबलामंदद्युतयश्च धातुभिर्विद्धाः स्फटिकभवा द्युतिमंतो नानावर्णा १२५

संयोजिता या तु मणीन्द्र मध्ये बद्धीनिशाम... 
इति वाराहसंहितायां मुक्ताफललक्षणम् ८२ x3

लुषष्टशीत्याद्य एतद्गुणयुक्तानां वरणाधतानां प्रकीर्त्तितं मूल्यं परिकल्प्य मंतराले हीनं ॥
गुणानां त्रयः कर्पः कलः श्वेत कपीतं ताम्रवर्णमीषदपि च विषमानां अंशोनं विषम कपीत
पोश्च षड्भाग दल हीनं ऐरावत कुलजानां पुष्य श्रवणेंद्र सूर्य दिवसेषु ये चोत्तरायण भ
वा ग्रहणे केंद्रोश्च भद्रेभाः तेषां किल जायंते मुक्ता कुंभेषु सरदकोशेषु वहवो वृहत्स्वमाण
वज्र संस्थानाः प्रभा युक्ताः तेषामर्घः कार्यो नच वो धोतीवत्ते प्रभायुताः सुत विजयारोग्य
करमि ता पवित्र हिताराज्ञाम् दंष्ट्रा मूले सप्रिकांति सप्रभं वज्रगुणं च वाराहं तिमिदंम
स्यात्तिमिभं वहस्त वित्रं वज्रगुणं च वर्षोपलवज्जातं वायुस्कंधाच्च सप्तमात्त्रष्टं क्रियते कि
लदिव्यं दिव्यौत द्विभमंमेघसंभूतं नत्त किवासुकि कुलजाः कामगमाये च पन्नगास्तेषां स्नि
ग्धानील द्युतयो भवंति मुक्ताः फलाग्रोते शास्ते वनित्रदेशो रत्नतमये भाजने च स्थिते च व
दिवर्षति देवो कस्मात्तेजेयं नागसंभूतं अपहरति विषमलक्ष्मी द्वयपत्ति शत्रून्यशोविका
शयति भौजंगं नृपतीनां धृतमकृतार्थे विजयदं च कर्पूरस्फटिक निभं विपिटं विषमं दवे

त्रकाञ्चनकतौ तु रुद्र ... तीयस्यानतोज्वलाविद्रोतीव्यस्यात स्यागोवाकुवलसामरगतालदोय
वीर्यं त्रिजालविशदोगतराजशब्द ३४६

इति

१२६ गुणोपेतं सुरपित्तकार्ये मरकतमतीव शुभदं न गुणमुक्तम्। मरकतपरीक्षा॥ अथ दीपा॥
ध्यायो लिख्यते वामावर्त्तो मलिनकिरणः सस्फुलिंगोल्पमूर्त्तिः क्षिप्रं नाशं व्रजति वि ३३
मलस्नेहवर्त्तितोपि दीपः पापं कथयति फलं शब्दवान्वेपथुश्च संजिघ्राचिर्विशालभ्रमरु
घश्च नाशं प्रयाति दीपः संहतमूर्त्तिरायततनुर्निर्वेपथुर्दीप्तिमान् निःशब्दो रुचिरः प्रद
क्षिणगतिर्वैडूर्यहेमद्युतिः लक्ष्मीं क्षिप्रमभिव्यनक्ति न चिराद्यश्चोच्चकैर्दीप्यताम् शेषं
लक्षणमग्निलक्षणसमं योज्यं यथायुक्तितः॥ दीपाध्यायः॥ अथ दन्तकाष्ठलक्षणं लिख्य
125 ते वल्लीलतागुल्मतरुप्रभेदैः स्युर्दन्तकाष्ठानि सहस्रतोयैः फलानि वाच्यानि तितस्त्वसंगो
मंभूद्दतो वच्मयथकामिकानि अज्ञातपूर्वाणि न दंतकाष्ठान्याद्यान्न पत्रैश्च समन्वितानि
न युग्मपर्वाणि न पाटितानि न चोर्ध्वशुष्काणि विना त्वचा च वैकंकतश्री फलकश्मरी॥
प्रशाली फलतिः हेमतरौ वदंति वरद्विवे ष्टके प्रचुरं च तेजः पुन्नागमधूकेशणगुणाः प्रियत्वं॥
लक्ष्मीं शिरीषे च तथा करंजे प्लक्षेऽर्थसिद्धिः समभीप्सितं स्यात् मान्यत्वमायाति जनः॥ १२६

विस्तुकाश्च[२] स्निग्धाः प्रभानुलेपी स्वच्छो विभान्गुरुः सुसंस्थानः अंतप्रभोत्तिरागो मणिरत्न।
गुणाः समस्तानां कलुषामंदकर्त्तयो लेखाकीणो सधातवः[४] दु वैधा नमनोज्ञाः सुशार्क
राश्चेति मणिदोषाः[५] भ्रमरशिखिकंठवर्णो दीपशिखासप्रभो भुजंगानां भवति मणिः कि
ल मूर्द्धनि पोनर्धेयः स विज्ञेयः[५] यस्तं बिभर्ति मनुजाधिपतिर्न तस्य दोषा भवंति विषरोग।
कृताः कदाचित् राष्ट्रे च नित्यमभिवर्षति तस्य देवः शत्रूंश्च नाशयति तस्य मणेः प्रभावात् ६
षड्विंशतिसहस्राण्येकस्य मणेः पलप्रमाणस्य कर्षत्रयस्य विंशतिरुपदिष्टा पद्मराग।
स्यार्द्धपलस्य द्वादशाकर्षस्यैकस्य षट्सहस्राणि पञ्चाष्टमाषके धृतं तस्य सहस्रत्रयं
मूल्यं[८] माषकचतुष्टय दशशतत्रयं द्वौ तु संतमूल्यौ परिकल्प्यमंतराले मूल्यं हीनाधिक
गुणानाम् वर्णन्यूनस्यार्द्धं तेजोहीनस्य मूल्यमष्टांशं स्वल्पगुणं वज्रदोषं मूल्यात्प्राप्नोति
विंशांशम् अत्ताम्रं वर्णवज्रलं स्वल्पगुणं बाहुल्या दिशत्ते भोगम् इति पद्मरागमूल्यं पू।
र्वाचार्यैः समुद्दिष्टं[८] अथ मरकतरत्नपरीक्षा शुष्कवंशपत्रकदलीशिरीषकुसुमोपमं

णां तरकनं कर्मकं सौम्यं शुभाशुभं यत्तस्य शाकुनःप्रोक्तं निवेदयति गच्छतां पञ्चाम्बारस्यं कुमध्योमपुनिशोभय
नारिणः नृत्यपारोक्षितोकेषु १४ ११५

१२७ म् वराहमिहरश्रीस्याशिष्याणां ज्ञानमुत्तमम् ॥ अन्यजग्राह्याः स्त्रीपुंनपुंसकं पृथगजात्य।
नवस्याना देषां व्यक्तिर्न लक्ष्यते सामान्यलक्षणोद्देशः श्लोकाद्व यिहत्ता विमौ पीनोन्नत
विकृष्टांशाः पृथुग्रीवाः सुवक्षसाः स्वल्पगंभीर विरुताः पुमांसः स्थिर विक्रमाः तनुग्री
वाशिरोरस्काः सूक्ष्मास्यपद विक्रमाः प्रशान्तमृदुभाषिणः स्त्रियो तोन्यं नपुंसकं स्या।
स्यार एष प्रचाराद्यं लोकादेवोपलक्षयेत् संचिं सुरहं व छिया यात्रामंत्रप्रयोजनं यथान्मा
नंन्यपसैन्ये पुरे चोद्दिष्टपदेवतां सार्थप्रधानं साम्यस्याज्ञाति विद्यावयोधिकं मुक्तप्राप्तेष्यद्व

126 ...र्घं फलं दिक्तत्तथाविधं अंगारदीप्तधूमिन्याः पंचशांतास्ततोपराः तत्पंचमदिशा।
स्तुल्यं शुभं त्रैकाल्यमादिशेत् परिशेषदिशो वाच्यय युक्तन्त शुभाशुभं दिर्घेमासन्न।
निलस्थैचिराद् उन्नत दूरगैः स्थानवृक्षोपघाताद्य तत्ववद्ध् फलं वुधः स्थणतिष्ठद्वातार्के
र्देवदीप्ता यथोत्तरं क्रियादीप्तो गतिस्थान भावस्वर विचेष्टितैः दृशधैवं प्रशांता तोपिसौ
म्यस्तत्फलाशनः मांसामेध्यासनोरोद्रो विमिश्रोन्नासनः स्मृतः हर्म्यप्रासादमंगल्य। १२७

स्यजासाधाधान्यमभ्यस्यतरोवदंति ४ आरोग्यमायुर्बदरीवहस्तोरैश्वर्यसिद्धिःखदिरेसवि
ल्वे द्रव्याणिवेष्टान्यतिमुक्तकेषुः प्राप्नोतितान्येवपुनःकदंबे निःशेषयोषित्रिः कारवीरेन्न
लब्धिर्भांडीरेस्यात्तनमेवप्रभूतं शंपाशाल्मूतुपरंस्मर्जनेवषयामायांतुद्विषतामेवनाशः॥६
शालेश्वकर्णेचवदंतिगौरवंसुभद्रदारावपिचाटरूषे वाल्लभ्यमायातिजनस्यसर्वतः
प्रियंगवपामार्गसजंबुदाडिमैः उदङ्मुखप्राङ्मुखएवचाद्यात्कामंपथेष्टंहृदयेनिवेश्यपु
श्चाद्दनिर्देश्यसुखोपविष्टः पलाल्पजस्याब्रणुचोप्रदेशे अभिमुखपतितंप्रशांतदि
क्स्थंशुभमतिशोभनमूर्ध्वसंस्थितंयत् नशुभकरंन्यथाप्रदिष्टंस्थितपतितंचकरो
तिमिष्टमन्नं॥ दंतकाष्ठलक्षणं॥ अथशाकुनेमिश्रितंलिख्यते यच्छकुवागीशार्कपिप्पलागरु मनो ५ श्लो ४
त्मतांसतेभ्यः प्राहऋषभोभागुरदेवलस्यच भारद्वाजमतंहृष्टायचश्रीरविवर्धनः॥
आवंतकः प्राहनृपोमहाराजाधिराजजः मतंसद्गुरवीणांचप्राकृतंसंस्कृतंचयत्
धानिचोक्तानिगर्गाद्यैर्यात्राकारैश्चसूरिभिः तानिदृष्ट्वाचकारेदंसर्वशाकुनसंग्रह

१२८ गेषुव्यवस्थिताः कोशाध्यक्षो नलाजीवीत योयुक्ताः प्रदक्षिणाः शिल्पिनश्च विवस्वा
स्त्रीयाम्यानलदिगंतरे परतश्चापि सीमंत गोपधर्मसमाश्रयाः नैरृत्यां वारुणीमध्ये
प्रमदासूतितस्कराः शौंडिकाः शाकुनीहिंस्रो वायव्यापश्चिमांतरे विषघातकगोस्वा
मिकुट्टकज्ञास्ततः परं धनवानीक्षणिकांचमालाकाराः परंततः वैद्यवश्यरक्षकश्चैव
वाजिनां रक्षणे रतः एवं द्वात्रिंशतो भेदाः पूर्वादिभिः समीरिताः राजाकुमारो नेता च दू
तश्रेष्ठी चरो द्विजः गजाध्यक्षश्च पूर्वादि सर्वोध्यस्तं चतुर्दिशं गच्छतस्तिष्ठतो वापि दि
शियस्यां व्यवस्थितः विरौति शाकुनो वाच्यस्तद्दिक्ष्येन समागमः भीतभैरवदीनार्तः प्र
रूपक्षामजर्जराः स्वरानेष्टा शुभाः शांता हृष्टप्रकृतिपूजिताः शिर्वश्यामरलाकुच्छु
पिंगला गृहगोधिका सूकरी परपुष्टा च पुन्नामानश्च वामतः स्त्रीसंज्ञा भासमाचाषक
पिश्रीकर्णिच्छिक्कराः शिखिश्रीकंठपिप्पीकरुरुश्येनाश्च दक्षिणाः क्ष्वेलास्फोटितपु
ण्याहगीतसंख्यां वुनिःस्वनाः सतूर्याध्ययनाः पुंसां स्त्री वदन्याः शुभदाः ग्रामेमध्य १२८

मनोज्ञस्थानसंस्थिताः श्रेष्ठामधुरसक्षीरफलपुष्पद्रुमेषु च स्वकाले गिरितोयस्थाव
लिनो द्युनिशाचराः स्त्री वस्त्री पुरुषाश्चैषां वलिनं सुर्यथोत्तरं जवजातिबलस्थानहर्षसत्व
स्वरान्विताः कुक्कुटेभपिरिल्यश्च शिखिवंजुलकुक्कुराः बलिनसिंहन्यादेश्च कूटपूरीवसेव
तः क्रोष्टुकोलूकहारीतकाककोकर्ज्ञपिंगलाः कपोतरुदिताक्रंदरशब्दाश्च याम्यतः गो
शशक्रौंचलोमाचहंससोऽश्रेशपिंजलाः विमलोत्स्ववादित्रगीतहासश्च वारुणी श्री
तपत्रकुरंगाखुमत्स्यैश्चसफर्केकिलाः चाषशल्यकपुण्याह घंटाशंखरवाबुदकं नयाम्यो
रण्यगो ग्राम्यो नारण्यो ग्रामसंस्थितः दिवाचरो न सर्वेपो नचरक्तंचरो दिवा वंचरोगार्दितत्र
स्तकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामत्तानग्राह्याःशाकुनः क्वचित् रोहिताश्वाजवो
लेयकुंजरोरुमृगाःशशीनिःफलाशिशिरेज्ञेयावसंतेकाककोकिलौ नेतुर्नेद्रपदेया
ह्याः शूकराश्चवृकादयः शारद्वैडगोक्रौंचाश्ववरोहस्तिचातकौ व्याघ्रात्ववानरद्वीपिमहि
षाः सविलेशयाः हेमंतेनिःफलाज्ञेयावालाः सर्वेविमानुषाः इजानलदिशोर्मध्येत्रिमा

शांतकृतचेष्टितौ शकुनौ शाकुनद्वारसंज्ञितावर्थसिद्धये केचित्तु शाकुनद्वारमिच्छंति भ-
यसंस्थितैः शकुनैरेव जातीयैः शांतचेष्टाविराविभिः विसर्जयंति यद्येक एकश्चवति चे-
धयेत् सविरोधो शुभो यातुः ग्राह्यो वा बलवत्तरः पूर्वः प्रावेशिको भूत्वा पुनः प्रस्थानिको भ-
वेत् सुखेन सिद्धिमाचष्टे प्रवेशे तद्विपर्ययात् विसर्जशाकुनः पूर्वं स्वरावनिरुणद्धि चेत् पा
दपात्तु रवेर्मृत्युः डमरं रोगमेव च अपसव्यास्तु शकुना दीप्ता भयनिवेदिनः आरंभे शकुनो
दीप्तो वर्षांतस्तु भयंकरः तिथिवत् चर्कमस्य स्यात् चेष्टा दीप्ता यथाक्रमं धनसैन्यबलांगेषु
कर्मणि स्युर्भयंकराः जीमूतध्वनिर्दीप्तेषु भयं भवति मारुतात् उभयोः सर्वपित्तसारनि-
साराः स्मथ्यव्यवस्थितः कुर्वंति शकुना दीप्ताः शांता अप्यफलास्तु ते असिद्धि सिद्धि दौ ज्ञेयौ नि-
र्हाराहारकुंचिणो स्थानाक्रोशाद्भजे घातं शंसंते त्वन्यथागमं कलहो सदीप्तेषु स्था-
नं लेषु भिन्नतां उद्भ्रमादेष नं हत्वा नीचं पश्चात्क्रमोपकृत् एकस्थाने रुवन् दीप्ताः स-
प्ताहात्क्रमघातकृत् पुरदेशनृपाणां च कृत्वद्योयनवत्सरात् सर्वे हि भिन्नकर्तारः स्वजाति

भयोर्दीप्ताः शस्त्रोद्भवभयंकराः ५८ चिति केशकपाले भस्म ... बंधवधप्रदाः कंटकी काष्ठ समस्थाः
कलहायासदुःखदाः ६० प्रसिद्धि ... ५१

४०

मखड्वौ तुडानेशस्तौ नखाडवाः षड्जमध्यमगांधारऋषभाख्यस्वरोहिताः रुतकीर्त्तनदृष्टे
षु भारद्वाजश्च वर्हिणः धन्यौ नकुलचाषौ वसरटाः पापदो ग्रतः जाहकाहिशशक्रोडु
गोधानां कीर्त्तनं शुभं रुतसंदर्शनं नेष्टं प्रतीपं वानरर्क्षयोः चाषं सनकुलं वामं भृगुराह
परान्हतः छिक्करः कूटपूरी च परिल्हीवाहृदक्षिणाः अपसव्ये सदा शस्ता दंष्ट्रिणः सलिलेशयः
श्रेष्ठे हसितेशाख्यां सेव मां सेच दक्षिणे कंन्याकादंविनी पश्चादुदये विषसाधवः जाल
श्च चरणौ नेष्टो ग्रामधाम्यो शस्त्र घातको पश्चादासवरवंडोच वत्सासनहलानुदर्के कर्म
संगमयुद्धेषु प्रवेशे नष्टमार्गणे यात व्यस्तगता यास्या विशेषश्चात्र वक्ष्यते दिवा प्रस्था
१४ नवंध्याख्याकुरंगरुरुवानराः अन्हश्च प्रथमे भागे चाषवंजुलकुक्कुटाः पश्चिमे सर्वे
शी भागे नपृकालूक पिंगलाः सर्वं एवं विपर्यस्ता याख्याः सर्वे बुधोदिता नृपसंदर्श
ने ग्राह्याः प्रवेशे पि भयाणवत् तिर्यग्रण्यप्रवेशे च नदीनां चावगाहने वामदक्षिणगो श
स्तौ पौ तु तावग्र पक्षगो क्रियादी नौ विनाशाय यातुः परिघसंज्ञितौ तावेव तु यथा भागं च

१२० वर्मोयद्दुलेखाःस्युः द्वास्निंशात्व विभक्ते दिङ्मे तेषु कायोणि व्यायामशिखिनिकूजिता
कलहांभोनिगडमन्त्रगोशब्दाः वर्णास्तु रक्तपीतकृष्णसिताः कोणगामिश्रा चिन्हंध्व
जोदग्धमथश्मशानंनदीजलंपर्वतयज्ञघोषः एतेषुसंयोगभयानि विद्याद्दन्यानिवा
स्यानि विकल्पजानि स्त्रीणां विकल्पेवहती कुमारीभृंगा विगंधाप्ययनीलवस्त्राः कु
स्त्री व्रदीर्घा विधवाश्च संयोगखिन्ना परिवेषिकास्युः पृच्छास्तु रूप्यकनकातुरकामिनी
नां मेषाश्वयानमरवगोकुलसंश्रवाश्च न्यग्रोधरक्तभयदाः परतश्चवेणुस्तदुमाः
खदिरबिल्वनगार्जुनंच अथशाकुने तरलिख्यते ऐंद्र्यांदिशिशांतायांविरुवन्नृप
सं सुतागमंवक्ति शाकुनःपूजालाभंमणिरत्नद्रव्यसंप्राप्तिं तदनंतर दिशिकनकाग
मोभवेद्वांछितार्थसिद्धिश्च आयुधनपूगफलागमस्तत्ली पेभवेद्यागे स्निग्धद्विज
संदर्शनमनश्चतुर्थेहितागेश्च कोणेग्निजीविमित्रप्रदर्शनंकनकलोहा प्तिः याम्ये
नाशेनपशुत्रवदर्शने सिद्धिरभिलस्यापि परतस्त्रीधर्माप्तिः सर्षपयवचलब्धिरपयुक्ता४ १२०

खला ५

१२१

पिसिताशनाः सर्पमूषकमार्जारवल्गुरोमविवर्जितैः परयोनिषुगच्छतो मैथुनं देशान्त्र
न्यत्रवेसरोत्सन्ने नराणां वाजातिमैथुनात् वंधघातभयानि स्युः पादोरुमस्तिकागतैः श्वप।
सव्यापिसितान्नादेवर्षमोत्कृतश्रमाः क्रूरोग्रदोषदुष्टैश्च प्रधानत्वमत्यवे चिरकालेश्च दी
र्घायास्वागमो दिग्वतीन्द्रणां सद्यो वलवांश्चस्पर्शइव्यस्यागमो भवेत् पितिमाधितता प्र।
तीसो स्पोदारुणवत्तकृत्तविदिकस्थः शकुनो दीप्तोवामस्येनानुवासितः स्त्रियाऽसंग्रहणं
प्राह तद्विगारव्यातियो निनंशांताः पंचमदीप्तेन विरुतो विजयावहाः दिङ्कुरागमकारीच
दोषकृत्तद्विपर्यये वामसव्यगतोमध्यः प्राहस्वपरयोर्भयम् मरणं कथयंत्येते सर्वेसम
विराविणः रक्तायमध्यमूलेषु गजाश्वरधिकागमः दीर्घायुः सुखिता मैथुनरतो विवि
कागमः दीर्घायुः सुखिनामैथुन ३ शकटनोन्नतस्थेनकार्योर्ध्वछत्रसंयुताः एकत्रिपंच
सप्ताहान्मृत्वा प्राग्वन्नरास्युश्च सुरपतिकृतवहयमनिर्ऋतिर्वरुणपवनेन्दुशंकराः क्रम
शः प्राच्यादीनां पतयो दिशः पुमांसो नाविदिशः तरुत्तालीविदलावरमूलिलजश्चार।

क्या:२ योगे:२

१३१ दर्शनं चित्रवस्त्राप्तिः ऐशान्यां देवकौलोपसंगमो चान्यरत्नपशुलब्धिः आग्नेय्यामेवस्त्राप्तिः
समागमश्चापि वंध्वन्याः रजकेन समं जलद्रव्यागमश्च परतोत्तः हस्तुपजीविसमागमश्चा
स्पदेन हस्तिलब्धिश्च द्वात्रिंशास्तु विभक्ते दिक्चक्रे वास्तुवत्स्थलेषूक्तः अष्टाभिस्थैरं नी३
तः फलानि नवधा विकल्प्यानि नाभिस्थ्ये वंधसुहृत्समागमस्तुष्टिरुत्तमा भवति धातुक्त
वस्त्रपदागमश्चास्पदेन हस्तिलब्धिश्च अग्नेये कलिकतस्य परिक्रमाश्च स्तत्संयोगः लब्
धिश्च तत्कृतानां द्रव्याणामप्यलब्धिर्वा नेमीभागं वुद्धानाभीभागे च दक्षिणे योगः धार्मि
क जनसंयोगं तत्र भवेद्धर्मलाभश्चोड्ड्रोकीलककपालिकागमो नैऋते समुद्दिष्टः वृषभ
130 स्य चान्नलब्धिश्च कृतानां द्रव्याणामप्यलब्धिर्मांसकुलश्चाद्यमशनं च अथ रस्यां दिशि घोर
स्त्वर्शक्तिः कृषीवलैर्भवति सामुद्रद्रव्यसुसारकान्नफलसंघश्च मारवहृतस्त्रिककसं पुष्पलब्धि३
दर्शनं मपि च वायुदिक्संस्थे तिलकस्य कुसुमलब्धिः सन्नागपुन्नागकुसुमस्य कौवेर्यां रि
हिधाकुनः शांतासां वित्तलाभमाख्याति भागवतेन समागममाचष्टे पीतवस्त्रैश्च ऐशान्यां १३१

ल१ व्य१ रा२ मै४ ५

कोणे चतुर्थे खंडे द्विईस्य पूर्वेनघस्य यद्यात्तवा फलमपि पात्रायां प्राप्नुयाद्यात्ता यात्रासि
द्धिः सम दक्षिणेन शिखिमहिषकुक्कुटिश्च पाम्याद्वितीयभागे चारणसंगः शुभं श्रीतिः१६
प्रथमे सिद्धिः कैवर्त्तसंगमो मीनतित्तिराद्याप्तिः प्रव्रजित दर्शनं तत्परे च पक्वान्न फलल
ब्धिः नैरृत्यां स्त्रीलाभस्तुरगालंकारदूतलेखाप्तिः परतोस्य चन्त शिल्पिदर्शनं चर्ममूपल
ब्धिः वानरभिक्षुश्रवणावलोकनं नैरृतांततीयेंशे फलदंतसुमघटितागमश्च कोणाच्चतु
र्थेंशे वारुणमणिवजातिरत्नवैडूर्यमणिमयप्राप्तिः क्रमशोंऽतः शबरव्याधचोरसंगोपि
शितलब्धिः परतोपिदर्शनं वा तरोगिनां चंदनागुरुप्राप्तिः आयुधपुस्तलब्धिस्तह ति१
समागमश्चोर्ध्वं वायव्ये कनकचामरोर्णिकाप्तिः समेति कायस्थः मन्मथलाभो नस्मिन्ने
८३ तडिकडिंभं डानो वायव्याच्चतृतीये मित्रैः समागमो धनप्राप्तिः वस्त्रागंचाप्तिरतः पद
मिष्टसुहृत्संयोगश्च दधितंडुललाजानां लब्धिरुद्गदर्शनं च विहस्य अर्थाप्तिरनंतमुपग
च्छति सार्थवाहः वेश्यावटुदाससमागमः परं स्तु क्षपुष्पफललब्धिः सूत्तऊर्ध्वं चित्रकारस्य

ल१

१२२ स्तेनवाप्युभयं परतो वित्तविनाशोभिभैः सह विग्रहश्च विज्ञेयः तस्यासन्ने धुवधीभयम
पिचपुरोधसः योक्तं गोहरणशास्त्रपातावुद्बन्धरे साथेघातधननाशौ असन्नेवमभयं
आत्यद्विजदासगणिकानां ऐशानस्यासन्ने चित्राम्बरचित्रकृद्भयं प्रोक्तं ऐशानेग्निम
यं हूषणामप्युत्तमस्त्रीणां प्रोक्तस्यैवासन्ने दुःखानिः स्त्रियो विनाशश्च भयमूर्द्धरजकानां
विज्ञेयं विज्ञेयं कौशिकानां च हस्त्यारोहभयं स्याद्विरद विनाशश्च मंडलसमाप्तौ असं
तरे तु दीप्ते पत्नीमरणं ध्रुवं पूर्वे शास्त्रानलपकोपावा जिमरणं शिल्पिभयं याम्ये धर्म
विनाशः परे प्रपस्कंदचोरवधः अपरे तु कर्मिणां भयमथ को णे निलेपरो वधः॥
अत्रैवमनुष्याणां विसूचिका विषमयं भवति उदगर्थे विप्रपीडा दिग्येशांतु विप्र
संतापः यामीणगोपपीडा तत्र स्यांत थात्मवधः॥ इति वाराहमिहरसंहितायां सर्वशा
कुनांतरस्वकं अथ विरुताध्यायो लिख्यते श्यामस्येनशशाघ्न वंजुलशिखिश्रीकर्ण
चक्राक्रयाः आषाटीरककंजरीटकशुकध्वांक्षाः कपोतास्त्रयः भारद्वाजकुलालकुक्कु १२२

)3)

ज्येयेवा ६
चा ५
गना३

रन्ध्रयो ३ दक्षा[illegible] १

व्रतयुक्ता वनितासंदर्शनमुपयाति लब्धिश्च परिज्ञेया [illegible] वस्त्र [illegible] घंटानां याम्ये [illegible]शे पश्चा

त्रिषट्सप्ताष्टमेषु मध्यफला सौम्येन च द्वितीये शेषेष्वति शोभना यात्रा अभ्यंतरे तु ताम्यां फ

लदा भवति षट्सु वारेषु वायव्य नैर्ऋतयोः क्लेशावहा यात्रा शांतासु दिक्षु फलमिदमुक्तं

दीप्तास्वतोभिधास्यामि ऐंद्र्यां भयं नरेंद्रस्य मार्गमध्ये वशात्रूणां तदनंतरदिशि नाशः कन

कस्य भयं सुवर्णकाराणां अर्थलाभस्तृतीये कलहशस्त्रप्रकोपश्च अग्निभयं चतुर्थे भ

यमाग्ने ये च भवति चौरेभ्यः कोणद्विपि द्वितीये नृपसुतविनाशः प्रमदागर्भविनाशस्तृती

यभागे चतुर्थे च हैरण्यकारुकयोः वधुसः सत्त्वकोपश्च अथ पंचमे नृपभयं नारी सद्दर्श

नं च वक्तव्यं षष्ठे तु भयं ज्ञेयं गंधर्वाणां सधानां धीवरशाकुनिकानां सप्तमभागे भयं च तत्पर

तः कलहो नैर्ऋत भागे रक्तश्रावो यशस्त्रकोपश्च अथ पंचमे नृपभयं नारीसद्दर्शनं

च वक्तव्यं तदनंतरे पविरिशा श्रवण भयं तत्परे तु नयन भयं वृष्टिभयं वारुण्यां तस्करा

णां भयं परतः वायुयस्त्वविनाशः परे परे [illegible]स्त्व वार्तानां कोने पुस्तकनाशः परे विप्र

भयं भवति दीप्ते भोजनविघातउक्तो निर्ग्रंथ ४

अपरा दे[illegible]र्म [illegible] तनस्यते चर्मकार भयं ३५×३

१३३ ज्ञानार्थेशब्देसंचिंतयोऽन्यनि वंजुलकरुतंस्मितिडीनदीत्रिमयाकिः किलीततस्सूर्वेन्॥
श्येनस्तुकग्रध्रकंकाः प्रकृतेरन्यस्वरादीप्ता यानासन्नप्राप्यानिलयमकपोतस्यसंविशे — निवेशोबा२
नंवा अशुभप्रदंनराणांजातिविभेदेनकालोन्यः आपांडुरस्यवर्णाश्चित्रकपोतस्यैवेवष
ण्मासात् कुंकुमधूम्रस्यफलंसद्यः पाकंकपोतस्यविटिश्चि शाह्वः पूर्णास्यामयाः शूलि
दु५ शूलि चैवधन्याः चेष्टैतिः रीप्रस्पात्स्वप्रियलाभायचिक्रिगिति हारीतस्यतु शाङ्गोगुरुः — कुंजे ५
पूर्णोपरंप्रदीप्तास्युःस्वर वैचित्र्यंसर्वभारग्रा[illegible]ः शुभंप्रोक्तं किः किंशाह्वःपूर्णेः करापि — सि६
कारकरेतिष कायाः शुभःकहक हेति सेमायकेवलंकचकचेतितत्वर्षेश्चिव्रिकरः कोटकीतिसे
मस्वरः कुटकीतिवृष्येतस्याः अफलंकुटकुलीतिचदीप्तः कुंकतः शाह्वः भ्रस्तंवा — खल४
132 मेदृशोनंदिव्यकस्यसिद्धिर्ज्ञेयाहस्तमात्रोपि [illegible] तस्या तस्मिन्नेवस्रोन्नतसे शारीशांत्रीव — रा३
स्यं सागरांतामुपैति फणिनोमुखागमोरिसंज्ञंकथयतिवधुवधास्यंचधातुः अथ
वासमुपैतिसव्यभागानससिद्धौ कुशलोगमागमश्चा अजमूर्द्धसुचं वाजिगजोरगा १३३

अजेशगोणाजवाजिमहोरगानां

टखराह्वारी तमटश्चौक पिंपेटाकुक्कुट घूर्णोकुटचटकाश्चैक्रा दिवसचराः लोमाशिकापिं
गलकू पिकाख्या वल्गुल्पुलुकोशशाकश्च रात्रौ सर्वे खकालोक्रमचारिणः सुःदेशस्था
न
शायनुंपांतरावां हयनरभुजगोष्ट्र विपिसिंहर्त्तगोधावृकंनकुलकुरंगाश्वाजगोव्याघ्र
हंसाः पृषतमृगशृगालश्वाविदाख्यान्यपुष्टाद्युमिरामपिविडालः सारसः शूकरश्च मे
षककूटपूरिकाश्चटककुरापिकाः घूर्णकुटसंज्ञास्सुः नामास्सुलूक वेघाः पिंगलिका पेचि
काहृका यौतुकीचर्शमावंजुलकः कीर्त्यतेखदिरवंधुः छुछुंदरीनपसुतावालेयोग
र्दभ ःप्रोक्तः स्रोतस्तडागभेद्यकपुत्रकलहकारिकाचरलः शंगारवंवासतितिरि
१का:४ भूमौद्यंगुलः शरीरा दुर्विलिकाः प्राच्यानांदक्षिणः प्रशस्तोसौ धिकारोमृगजातिः क ८
कवाकुः कर्कटः प्रोक्तः गतौकुक्कुटकस्यपृथिंतंतु ल लं कुक्कुटंनाम गृहगोधिके ८३
तिसंज्ञाविज्ञेयाकु घमस्पृश्च हिंस्रा धन्वनंकोलः स्यात्सूकरोपगोरुस्ता भासारमेय
उक्तोजात्याचष्टिकाचसूरिकेना एवंदेशादेशेतविंम्भाःसमुपलभ्यनामानि शकुनरुत

उ०का:२ ६६१

१२६ विशेषः श्रीकर्णरुतं तु दक्षिणे कत्र केतिशुभदं चकीर्तितं मध्येखलुविचिविकीर्ति
यद्यछेषं तदुणं तिनिःफलं दुर्बलेरपिचिरा...रिच्छुलिशोक्तंनिष्फलदं दिवामतः
वामतश्चयदि दक्षिणं व्रजेत्का येसिद्धिमचिरेणयच्छति चिक्किकिवमिति मे वतुक त्वाद
क्षिणभागमुपैतिवामात् तेमत्कृदेवनृसाधयतेर्थं मार्गोवधबंधभयाय केकेतिच
सारिकारुतं वर्जेवासमया विरोतिया सर्वकिंयियासतोचिरात् गात्रेभ्युः त्तत्जस्पविश्क
तिं फेटकस्पवामतश्छिरिच्छिरिंस्वनः शोभनेनिगद्यतेप्रदीप्तउच्यतेपरं अथस्वरस्यातु
मुखांतिवाममोंकारशाहेन हितंचयातुः अतः गर्दभनादितंयत्सुवांश्रयंतस्यवदंतिदीप्तं
आकाररावीसमगः कुरंगउकाररावीएषतश्चपूर्णः येनेचरास्तेकपिताः प्रदीप्ताः पू
र्णाः शुभाः पापफलाः प्रदीप्ताः भीतारुवंतिकुकुकुनिशिमार्तचूर्णत्काततानिभयप्रदान्य
पराणि रात्रौ स्वास्थ्ये स्वभावविरुतानि निशावसाने ताराणि राष्ट्रपुरपार्थिवदिदानि
नानाविधानि विरुतानि हि छिप्पिकाया तस्याः शुभाः कुलुकुलुर्न शुभास्तुशेषाः यातु १२४

तुषः

नोराष्ट्र । भवः कुशलनकष्टु विशाखलेषु भस्मास्थिकाष्ठकेशान्तरोषु दुःखं हृष्टः करोति
खलुखंजनकोदृमेक खंजनकोदृमे खंजनकः पूर्वाह्ने श्रीमति ग्रुचो देशे वहत्यर्कयः कुर
भ्रमगलश्चेतिशुभः पापोनोन्यो तिपीतश्चे किल्कि ल्किलिति स्वरः शान्तः शस्तफर
लोन्यथापरः शशको निशिवामपार्श्वगोऽवासन्त शस्तफलो निगद्यते किलिकिलिवि
रुतं कपेः यदीभ्रंनशुभफल वंमुदिशंति यातुः शुभमपि कपयं तिगुरुशाङ्गं कपि सदृशं
च कुलालकुक्कुटस्य पूर्णेननः कृमिपतंग पिपीलिकाद्येश्चापदक्षिणमुपेतिनरस्य
यस्य खेस्वस्तिकं यदि करोत्यथवा पिपासोस्तस्यार्थलब्धिमचिरान्महतीकरोति चाखस्य
२४ काकेनविघ्नितश्चेत्स राज्ययोदक्षिणभागस्य वधः प्रयातस्य तदा नरस्य विपर्यये तस्य ज
यं प्रदिष्टः केकेति पूर्णकुटवद्यदि वामपार्श्वे चाषः करोति विरुतं जयकृत्तदास्यात्
केकेति तस्य विरुतं न शिवायदी मं संदर्शनं शुभदमस्य सदैवयातुः श्रीडीरकष्टीविरुते
न पूर्णमिति शब्देनमुदीतउक्तः फेटः शुभो दक्षिणभागसंस्थोनचासितेतस्य कृतो

२३५ शिमाश्रितः प्रवोदयाम्यहं यत्नां तन्मे आख्यातुमर्हसि स्ववेष्टितेन कल्याणि यथावेसि
निरामयं इत्येवमुक्ते तनुमूर्द्धगायाश्विरि विलिरिखितिरुतेर्थसिद्धिः अस्याकुलत्वं दि
शिकारघाटे कुवाकुर्वीत्येवमुदाहृतो वा अवाक्प्रदानोपिहितार्थसिद्धिः पूर्वोक्तई क्रम
फलैरतोन्यत् वाच्यफलं चोन्नतमध्यहीनाशांस्थितायां वरमध्यहीनं दिङ्मंडलेभ्यंतर २४
वाह्यभागे फलानि विध्याऽहृहगोधिकायाः छुछुंदरी चिचिडिति प्रदीप्ता पूर्णेतु सा ति
त्तिडिति स्वनेन इतिवराहमिहरसंहितायां विरुताध्यायः न तुरगकरिकुंभपयोरास अथ श्वचेष्टितं ६
नीरवहेष्टकांसंयच्छत्रसव्यासनोलूखलानि ध्वजं चचामरं शाड्वलं पुष्पितं वा प्रदेशं यदा
134 श्वावमूत्र्यायतो याति यातुस्तदा कार्यसिद्धिर्भवेदार्द्रके गोमिष्टभोज्यागमः शुष्क मूत्रेण मये ४
सं शुष्कमन्नं गुडं मोदकावाप्तिरेवाथवा अथ विषतरुकंटकीकाष्ठपाषाणशुष्कद्रुमास्थि
स्मशानानि मूत्र्याथ वा हस्याथवा पापितोग्रेसरो रिष्टमाख्याति शय्याकुलालादिभांडाम्य
भुक्तान्यभिन्नानि च मूत्रयन् कन्यकादोषकृत् भुज्यमानानि चेद् दुष्टता तद्गृहिण्यास्तदा स्या २३५

पत्र

ध्विरा ढ विरुतं न शुभं स दैवगोस्तु रुतं मरणमेव करोति यातुः ऊंऊंफल्गुं प्रियामभिलं वन्
नासस्थु लूकोमुदापूर्णोस्या ऊंरुलुं प्रदीप्तमिति वर्ज्जयं सदा किष्किसि विज्ञेयः कूलहोयदा
वलवलं तस्या सकृत् सितं दोषा ये च तु द्वकटेति न शुभाः शेषास्तु दीप्तास्वराः सारसकू
जितमपि एकलं तत् युगपद्रुतं मिथुनस्य एकरुतं न शुभं यदि वासा देकरुते च विरौ
ति चिरेण चिरिल्लिरि ल्विरिः स नैशुभं करोति पिंगलाः अतोपरे तु ये स्वराः प्रदीप्त
संज्ञकास्तु ते इति विरुतं गमनं प्रति षेधि कुसुकुसुचेल्कलहं प्रकरोति अभिमतकार्य
गतिं च यथा साकथपपत्तिं तं च विधिं कथयामि दिनांते संध्यासमये निवासमागम्य तस्याः
प्रयतश्च वरहे देवान् समभ्यर्च्य पितामहादीन् नवांबरैस्तं चर्चितसुगंधैः एकोऽनिशीथेऽन
लदिक् स्थितस्तु दिव्येतरैस्तां सपर्यैर्हि योज्य पृच्छेद्यथा विंतितमर्थसिद्धिमनेन मंत्रेण
यथा श्रणोति विद्धिं भद्रे मया यात्व मितमर्थं प्रचोदितं कल्याणि सर्ववचसां वेदित्री त्वं प्र
कीर्तिताः आपृच्छाद्य गमिष्यामि विदिताः पुनस्त्वह प्रातरागमस्य पृच्छे त्वामार्गे पीदि

 शास्ति निशावसाने शिवदिङ्मुखस्थः कन्याभिहूषानलगर्भपातं। उच्चैः स्वराः सुस्तूण
कूटसंस्थाः प्रसादवेश्मान्तरसंस्थिताचा वर्षासुवृष्टिं कथयन्ति तीव्रामन्यत्र मस्तु दृह
नं रुजश्च श्वावकालैर्गृहे भो विगास्वभृत्या वर्त्ते रेचकैश्च प्यभीष्टं श्वानुन्वंतोवापिवंत
श्वतोयं वृष्टिकुर्वंत्यंतरे वारघाहात् वारे शिरोन्यस्य वहिः शारीरं रोहयते श्वा गृहिणी
विलोक्य रोगः परः स्यादथ मंदिरांतर्बहिर्मुखः संसतिवंधकीत्ता कुम्भमुक्तीरतिवे॥
श्मनो यदा। तत्र श्वानकभयं भवेत्तदा गोष्ठमुक्तिरति गोगृहं वदेत् धान्यस्थितिमुपधान्य
भूमिषु राके नासूणमाश्क्णादीन हृष्टिमंदाहारोद्ः खकृतजहस्य गोभिः सार्धं क्रीडमा
णः सुभिक्षं ते मारोग्यं वा भिधत्ते मुदं च वामं जिघ्रेज्जानुचित्ताग माय स्त्रीभिः सार्धं विग्रहो
दक्षिणं चेत् ऊरुं वामं चेन्द्रियार्थोपभोगान् सव्यं जिघ्रेदिष्टमित्रैर्विरोधः उभयोरपि जि
घ्रणे हि वाक्को विज्ञेयोन्यपवीरसंप्रयोगः अथ भस्मनि गोपथे तभ्रत्वा न्मासास्थीति।
वशी ग्रमग्निकोपः ग्रामे भविता च वहिः स्मशाने भयं तिचेदत्तंपुंविनाशः पिपासत्तथा 

/135

दुपानत्स्कं लिंगोस्तु सं मूत्रणो वर्णजः शंकरः गमनमुपानहं संप्रग्रह्योपतिष्ठेद्यदास्येत्त
दासिद्धये मांसपूर्णोः नेनोर्ध्वाक्षिराढे एवा स्याच्छुभं साग्न्लातेन शुक्रेण चास्यां गृही।
तेन मृत्युः प्रशांतोस्तु केनाभिघातोः प्रपुंसः शिरोहस्तपादादि वक्त्रे क्रं वोभ्यागमो वस्त्र
चौरादिभिर्व्यापदः केचिदाहुः सवस्त्रे शुभं प्रविशति सुगृहं संशुष्कास्थि वक्त्रे प्रधानस्य
तस्मिन् वधः शृंगलाधीक्षेवल्ली वरत्रादिवास्त्वापग्रह्योपतिष्ठेद्यदास्यात्तदा वंधनं लेढि
पादौ विधुन्वंश्च कर्णौ वुपर्यो कमंभ्रापि विज्ञायया नु विरोध विरोधस्तदास्यागकंडूयने
स्यात्स्वयं चोर्ध्वपादः सदा दोषकृत् सूर्योदये कोभिमुखो विरौति यामस्य मध्ये यदि सार
मेयः एको यदा वा बहवः समेताः संति देशाधिपनाशमाशु सूर्योन्मुखश्चानलदिक्स्थि
तश्च चौरानलत्रासकरो चिरेण मध्याह्नकालेनलमृत्युशंसी सशोणितः स्यात्कलहोप
राह्णे वासरदिने साभिमुखोस्तकाले कृषीवलानां भयमाशु धत्ते प्रदोषकालेनिलदि।
ङ्मुखश्च धत्ते भयं मारुततस्करोत्थं उदङ्मुखश्चापि निशार्धकाले विप्रव्यथां हरणं च

८३ ८७

१३७ सर्वत्र पूजिताः धूमिलाभिमुखा हंति खरादीन्दिग्गीश्वराः राजकुमारको नेता दूतः श्रे।
णीचरो द्विजाः गजाश्वस्वश्च पूर्वाद्यास्तत्रियार्थश्चतुर्दिशं सर्वेदिक्षु शुभादीनां विशेषेण
स्वशोभनाः पुरसैन्ये चापसव्या कृष्णा सूर्योन्मुखी शिवा याहीत्यग्निभयं शास्ति टेटेतिमृत्त
चोदिताः दिग्धिहुः कृतमाचष्टे मज्ज्वालादेशनाशिनी नैवरारुणा तामेके सज्वालापाः।
प्रवक्षते अकोघनलवक्त्रस्या वक्त्रं लालास्वभावतः अन्यप्रतिरुतायाम्या सेर्द्धं ईमृतसं
सिनी वारुण्यभिमुखी सेव संशांते सलिले मृतं ॥ ८ ॥ अ लोमः श्रवणं चेष्टं धनप्राप्तिः विया
गमः लोमः प्रधानभेदश्च वाहनानां च संपदः फलमासन्नमादेतन्नयाम्यां परतो रुतं
याम्यायां तद्विपर्यस्तं फलं पश्चं च माहतें पारोमां मनुष्याणां सकृन्मूत्रं च वाजिनां शवा।
श्रासं च जनयेत्स्याशिवान शिवप्रदो भौनं गता प्रतिरुतेन रद्विरदवाजिनां पाशिवासाशि
वसैन्ये पुरे वा शं प्रयच्छति भेभेति शिवा भयंकरी भोभोव्यापदमादिशेत्सदा मृतिबंधनवे
दिनीच फेफे हूहू चात्महिते शिवास्वनः शांतात्ववर्णात्परमोरुवंती याचाद्युदीर्यावितिः। १३७

पु. २ गी नदि।

उकारवर्णेन रुतेषु सिद्धिः एकारवर्णेन च वामपार्श्वे आदेयमोकाररुते न विद्यान्निषेधकृ
सर्वरुतेष्वपश्चात् २५४१

भिमुखा विरौति यस्य तदाश्वानि रुणद्धि पात्रां खेखेति चोच्चैश्च मुहुर्मुहुः येऽभषंति दंडे रि
वृता द्रमाना श्वानोऽभिधावन्ति च मंडलेन ते शून्यतां भस्सुभयं च कुर्युः प्रकाश्य दंतान
भिलेहिस सृक्कणी लढासनं भष मुशंति तद्विदः यदाननं चावलिहेच्च सृक्कणी प्रवृत्त
भोज्येपि तदा न विघ्नकृत् ग्रामस्य मध्ये यदि वा पुरस्य भषंति संहत्य मुहुर्मुहुर्ये ते क्लेश
माख्यांति तदीश्वरस्य श्वारण्यसंस्थो मृगवद्विचिंत्यः वृन्तोपगो वासति गोयपात स्तदिं
द्रकीलेस चिवस्य पीडा वासन्नरहेसस्य भयं गृहांतः पीडा पुरस्येव च गोपुरस्थे भयं व
शय्यासु तदीश्वराणां यानेऽभवंतोऽभयदाश्च पश्चात् अथापसव्या जनसंनिवेशोऽभयं भवे
तः कथयंत्यरीणां इति वाराहसंहितायां श्वचक्रं अथ शिवारुतं लिख्यते श्वाभिः सृगा
लास्सदृशाः फलेन विशेषणं चाशिशिरे मदान्निः ऊऊरुतांतेऽपरतश्च टाटपूर्णस्वरो
ऽन्ये कथिताश्च दीप्ताः लोमाशिकायाः खलु चक्रशब्दः पूर्णस्वभावः प्रभवः पतस्याः ये
न्ये स्वरास्ते प्रकृतेर्व्यपेताः सर्वे च दीप्ताः प्रतिसंप्रदिष्टाः पूर्वादिक्यो शिवाः सस्ताः सांता

गोष५

गो९एं४

१३८ ज्वलनमतो ऽप्रशस्तं सर्वांगज्वलनमवद्धिदं हयानां देवर्षे दहनकणाश्च धूमनं वा ऽन्तः।
पुरं नाशमुपैति मेढ्रे कोशान्तयं पालुदरप्रदीप्ते पादौ च पुच्छे च पराजयः स्यात् क्रोडोत्तमांग
ज्वलने जयः स्यात् स्कंधासनांसज्वलनं जयाय वंधाय पार्श्वज्वलनं प्रदिष्टं ललाटवक्त्रा।
क्षिभुजेषु धूमः पराभवाय ज्वलनं जयाय नाशाय पुच्छं पोथशिरोग्रपातनेत्रेषु रात्रौ
ज्वलनं जयाय पालाशताम्रासितकर्बुराणां नित्यं शुकाभस्य सितस्य चेष्टं प्रद्वेषो यव
सांभसां प्रयतनं स्वेदो निमित्तं विना कंपो वा वदनाच्च रक्तपतनं धूमस्य चासंभवः अस्व
प्नश्च विरुद्धता निशि दिवा निद्रालसध्यानता सादोदुर्मनसां विचेष्टितमिदं नेष्टस्तदा वा
म४ जिनं आरोहणमन्यवाजिनां पर्याणादियुतस्य वाजिनां अपवाह्य तुरंगमस्य वा कल्पस्यैव
137 विपन्नशोभनाः क्रौंचवद्विमुद्वधापहेषितं ग्रीवयाच्चलपादसोन्मुखं स्निग्धमुच्चमनु।
नादितुष्टवत् यास वद्धवद्नैश्च वाजिभिः पूर्णपात्रदधिविप्रदेवतागंधपुष्पफल।
कांचनादि च द्रव्यमिष्टमथवापरं भवेत् द्वेषितायदि समीपतो जयः भस्यपानखिलना १३८

टे टेति　　　　　　घे घे　　　　　　　धौरं

वासमाना चौचौचपूर्वं परतश्चवेते तस्याः सुतुष्टिप्रभवं तु तंतत् १४ उच्चैरौकारवर्णमुच्चार्य
पूर्वं पश्चाद्वासेतस्कोष्टुकस्यानुरूपं यासामत्र मुग्धाह विनस्मवाप्तिं स योगं वा प्रोषितेन वि
येण सीमागतावन्यमृगारुदंतः स्थिताव्रजंतेऽथ समापतंतः संत्रस्ता तेष्यभयानि दि
शां कुर्वंति शून्यं परितो भ्रमंतः १ तेग्राम्यसत्वैरनुवास्यमाना भयापरोधाय भवंति वन्यैः २
ग्राम्यामपि ग्राम्यनुवासितास्ते वदंति यद्वायेवमृगा भवंति वन्ये सत्वे द्वारसंस्थे पुरस्य रोधो वा
च्यः संप्रविष्टे विनाशः सूते मृत्युसाङ्गयंसंस्थिते च गेहं याते वंधनं संप्रदिष्टं ३ इति वाराहमि
हरसंहितायां शिवारुतं गावो दीनाः पार्थिवस्याशिवाय पादैर्भूमिं कुट्टयंत्यश्च रोगं मृत्युं कु
र्वंत्य श्रुं भर्तृभासनस्ताः २ भीतास्त्वक करास्का ववल्पः ४ कारणं वासति वेदनयो भयापरात्रौ
वृषभः शिवाय भृशं विरुत्वो यदिमक्षिकाभिः तदासु वृष्टिं सरमात्मजैर्वा १ आग छंतीं मं
इभं भारवेणसंसेवम्यो गोष्ठवृद्धैगवायाः आर्द्रांगोर्वहृष्टरोमघत्तृष्टा घन्या गावस्यान्महि२
ष्यादिश्चैवं इति वराहमिहरसंहितायां गावेंगितं अ उत्सर्गाशुभमासनापरस्यं वामे च

धर्वांयत्नाश्च : पश्चुर्भाभास्तकरावांतुलं न ४४

१३९ यविनयधन वृष्टिसोत्थानि ११ प्रहरणस्य दृशेषु जयो नंद्यावर्त्तेवन ध्वजे शान्तिः लोष्टेतु लब्धपूर्वं
स्यभवति देशस्य संप्राप्तिः १२ स्त्रीरूपेष्वरि नाशो भंगाभ्युत्थिते सुतो मतिः कुंभेन निधिः प्राप्तिः
यात्राविघ्नश्च दंडेन १३ कृकलासकपिभुजंगेष्वशुभं दृष्ट्याधयोरिपुवसित्वं गृध्रोलूकध्वांक्षश्ये
नाकरेषु जनमर्करेः २० पाशोपलाक बंधनेन पवमत्सुर्जनविं सुतेरक्तेः छललेस्या वेरूक्षेदुर्गंधे वाशुभं भ
वति। शुक्लः समं सुगंधिः स्निग्धश्च शुभावहो भवेच्छेदः गतेंम्लानि फलानि चदंत्त स्य समानिमं
गेतेंमूलमध्यदृशान्ताग्रसंस्थिता देवदैत्यमनुजाः क्रमात्ततः स्फीनमध्यपरिफेलवंशीघ्रमरं
श्चचिरकालसंभवं २३ दंतभंगफलमत्र दक्षिणं भूपदेशबलविड्वरं वामतः सुतपुरो
हितेभवा हंतिसाद्र कदारनायकान् २४ आदिशेद्भयमभंगदर्शनात्माधिवस्य सकलं कु
लक्षयं सौम्यलग्नतिथिभादिभिः फलं वर्द्धते शुभमतोन्यथा भवेत् २५ क्षीरमिष्टफलपुष्प
पादपे चापगातटविघट्टनेन वा वाममध्यरदभंगखंडनं शत्रुनाशकृदतोन्यथाप
रं स्खलितगतिरकस्मादस्तकर्णोतिदीनः श्वसितिमृदुसुदीर्घं न्यस्तहस्तः पृथिव्यां १३९

मिवंदिनः पकरौ पाथिकनंदिनोः यथा सव्यपार्श्वगतहृष्टयोः यथावांछितार्थफलदासु
रंगमाः वामेष्वपादेरभिताडयंतोमहीप्रवासायभवंतियस्युः संध्यासुदीप्तामवलोकयंतो
ह्रेषंतिचेद्वंधपराजयाय अतीवहेषंतिकिरंति वाला निजारताश्चप्रवदंतिपात्रंरोमस्य
जोदीनस्वरस्वनाश्च पांसुंग्रसन्नश्चभयायदिष्टाः समुद्रवेदक्षिणपार्श्वशायिनः पादंस।
मुत्क्षिप्यवदक्षिणंस्थिताः जपाययंत्यभिदंफलंयथासंभव मादिशेगाः आरोहतिक्षिति
पतौविनयोपपन्नोयात्रानुगोन्यतुरगंप्रतिहेषिताच वक्त्रेणवास्पृशतिदक्षिणमात्मपार्श्वे।
योऽश्वः सभर्तुरचिरात्प्रदिनोतिलक्ष्मीमुक्रमुक्रमेप्रसहत्करोतिनताज्ञमानोप्यनुलेमयया
यी अकार्यभीतोश्रुविलोचनश्च शिवंनभर्तुस्तुरगोविधत्ते उक्तमिदंहयचेष्टितमतऊ
र्ध्वंदंतिनांमतऊर्ध्वंदंतिनांप्रवक्ष्यामि तेषांमुदंतकल्पनमंगम्लानादिचेष्टिभिः इतिवराह
मिहरसंहितायामश्वेगितं दंतस्यमूलपरिधिद्विरायतंप्रोह्यकल्पयेच्छेषं अधिकमनूप
चराणांन्यूनंगिरिचारिणांकिंचित् श्रीवर्द्धमानछत्रध्वजचामरानुरूपेषु छेदेहृष्टेघारो।

१५० अंडावकिरणमेकांड प्रसूतिश्वनशिवाय गौरकवर्णश्चौराश्चित्रैर्मस्तु: सितैश्चव
क्षिभयंकाकानांनिर्दिशेच्छिशुभि: अनिमित्तसंहतैर्ग्राममध्यगै: कृष्णयंचवैसंक्षि:श्री
मांतेक्षोधात्स्वातु: सुस्निग्धपत्रपल्लवकुसुमफलासन्नसुरभिमधुरेषु सक्षीरावर
णसंस्थितमनोजवृक्षेषुचार्थकर: निष्पन्नसस्यशाद्वलभवनप्रासादहर्म्यहरितेषु
धान्योच्चयमंगल्येषुचैवविरुवत्धानागमद: गोपुच्छस्थेवल्मीकसंस्थितेऽथवादर्श
नंभुजंगस्य सद्योज्वरोमहिषगोवासतिगुल्मेफलंस्वल्पं कार्यस्यव्याघातस्तृणप्रण
कूटेवामगेवुसंस्थोवा ऊर्द्धेम्निष्ठुष्टेसनिर्हतेचकाकेवधोभवति कंटकमिश्रेसौ
म्येसिद्धि: कार्यस्यभवतिकलहश्च कंटकिनिभवतिकलहोवल्लीपरिवेष्टितेवंध:

छिन्नाग्रच्छेद:कलहशुष्कद्रुमस्थितेध्वांक्षे पुरतश्चपृष्ठतोवागोमयसंस्थेन्नसंप्रा
प्ति: मतपुरुषांगावयवस्थितोभिवासनकरोतिमस्तुभयं भजन्तस्थितवंद्याप
हिवासस्थस्थिमंगाय रज्वास्थिकाष्टकंटकिनि: सारासिरोरुहाणांनेभवत्ति भुज १५०

Margin: ग्रन्थत्रुटि रश्चेपत्रेकिंचि त्कृिचत्वारिंश न्नसर्वमपि पत्रमत्रगृथ्यो जनीयं ग्रन्थि स्मत्पलिरिवत

लें ७ ... जि ५ ... न १ ... १३९

को ६ | नैकस्तोत्कशलस्व २८॥

द्रुतमुकुलितवृष्टिः सन्नशीलो विलोमो भयकृदहितमेघ्नरीनैस्तुष्टतदूते वल्मीकस्यार
ण्यगुल्मस्य पत्तरु मध्यनः स्वेः छ्रयाह वृष्टिः पीपाद्याघानुलोमं त्वरितपदगतिर्वक्र
मुक्तस्य घोषैः कन्नासन्नाह कालेजनपतिचमुक्तः शीकरं वृ हिं वा तत्कालं वामदा तो
जपकृदस्य रदं वेच्यतदन्निणं वा च्चैशितं वारिणिवारिणस्य गृहे एनाशरणपभवेन्न
परस्य गृहं गरु दीनोत्तरणं हिपस्यतोर्यो धूलं वृश्चिकरं नुभर्त्तुः इति वराहमिहरसंहितायां त्य
रसं शितं शाखानांदक्षिणं शुभदः कः करो पिकावामं विपरीतमन्यदेशे घवधि र
लोके प्रसिद्धैव । वेशाखेनिरूपदतेव त्रेनीदुः सुभिक्षशिवरात्रा निंदिति कंटकिस्तुर
क्षेत्सुभिक्षभयानितदेशेनीदे शाकधाख्याया शरदिम वेतम्भवृष्टिर परस्यां याम्योत्तर
यो मध्ये प्रधानवृष्टिस्ततो रुपरि शिविदिशि मंडलवृष्टिः नैर्ऋत्यांशारदस्य निःपतिः
परिशोषयोः सुभिक्षं मूषकसंपच्चवायव्ये शरदभे गुल्मवल्लीधान्यप्रासादगहन नि
म्नेषु सून्योभवति । सदेशाश्चोरानावृष्टिरोगार्त्तेः विविचत्तुः शावत्वं सुभिक्षेपान्पत्॥

दंपंचमि

पश्चादग्रादिदर्शनं दद्यादितिप्रहारा: सु:स्त्रीलाभ: स्त्रीनिरुते गच्छेतिगवाक्डेतिद्युष्या शीघ्र ५ २ ५ ३ ८ मदाकुराश्च ४ ×

१४२ केकरविरुतेकुकुवाधनलाभं प्राप्नोति नांग्राह करजज्जपथिकागमनमाहखाखेतियापि
नां सतु गमनप्रतिषेधकरोमाषपसधोभिवृषोय काकाकेति विघ्नांकाकिंचाहारद्
षण्णाह श्रीस्यास्यदं कचकचेति वंधनमेवं खगाकुरिति करकाविरुतेवर्षं कुत्रा
संपव्रदतिवस्त्राप्तिः कलकलेति च संयोगसदृजस्यप्राप्ताः सादं कडितिफलाप्तिः
कितिविक्रमियंकटिकटेकलहः दाकुदिपिद्दिविकेकेकेतिपुरं चेति रोषाय का
कद्वयस्यापि समानमेतत्फलं यदुक्तं रुतवेष्टितादौ: पतत्रिणोन्ये पियथैवका
काचामाः स्वच्छापररद्दिणौराधस्थकाकारैरभिघातो वर्गवर्गस्थे: अभयाश्च
तुंडपक्षैश्वरणाभिघातैर्जनाभिभवनाः कुर्वंतिशत्रुवृद्धिं निशि विचरंतोजनविना
शंसद्येनमेव मज्ञिः स्वभयं चविपरीतमंडलेश्चपरान् असाकुलंभ्रमज्ञिघोतोवा
तिभवतिकाके: ऊर्ध्वमुखाश्चलपक्षाः पथिभयदाः कृजंयाधान्यमुखाः सेनांगस्यापु
दंपरिशोषंचविभक्तपक्षाः भस्मास्थिकेशयन्त्राणि विभ्रेस्यनपतिवधायसप्याया म १४१

अत्र प्रारभ्य द्विचत्वारिंशत्पत्रस्य समाप्ति पर्यंतं
चत्वारिंशत् पत्रस्य त्रुटिरत्र विस्मृत्य लिखितं ५

मौ

गगनं दृष्टि तस्कर शास्त्राग्निभयान्यनुक्रमशः सितकुसुमासितमांसारनर्थसिद्धये
सितायातुः धुन्वन्पत्त्रावृर्ध्नानन अश्वविघ्नमुक्तः क्कणिति यदिष्टं खलांवरत्रांव
स्त्रीचादायवासते वंधः पाषाणस्थेच भयं क्लिष्टपूर्वो पिकयुतिश्च अन्योन्यभक्तसं
क्रामितानने तुष्टिरुक्तमाभवति विज्ञेयः स्त्रीलाभे पत्यो: क्रोशतोर्युगपत् प्रमदाशिरो
नु गतपूर्णकुम्भस्थेंगनार्थसंप्राप्तिः घटकुट्टनेसुत विपत् घटावकृष्टतेत्र संप्राप्तिः स्कं
धावारादीनां निवेशसमये रुवंश्चलयतत्तः सूचयतेतस्यानं निश्चलपव्रस्तुभयमात्रं
प्रविशति सैन्यादीन् समग्रकं कैविनाभि बध्नासे: अविरुद्धेस्तेशीतिर्दिं पताथुर्वं विरु
वैश्च वंधः शूकरसंस्थे पंकातेश्चकरे सूकरे विपदि प्राप्तिः च्युमं खरोष्ट्रजाते के चिन्ता
ऊर्ध्वधंनुरवरोवा ह्न लाभो भ्रमगतेक्रोशत्यनुपायिनि स्थितउत्पात: अन्येपर्क्रिया
नारेज्ञाताकाकस्य रुतं स्वनिलयसंस्थिस्थितिः फलंज्ञेयं कवइति चात्मघासे
इतिरुते स्निग्धमित्राप्तिः करइतिकलहं कुरुतेसहर्षमथकटकटेतिरधिभक्तं॥

तुपात रोपानारं काकवद्विरुत ... ततत्तथा विधि पंगरादोषफला
निवस्तनां ... इति ४३

दिपत्रं ६

१५२ मांससुरासवधान्यसमुद्ररत्नाप्तिः मारुत्यां शस्त्रायुधसरोजवल्लीफलाग्रान्‌ आप्तिः॥
सौम्यायां परमान्नासनतुरंगांबरआप्तिः ऐशान्यां संप्राप्ति घृतपूर्णानां भवेद्‌दुंदुहस्य।
एवं फलं ररहयते गृहपिषु समाश्रिते भवति गमने कर्णसमक्षक्षेमायनकार्यसिद्ध
ये भवति अभिमुखमुपैति यातु विरुद्ध निवर्त्तयेद्यात्रां वामे वासित्वा दो दक्षिणपार्श्वे
तु वासितो यातुः अर्थापहरणकारी तद्विपरीतो यो सिद्धिकरः यदि वाम एव तिरुव
न्मुहुर्मुहुः पापिनो तु लोमगतिः अर्थस्य भवति सिद्धौ प्राच्यानां दक्षिणश्चैव वामः प्र
तिलोमगतिर्वासनं गमनस्य विघ्नकृद्भवति तत्रस्यसैव फलं कथयत्ति यवांछितं गम
वामे४ ने दक्षिण विरुत्तं कृत्वा वासेद्यथेप्सितार्थाप्तिः प्रतिवास्य पुरो पापात्‌दुत्तमये थोग।
मो भवति प्रतिवास्य पृष्ठतो दक्षिणेन पापाद्भुतं हतनकारी एकचरणोर्कमीक्षण।
141
विरुवंश्च पुरो रुधिरहेतुः दृष्टार्कमेकपादस्तुंडेन लिखेद्यदास्वपिच्छानि पुरतोजन
स्य महतो वधमभिधत्ते तदा वलिभुक् सस्योपेते सेत्रे वा सत्ति धान्ये समस्यमल्लब्धिः श्रा १५२

णिकुसुमाद्यावहनेसुतस्यजन्मान्यथागतायाश्च [१२] चूर्णेनतैर्धूलाभः सिकताधान्याद्रैभ
कुसुमपूर्वैः भयदोजनसंवासाद्यद्विभांडान्यपतयेत्काकः वाहनशस्त्रोपानहछत्र
छायांगकुट्टनेमरणं तत्पूजायां पूजाविष्टाकरणेनसंप्राप्तिः यद्द्रव्यमुपनयतितस्य
लब्धिरपहरतिचेत्प्रणाशः स्यात् पीतद्रव्यैः कनकं वस्त्रं कर्पासिके सिते रूप्यं सक्षीरं
जनवंजुलकुलवयपुलिनगारुवंतश्च ग्रावपिष्टरिं दुर्दिनमन्ततोस्नानं चपांशुजलैः १६
साद् दारुणनादरूकोटरोपगोवायसोमहाभयदः सलिलमवलोक्यविरुवन्करोत्यनु वृष्टि ६
रावीच दीप्तेविग्रेविटपेविकुट्टयन्वक्रिकद्विधुतपत्रः रक्तं द्रव्यं गंधतृणकाष्ठं वाग्रहे ६५
निरधत [१८] ऐंद्रादिदिग्वलोकी सूर्याभिमुखोरुवन्नरदेशरहितः राज्यभयं चौरवंधनक
लहाः सुभयं चेति [१९] शांतामैंद्रीमवलोकयन्रुवन्राजपुरुषमित्राप्तिः भवतिचसुवर्ण
लब्धिः शाल्यन्नगुणाशनाप्तिश्च आग्नेय्यामनलजीविकयुवतिप्रवरधातुलाभश्च याम्यामा
सकुलत्थभोज्यगांधर्वकैर्योगः नैर्ऋत्यां दूताश्चोपकरणदधितैलपललभोज्याप्तिः वारुण्यां

१५२ स्वजनादिनाशमाख्यं ३ द्वंद्वसंग्रहणभोजनचौरवञ्चिविषोत्सवात्मजवधाकलहोभयं
च वर्ग: स्थिरोपमुदयेंदुयुते स्थिरर्क्षे विद्यात् स्थिरं चचरगृहे चचरं यदुक्तं स्थिरप्रदेशोपल
मंदिरेषु सुरालयेभूजलसंनिधौच स्थिराणि कार्याणि चराणि यानि चरप्रदेशादिषु चाग
माय ४ आप्योदयर्क्षलग्नादिम्बलेषु चयेप्रदीप्ता: सर्वे ति तेत्र हृष्टिकरानुवंत: शांतोपि वर्षि
कुरुतें वुचारी ५ आग्नेयदिग्लग्नमुहूर्तदेशे धर्के प्रदीप्तो भिभयाय वासन् दि[illegible]र्यमत्रोदय
कंटकेषु नि:पत्रवल्लीषु च सोसृकृत्स्यात् ६ याम्य: प्रदीप्त: सुरचेष्टितामुग्मुग्रोभवेत्कंटकि
नि स्थित[illegible] भैर्मर्द लग्नेयदिनैर्ऋताच स्थितोमितद्धेत्कलहाय हृष्ट: लग्नेथवेरोम्नगुग्
स भसंस्थो विदिक्स्थितोऽधो वनश्चरोति दीप्त: स चेत्संग्रहणं करोति यो स्यात्तयाँ विदि पा४
142 शाप्रविष्टा: पुंराशिलग्ने विषमे स्थितोच दिक्स्थ: प्रदीप्त: शाकुनेनेराख्य: वाच्यं तदा सं
ग्रहणं नराणां मिश्रोभवेत्खंडकसंप्रयोगा: ९ एवं रवे: क्षेत्रनवांशलग्ने लग्नस्थिते वा स्वय
मेव सूर्ये दीप्तोभिधत्ते सकुनोभिवासन् पुंस: प्रधानस्य हि कारणं तत् १० आरम्भमासेषु चस १५३

एतत्पर्यंतं त्रुटि:

कुलवेष्टोवासनं ॥ ॥५७॥ स्थलसलिलचराणां व्यत्ययो मेघकाले प्रचुरसलिलवर्षं शोषकाले
भयाय । मधुभवननिलीनं तत्करोत्याशु शून्यं मरणमपि विलीना मक्षिका मूर्ध्नि लीना वि
निक्षिपस्य: सलिलेंडकानि पिपीलिका वृष्टिनिरोधमाकु: तरुस्थलं चापि नयंति निम्नाद्य
दातदातः कथयंति वृष्टिं ॥५८॥ कार्यं तु मूलशकुनेंतरजे तदंक्रि विंद्यात्फलं नियतमेव मिसेवि
चिंत्यः प्रारंभयानसमयेषु तथा प्रवेशे ग्राह्यं क्रतं न शुभदं क्वचिदप्युशंति शुभं दृशा।
पाकमविघ्नसिद्धिं मूलाभिरक्षामथवा सहायान् इष्टस्य संसिद्धिमनाम यत्नं वदंति।
तेमानयंतु नरस्य ॥६०॥ क्रोशादूर्ध्वं शकुनविरुतं निःफलं प्राहुरेके तत्रानिष्टे प्रथमशकुने मा
नयेत्संचपञ्च प्राणायामान्नृपतिरशुभे षोडशैव द्वितीये प्रत्यागच्छेत्स्वभवनमतो यद्यनिष्ट।
स्तृतीयः इति वराहमिहिरसंहितायां वायसविरुतं दिग्देशचेष्टास्वरवासरर्क्षमुहूर्त्तहोरा
करणोदयांशान् चरस्थिरोन्मिश्रबलाबलं च बुद्ध्वा फलानि प्रवदेत्तदज्ञः तज्ज्ञः विविधं क
थयंति संस्थितानामागामि स्थिरसंस्थितं च कार्यं नृपहृतचरान्यदेशजातान्यभिघात।

ज्ञि

शोष्या स्थां स्त्रो तोम्यत्वं च वर्जां आद्रप त्वंभ कुम्भ ता ची तोजाल्पितत्वदिन ... पित स्वेदः मास त्रयेएकतहैंद्र
चापनिर्घात पाकाभ्र ६ कीटा खुमक्षि को रेग वकुत्स्यं प्रम  विरुगविरुतं च ४ ×

 स्यमासै रन्ध्रेन शाने: सुरद्विषो ह्यार्द्यात् वर्षात्स्यर्यग्रहणे स्म द्यः स्त्रीत्वष्टकीलकयोः त्रिभि
रेव धूमकेतो मसि श्वेतस्य सप्त रात्रेण सन्नाहात्परिवेषेन्द्र वायसंध्याभ्रसूचीनां शीतोष्ण
विपर्यास फलपुष्पमकालजं दिशां दाहा स्थिरचरयोरन्यत्वं प्रसूति विकृतिश्च षण्मा
सात् अक्रियमाण ककरणं भूकंपो उत्सवो दुरिष्टं च लोष्टस्य चामुत्तराणां त्रिभिरेव
विपच्यते मासैः प्रसवः श्वनामरण्ये वन्यानां ग्रामसंप्रवेशश्च मधुनिलयं तोरणेन्द्रध्व
जाश्च वर्षैस्समधिकाश्च गोमायुगृध्रसंघाश्च दशाहिकाः सद्य एव तूर्यरवः आक्रुष्टं पतत्
फलं वल्मीको विदूरणं च नुवः आकृता शै प्रज्वलनं घृततैलवसादि वर्णं चापि सद्यः( षं
परिपच्यंते मासे ध्वजे नजन नवादः छत्रचितिधूयकृतवस्त्रीजानां सप्तभिर्भवति यच्छैः छ
त्रस्य तोरणस्य च केचिन्मासात्फलं प्राकृः असंतविरुतानां स्नेहः शक्रश्च विपत्तिर्भूता
नां मार्जारनकुलयोर्मूषकेण हि संगमश्च मासेन गंधर्वपुरं मासाद्रसवैकल्यं हिरण्य
विकृतिश्च ध्वजपांशुवेश्मधूमाकुलादि सद्य्यापि मास फलाः नवकैकाष्टशैकैकंप 

वैकार्ये षष्ठो म्बितानां ऋणये द्विलग्नं संपश्चिपश्चेति यथाक्रमेण सम्यग्विपश्चेति तथैवचा
स्या" काणेनाक्षिहीनेनेति सूर्ये चंद्रे लग्नाद्वादशे चैतरेण लग्नस्थेऽर्के पापदृष्टे न्धश्च कु
ब्जः स्वर्क्षेशो न हीनो जडो वा" क्रूरः षष्ठे क्रूरदृष्टे विलग्ने यस्मिन्नाशो तत्र देशे व्रणोस्य।।
एवं प्रोक्तं जन्म या जन्मकाले चिह्नं रूपं तत्तदस्मिन् विचिंत्य" द्वादशांश्च रग्रहांशकोदयेना
मचास्य चतुरक्षरं स्थिरे नाम युग्ममपि चैद्विमूर्तिषु त्र्यक्षरं भवति वास्य पंचभिः कादयाश्च
वर्गाः कुजशुक्रसौम्यजीवार्कजानां क्रमशः प्रदिष्टाः वर्णोष्टकं जद्वि वशी त्वरश्चमेखेरकार
क्रमशः स्वराः स्युः" नामानि चाग्नंबुकुमारविष्णुशक्रेंद्रपत्नी चतुराननानां तुल्यानि सू
र्यक्रमशो विचिंत्य द्विस्यादिवर्णे घटये बुधः" वयांसि तेषां स्तनपानबाल्यव्रतस्थितायौ
वनमध्यवृद्धाः श्रुती वक्रनाइति भौमचंद्रज्ञशुक्रजीवार्कशनैश्चराणां" इति वराहमिहि
रसंहितायां सर्वशाकुनोत्तरं सर्वशाकुनं समाप्तं अथपाकाध्याये लिख्यते यत्राज्ञाने:
सोमस्य मासिकोंगारकस्य चक्रोर्कः आदर्शनाद्वा पाको बुधस्य जीवस्य वर्षेण षड्भिः सित

मैदर

१६५ ष्णौरोहिएय [illegible] ध्रुवाणि तैः कुर्यात् अभिषेकशांतितरु[illegible]गरहर्म्यबीजध्रुवारंभान् मृदु
शिराक्रभुजंगाधिपानि तीक्ष्णानि तेषु सिध्यंति अभिघातमंत्रवेतालबंधवधवेधसंबंधाः ७
उग्राणि पूर्वभरिणी पित्र्याणि तेषु सादनाशशाठ्येषु योज्यानि बंधविषदहनशस्त्रघाता
दिषु च सिद्धैः लघुहस्ताश्विनिपुष्याः पण्यरति ज्ञानभूषणकलासु शिल्पौषधियाना
दिषु सिद्धिकराणि प्रदिष्टानि मृदुवर्गो ह्यनुराधा चित्रा पौष्णैंदवाभिमितार्थे सुरतविधि
वस्त्रभूषणमंगलगीतेषु च हितानि। होत भुजंस विशाखं मृदुतीक्ष्णतद्धि मिश्रफलका
रि श्रवणत्रयमादित्याणि लेचचरकर्मणि हितानि हस्तत्रयमृगशिरः श्रवणत्रयं
च पूषाश्विशक्रगुरुभानि पुनर्वसुश्च क्षौरे तु कर्मणि हितान्युदये क्षणे च युक्तानि चोडु
पतिना यदि शस्तुतारा नाम्नात मात्रगमनोत्सुकभूषितान्नाभ्युक्तभुक्त[illegible]रणका
लनिशाशनानां संध्या निशाशनिकुजेषु तिथौ च रिक्ते क्षौरं हितं न न कृते हि न चापि वि
ष्ट्यां विप्राज्ञया नृपाज्ञालग्नसंमिते च विवाहकाले मृतसूतके च बंधमोक्षे क्रतुदीक्षणेषु १६५

१४४

ाा ४

चैत्रिकसंज्ञकमासपाकानि नक्षत्राण्यश्विनिपूर्वकानिसद्यः फलाश्लेषा पित्र्यान्मासाः
षट्षट्त्रयोर्द्धमष्टौ त्रिषट्कैकाः मासचतुष्काषाढेसद्यः पाकाभिजित्ताराः सूत्राष्टा
वष्ठ्यर्द्धत्रयस्त्रयः पंचचैवमासाःस्युः श्रवणादीनांपाकोनक्षत्राणांयथासंख्यं निगदि
तंसमयेचनदृश्यते अधिकतरंद्विगुणंविपच्यतेतत् यदिनकनकरत्नगोप्रदानैरुपस
मितंविधिवद्विजैश्चशांत्या इतिवाराहमिहरसंहितायांपाकाध्यायः शिखिगुणरसेंद्रिया
नलशशिविषयगुणर्तुपंचवसुपक्षाः विषयैकचंद्रभूतार्णवाग्निरुद्राश्विवसुदहनाः१
भूतेशपक्षवशावोद्वात्रिंशच्चेतितारकामानं क्रमशोश्विन्यादीनांकालस्ताराप्रमाणेन२
नक्षत्रपमुद्वाहेफलमद्वैस्तारकामितैःसदसत् दिवसैर्ज्वरस्यनाशोव्याधेरन्यस्यवावा
च्यः२ इतिवाराहसंहितायांतारकामानं अश्वियमदहनकमलजशशिशूलभृददिति
जीवफणिपितरः योन्यर्यमदिनकृत्त्वष्टापवनशक्राग्निमित्राश्च शक्रोनिर्ऋतिस्तोयं
विश्वेब्रह्माहरिर्वसुर्वरुणः अजपादोहिर्बुध्न्यः पूषाचेतीश्वराभानांत्रीण्युत्तराणिते

१५६

वृषकर्णिमारुताः पतयः कुर्याद्भवेषुभवरस्थिरयोष्टिकानिचर्मेक्रियादिजंतानिचवार
सवाख्ये सप्तीतिमित्रकरणानिचकौलवेषु, सौभाग्यसंश्रयग्रहाणिचतैतिलाख्ये क
पिवीजगरहस्त्रयज्ञाविगरेवणिजेध्रुवकार्येवणिग्पुतयः नहिविष्टिकृतंविदधातिशुभं
परघातविषादिषुसिद्धिकरं कुर्यात्योष्टिकमौषधानिशकुनौमूलानिमंत्रास्तथागोर
कार्याणिचतुः पदेद्विजपितृन्तुद्विश्यराज्यानिच नागेस्थावरदारुणानिहरणंसौभा
ग्यकर्मोप्यतः किंस्तुघ्नेशुभमिष्टपुष्टिकरणंमंगल्यसिद्धिःक्रिया लाभेत्तनीयेचशुभैः
समेतैः पापैर्विहीनेशुभराशिलग्नेविंध्योचकर्णांवमरेज्यलग्नेतिष्येदुचित्राहरिरेवर
तीषु मृगशिरोमूलानुराधामघाहस्तार्थातिचुतैलिपष्टिमिथुनेमघस्तुमाणिपद्मः र
सम्राणांस्यवहिः शुभेरुद्रपतौचैकादशाद्वित्रिणिक्रूरे त्र्यायषडष्टगैर्नतुभ्रगेषष्ठेकु
जेचाष्टमे दंपत्योर्द्विनवाष्टराशिरहितेदारानुकूलेरवौचंद्रेवार्किकुजार्किशुक्ररहि
तेमध्येथवापापयोः सप्ताकाव्यतिपातवैधृतहि नंविष्टिंचरिक्तांतिथिंक्रूराहायनयो १५६

दि २ड नररे
गी ४

145

सर्वेषुशस्तंक्षुरकर्मभेषु हस्तोमूलंश्रवणःपुनर्वसुर्मृगशिरस्तथापुष्यः पुंसंज्ञिते
षुकार्येषुतानिशुभानिधिष्ण्यानि सचित्रपुष्यानिलमैत्रतिष्यत्वाष्ट्रेतथाचोडुगणाधिप
ते संस्कारदीक्षाव्रतमेखलाद्यंकुर्याद्गुरौशुक्रबुधेशशांके शुद्धेद्विदशांकेऽजनैधनग
हैः पापाष्टषष्ठायगैःलग्नेकेंद्रगतेथवासुरगुरौदैत्येंद्रपूज्येपिवा सर्वारंभफलप्रसि
द्धिरुदये राशौचकर्त्तुःशुभे स्वप्नाम्पस्थिरभोदयेषुभवनंकार्यंप्रवेशोपिवा इतिवराह
मिहिरसंहितायांनक्षत्रकर्मगुणः कमलजविधातृहरियमशशांकषड्वक्त्र... वसु
भुजगाः धर्मेशासवितृमन्मथकलयोविश्वेचतिथिपतयः पितरोमावास्यायांसंज्ञासदृ
शीवर्तैः रूपाकार्याः नंदाभद्राविजयारिक्ताःपूर्णाचतास्त्रिविधाः यत्कार्यंनक्षत्रेतद्दै
वत्यासुतिथिषुतत्कार्यम् करणमुहूर्त्तेष्वपितत्सिद्धिकरंदेवतासदृशं तिथिकर्मगुणाः॥ व
ववालवकौलवतैतिलाख्यगरवणिजविष्टिसंज्ञानां पतयः सुरेंद्रकमलजमित्रार्यमभूश्रि
यः सयमाः कृष्णचतुर्दश्यर्धाद्ध्रुवाणिशकुनिचतुः परंनागंकिंस्तुघ्नमपिचतेषांकलि

१५७ क्रमित्रोसंतुष्टोधर्मीकृतप्रचुरकोपः मूलेमानीधनवान्सुखीनहिंस्रः स्थिरोभोगी १ इष्टा
नंदकलत्रोमानीदृढसौहृदश्चजलदेवे वैश्वेविनीतधार्मिकवक्रमित्रकृतज्ञसुभगाश्च।१२
श्रीमानश्रवणेश्रुतवानुदारदारोधनान्वितः ख्यातः दाताढ्यः शूरःगीतप्रियोधनिष्ठासुध
नलुब्धः स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकः सतभिषजिदुर्ग्राह्यः भाद्रपदासूद्विग्नः स्त्री
जितधनपटुरदाताच वक्तासुखी प्रजावानजितशत्रुर्धार्मिकोद्वितीयासु संपूर्णांगःसु
भगः शूरः शुचिरर्थवान्पौष्णे इतिवराहमिहिरसंहितायांनक्षत्रजातकं अश्विन्यो
थभरण्योवक्रलापादश्चकीर्तितेमेषः वृषभोवक्रलाशेषंरोहिण्यर्धंचमृगशिरसः मृ
गशिरसोर्द्धंरौद्रंपुनर्वसोश्चांसकत्रयंमिथुनः पादः।पुनर्वसुभवस्तिष्यश्लेषाचकर्क
टकः सिंहोघमघापूर्वफाल्गुनीमुत्तरायाश्चतस्मरिशेषंहस्तंचित्राद्यर्धंसकन्यकाख्यः।१४
तौलिनिचित्रांत्यर्धंस्वातिःपादत्रयंविशाखायाः अलिनिविशाखापादः।तथानुराधान्वि
तोज्येष्ठा मूलमषाढापूर्वाप्रथमभश्चामुत्तरांशकोधन्वी मकरस्तस्मरिशेषंश्रवणःपू १६०

146

षश्चैत्र विरहे लग्नांशकेमानुषे ॥ इति वाराहसंहितायां नक्षत्रादिकर्मगुणाध्यायः ॥ प्रिय
भूषणः सुरूपः सुभगो दक्षोऽश्विनीषु मतिमांश्च ॥ कृतनिश्चयसत्यारोग्यदक्षसुखि
नश्च भरणीषु ॥ बहुभुक्परदाररतः तेजस्वी कृत्तिकासु विख्यातः ॥ रोहिण्यां सत्यशु
चिः प्रियंवदः स्थास्नुरूपश्चपलः चतुरो भीरुः पटुरुत्साही मृगे धनी भोगी ॥ शठ
गर्वितचंडकृतघ्नहिंस्रपापश्च रौद्रर्क्षे ॥ दांतः सुखी सुशीलो दुर्मेधा रोगभाक्पिपासु
श्च ॥ अल्पेन च संतुष्टः पुनर्वसौ जायते मनुजः ॥ पंडितो धनी धर्मसंश्रितः पुष्ये ॥ शठ
सर्वभक्षपापः कृतघ्नधूर्तश्च भौजंगे ॥ बहुभृत्यधनो भोगी सुरपितृभक्तो महोद्यमः ॥ प्रि
यवाग्दाता द्युतिनिरटनोन्नृपसेवको भाग्ये ॥ सुभगो विद्याप्तधनो भोगी सुखभाग्द्वितीयफल्गु
न्यां उत्साही धृष्टः पानयोः अघृणी तस्करो हस्ते ॥ चित्रांबरमाल्यधरः सुलोचनांगश्च भव
ति चित्रासु ॥ दांतो वणिक्कृपालुः प्रियवाग्धर्माश्रितः स्वातौ ॥ ईर्ष्युर्लुब्धो द्युतिमान्वचन
पटुः कलहकृद्विशाखासु ॥ आढ्यो विदेशवासी क्षुधालुरटनोऽनुराधासु ॥ ज्येष्ठासु न च

शांतात्मा
न: ६
दिवे ५

१५८ ता: शनिदिवाकरराहुजीवा: कुर्युः कुलघ्नशुभगां श्वसुरेषुभक्तां चंद्रः करोति वि
धवां सुधनां दरिद्रामस्तां शशांकतनयः कलहप्रियां च सौरारजीवबुधराहुरवींदु
शुक्राः कुर्युः प्रसह्य खलु सप्तमराशिसंस्था वैधव्यबंधनकुलक्षयवित्तनाशव्याधि
प्रवासमरणानि यथाक्रमेण स्थाने ष्टमे गुरुबुधौ नियतं वियोगं भृगुः शशी भृगुसुत
श्च तथैव राहुः सूर्यः करोत्यविधवां सुरजां महीजः सूर्यात्मजो धनवतीं पतिवल्लभां।
च धर्मे स्थिताभृगुदिवाकरभूमिपुत्राजीवश्च धर्मनिरतां शशिजः सरोगं राहुश्च स
र्पतनयश्च करोति वंध्यां कन्याप्रसूतिनिरतां कुरुते शशांकः राहुर्नभस्तगते विधवां ल
करोति पापैरतां दिनकरश्च शनैश्चरश्च भृगुः कुजोर्थरहितां कुलटां च चंद्रः शोभाग्र
हाधनवतीं शुभगां च कुर्युः आपे रविर्विधुसुतां सधनां शशांकः पुत्रान्वितां क्षितिसु
तो रविजो धनाढ्यां आयुष्मतीं सुरगुरुः शशिजः समृद्धां राहुः करोत्यविधवां भृगुरर्थ
युक्तां अंते गुरुर्धनवतीं दिनकृद्दरिद्रां चंद्रो धनक्षयकरीं कुलटां च राहुः साध्वीं भृगुः १५८

147

वैधनिष्टार्धे [१९] कुंभोत्यधनिष्टार्धशतभिषत्तागंशाश्च पंचपूर्वायाः भद्रपदायाः शेषं तथो-
त्तरारेवतीचझषः [२०] अश्विनी पित्तमूलाद्या मेषसिंहहयादयः विपमर्क्षोत्रिवर्त्तेते पाद
मथापयोत्तर [२१] इतिवराहसंहितायां राशिविभागः मू० त्तौकरोतु विधवां दिनकृत्कु
जश्च राहुर्विपन्नतनयां रविजो दरिद्रां शुक्रः शशांकतनयश्च गुरुश्च साध्वी मायुः क्षयं
कुरुतेऽथविभावरीशः कुर्वंतिभास्करशनैश्चरराहुभौमा दारिद्र्यदुःखमतुलं
निपतंद्वितीये वित्तेश्वरीमविधवां गुरुशुक्रसौम्या नारीप्रभूततनयां कुरुते शशांकः [२३]
सूर्येंदुभौमगुरुशुक्रबुधास्तृतीये कुर्युः सदावकुसुतां धनभागिनीं च व्यक्तं दिवाकरसु-
तः सुभगां करोति मृत्युं ददाति नियतं खलु सैंहिकेयः [२४] स्वल्पंपयः स्रवति सूर्यसुते च
तुर्ये दौर्भाग्यमुग्रकिरणः कुरुते शशी च राहुः सपत्नमपि च क्षितिजोऽल्पवित्तां दद्यात्सुगुः
सुरगुरुश्च बुधश्च सौख्यं [२५] नष्टात्मजां रविकुजौ खलु पंचमस्थौ चंद्रात्मजौ वकुसुतां गुरुभा-
र्गवौ च राहुर्ददाति मरणं शनिरुग्ररोगान् कन्याविनाशमचिरात्कुरुते शशांकः [२६] षष्ठस्थि-

शा० ७

कल्पकृत्वारि हंता रोगान्ध वेचतुर्थे जनयति च मुक् सम्धराभोगविघ्नंप पीडाः स्युः पंचमस्थे सवितरि व कृशो रोगारि जनिता प ष्ठो कीं हंति रोगान्सपयति चरिपून् शोकांश्च रुद्ध इति

२५५ स्थानप्राप्तिं त्रितीये धननिचयमुदाध्यानं सप्तमस्थो कल्पकृत्वारि हंता रोगांधत्वे चतुर्थे ज
नयति च मुक् सम्धराभोगविघ्नंपीडाः स्युः पंचमस्थे सवितरि वकृशो रोगारि जनितांषष्ठे
के हंति रोगान् क्षपयति चरिपून् शोकांश्च रुद्ध इति अध्वानं सप्तमस्थो जठरगदभयं दैन्यं
च कुरुत्ते रुकृत्रासौ चाष्टमस्थे भवति सुवदनां स्वापिवनि रवा चाद् दैन्यं रुगिति नवमे
वित्तचेष्टाविरोधाजयं प्राज्ञोम्युदयं दशमगृहगे कर्मसिद्धिः क्रमेण जपं स्थानं मानवि
भवमपि वैकादशे रोगनाशं सुवृत्तां तां चेष्टा भवति सफला द्वादशे नेत्तरेषां शशी जन्म
न्यत्र प्रवरशापनाच्छादनकरो द्वितीये मानार्थान् गमपपत्ति सविघ्नश्च भवति तृतीये व
स्त्र स्त्री धनविजयसौख्यानि लभते चतुर्थे विश्वासः शि खिं निं वा भुजगेन सदृशः दैन्यं
व्याधिं शुचमयि शशी पंचमे मार्गे विघ्नं षष्टे वित्तं जनयति शुभं शान्तुरोगत्त्वयं यानं मा
नं शाधनमशनं सप्तमो वित्तलाभं मंदाक्रांते कणि निहिमगो चाष्टमे भीचकस्य नवमर
हगोबंधू द्वेगश्रमो दरुरोगकृद्दशमगृहग्राज्ञा कर्मप्रसिद्धिकरः शशी उपचये ह्रसंयो २५५

रि

शु

शशिसुतो वज्रपुत्रपौत्रां पानप्रशक्त हृदयां रविनः कुजश्च ३३ गोपैर्द्धयास्तनां खुरगु
टदलितां भूलिर्दिनांते सो ग्रहे सुंदरीणां विपुलधनसुतारोग्यसौभाग्यकर्त्री तस्मिन्
काले नरित्नं न तिथिकरणं नैव लग्नं न योगः ख्यातः पुंसां सुखार्थं शमयति दुरितान्यु
त्थितं गोरजस्तु इति वराहसंहितायां ग्रहकुंडलिका पायेण सूत्रेण विना कृतानि प्र
काश रंध्राणि चिरंतनानि रत्नानि शास्त्राणि च योजितानि नवैर्गुणैर्भूषयितुं क्रमेणा
प्रायेण गोचरो व्य वहार्य स्तत्फलानि वक्ष्यामि नानावृत्तैराचार्यमुखचपलत्वं च
मंतां नः मांडव्य गिरं श्रुत्वा न मदीया रोचते ऽथवा नैवं साध्वीतथान पुंसां वियाय
थास्याज्जघनचपलासूर्यः षड्त्रिदशास्थितस्त्रिद शाषट्सप्ताद्यगश्चंद्रमाजीवः
सप्तनवद्विपंचमगतो वक्रार्कजौ षड्त्रिगो सौम्यः षड्द्विचतुर्दशाष्टमगतः सर्वेप्युपंते
शुभाः शुक्रः सप्तमषट् दशार्कसहितः शार्दूलवत्त्रासकृत् जन्मन्यायासदोर्कः त्व
यपत्तिविभवान्क्रोड रोगाध्वदाता चित्तभ्रंशं वित्तो येमनसि च न सुखं वंधनाद्य जंघ

१५०

तेसंतापतेनर्थशत्रैर्श्रमानव: स्त्रीकोपवित्तैस्वसनेत्रवेदनैर्पीपीडवंशाभिजं नेनगर्वि
तः॥१८॥ दुष्टवाक्यपिशुनाहितभेदैर्वंधनैर्मकलहैर्हृतस्व: जन्मगेशशिसुतेपथिगच्छन्स्वा
गतेपिकुशलंनशृणोति॥१९॥ परिभवोधनगतेपरिलब्धि: सहजगेशशिसुतेसुहृदाप्ति:
नृपतिशत्रुभयशंकितचित्तोदुत्तपदंभजतिदुष्टरितै:खे:॥२०॥ चतुर्थगेस्वजनकुटुंबवद्ध
योधनागमोभवतिचशीतरश्मिजे सुतस्थितेतनयकलत्रविग्रहोनिसेवतेनचरुचिरा
मपिस्त्रियं॥२१॥ सौभाग्यंविजयमथोन्नतिंचषष्ठेवर्णैकलहमतौवसन्नमोन्न: मस्तस्थेसुत
वित्त५ जयंवस्त्रलाभेलै पुण्यंभवतिमतिप्रहर्षिणीच॥२२॥ विघ्नकरोनवम: शशिपुत्र: कर्मगतो
रिपुहाधनरथ्यसद्मसदंशायनंचविधत्तेनृहृदोऽथकुशास्तरणंच धनसुतसुख
योषिन्मित्रवाहनाप्तितुष्टिस्तुहिनकिरणपुत्रेलाभगेस्पष्टवासः॥२३॥ रिपुपरिभवरोगै:
पीडितोवादशस्थेनसहतिपरिभोक्तुंमालिनीयोगसौख्य म्॥ जीवेजन्मन्यपगतधन
धी: स्थानभ्रष्टोवक्रुकलत्रयुत: प्राप्यार्थेर्थोनत्वरिरपिकुरुतेकांतास्यजेन्नमर॥ १५०

गार्ग्येप्रमोदमुपांत्यगोवृषभं वरितोन्दोषानं तेकरोतिवसव्ययान् १० कुजेविघातेव्रय
मेद्वितीयेनरेंद्रपीडाकलहादिदोषैः कुशश्चवित्तानलचौररोगेरुपैद्वक्त्रवतिमोपि।
यस्मात् तृतीयगश्चौरकुमारकेभ्योभौमः सकाशात्फलमाददाति ११ यदीन्दिमाज्ञाधन
मोणिकानिधान्याकराव्याप्तिर्भवतिधरणिजे चतुर्थगेजठरगदास्रगुद्भवः पुरुष
जनितात्त्वसंगमात्स्वमभ्रमपिकरोतिचाशुभं रिपुगदकोपभयानिपंचमेतनयक्ष
ताश्चप्रभुवोमहीसुते क्षतिरपिनास्यचिरंभवेत्स्थिरा श्रीकरसिकपेरिवमालती।
क्षतौरिपुभयकलहैर्विवर्जितः कनकविद्रुमताम्रकागमः रिपुभवनगतेकिमप
रवक्रविकारमीस्पते १४ कलत्रकलहाक्षिरुक्जठररोगक्त्सप्तमेत्तरतत्त्ततजरुक्तितः
कपि-त वित्तमानोष्टमेकुजेनवमसंस्थितेपरिभवार्थनाशादिभिर्विलविक्तगतिर्भवस्यव
लदेहधातुक्लमैः १५ दशमगृहगतेसमंमहीजेविविधधनाप्ति [illegible] रुपांत्यमेजपश्चजत
पदमुपरिस्थितत्रभुंक्तेवनमिवषट्चरणाः सपुष्पितायं ११ नानाव्ययैर्व्ययदशागेमहीसु

ज्वर ४

महीसुते

१५१ धान्यभूपालसंततिकुटुंबहितान्य॰वाप्य संसेवते कुसुमरत्नविभूषितश्च कामंवसं

ततिलकक्रतिमूर्धजेपि २२ अज्ञार्थमानस्पदभूतवस्त्रंशत्रुत्रयं दैस्यगुरुस्ततीये घत्तेबंधु

श्चेष्टसुहृत्समाजमुपेंडवज्रप्रतिमांचशक्तिं जनपतिश्रुक्रः पंचमसंस्थोगुरुपरितोषं बं

धुजनात्प्रि सुतधनलब्धिंमित्रसपानानवसितततत्वंचारिवलेषु २४ षष्ठेभ्रगुःपरिभवरोग

तापदः स्त्रीहेतुकंजनयतिसप्तमेसुखं पातोष्टमेभवनपरिछदप्रदोलक्ष्मीवतीमुपन

यतिस्त्रियंचसः २६ नवमेतुधर्मवनितासुखमाभ्रगुजेर्थवस्त्रनिचयश्च भवेत् दश

मेयमानकलहान्प्रियमास्त्रमितानराएप पिवदन्नलभते २७ तुपांत्यगो भृगोः सुतः

सुहृद्धनान्नगंधदः धनांवराशमोंत्यगोस्थिरस्तुनोंचनागमः प्रथमेरविजेव्रृषवन्हि

हतः स्वजनैर्वियुक्तः कृतवंधवधः परदेशमुपैतिसुहृद्वियुतो विसुखार्थसुतोटक

दीनमुखः २८ चारवशात् द्वितीयगृहगेदिनकरतनयेरूपसुखायवर्जिततनुर्विगतमद

वलः अन्यगुणैः कृतंवसुचयंतदपिखलुभवसस्थिरवंशंपतितेनवकुनचचिरं ।४०१५१

पत्र १

विलसितं स्थानभ्रंशात्कार्यविघातं नाश्च तृतीयेन क्लेशो: बंधुजनोत्थेश्च चतुर्थे जीवे।
शांतिं पीडितचित्तश्च स विदेनैव यामेतापि वनेमत्तमपूरे जनयति च तनयभवनमुप
गतः परिजनशुभसुतकरितुरग वृषान् सकनकपुरगृहयुवतिवसनं मणिगुण
निकरकृदपि विबुधगुरुः नसखीवदनं तिलकोज्वलनं वचनं शिखिकोकिलनादि
तं हरिणसुतसाव विचित्रं रिपुगते मनसः सुखदं गुरौ त्रिदशगुरुः शयनं रतिभोग
न् धनमशनं कुसुमान्युपवासम् जनयति सप्तमराशिमुपेतो ललितपदांच गिरं धिष
णांच वधंव्याधिंचाष्टमेशोकमुग्रं मार्गक्लेशं मृत्युतुल्यांश्च रोगान् नैपुण्यंज्ञाधर्मपुत्रा
र्थसिद्धिं धर्मेजीवः शालिनीनांच लाभं स्थानकल्पधनहादशर्क्षगस्तत्र दोभवतिला
भगो गुरुः वादशेधनविलोपदुःखभाक् याति यद्यपि नरोरयोधितः प्रथमगृहोप
गो भृगुसुतः स्मरोपकरणैः सुरभिमनोज्ञकुसुमांवरैरुपचरं शयनगृहाशनं च तश्च
सोमत्तु कुरुते समदविलासिनीमुखसरोजसव हृच्चरणंतं शुक्रे द्वितीयगृहगे समदार्थ

१५२ दुश्चाप्यपतति विशति यदिवा भुजंगविजंभितं समयोजितामष्टुहृष्टिमपि विबुधविप्रपू
जयाशांतिंजपति नियमदानदमैः सुजनाभिभाषणैस्तथा रविभौमौ पूर्वार्धेशशिशौ
रीकथयतोंत्यगौराशेः सदसह्वलक्षणमार्यागीत्युपगीत्योर्यथासंख्यं आदौयाहक्सौम्यः
पश्चादपिताहृशोभवति उपगीतिमात्राणांगणवत्संस्थयोगोवा आर्याणामपि
कुरुतेविनाशमंतगुरुर्विषमसंस्थः गणइवषष्टेहृष्टः सर्वलघुतांगतोनयदि अशु
भनिरीक्षितः शुभफलोवलिनावलवानशुभफलप्रदश्चाशुभदृग्विषयोपगतः अ
शुभशुभावपिस्वफलयोर्व्रजतः समतामिदमपिगीतमत्रखलुनर्कुटकंचयथा नी
151 चेरिंहृष्टेवास्तेसर्वंवृथायथावत्सकीर्तितं पुरस्तोधस्येवकामिन्याः सविलासकटाक्षनिरी
क्षणं सूर्यसुतोर्कफलसमूहंवसुतश्चंद्रतः समनुयातियथा स्कंदकमार्यागीतिवै
तालीपंचमागधीगाथायां सौरार्केरश्मियोगात्सविकारंलब्धवद्भिरधिकतरं वित्त
वद्वाचरतिनराणांपथ्यकृतांनचतथार्याणांयाहशोनग्रहाणांदुरुक्तस्ताहृग्भवेत्सोपि १५२

सूर्यसुते तृतीयगे धनानि लभते यशः परिच्छदोरु महिषाश्वकुंजरखरान् सत्वविभू।
तिसौख्यसमितं गदसुपरमं भीरुरपि प्रशांतिरिपुः सुधीरललितैः चतुर्थगृहे सूर्य
पुत्रे समुपेते सुहृद्विगत भार्यादिभिर्विप्रयुक्तः भवंस्तस्य सर्वे वरा साधुदुष्टं भुजंगप्रयाता।
नुकारं च वित्तं सुतधनपरिहीनः पंचमस्थे प्रचुरकलहयुक्तः चार्कपुत्रे विनिहतरि
पुरोगः षष्ठजाते पिबति च वनितास्यं श्रीपुटोष्ठं गच्छत्यध्वानं सप्तमे चाष्टमे च हीनः स्त्री
पुत्रैः सूर्यजे दीनचेष्टः तद्वद्धर्मस्थे वैरहृद्योगवंधे धर्मे प्रवृद्धिर्देवैश्वदेवी क्रिया च।१४
कर्मप्राप्तिर्दशमे र्थेत्तयशःविद्याकीर्त्या परिहानिश्च सौरे तेजस्वं पलाभे परपोषार्थेना।
भांश्चांत्ये प्राज्ञोत्यपि शोकोर्मिमाला अपिकालभवेत्पात्रं शुभकृद्विदधात्यनुरूपं।
नर्मधोवकुंककुंडवेत्वादिस जन्मपि मेघवितानं रक्तैः पुष्पैः गंधैस्ताम्रैः कनकवृषवः।
कुसुमैर्दिवाकरभूसुतौ भक्त्या पूज्या विदधेन्वा सितकुसुमरजतमधुरैः सितश्वमरवृदैः
कृष्णद्रव्यैः सौरिः सौम्यो मणिरजततिलकवकुलैर्गुरुः परिपीतकैः पीतैः पीडानस्या।

कुल ३

ना

शे ३ दि.

१५२ त्वाकरादीनि सर्वाणि कार्याणि चामीकराग्निदर्वणायुधक्रौर्यचौराभिघाताद्वि दुर्गसेना
धिकारास्तथा रक्तपुष्पद्रुमारक्तमन्यच्च तिक्तकटुद्रव्यकूटहिंसाशाजित्वाकुमारीच
भिषंछाबधभिस्कृत्तपाव्रतिकौर्यशास्त्राणि सिध्यंतिदंभास्तथा इतिभौमाः हरितम
णिमहीसुगंधीनिवस्त्राणि साधारणं नाटकं शास्त्रविज्ञानकाव्यानि सर्वाः कलायुक्तयो
मंत्रधातुक्रियावादनैपुण्यपुण्यव्रतादिक्रियायोगदूतास्तथा पुष्पमायान्नतत्वानक
नध्यानि६ स्वानिर्दीर्घाणि तथाछंदतश्चंडवृष्टिप्रयातानुकारीकार्याणि सिध्यंति सौम्यलग्नेक्रिया
इतिसौम्याः सुरगुरुदिवसे कनककरणं तुरगाः वृषभाभिषमौषधयो क्लिपिदसुर
कार्यापुर स्थिर धर्मनिवारणवारणचामरभूषणभूपतयः विपुलंधर्मसमाश्रममं भवन ४
152 गलशास्त्रमतोज्वलशूद्रः सत्परिरोहवनव्रतवनधनानि च सिद्धिकराणि च तथारु
चिराणि चर्वणदंडवत् इतिगुरुः भृगुसुतदिवसे विचित्रवस्त्रसुगंधवेश्याकामिनावि
लासयौवनोपभोगस्म भूमयः स्फटिकरजतमन्मथोपचारवाहनेस्कशारदप्रकार १५२

हास१ २०

मनोवृत्तिसमायोगाद्विकारश्च वधूरुजः पंचमं सर्वपादेषु सप्तमं द्विचतुर्थयोः षड्छो
कान्तरतवह्नयुतां याद्ः स्थितेः चक्रत्यापिलघुपंचवत्तवाह्ये व्यवस्थितः सयाति
गुरुतां लोके यदा सुःसुस्थिता ग्रहाः प्रारब्धमसुस्थितैर्ग्रहैः यत्कर्मोत्मविवृद्धये वु
धैः कालेपक्रमणं करोति राजा। अणुनापि सर्पो रूपेणयुक्तो वृत्तस्योपच्छंदसिकस्य
याति। परं उपचयमभवनोपयातस्य भानोर्दिने कारयेद्वै व्रतानां प्रकाष्टास्थिचर्मौ
र्णिकादि द्रुमतृणचरखव्यालचौरायुधाद्वीकूरराजोपसेवाभिषेकौषधहोमपण्यदि
गोपालकांतारवैद्यानमकूटावदातानिविख्यातमूराहवश्लाघ्यपापाग्निकर्माणि सिध्यं
ति लग्ने स्थितैरवौ इति सूर्योक्तिहृत्सं शिशिरकिरणवासरे तस्य युक्रमेकेंद्रसंस्थेथवा
भूषणं शंखमुक्ताब्जरूप्यांबुयज्ञेक्षुभोज्यांगनाक्षीरसुस्निग्धवृत्तपां। कृषधान्यद्रव्य
व्यविप्राश्वगीतक्रियाशृंगिकाख्यादिसेनाधिपाक्रंदभूपालसौभाग्यकरणनक्तंचरश्लै
ष्मिकद्व्यमाल्यपुष्पांबरारंभेण सिद्धिर्भवेत् इति सोमाक्ति हितितनयदिनेपसिध्यंतिधा

१५८ तै विप्राय वेदविदुषे सरत्नवस्त्रं स्वशक्त्या च अन्नैः क्षीरघृतोत्कटैः समगुणैर्विप्रान्
समभ्यर्चयेत् दद्यात्तेषु सुवर्णवस्त्ररजतं लावण्यमिच्छन्नरः पादर्क्षात्प्रभृतिक्रमाद्
पवसन्नं गर्हं नामस्वपि कुर्यात्केशवपूजनं सुविधिना धिष्ण्यस्य पूजा तथा शारदमलपू
र्णेंदुकृतिसदृशामुखी सरोजदलनेत्रा रुचिरदशना सुवर्णा भ्रमरोदरसंनिभैः केशैः
पुंषो किल समवाणी ताम्रौष्ठी पद्मपत्रकरचरणा स्तनभारविनतमध्या च दक्षिणावर्त्त
यानाभ्या कदलीकांडनिभोरू पृथुश्रोणी वरसुंदरा सुभगा सुश्लिष्टांगुलिपादा नवा
ति प्रमदा मनुष्यो वा प्रलंबबाहुः पृथुपीनवक्षाः रूपाकरास्यः सितचारुदंतः गजें
153 द्रगामी कमलायताक्षः स्त्रीचित्तहारी स्मरतुल्यमूर्त्तिः यावन्नक्षत्रमाला विचरति गगने
भूषयंती हि भासा तावन्नक्षत्रभूतो विचरति सह तैर्ब्रह्मणोक्तो विशेषं कल्पादौ चक्र तै ३
वर्त्ती भवति हि मतिमांस्तत्र यातश्चापि भूयः संसारे जायमानो भवति नरपतिर्ब्राह्मणो वाध
नाढ्यः नक्षत्रपुरुषः मार्गशिराद्याः केशवनारायणमाधवः सगोविंदः विष्णुमधुसूदना १५८

गोवणिक्षीवलौषधीवुनानिचहरेत् इतिभ्रगुः सचित्तसुतदिनेचकार्येन्महिष्याजा
विकोष्ट्रकम्बलोहशास्त्रसवव्हनीचकर्मेप्रतिचौरपाशिकांश्रुत्ति विनयविशीर्णभांड
स्त्रपेहय विघ्नकारणानिचान्यथानसाधयेत्समुद्रपार्गेनं इतिशांतिः विपुलामपिवुध्वा
छंदोविचितिंत्तंभवतिकार्यमेतावत् क्रतिसुखवृत्तसंग्रहमिममाहवाराहमिहिरतोः
ग्रहोगोचराः पादौमूलंजंघेचरोहिणीजानुनीतथाश्विन्यः ऊरूचाषाढद्वयंपगुह्यंफ
ल्गुणीयुग्मं कटिरपिच कृतिकापार्श्वयोश्चयमलाभ्यभवंतिर्भाद्रपदाः कुक्षिस्था
रेवजेयमूरोराधाच पृष्ठिंविद्धिधनिष्ठांभुजौविशाखाकरोस्मृतौहस्तः अंगुल्यश्चपुनर्व
सुश्लेषासंज्ञितानखाः ग्रीवाज्येष्ठाश्रवणःश्रवणौपुष्योमुखंद्विजाःस्वातिःहसितंशा
तभिषगघनासिकामघामृगशिरोनेत्रे चित्राललाटसंस्थाशिरोभरण्यःशिरोरुहा
श्चार्द्रानक्षत्रपुरुषकोयंकर्त्तव्योरूमिच्छद्भिः चैत्रस्य वहुलपक्षेह्यष्टम्यांमूलसंयुक्ते
चंद्रे। उपवासःकार्योविष्णुंसंपूज्यधिष्ण्यंच दद्याद्व्रतेसमाप्तेतपूर्णंभाजनंसुवर्णेयु

२५५ रव्य्३ शशि राहु भौम बुधैः गुरु सित शनि शिखि ग्रहाणां च चारश्चागस्त्य मुनेः सप्तर्षी-
णां च कूर्मयोगश्च नक्षत्राणां व्यूहो ग्रह। भक्ति ग्रह विमर्दश्च ग्रहशशियोगः सम्पर्क ग्रह
वर्षफलं ग्रहाणां च शृंगाटकस्थितानां मेघानां गर्भधारणश्चैव धारणं वर्षं रोहिणी २४
वाय्वाषाढ भाद्रपदयोगः तृणावृष्टिः कुसुमलतासंध्याचिह्नं दिशां दाहश्चये हा भूकं।
९५ पोल्का परिवेषलक्षणं शाक्रचापस्तुरंच प्रतिसूर्यो निर्घातः सस्यद्रव्यार्घ ... कांडश्चेन्द्र
४३ शजन६ ध्वजनीराजनको स्नानं बर्हि चित्रं च पुष्याभिषेकं पट्टप्रमाणं मसिलक्षणं वास्तुः उदगार्ग-
लमारामिकं सुमुरालयलक्षणं कुलिशापेलः प्रतिमा वनप्रवेशः सुरभुवनानां प्रति-
154 ष्ठा च सोध्व श्वचिह्नं गवां श्वनां मध्य कुक्कुट कूर्म अज पुरुषविकं च लक्षणमस्मात्करिणां
पुरुषाणां लक्षणं चैव पंचमनुष्यविभागः स्त्रीचिह्नं वस्त्रविच्छेदः चामरदंडपरीक्षा शैन्ने स्त्री
स्त्री च चापि सुभगाकरणं च कांदर्पिकानुलेपनं पुंस्त्रीकाध्याय शयनविधिः वज्रपरी-
६ क्षा मौक्तिकलक्षणं मध्य पद्मराग मरकतयोः दीपस्य लक्षणं त्वथ दंतधावनं च शाकु २५५

ग्रंजविद्यापिटक लक्षणाप्र x ६

मार्गशीर्ष सं ... सिपावनि चक्राश्मपातनि स्यसमरस्याच्यतनाम्नी १७ सितपक्षद्वादश्यामुपोष्य संरजये द्विजान्नरेन्द्रः स्वप्नपदार्सि
पितं चापि भीताये क्रमशः १८ । ४२

३२

१४
रव्यै त्रिविक्रमो वामनश्चैव श्रीधरनामा तस्मात्स हृषीकेशश्च पद्मनाभश्च दामोदर इत्येते मा

सेशाः स्युर्यथासंख्यं १५८ मासनाम समुपोषितो नरो द्वादशी विधिवत् सकीर्तयेत् केशवं सम

भिपूज्य तत्पदं याति यत्र न हि जन्मनो भयं रूपशास्त्रे द्वादशनामानुकीर्तनं ज्योतिःशास्त्रसमु

द्रप्रमथ्य मतिमंदराद्रिणैष मया लोकस्यालोककरः शास्त्रशशांकः समुद्धृतः पूर्वाचार्य

ग्रंथान्नोत्सृज्यान् कुर्वता मया शास्त्रं तावन्नवलोकोदं प्रयतध्वं कामतः स्वजनाः अथवा

कृशामपि सुजनः कथयति दोषाणि वा गुणं दृष्ट्वा नीचस्तद्विपरीतः साप्रकृतिः सा

ध्वसाधूनां दुर्जनकृताशातनं काव्यसुवर्णो विशुद्धिमुपयाति श्रावयितव्यं तस्मादृष्टर

जनस्य प्रयत्नेन ग्रंथस्य यत्नचरतोस्य विनाशामेति लेखावक्रः शक्तमुखाधिगमक्रमे

ण यन्मया कुकृतमल्पमिहाकृतं वा कार्यं तदत्र विदुषा परिहृत्य रागं दिनकरमु

निगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदं शास्त्रमुपसंगृहीतं शास्त्रमुपसंगृहीतं

नमोस्तु पूर्वप्रणेतृभ्यः अथ शास्त्रवर्णनं शास्त्रोपनयः पूर्वसांवत्सरसूत्रमेकेचा

मिश्रं अंतरचक्रं विरुतं चेष्टितं श्ववनमथ हिंशायाश्च चरितं मृगाश्वकरिणां वायसविद्यो
त्तरं च ततः पाकोथ प्रहिंगुणां तिथिकरणगुणाश्च ततो जन्मगुणो गोचरमथ ग्रहाणां कथि
तं नक्षत्रपुरुषं च शतमिदमध्यायानां संपरिपाटिक्रमानुक्रांतः तत्र श्लोकसहस्राण्या
र्यान्यूनचत्वारि अत्रैवांतरभूतं च यात्राणां कार्यार्थं जातकस्तत्करणं चापि विरूपद्य
मिति इतिश्रीवराहमिहरस्यकृतौ संहितायां उपसंहाराध्यायः शतसंख्याकः समाप्तः

155

156